

Utdanning for fengselsbetjenter

Delinnstilling 2 fra en arbeidsgruppe oppnevnt av Justisdepartementet 05.10.2003
Avgitt til Kriminalomsorgens sentrale forvaltning 27.10.2004

Innhold

Sammendrag	5
1 Sammensetning, mandat og arbeid	7
1.1 Arbeidsgruppens sammensetning	7
1.2 Mandat	7
1.3 Tolkning og avgrensning av mandatet	8
1.4 Arbeidsgruppens arbeid	9
2. Noen grunnleggende spørsmål for kriminalomsorgen	11
2.1 Oppgaver og mål for kriminalomsorgen	11
2.1.1 Hvilke oppgaver skal etaten arbeide med?	11
2.1.2 Mål	11
2.2 Hva påvirker kriminalomsorgens kompetansebehov innholdsmessig?	11
2.3 Eksisterer det et eget kriminalomsorgsfag i dag?	12
2.4 Er fengselsbetjentyrket en profesjon i dag?	14
2.5 Innhold i kriminalomsorgsfaget	15
3 Organisering av grunnutdanningen	16
3.1 Innledning	16
3.2 Fremtidig organisatorisk tilknytning for KRUS – tre alternative modeller	17
3.3 Behov for faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning ved KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høghskolenivå tilsvarende to fulle studieår	28
3.3.1 KRUS omgjøres til egen høghskole under Justisdepartementet	28
3.3.1.1 Akkreditering av institusjon	29
3.3.1.2 Krav om kvalitetssikringssystemer	30
3.3.1.3 Kompetanse	35
3.3.1.4 Akkreditering av studier	41
3.3.1.5 Organisering av KRUS	42
3.3.1.6 Hvilke regler i UH-loven bør KRUS være omfattet av?	43
3.3.2 KRUS slås sammen med Politihøghskolen og sorterer under Justisdepartementet – opprettelse av et Justisakademi	43
3.3.2.1 Akkreditering av institusjon	43
3.3.2.2 Krav om kvalitetssikringssystemer	43
3.3.2.3 Kompetanse	43
3.3.2.4 Akkreditering av studietilbud	44
3.3.3 KRUS innlemmes i en eller noen etablerte høghskoler og sorterer under Utdannings- og forskningsdepartementet	44
3.3.3.1 Akkreditering av institusjon	44
3.3.3.2 Krav om kvalitetssikringssystemer	44
3.3.3.3 Kompetanse	44
3.3.3.4 Akkreditering av studietilbud	44
4 Forslag til mulig fag og timefordeling på grunnutdanningen	45
4.1 Innledning	45
4.2 Oppgave- og ansvarsfordeling mellom kriminalomsorgen og samarbeidspartnere	45
4.3 Oppgave- og ansvarsfordeling i det enkelte fengsel	46
4.4 Nærmere om innholdet i fengselsbetjentstillingene	47

4.5	Hvem blir de innsatte?	47
4.6	Kompetansebehov for fengselsbetjenter	48
4.7	Fag og timefordeling	51
4.7.1	Innledning	51
4.7.2	Begrunnelse for å foreslå en tre-årig grunnutdanning for fengselsbetjenter	52
5	Påbyggingsår for å oppnå Bachelorgrad	55
6	Heltidsstudium/modulbasert desentralisert opplæring	56
7	Er det hensiktsmessig å utvikle et studium på Mastergradsnivå i kriminalomsorgsfag?	57
8	Vurdere hensiktsmessigheten av hel eller delvis faglig samordning av grunnutdanningen og/eller påbyggingsåret	58
9	Universitetsfengsel	60
10	Rekruttering; vurdere behovet for tiltak og eventuelt fremme forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode	61
10.1	Vurdering av behovet for tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode	61
10.2	Forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode.	62
11	Ivaretagelse av de tilsatte i etaten	64
12	”Sikkerhetsmodulen”	65
12.1	Tolkning og avgrensning av ”sikkerhetsmodulen”	65
12.2	Arbeidsgruppens vurdering av ”sikkerhetsmodulen”	65
12.3	Opplæring av andre yrkesgrupper enn fengselsbetjenter	66

Vedlegg

Vedlegg 1: "Framtidig høgskoleutdanning ved Høgskolen i Buskerud for ansatte i kriminalomsorgen, og etablering av fengsel på Hvalsmoen/Eggemoen"

Vedlegg 2: "Studieplan for Videreutdanning i Kriminalomsorg", Høgskolen i Bodø 04

Vedlegg 3: "Bortfall av betalt etatsutdanning og opparbeidelse av studiepoeng? Framtidig rekruttering til Kriminalomsorgen" Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning, forsker Odd Bjørn Ure.

Vedlegg 4: "En sammenligning av etatsutdanningen på KRUS og studiepoengbasert høgskoleutdanning", en evaluering foretatt av KRUS av 21.01.04

Vedlegg 5: "Innhold i kriminalomsorgsfaget"

Vedlegg 6: Forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler, fastsatt av Utdannings – og Forskningsdepartementet 02.01.2003.

Vedlegg 7: Forskrifter om kriterier for akkreditering av institusjoner og standarder og kriterier for akkreditering av studietilbud i norsk høgre utdanning, fastsatt av NOKUT 05.05.2003

Vedlegg 8: Gapsanalyse mellom NOKUTs kriterier for kvalitetssikringssystemer og eksisterende ordninger på KRUS (våren 04)

Vedlegg 9: Gapsanalyse mellom NOKUTs regler for kompetanse og eksisterende kompetanse og personalpolitikk på KRUS (vår 04)

Vedlegg 10: Forskrift om delvis innlemming av Politihøgskolen under lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

Vedlegg 11: Forskrift om delvis innlemming av Forsvarets høyskoler under lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

Vedlegg 12: Studieplan for Høgskolekandidat i Kriminalomsorg og studieplan for et påbygningsår som gir Bachelorgrad i Kriminalomsorg (2 + 1 år)

Vedlegg 13: Studieplan for Bachelor i Kriminalomsorg (3 år)

Sammendrag

Arbeidsgruppen har tolket mandatet slik at det inneholder ni hovedspørsmål. Et av de ni hovedspørsmålene ble besvart i Delinnstilling 1, "Lønn og studiepoeng til fengselsaspiranter under utdanning?", som ble avgitt 02.02.2004. I denne Delinnstillingen har vi besvart de øvrige åtte hovedspørsmålene.

Det følger ikke eksplisitt av mandatet å vurdere den fremtidige organisatorisk tilknytning for Kriminalomsorgens Utdanningssenter(KRUS). Men flere av punktene i mandatet vil måtte besvares ulikt, avhengig av hvilken organisatorisk tilknytning som velges. Arbeidsgruppen har derfor funnet det nødvendig å behandle dette spørsmålet særskilt.

Gruppen er delt i synet på hvilken organisatoriske tilknytning som bør velges.

Et flertall bestående av gruppens leder og to medlemmer anbefaler at KRUS i fremtiden sorterer organisatorisk under Justisdepartementet. Medlemmene som representerer Norsk Fengsel- og Friomsorgforbund (NFF) og Kriminalomsorgens Yrkesforbund (KY) støtter flertallet, men krever at KRUS i fremtiden sorterer organisatorisk under Justisdepartementet. Et medlem (Regiondirektørenes representant) anbefaler at KRUS organiseres under Utdannings- og forskningsdepartementet. Et medlem (Utdannings- og forskningsdepartementets representant) ønsket å ikke gi noen anbefaling i dette spørsmålet.

For øvrig er gruppens vurderinger og konklusjoner enstemmige.

Innledningsvis har vi stilt spørsmål om det eksisterer et eget kriminalomsorgsfag og om fengselsbetjentyrket er en profesjon i dag.

Dernest har gruppen redegjort for faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning ved KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høgskolenivå. Svarene avhenger av hvilken organisatorisk tilknytning som KRUS får. Vi har redegjort for hva som må gjøres i forhold til tre alternative måter for fremtidig organisatorisk tilknytning.

Videre følger en redegjørelse for hvilke faktorer og hensyn vi har valgt å ta utgangspunkt i når vi har utarbeidet et forslag til fag- og timefordeling.

Av mandatet følger at grunnutdanningen skal være to-årig. En enstemmig gruppe anbefaler at grunnutdanningen gjøres tre-årig. Begrunnelse for dette er bl.a. at Norge i 1999 undertegnet en internasjonal erklæring der landene oppfordres til å følge visse anbefalinger, herunder innføring av et felles gradssystem. Dette er bl.a. fulgt opp i Norge gjennom den såkalte kvalitetsreformen som Stortinget vedtok i 2002. Sammenlignbare, yrkesrettede utdanninger som f. eks barnevern, vernepleie, sosial- og velferdsfag og politi er i dag tre-årige høgskoleutdanninger som fører frem til en Bachelorgrad.

NFF og KY aksepterer at lønn under utdanning faller bort dersom grunnutdanningen gjøres tre-årig. Men dersom grunnutdanningen fortsatt gjøres to-årig, krever de at ordningen med lønn under utdanning opprettholdes.

Rapporten inneholder to alternative forslag til fag- og timefordeling. Det ene forslaget inneholder utkast til to-årig grunnutdanning pluss et påbyggingsår. Det andre alternativet

inneholder forslag til fag- og timefordeling for en tre-årig grunnutdanning som leder frem til en Bachelorgrad i kriminalomsorg.

Gruppen mener det spesielt er fire områder som det er viktig at fengselsbetjentene har kompetanse i. Dette er sikkerhets-, endrings-, og relasjonskompetanse samt internasjonalisering. Statisk, dynamisk og organisatorisk sikkerhet integreres fullt ut i undervisningen. Fagfordelingen foreslås oppdelt i 11 hovedområder: sikkerhet, etikk/religion, rettslære/kriminologi/sosiologi, samfunnsfag, helse- og sosialfag, fengselsarbeid/institusjonsledelse, pedagogikk, ledelse, norsk, IKT og fysisk fostring.

Dagens ordning med veksling mellom teoriopplæring og praksis foreslås opprettholdt.

Gruppen har vurdert om det er hensiktsmessig å utvikle et studium på Mastergradsnivå innenfor kriminalomsorgen. Dette bør utstå inntil videre. Man bør først få etablert et studium i kriminalomsorgsfaget på Bachelornivå og deretter vurdere omfanget av behovet for ytterligere heving av undervisningstilbudet. Videre har gruppen, i tråd med mandatet, sett hen til et mulig Universitetsfengsel.

Når det gjelder spørsmål om faglig samordning med andre undervisningsinstitusjoner redegjøres for åtte ulike måter et slikt samarbeid kan foregå på. Gruppen har hatt møte med representanter for fire høyskoler og universitetet i Bergen. Samtlige er positive til et nærmere samarbeid med kriminalomsorgen.

Fafo har på oppdrag fra arbeidsgruppen vurdert om en overgang fra lønnet etatsutdanning til vekttallsbasert høyskoleutdanning vil påvirke søkergrunnlaget til fengselsbetjentutdanningen. Fafo konkluderer med at en slik overgang trolig vil virke negativt inn på rekrutteringen. Gruppen foreslår tiltak for å motvirke dette.

En eventuell omlegging av dagens utdanningssystem for fengselsbetjenter forutsetter etter gruppens vurdering at man tar hensyn til dem som er tilsatt i etaten i dag. Det foreslås at partene i felleskap utarbeider en "omstillingspakke". Denne bør regulere forhold som lønn, avansementsmuligheter, opplæringstilbud m.v. for tjenestemenn som har etatsutdanning.

Arbeidsgruppen mener en eventuell etablering av "sikkerhetsmodul" vil underminere den fremtidige fengselsbetjentutdanningen. En så kortvarig utdanning vil ikke kunne gi tilstrekkelig kompetanse. Arbeidsgruppen anbefaler derfor enstemmig at ordningen ikke etableres.

1 Sammensetning, mandat og arbeid

1.1 Arbeidsgruppens sammensetning

Arbeidsgruppen ble oppnevnt av Justisdepartementet 05.10.2003.

Den ble gitt følgende sammensetning:

Seniorrådgiver Suzanne Five, leder, Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

Direktør Harald Føsker, Kriminalomsorgens utdanningscenter

Direktør Per Sigurd Våge, Kriminalomsorgen region vest

Rådgiver Tarjei Skirbekk, Utdannings- og forskningsdepartementet

Forbundsleder Roar Øvrebø, Norges Fængsels- og Friomsorgsforbund

Forbundsleder Knut Are Svenkerud, Kriminalomsorgens Yrkesforbund

Spesialkonsulent Guri Sandbakken, Utdanningsforbundet

Rådgiver Heidi Bottolfs, sekretær, Kriminalomsorgens sentrale forvaltning

1.2 Mandat

Arbeidsgruppen ble gitt følgende mandat:

a. Innhold og organisering av grunnutdanningen

- Arbeidsgruppen skal utrede hvilke faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning ved KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høgsolenivå tilsvarende to fulle studieår. Herunder skal arbeidsgruppen utrede om – og eventuelt under hvilke forutsetninger - det er mulig å kunne opparbeide studiepoeng (vektall) ved å opprettholde hovedstrukturen i nåværende ordning med en 2 – årig lønnet utdanning for fængselsbetjenter. Gruppen bes videre komme med forslag til en mulig fag- og timefordeling for et studium som vil bli godkjent på høgsolenivå tilsvarende to fulle studieår.

- Arbeidsgruppen bes fremme forslag om et faglig påbygningsår for fængselsbetjenter. Påbygningsåret skal kunne godkjennes på høgsolenivå, slik at kandidaten oppnår en Bachelor-grad. Arbeidsgruppen bes utrede ulike alternativer for gjennomføring av påbygningsåret, herunder som heltidsstudium og som modulbasert desentralisert undervisningsopplegg for de som ønsker å fortsette i jobben ved siden av studiene m.v. Påbygningsåret skal være relevant for nyutdannede fængselsbetjenter og for ansatte i kriminalomsorgen.

- Arbeidsgruppen bes vurdere om det er hensiktsmessig å foreta en hel eller delvis faglig samordning av grunnutdanningen og/eller påbygningsåret med andre sosialfaglige studier. Det må evt. opprettes kontakt med de berørte fagdepartementene (bl.a. Sosialdepartementet og Barne- og familiedepartementet)

- For å sikre tilstrekkelig rekrutteringsgrunnlag til de nye fængslene som er planlagt i Østfold og i Bergen, vil det i en overgangsperiode være aktuelt å opprettholde etatsutdanningen ved KRUS samtidig som man tilbyr personer med relevant realkompetanse (eksempelvis sosialfaglig bakgrunn) et sikkerhetskurs som gir tilstrekkelig kompetanse til å arbeide i fængsel. (jf. forslag fra Såheim-utvalget)

Arbeidsgruppen bes komme med forslag til innhold og organisering av en slik "sikkerhetsmodul". Gruppen skal ha som utgangspunkt at sikkerhetsmodulen skal kunne godkjennes på høgsolenivå. Sikkerhetsmodulen skal også være et tilbud til ansatte med

nevnte bakgrunn i friomsorgen, for å legge til rette for en bredere karrierevei i kriminalomsorgen.

- Arbeidsgruppen skal videre vurdere om en slik "sikkerhetsmodul" helt eller delvis kan desentraliseres, og gis som et undervisningsopplegg ved interesserte høyskoler som har etablert sosialfaglig utdanning. Om mulig bør tilbudet om "sikkerhetsmodul" i første omgang legges til høyskoler hvor behovet for rekruttering er størst, dvs. Østfold eller Hordaland.

b. Rekruttering

- Arbeidsgruppen skal legge til grunn at en overgang fra etatsutdanning til vektallsbasert høyskoleutdanning vil medføre at lønnet etatsutdanning faller bort. Arbeidsgruppen bes imidlertid vurdere behovet for og eventuelt fremme forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode.

c. Etter- og videreutdanning

- Arbeidsgruppen skal legge til grunn at det etter hvert vil være ønskelig å få et større innslag av ledere og spesialister med utdanning på Mastergradsnivå. Gruppen bes vurdere om det er hensiktsmessig å utvikle et særskilt studium på dette nivået i kriminalomsorgsfag eller om man kan benytte seg av eksisterende studietilbud. Det kan bl.a. være aktuelt å se nærmere på et mulig samarbeid med Universitetet i Oslo, Institutt for kriminologi.

- I Budsjett-innst. S. nr. 4 (2002-2003) ble det fattet et rammevedtak om at Regjeringen skal vurdere muligheten for etablering av et "universitetsfengsel" i Bergen som et samarbeid mellom Bergen fengsel og Universitetet i Bergen. Arbeidsgruppen må se hen til dette arbeidet i sitt arbeid med etter- og videreutdanningen.

1.3 Tolkning og avgrensning av mandatet

Som det fremgikk av Delinnstilling 1, avgitt 02.02.2004, pkt. 1.1.3 har arbeidsgruppen tolket mandatet slik at det inneholder i alt ni hovedspørsmål:

1. Om – og eventuelt under hvilke forutsetninger – det er mulig å kunne opparbeide studiepoeng ved å opprettholde hovedstrukturen i nåværende ordning med en to-årig lønnet utdanning for fengselsbetjenter
2. "Sikkerhetsmodulen" – innhold, organisering, implementering og lokalisering
3. Faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning på KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høyskolenivå tilsvarende to fulle studieår
4. Forslag til mulig fag- og timefordeling på grunnutdanningen
5. Påbyggingsår – for å oppnå Bachelorgrad
6. Heltidsstudium/modulbasert desentralisert påbyggingsår
7. Rekruttering - vurdere behovet for tiltak og eventuelt fremme forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode
8. Vurdere om det er hensiktsmessig å utvikle et studium på Mastergradsnivå innenfor kriminalomsorgsfaget
9. Vurdere hensiktsmessigheten av hel eller delvis sosialfaglig samordning av grunnutdanningen og/eller påbyggingsåret

Av Delinnstilling 1 fremgår at utvalget tolket mandatet slik at arbeidsgruppen skulle legge frem sitt arbeid i tre delrapporter. Dette var også avklart med ekspedisjonssjefen i Justisdepartementets Kriminalomsorgsavdeling. Den første delinnstillingen omhandlet spørsmålet om, og eventuelt under hvilke forutsetninger, det er mulig å kunne opparbeide studiepoeng ved å opprettholde hovedstrukturen i nåværende ordning med en to-årig lønnet utdanning for fengselsbetjenter. Den andre delinnstillingen skulle omhandle spørsmål knyttet til innhold, organisering, implementering og lokalisering av en "sikkerhetsmodul" for søkere til etaten med relevant realkompetanse. Den tredje og siste delinnstillingen skulle omhandle de resterende spørsmål som fremgår av mandatet.

Etter hvert som arbeidsgruppen arbeidet med punkt 2 om "sikkerhetsmodulen", så man behov for å vente med å slutføre arbeidet med den inntil arbeidsgruppen hadde drøftet igjennom mange av de øvrige spørsmålene som lå i mandatet. Dette ble tatt opp med ekspedisjonssjefen i Justisdepartementets Kriminalomsorgsavdeling i april 2004. Man ble da enige om at gruppen bare skulle avgi to delinnstillinger. Delinnstilling 2 skulle dermed inneholde samtlige åtte hovedpunkter som gjensto av mandatet. Sikkerhetsmodulen skulle besvares til slutt i denne delinnstillingen.

Det følger av mandatet at arbeidsgruppen bare skal se på grunnutdanningen for fengselsbetjenter. Arbeidsgruppen stilte spørsmål om man også burde se på grunnutdanningen for tilsatte ved friomsorgskontorene. Burde man ha en felles grunnutdanning for basispersonalet i kriminalomsorgen? Spørsmålet ble tatt opp med ekspedisjonssjefen i Justisdepartementets Kriminalomsorgsavdeling høsten 2003. Det ble besluttet at arbeidsgruppen bare skulle vurdere grunnutdanning for fengselsbetjenter.

1.4 Arbeidsgruppens arbeid

02.02.2004 la arbeidsgruppen frem delrapport 1 "Lønn og studiepoeng til fengselsbetjenter under utdanning?". Denne rapporten omhandlet spørsmålet om muligheten for å kunne opparbeide studiepoeng (tidligere vekttall) ved å opprettholde hovedstrukturen i nåværende ordning med en to-årig lønnet utdanning for fengselsbetjenter.

Nedenfor vil vi redegjøre for det arbeidet som er gjort i forbindelse med utarbeidelse av Delinnstilling 2.

Det er avholdt 12 utvalgsmøter. På møtene har man i tillegg til å ha interne diskusjoner også foretatt informasjonsinnhenting. Avdelingsdirektør Andreas Skulberg, Kriminalomsorgsavdelingen, har gitt innspill til utvikling av kriminalomsorgsfaget. Rådgiver Vigdis Endal, Kriminalomsorgsavdelingen, har orientert om forvaltningssamarbeidet som kriminalomsorgen har med andre etater. Redaktør for tidsskriftet Mandag Morgen, Terje Osmundsen har holdt foredrag om kriminalitetstrender – hvem blir de innsatte? Videre har seniorrådgiver Anne Brita Mowinckel Normann, Politiavdelingen, orientert om kriminalitet begått av barn og unge og trender fremover. Assisterende regiondirektør Leif Waage, Kriminalomsorgen region vest og professor Willy Haukedal, Universitetet i Bergen, har orientert om ideer rundt et fremtidig universitetsfengsel. Videre har arbeidsgruppen hatt møte med Nina Lauritzen, representant for Foreningen for Fangers Pårørende (FFP), og Bente Irene Johansen, representant for Livet Etter Soning (LES), for å høre deres syn på hva slags kompetanse fengselsbetjenter bør ha. Underdirektør Jan Erik Vold og rådgiver Astrid Folkestad, Statens lånekasse for Utdanning, har i møte orientert arbeidsgruppen om vilkår og betingelser for å oppta lån og motta stipend m.v. i lånekassen.

Noen av arbeidsgruppens medlemmer har i tillegg hatt møter med representanter for Høgskolen i Oslo, Høgskolen i Bodø, Høgskolen i Akershus og Høgskolen i Buskerud for å utveksle tanker om eventuell faglig samordning. Høgskolen i Buskerud og Høgskolen i Bodø har laget utkast til studieplaner i kriminalomsorgsfaget. Disse følger som vedlegg 1 og 2 til denne rapporten. Videre har vi hatt møte med professor Terum, Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo, som har orientert om fag- og profesjonsutvikling. Enkelte av arbeidsgruppens medlemmer har deltatt i møte med Eva Liljegren, Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT), for å få en orientering om reglene og standardene NOKUT benytter og diskutert saksbehandling og fremgangsmåter ved en eventuell søknad om NOKUT- godkjenning. Videre har vi hatt møte med underdirektør Torgunn Pedersen, Utdannings- og forskningsdepartementet, for blant annet å få informasjon om rammeplaner, høgskolenes finansieringssystem og rekruttering.

Fafo har på oppdrag av arbeidsgruppen foretatt en undersøkelse. De har vurdert om bortfall av lønn under utdanningen og opparbeidelse av studiepoeng vil påvirke søkergrunnlaget til KRUS. Undersøkelsen følger som vedlegg 3 til denne rapporten.

Avdelingsleder Egil Larsen, seniorrådgiver Knut Andersen og studieleder Kirsti Nymo ved KRUS har bidratt med omfattende utredningsarbeid for arbeidsgruppen. De har foretatt en evaluering av det faglige nivå som det blir undervist i på KRUS i dag, innhentet informasjon om utdanningen for fengselsbetjenter i Sverige og Danmark samt innhentet oversikt over stillingsstruktur og kategori i fengslene i Sverige. Videre har de foretatt en såkalt ”gapanalyse” på områdene kompetanseutvikling og kvalitetssikringssystemer, dvs. at de har vurdert hva som må gjøres ved KRUS for å etablere et kvalitetssikringssystem som tilfredsstiller NOKUTs krav og vurdert behovet for å øke kompetansen blant de tilsatte på KRUS for å bringe KRUS opp på høyskolenivå. De har også utarbeidet forslag til to-årig og tre-årig studieplan for fremtidig grunnutdanning for fengselsbetjenter og vurdert behovet for endring av antall tilsatte ved KRUS. Mange tilsatte ved KRUS har gitt bidrag til beskrivelse av Kriminalomsorgsfaget slik det fremstår i dag. Rådgiver Torunn Højdahl, som for tiden tjenestegjør i Justisdepartementet/KSF, har gitt nyttige innspill i forbindelse med skriving av denne rapporten.

I februar besøkte arbeidsgruppen Ila fengsel, forvarings- og sikringsanstalt og hadde samtaler med ledelsen vedrørende opplæring av tjenestemenn med sosialfaglig bakgrunn.

18. – 20. august 2004 gjennomførte arbeidsgruppen en studietur til Sverige. Vi besøkte Kronobergshäktet i Stockholm. Hensikten med besøket var blant annet å få innspill til diskusjonen om hvem de innsatte vil bli i Norge i årene fremover. Videre hadde vi samtaler med personalsjef Britt Maria Jonsson, utbildningschef Ulla Carin Fyhr og utdanningsveileder Anne Svensson, Kriminalvårdstyrelsen, Personalutviklingsenheten. De orienterte om sine planer og tanker for utdanningen av fengselsbetjenter fremover.

I tillegg til disse møtene har vi satt oss inn i bl.a. utkast til ny Lov om universiteter og Høyskoler, orientert oss om relevant regelverk vedrørende vilkår for omgjøring fra etatsskole til høyskole, spesielt NOKUTs kriterier ved vurdering av kvalitetssikringssystemer og kompetansekrav. Videre har vi orientert oss i relevante studietilbud ved høgskolene i Norge samt Politidirektoratets siste trusselvurdering.

Vi vil rette en stor takk til alle bidragsytere og diskusjonspartnere!

2. Noen grunnleggende spørsmål for kriminalomsorgen

Før arbeidsgruppen starter gjennomgangen av de enkelte områdene som følger av mandatet, vil vi vise til de oppgaver som etaten er pålagt å utføre og de mål som er satt for kriminalomsorgens virksomhet. Deretter vil vi nevne sentrale styringsdokumenter som trekker opp rammene for kriminalomsorgens virksomhet og som etter arbeidsgruppens vurdering påvirker kriminalomsorgens kompetansebehov.

Deretter stiller arbeidsgruppen spørsmål om det eksisterer et eget kriminalomsorgsfag og om fengselsbetjentyrket er en profesjon i dag. Til slutt gis en oversikt over de emnene vi mener kriminalomsorgsfaget inneholder.

2.1 Oppgaver og mål for kriminalomsorgen

2.1.1 Hvilke oppgaver skal etaten arbeide med?

Hvilke oppgaver etaten skal arbeide med følger av Kriminalomsorgens styringsdokumenter. Her vil vi summarisk nevne straffegjennomføringsloven og annet lov- og avtaleverk på kriminalomsorgens område, St. meld nr. 27 (1997 – 98) Om kriminalomsorgen, de årlige budsjettproposisjonene, tildelingsbrev og de til enhver tid gjeldende strategier som f. eks. Kriminalomsorgens strategi for faglig virksomhet, sikkerhetsstrategi m.v.¹

2.1.2 Mål

Av St. prp. nr. 1 (2004-2005) følger at kriminalomsorgen har følgende hovedmål og delmål:

Hovedmål:

Gjennomføre varetektsfengsling og straffereaksjoner på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker straffbare handlinger. Legge til rette for at lovbryster kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet.

Delmål:

- Straffbare handlinger og svikt under gjennomføringen skal motvirkes.
- Bekjempe alvorlig og organisert kriminalitet.
- Varetektsplasser skal stilles til disposisjon hurtig.
- Straffereaksjon skal iverksettes hurtig.
- Gjennomføringen skal legge til rette for at innsatte og domfelte sikres de tjenester og rettigheter som lovgivningen gir dem krav på.

2.2 Hva påvirker kriminalomsorgens kompetansebehov innholdsmessig?

Personalpolitisk utgangspunkt

Etter arbeidsgruppens vurdering er målet for den delen av personalpolitikken som omhandler rekruttering og kompetanseutvikling at etaten til enhver tid har tilstrekkelig antall tjenestemenn med relevant kompetanse. Videre vil etaten være avhengig av at det skjer en målrettet kompetanseutvikling hos de tilsatte.

¹ Jf. Delinnstilling 1, s. 6 og 7: ”Hvilke oppgaver som skal utføres i et fengsel”.

Før arbeidsgruppen går nærmere inn på de spørsmålene som skal behandles i denne delinnstillingen, synes vi det kan være nyttig å gi en oversikt over hvilke faktorer vi mener påvirker innholdet i kompetansebehovet.

1. Pålagte oppgaver

Straffegjennomføring

Påvirkning/endringsarbeid - redusere tilbakefall

Stille varetektsplasser til disposisjon

2. Mål som fastlagt i

St. meld. nr. 27 (1997-98) Om kriminalomsorgen

De årlige budsjettproposisjonene

Tildelingsbrev

Fagstrategi 2004 – 2007

m.v.

3. Aktiviteter

Dagens soningsinnhold Fremtidens soningsinnhold

Varetekt

Rutiner, kontroll, sikkerhet

Forberedelse til løslatelse

Rutiner, kontroll, sikkerhet

Forberedelse til løslatelse

Trend:

Fengslene ligner mer på
behandlingsinstitusjoner?

4. Oppgavefordeling

Dagens oppgavefordeling

Fremtidens oppgavefordeling

Trend:

Flere importerte
tjenester?
mer spesialisering?

5. Stillingsstruktur

Dagens stillingsstruktur Fremtidens stillingsstruktur

6. Kvalifikasjoner

Dagens krav

Fremtidens krav

7. Utdanning

Dagens krav

Fremtidens krav

Som oversikten viser vil den utdanningen man skal tilby være et resultat av mange forhold.

Utgangspunktet for å vurdere utdanningens innhold vil være hvilke oppgaver som etaten blir pålagt samt hvilke mål man setter for virksomheten. Videre vil de aktiviteter som følger av pålagte oppgaver, oppgavefordeling og stillingsstruktur påvirke hvilke kvalifikasjonskrav og derigjennom hvilken utdanning det er hensiktsmessig å gi.

Innholdet i de enkelte elementene vil stadig være i endring, f.eks. pga. endrede krav og forventninger til etaten.

2.3 Eksisterer det et eget kriminalomsorgsfag i dag?

Det følger av mandatet at arbeidsgruppen skal komme med forslag til en mulig fag- og timefordeling for et studium som vil bli godkjent på høgsolenivå tilsvarende to fulle studieår. Før vi gikk i gang med å utarbeide dette, mente vi det var naturlig å orientere oss om nivået på utdanningen som gis på KRUS i dag. KRUS har på oppdrag fra arbeidsgruppen foretatt en selvevaluering av det faglige nivået som det undervises i pr. i dag. I følge denne evalueringen er den teoretiske utdanningen som gis, på høgsolenivå.

Arbeidsgruppen vurderer denne evalueringen som veiledende siden KRUS i dag har et utstrakt samarbeid med andre høyskoler. Mange av de tilsatte ved KRUS har tidligere arbeidet ved andre høyskoler. Det er en utveksling av sensorer til og fra KRUS og det er stor interaksjon mellom lærermiljøet på KRUS og andre høyskoler. Selve evalueringen følger som vedlegg 4 til denne rapporten. Det må sannsynligvis skje endringer med praksisdelen for å få godkjent også denne perioden for opptjening av studiepoeng.

Når det gjelder spørsmålet om det eksisterer et eget kriminalomsorgsfag i dag, har arbeidsgruppen benyttet flere kilder. Vi har blant annet hatt samtale med professor Lars Inge Terum, Senter for profesjonsstudier ved Høgskolen i Oslo. Postdocstipendiat Jens - Christian Smeby, som er tilknyttet dette senteret, har skrevet et arbeidsnotat om Profesjonsfag, fagdisipliner og tverrfaglig felt (SPS-arbeidsnotat nr. 05/03) som vi også har støttet oss til.

I følge Smeby er et fag et sett med teorier, metoder og relevanskriterier utviklet for å forstå et spesifikt studieobjekt (s.1). Fag er historisk gitte former for kunnskapsorganisering som er i kontinuerlig endring. "Utviklingen av fag kan delvis forstås som en kognitiv differensiering som blant annet har sitt utgangspunkt i ulike studieobjekt, teorier og metoder. Skillet mellom fag har imidlertid også en sosial basis blant annet i ulike behov for kunnskap og kompetanse" (s.1).

Historien viser at både universiteter og høyskoler er preget av to ulike typer av kunnskapsorganisering – en som er basert på utvikling av kompetanse relatert til en spesifikk yrkesutøvelse og en annen som er mer akademisk og basert på mer "internvitenskaplige relevanskriterier". Med utgangspunkt i praktisk basert kunnskap søker for eksempel sykepleierutdanningen å legitimere seg i forhold til medisin. I følge Smeby ligger utfordringen for denne type praktisk forankrede fag i å utvikle et kunnskapsgrunnlag med utgangspunkt i andre etablerte forskningsfelt og gjennom utvikling av forskningsbasert kunnskap med utgangspunkt i praksisfeltet (s.1).

"Ved universitetene har det vært en utfordring for nye profesjonsfag å legitimere seg som forskningsfag. Profesjonsfagene ved de statlige høyskolene står i dag i stor grad overfor de samme utfordringene". "Et sentralt spørsmål er om målet for de enkelte profesjonsfagene er at de skal utvikle seg til fagdisipliner, eller om praksis- og den tverrfaglige orienteringen tilsier andre former for kunnskapsorganisering" (s.1).

Det kan være mange årsaker til at det utvikler seg nye fag. Når fag utvikler seg med utgangspunkt i behovet for kompetanse, kalles dette "profesjonalisering".

Profesjonsutdanninger kjennetegnes av at de leder frem til et spesifikt yrke og er dermed kunnskapsfelt basert på eksterne kompetansebehov. Det trekkes ofte veksler på flere fagdisipliner og forskningsfelt. I følge Smeby baserer mange av profesjonsutdanningene seg på kunnskapsfelt som har karakter av å være egne fag. Forskingen innen slike profesjonskrav er gjerne rettet inn mot kunnskapsbehov innen det profesjonelle praksisfeltet. Profesjonsfag baserer seg ikke bare på anvendelse av vitenskaplig kunnskap, men ofte også på erfaringsbasert kunnskap og refleksjon fra praksisfeltet (s.5).

Det forsknings- og evalueringsarbeid som hittil har foregått på KRUS har bestått av internforskning, oppdragsforskning, utredninger, utviklingsoppgaver, statistikk og evalueringer for kriminalomsorgen. Forskingen omhandler hvordan programmer, metodisk

arbeid, systematisk miljøarbeid m.v. virker på kriminalomsorgsklientellet. I tillegg har resultater fra temaspesifikke institusjonsanalyser samt evalueringer av reformer vært noe brukt i undervisningen av fengselsbetjenter. De fagene som det undervises i ved fengselsbetjentutdanningen i dag er en kombinasjon av flere akademiske fag som sosiologi, psykologi, sosialt arbeid, samfunnsvitenskap, medisin, juss osv. KRUS støtter seg til forskning foretatt ved andre akademiske institusjoner i undervisningen i disse fagene.

I følge professor Terum mangler det teoretiske grunnlaget som må være til stede for å kunne beskrive kriminalomsorgsfaget som et fag i tradisjonell akademisk forstand. Et fag må være forskningsbasert, ha utviklet en metode og et felles begrepsapparat. Men han uttalte samtidig at det ikke behøver å bety at det ikke eksisterer et fag, men ”bransjens” manglende evne til å uttrykke kunnskap og erfaringer (taus kunnskap) var kanskje til stede.

I forhold til å skulle etablere en egen høyskole innenfor Kriminalomsorgen anbefaler Terum å ha fokus på de oppgaver, felt og funksjoner som etaten skal dekke i fremtiden og dernest diskutere hva slags kompetanse vi trenger for å utføre dem på en god måte.

Etter arbeidsgruppens vurdering eksisterer det et kriminalomsorgsfag i dag. Men det er ikke tilstrekkelig forskningsbasert og dermed antakelig ikke et fag i akademisk forstand.

2.4 Er fengselsbetjentyrket en profesjon i dag?

Arbeidsgruppen har prøvd å orientere seg og finne ut hvor fengselsbetjentutdanningen befinner seg i dag når det gjelder faglig nivå, fagutvikling og profesjonsutvikling².

Profesjonsutdanninger kjennetegnes av at de leder frem til et spesifikt yrke. Det er ofte vanlig at det trekkes veksler på flere fagdisipliner, forskningsfelt og kunnskapsfelt som kan karakteriseres som egne fag. Forskningen innen slike profesjonsfag er gjerne rettet inn mot kunnskapsbehov innen det profesjonelle praksisfeltet. Profesjonsfagene baserer seg ikke bare på anvendelse av vitenskaplig kunnskap, men også ofte på erfaringsbasert kunnskap og refleksjon fra praksisfeltet, dvs. at disse fagene skiller seg fra de etablerte, akademiske fagdisiplinene både fordi de består av en større grad av tverrfaglighet og en større grad av praksisorientering.

I følge professor Terum opererte man tidligere med en lang rekke kriterier som måtte være innfridd for at det skulle foreligge en profesjon. I dag forstår man begrepet profesjon noe bredere, som ekspertkunnskap på utøvelse av et praktisk yrke. Men de fleste forskere i dag mener at to hovedelementer må være på plass for at man skal kunne si at det eksisterer en profesjon. Det ene er at det må være etablert en teoretisk kunnskapsbase. Forskning skjer på dette grunnlaget. For det annet må faget eksistere i en relativ autonomi. Det må være rom for skjønnsutøvelse, dvs. at den enkelte utøver anvender kunnskapen og har anledning til å utøve skjønn i yrkesutøvelsen. Terum mente at fengselsbetjentene pr. i dag ikke tilfredsstiller kravene til profesjonsutøvelse. Det mest sentrale ankepunktet var det manglende, teoretiske grunnlaget. Han var også usikker på hvorvidt det ble utøvd skjønn i yrkesutøvelsen på bakgrunn av kunnskap.

Etter arbeidsgruppens vurdering utøver fengselsbetjentene skjønn i deres yrkesutøvelse. Dette gjør de innenfor vesentlige deler av arbeidet, både i forhold til sikkerhetsspørsmål, som kontaktbetjent, som gjennomfører av program osv. Men den teoretiske kunnskapsbasen som

² Jf. Delinnstilling 1, s. 7: ”Har man en kriminalomsorgsfaglig profesjon?”

eksisterer på grunnutdanningsnivå ved KRUS har etter gruppens vurdering behov for en forskningsmessig styrkning. Dersom man ønsker å videreutvikle fengselsbetjentyrket og profesjonen, må man videreutvikle den teoretiske kunnskapsbasen. FoU-virksomheten på KRUS må i større grad enn tilfellet er i dag trekkes inn i grunnutdanningen. De som underviser på grunnutdanningen må ta del i forskning og utvikling. De som er tilknyttet FoU-avdelingen må i større grad undervise på grunnutdanningen.

2.5 Innhold i kriminalomsorgsfaget

Arbeidsgruppen har i samarbeid med tilsatte ved KRUS laget en oversikt over hva vi mener kriminalomsorgsfaget inneholder i dag for fengselsbetjentutdanningen. Vi mener faget består av i seks hovedemner. Dette er miljøarbeid i fengsel, jus, praktisk fengselslære og betjentrollen, kriminalkunnskap, etikk og språk. Sikkerhet (statisk, dynamisk og organisatorisk/strukturelt) inngår i samtlige hovedemner. Etter arbeidsgruppens vurdering er kriminalomsorgsfaget pr. i dag ikke et fag i tradisjonell, akademisk forstand, jfr. pkt. 2.3. Faget er ikke i tiltrekkelig grad forskningsbasert og det mangler et felles begrepsapparat og metode.

En mer detaljert oversikt over innholdet av kriminalomsorgsfaget fremgår av vedlegg 5 til denne rapporten. Av oversikten fremgår også at vi innenfor hver av de seks hovedgruppene har foretatt en tredeling i forhold til hvem vi i dag mener kan gi undervisning i disse emnene. Vi har valgt å sonde på følgende måte:

- 1) det som først og fremst er knyttet til kompetansen som KRUS besitter i dag og som ingen andre utdanningsinstitusjoner besitter
- 2) kompetanse som både KRUS og andre høyskoler eller universiteter besitter, men som må ses i et fengselsperspektiv
- 3) den kompetanse som bare fins på høyskoler eller universiteter

3 Organisering av grunnutdanningen

3.1 Innledning

Av mandatet følger at arbeidsgruppen skal utrede hvilke faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning ved KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høgsolenivå tilsvarende to fulle studieår.

I Delinnstilling 1 side 8 flg. redegjorde arbeidsgruppen for fem alternative måter å foreta den organisatoriske tilknytningen for KRUS på. Nedenfor følger en summarisk oversikt over disse alternativene:

Alternativ 1

KRUS fortsetter som etatsskole i sin nåværende form. Den enkelte aspirant kan søke NOKUT om generell godkjenning for opparbeidelse av studiepoeng til bruk i universitets- og høgskolesystemet i Norge, jf. universitets- og høyskoleloven (UH-loven) § 48.

Alternativ 2

KRUS omgjøres til høgscole. Høgskolen sorterer organisatorisk under Justisdepartementet og blir delvis omfattet av UH-loven. En slik omgjøring forutsetter bl.a. en faglig vurdering foretatt av NOKUT av om KRUS gir utdanning på faglig nivå med universiteter og høgscole.

Alternativ 3

KRUS integreres i Politihøgskolen. Høgskolen sorterer organisatorisk under Justisdepartementet og blir delvis omfattet av UH-loven. Siden Politihøgskolen allerede er innlemmet under UH-loven, har den frihet til å etablere en kriminalomsorgsutdanning uten særskilt godkjenning av denne utdanningen. Å kontrollere at utdanningen er på UH-nivå vil da inngå i det ansvaret som ledelsen/styret ved Politihøgskolen har for hele høgscolens virksomhet og som NOKUT skal kvalitetssikre.

Alternativ 4

KRUS omgjøres til høgscole. Høgskolen sorterer organisatorisk under Utdannings- og forskningsdepartementet og blir fullt ut omfattet av UH-loven.

Alternativ 5

KRUS integreres i en eller flere allerede etablerte høgscole. Høgskolen sorterer organisatorisk under Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) og blir fullt ut omfattet av UH-loven. Høgskolene har vide, faglige rammer. Men disse må ligge innenfor rammer satt av UFD gjennom regelverk og budsjetttildelinger. Høgskolene bestemmer i stor grad selv hva slags utdanning de vil tilby og innholdet i denne. På samme måte som nevnt under alternativ 3 (KRUS integreres i Politihøgskolen) vil ansvaret for utdanningen ligge hos styret ved høgscolen, med NOKUT som kontrollinstans. Utdanningen vil da være åpen for alle som fyller de ordinære vilkår for å studere og undervise ved en høgscole. Ved enkelte studier stilles det i dag krav om politiattest, spesielt i forbindelse med gjennomføring av praksisperioder. Det er uvisst om dagens ordning med bruk av uniform ved gjennomføring av teoriperioden vil bli opprettholdt dersom fengselsbetjentutdanningen legges under UFD.

Som nevnt i Delinnstilling 1 er alternativ 1 og 4 av teoretisk interesse og som vi derfor bør se vekk fra i det videre arbeidet. Alternativ 1 innebærer ikke noen endring i forhold til dagens

ordning. I forhold til alternativ 4 har Utdannings- og forskningsdepartementets representant i arbeidsgruppen orientert om at UFD ikke ønsker at det opprettes flere, små høyskoler i Norge.

Når vi skal redegjøre for hvilke faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas på KRUS i forhold til dagens ordning for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høgsolenivå, vil svarene variere noe, avhengig av hvilken organisatorisk tilknytning man velger å gi KRUS. Det fremgår ikke eksplisitt av arbeidsgruppens mandat at vi skal behandle spørsmålet om hvilket departement KRUS i fremtiden organisatorisk bør sortere under. Men vi har funnet det nødvendig å vurdere det.

Som det fremgår av Delinnstilling 1, vil spørsmålet om fortsatt lønn under utdanning eller ikke bl.a. være avhengig av organisatorisk tilknytning. Justisdepartementets mulighet for å påvirke utdanningens innhold, rekrutteringstiltak, foreta egnethetsvurdering ved opptak, fremgangsmåter og krav for å oppnå rett til å tildele studiepoeng m.v. vil også variere avhengig av hvilken organisatorisk tilknytning man velger. Dersom man f. eks. går inn for å omgjøre KRUS til en selvstendig høyskole, organisatorisk underlagt Justisdepartementet, som skal kunne tilby utdanning på høgsolenivå og tildele studiepoeng, vil dette bl.a. kreve at NOKUT foretar en akkreditering av institusjonen, studietilbudet og kvalitetssikringssystemet ved skolen og at Kongen i statsråd omgjør KRUS til egen høyskole.³

Arbeidsgruppen har derfor valgt å redegjøre for hva som vil kreves for hvert av disse tre alternativene, dvs. alternativ 2, 3 og 5 nevnt over, da spørsmål om organisatorisk tilknytning vil ha betydning for besvarelsen av mandatet.

Arbeidsgruppen redegjør først for hvilke hensyn som taler for og mot valg av hver av de tre organisatoriske tilknytningsformene og kommer deretter med en anbefaling om tilknytningsform for KRUS.

3.2 Fremtidig organisatorisk tilknytning for KRUS – tre alternative modeller

Når det gjelder spørsmålet om fremtidig organisatorisk tilknytning for KRUS er arbeidsgruppen delt i et flertall, et mindretall og en som ønsker å holde seg nøytral.

Flertallet består av arbeidsgruppens leder, Suzanne Five og medlemmene Harald Førsker, Guri Sandbakken, Roar Øvrebø og Knut Are Svenkerud. Mindretallet består av Per Sigurd Våge. Tarjei Skirbekk, Utdannings- og forskningsdepartementet ønsker ikke å gi noen anbefaling når det gjelder spørsmål om fremtidig organisatorisk tilknytning for KRUS.

Nedenfor følger en summarisk oversikt over argumenter som etter flertallets vurdering taler for og mot hver av de tre organisatoriske modellene.

Alternativ 2

KRUS organiseres under Justisdepartementet, godkjennes som egen høyskole og blir delvis omfattet av UH-loven.

Hensyn som taler for dette alternativet:

Arbeidets art

- Det er Justisdepartementet som har det primære ansvaret for gjennomføring av kriminalpolitikken i forhold til å gjennomføre straff. Dette tilsier at departementet må ha

³ For nærmere redegjørelse for NOKUTs oppgaver og kompetanse vises til Delinnstilling 1 s. 13 flg.

påvirkningsmulighet i forhold til hvilke kvalifikasjoner, både faglig og personlig, de som arbeider i kriminalomsorgen skal ha. Det er behov for at endringer kan skje raskt.

- Frihetsberøvelse er det største inngrepet man kan gjøre overfor borgerne i et sivil samfunn, noe som tilsier et særlig behov for styring, både i forhold til utdanning og tjenestutførelse.

(Men dersom KRUS omgjøres til høyskole, innebærer det at skolen selv skal ha stor grad av faglig frihet til å velge undervisnings- og læringsformer samt forskningsfokus. Dette vil gjelde uavhengig av om høyskolen blir helt eller delvis omfattet av UH-loven. En eventuell instruksjonsrett for Justisdepartementet overfor KRUS vil kunne redusere dette, slik departementet har overfor Politihøyskolen i dag. Normalt vil styringsmulighetene til overordnet myndighet være gjennom nasjonale rammeplaner (for noen og stadig færre utdanninger), etatsstyring, budsjettildeling og øremerking av midler).

- Siden kriminalomsorgen er en straffegjennomføringsetat bør man holde fast ved at den er en uniformert etat. Det er viktig å øve på relasjonskompetanse i uniform. Det er derfor mest hensiktsmessig og naturlig at opplæringen skjer i regi av Justisdepartementet.

- Utdannings- og forskningsdepartementet kan ikke stå ansvarlig for hvordan makt utøves i en samfunnsmessig kontekst. (UFD kan ikke under noen omstendighet stå ansvarlig for utøvelse av makt, men kan ha ansvaret for utdanningsinstitusjoner som lærer studentene opp til bruk av makt som forsvarsmiddel. En eventuell utøvelse skjer utenfor UH-sektoren, i yrkeslivet, f.eks. i psykiatriske avdelinger.)

Utdanningsforbundet anfører ytterligere hensyn:

”- Fengsler er i motsetning til alle andre institusjoner i utgangspunktet ikke opprettet for å hjelpe, men for å straffe selv om man i dag også prøver å veilede og hjelpe under straffegjennomføringen.

- Et uniformert yrke knyttet til maktutøvelse innehar en annen type profesjonalitet enn det en psykiatrisk sykepleier eller en vernepleier har i sitt arbeid med klienter. Arbeidet er annerledes når det gjelder kontekst, lovverk, maktutøvelse, og den eneste grunnen til at "klientene" er i institusjonen, er at det er en straff som er påført tilregnelige personer.

- På lik linje med politiet tilhører vi strafferettskjuden og bør som dem i sterkest mulig grad være direkte underlagt de organer som styrer sektoren. Det er ikke stilt spørsmål om politiutdanningen like gjerne kunne vært overtatt av andre. Man har tenkt at ingen andre høyskoler kan gi denne utdanningen fordi fagfeltet er spesielt. Fengslene jobber med de samme personene som politiet, men har kontakt med dem over langt større tidsrom og skal ivareta både den innsattes rettigheter og samfunnets interesser når det gjelder straff og tilbakeføring til samfunnet.”

Innholdet i utdanningen

- Utviklingen av kriminalomsorgsfaget hører naturlig under Justisdepartementet og vil best kunne skje her. Dette vil imidlertid avhenge av kompetanse, økonomi, samarbeid med andre universiteter og høyskoler osv. som KRUS vil ha.

- Tilknytning til Justisdepartementet øker utdanningens og etatens anseelse utad

- Undervisningen på KRUS må være praksisbasert. Praksis vil måtte foregå ute i fengslene. Dette fordrer et tett samarbeid mellom utdanningsinstitusjonen og praksisanstalten. Det vil

være enklest å få til dette dersom KRUS sorterer under Justisdepartementet. Men man bør imidlertid merke seg at for mange andre praksisbaserte utdanninger, som f. eks. sykepleie, går dette greit.

- De som skal være lærere og veiledere ute i praksis må kunne og kjenne etaten og innholdet i betjentyrket. Men dette hensynet kan sikkert bli ivaretatt også ved andre organisatoriske løsninger.

Utdanningsforbundet anfører ytterligere hensyn:

”- Det er Utdannings- og forskningsdepartementet (UFD) og deres universitet og høyskoler som utgjør fagekspertisen og som står for opplæring, forskning og utvikling på mange fagfelt. Samtidig dekker de ikke alle fagfelt. De har i dag det overordnede ansvar for godkjenning av alle profesjonsutdanninger via NOKUT, og således virker det innlysende at all profesjonsutdanning bør knyttes til UFD. Det finnes likevel både offentlige høyskoler under andre departement og private høyskoler som har slik godkjenning og som blir ansett for å være ledende på sine områder fordi de driver med både utdanning og forskning. Eksempler på dette er Handelshøyskolen BI, Betanien diakonale høyskole, Det teologiske menighetsfakultet, Den norske Balletthøyskole, Krigsskolen og Politihøyskolen. I tillegg har noen slike høyskoler en slags enerett på et mindre fagområde.

- Dersom man velger å legge fengselsbetjentutdanningen, som kanskje er den minste offentlige sektoren i Norge, under UFD, bør den samles ett sted slik at kriminalomsorgen kan dra nytte av et stort nok fagmiljø. Det er helt vesentlig å kjenne sektoren inngående, både praksisfeltet, KSF og internasjonal og nasjonal forskning og som først og fremst retter sin oppmerksomhet mot dette fagfeltet. Det vil være faglig uforvarlig å opprette for eksempel 25 studieplasser ved ulike høyskoler rundt i landet. For det første vil slike små grupper lett bli salderingsposter, og det er ikke mulig å opprette forsvarlig spesifikk faglig kompetanse og oppmerksomhet rundt slike grupper.

- Dersom utdanningen blir spredt og utvannet over tid, og søkningen til utdanningen synker og dermed blir lagt ned enkelte steder, kan det skje at de store fengslene igjen glir tilbake til en internopplæring på noen uker for å avhjelpe bemanningssituasjonen. Dermed er vi tilbake i en ordning vi hadde for 75 år siden med et yrke som hvem som helst kan utføre og med svært lav prestisje.

- Muligheten til å styre og påvirke det spesifikke innholdet i utdanningen, organisering og opplæringsmodell som KSF og regionene har i forhold til KRUS, vil svekkes vesentlig.

- Det har vært svært liten forsknings- og utviklingsaktivitet på kriminalomsorgssektoren innenfor det norske høyskolesystemet. Samlet sett er det produsert langt flere arbeider og rapporter fra det lille miljøet på KRUS enn fra hele høyskolesektoren i de seineste årene. Dermed kan man ikke uten videre dra fagspesifikke veksler på utdanning av fengselsbetjenter fra dette området.

- Ved en høyskoletilknytning til JD kan man beholde forventningene til internasjonal forskningsoppmerksomhet og også mulighetene til forskningssamarbeid fordi man da er en institusjon på samme nivå som andre. I tillegg får departement og folkevalgte en annen mulighet til å styre en fagsektor preget av maktutøvelse, både driftmessig og utdanningsmessig.

- Det finnes ingen andre utdanningsmiljøer i Norge som i dag kan kriminalomsorgen. Derfor har KRUS bl.a. et utstrakt samarbeid med de andre betjentutdanningene i Norden. Alt slikt samarbeid, også mer internasjonalt, går via kanaler knyttet til justisdepartement i de ulike land. I tillegg gjøres veldig mye internasjonal kriminalfagsutvikling som skjer i fagfeltet av institusjoner knyttet opp til kriminalomsorgssektoren eller fagmiljøer som er en del av denne. Så og si alle internasjonale fagsamlinger er et samarbeid mellom justisdepartementer, praksisfeltet, spesifikke forskningsmiljøer og fengselsbetjentutdanningsinstitusjoner knyttet til justissektoren. Dette konglomeratet av fag, fagpersoner, institusjoner, fengsler, byråkrater og folkevalgte har vært og vil bli et helt nødvendig fundament. Det kan forsvinne for utdanningen i Norge dersom det opprettes

fengselsbetjentutdanning som små øyer rundt om kring på ulike høyskoler som i hovedsak har sin oppmerksomhet rettet mot andre og langt mer omfattende fagsektorer.

- KRUS har i dag et unikt samarbeid med hele kriminalomsorgsfagfeltet i Norge. Spesielt er det praktiske samarbeidet med enhetene godt. KRUS rekrutterer lærere til utdanningen via praksisfeltet og enhetene anvender KRUS til evalueringer, kursing og veiledning. Fordelen ved å tilhøre samme etat er KRUS sin unike mulighet til å spille på alle sider ved praksisfeltet, uansett hvor det er i landet. Fengselsvesenet er så lite i Norge at hele landet må brukes for å få dette til. Det er ikke nok å ha et lite eller noen få små fengsler å spille på. Konklusjonen blir at den nødvendige kvaliteten best blir ivaretatt ved at all utdanning samles et sted pga. fagmiljø og kompetanse, og at utdanningen og forskningen bør være under mer direkte innflytelse av de folkevalgte organene som forvalter retten til maktutøvelse i vårt samfunn.”

Rekruttering/skikkethetsvurdering

- Justisdepartementet vil kunne opprettholde mye av sin påvirkningsmulighet i forhold til rekruttering og utdanning. Dersom utdanningen legges under UFD vil Justisdepartementet imidlertid kunne sette krav i forhold til tilsetting.

- Kriminalomsorgen er avhengig av å få uteksaminert et tilstrekkelig antall betjenter hvert år. Vi kan ikke risikere at studietilbud nedlegges av økonomiske grunner fordi en høyskole ikke får et tilstrekkelig antall søkere, dvs. at den enkelte studieplass blir økonomisk ulønnsom, selv om Justisdepartementet har bevilget øremerkede midler over UFDs budsjett til studieplasser. Men dette kan motvirkes ved at Justisdepartementet gir økonomiske intensiver slik at høyskolene kan iverksette tiltak for å øke antall studenter og/eller at yrket som fengselsbetjent gjøres mer attraktivt ved f. eks. å tilby høyere lønn, bedre utviklingsmuligheter m.v.

- Trender i arbeidsmarkedet tilsier at behovet for personer med utdanning innenfor pleie- og omsorgsyrkene vil øke fordi befolkningens alderssammensetning endres. Kriminalomsorgen bør organisere seg slik at den ikke i for stor grad må konkurrere om denne type arbeidskraft i fremtiden.

- Rekruttering til fengselsbetjentyrket krever at man har særskilte opptaks- og utvelgelsesprosedyrer ved inntak av studenter samt tett oppfølging, veiledning, evaluering og påvirkning under hele studiet, slik at uegnede studenter veiledes ut av utdanningen. Staten er avhengig av at alle tilsatte har en høy etisk bevissthet, har personlig integritet og kan motstå press. Man kan hevde at det viktigste er å foreta en siling først ved tilsetting som fengselsbetjent, men er det hensiktsmessig å la en person gjennomføre et helt studium som vedkommende ikke kan benytte? UH-loven kap. 9 inneholder ikke tilstrekkelige regler for å ivareta dette hensynet for kriminalomsorgen. Dette er bl.a. den begrunnelse politiet og forsvaret benytter for å ha egne høyskoler for disse etatene. Hva med f. eks. uønsket oppførsel i fritiden? Dagens regler som gjelder for aspiranter på Fengselsskolen gir adgang til å ta hensyn til dette ved egnethetsvurderingen.

Annet

- UH-lovens regler om institusjonens ledelse (kap. 2), administrasjon, økonomi – og eiendomsforvaltning (kap. 4), styringsorganer (kap. 5), klagenemnd (kap. 6) og tilsettingsforhold (kap. 8) passer ikke så godt for KRUS dersom man ønsker at den skal videreføres i sin nåværende form, men med tilpasninger og justeringer kan den innfri NOKUTs standarder. Både Politihøyskolen og Krigsskolen er unntatt fra de fleste av disse reglene i dag.

- Nettopp fordi KRUS er en liten skole, er den god til å samhandle med andre høyskoler.

- Straffegjennomføring fordrer et nært samarbeid mellom kriminalomsorg og politi.

- Det er naturlig at de høyskolene som utdanner tjenestemenn til disse etatene sorterer under samme departement.
- Opprettholder kontakt med fengsler i utlandet. Videreutvikle faglig kontakt, gjennomføring av studiebesøk m.v.

Hensyn som taler mot dette alternativet:

- Selv om KRUS blir godkjent som høyskole – vil den bli ”anerkjent” eller akseptert av andre høyere utdanningsinstitusjoner? F. eks. slik at de vil godta at fengselsbetjentutdanningen kan erstatte deler av eller komme til fratrekk i deler av utdanningen som gis ved andre høyskoler?
- KRUS vil kunne bli isolert i forhold til andre høyskoler. Det vil kunne skje mindre fagutvikling enn ved å være tilknyttet et større faglig miljø ved en allerede etablert høyskole, men dette vil avhenge av KRUS sine ambisjoner og vilje til å samarbeide med andre høyskoler.
- Spesielt siden 1990-tallet har det skjedd en sammenslåing av mange, små høyskoler til større organisatoriske enheter. Både administrative, økonomiske og faglige hensyn viser at dette har hatt en gunstig effekt for de fleste fagmiljøene.
- Å ha en egen høyskole vil medføre en overdreven homogenisering av betjentgruppen. Fare for utvikling av ukulturer vil være større.
- Det er meget ressurskrevende å skulle lage en infrastruktur ved KRUS og opprettholde denne på høyskolenivå. Det vil dessuten ta lang tid å etablere den. Man må benytte allerede bestående fagkompetanse og organisasjon ved andre høyskoler.
- Lar det seg samfunnsøkonomisk forsvare å etablere og drifte en egen høyskole for kriminalomsorgen?

Alternativ 3

KRUS organiseres under Justisdepartementet, innlemmes i Politihøgskolen – det etableres et Justisakademi med felles administrasjon for Politihøgskolen og KRUS og KRUS blir delvis omfattet av UH-loven.

Arbeidsgruppen har ikke foretatt noen detaljert vurdering av dette forslaget, men vi fremsetter det som en ide. Vi har ikke drøftet dette alternativet med Politihøgskolen.

Hensyn som taler for dette alternativet:

- Administrative besparelser ved at skolene kan ha felles lønn- og personaladministrasjon m.v. Praktiske hensyn tilsier at skolene ikke er samlokalisert.
- Man vil få mer faglig kontakt innen straffesakskjeden.
- Bedre samarbeid innen forskning, bedre ressursutnyttelse.
- Denne skolen vil kunne oppfattes som ”tyngre” av etater utenfor Justissektoren. Det kan bl.a. gi større kontakflate mot eksterne forskningsmiljøer.

Hensyn som taler mot dette alternativet:

- Kriminalomsorgen vil bli en ”lillebror” i forhold til den politimessige utdanningen, den vil få et mer politimessig innhold. Dette vil ikke fremme utviklingen av kriminalomsorgsfaget.
- I kriminalomsorgen kreves annen kompetanse enn i politiet

Alternativ 5

KRUS organiseres under Utdannings- og forskningsdepartementet, blir integrert i en eller flere allerede etablerte høyskoler og blir helt omfattet av UH-loven.

Hensyn som taler for dette alternativet:

- Kan medvirke til større turnover blant de tilsatte.
- Bedre muligheter for faglig utvikling, synergieffekt av allerede etablerte lærings- og forskningsmiljøer.
- Lettere å være faglig oppdatert for de tilsatte.
- Mer inspirerende for lærerne/forskerne.
- Mer utfordrende for lærerne/forskerne.
- Lettere for undervisningspersonale/forskerne å videreutvikle seg faglig – rundere
- Vil sikre en rask overgang til høgskolebasert fengselsbetjentutdanning.

Hensyn som taler mot dette alternativet:**Arbeidets art**

- Kriminalomsorgen gjennomfører straff, dvs. utøver en av samfunnets kjerneområder.
- Naturlig at utdanningen sorterer under Justisdepartementet.

Innhold i utdanningen

- Justisdepartementet bør ha stor innflytelse over innholdet i kriminalomsorgsfaget, hva det undervises i og antall studenter som skal uteksamineres.
- Pulverisering av kompetanse i kriminalomsorgsfaget dersom flere høyskoler skal tilby fengselsbetjentutdanning, men dette vil kunne avhengig av størrelsen på den høyskolen KRUS eventuelt vil bli plassert inn i – som eget institutt eller som en del av et institutt.
- Justisdepartementet og KRUS vil ha mindre faglig innflytelse på utdanningens innhold i fremtiden. Lite trolig at Utdannings- og forskningsdepartementet ønsker at det vil bli utarbeidet særskilte rammeplaner for fengselsbetjentutdanningen i fremtiden. (Men en høyskole vil måtte tilpasse undervisningen og pensum etter de krav som Justisdepartementet setter ved tilsetting, ellers vil utdanningen være meningsløs.)
- Det må være et nært samspill mellom de som tjenestegjør i et fengsel og utdanningsinstitusjonen (men dette kan man få etablert uansett organisatorisk tilknytning).

Rekruttering

- Det er usikkert om man vil få tilstrekkelig antall søkere og dermed tilstrekkelig antall utdannede fengselsbetjenter i forhold til etatens behov. Vanskeligere/mer byråkratisk å drive målrettede og spissede rekrutteringskampanjer for å øke antall søkere.
- Man kan ikke være garantert at en eller flere høyskoler vil opprettholde studietilbudet etter en tid selv om de får øremerkede midler fra Justisdepartementet som disponeres av Utdannings- og forskningsdepartementet (og hvor lenge vil man kunne opprettholde ordningen med øremerkede midler? Stort byråkrati budsjettmessig). (Dette kan kompenseres ved å gjøre kriminalomsorgen mer attraktiv som arbeidsplass slik at man får flere søkere uten å benytte særskilte rekrutteringstiltak)
- Vil Justisdepartementet kunne stille krav om andel kvinner, fremmedkulturelle, samisk talende studenter osv. som skal tas opp på studiet?
- Ikke opprettholde særskilt opptaksnemd. Kan delvis imøtekommes ved å kreve politiattest ved opptak på studiet.
- Vanskeligere å opprettholde systemer for skikkethets-/egnethetsvurderinger, evaluering av etisk bevissthet, personlig integritet og evne til å motstå press i løpet av utdanningsperioden. (Men dette kan delvis ivaretas ved å etablere særskilte autorisasjonsordninger etter endt utdanning for å kunne arbeide som fengselsbetjent, jf. autorisasjonsordning som er etablert for sykepleieryrket.) UFD ønsker i utgangspunktet ikke at det etableres særskilte organer som vurderer skikkethet.

- En autorisasjonsordning vil sannsynligvis ikke være tilstrekkelig til å fange opp og veilede uegnede studenter ut av etaten.
- Muligheten for å veilede uegnede studenter ut av etaten blir svekket.

Annet

- Både Politihøgskolen og Krigsskolen sorterer under de departementer som yrkesutøvelsen og de organer som den skal utøves i sorterer.
- Faglige ønsker fra Justisdepartementet/KSF eller justisministeren må gå igjennom mange ledd. Først må ønskene tas opp med UFD som deretter må ta det opp med de respektive høyskoler. Generelt må man merke seg at UFD ikke ønsker at det lages flere rammeplaner.
- Fengselsbetjentutdanningen vil kunne "drukne" i høyskolesystemet (men dette vil bl.a. avhenge av den organisatoriske løsning som velges – om KRUS blir et eget institutt eller inngår i et institutt ved høyskolene).
- Utdannings- og forskningsdepartementet har uttalt at det ikke vil prioritere denne utdanningen. Tilbudet vil være avhengig av at Justisdepartementet øremerker midler til utdanningen.
- Hvorfor bryte opp et fagmiljø som har bestått i lang tid, som har kontakter med relevante fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt og som faglig ligger tett oppunder/på høyskolenivå i dag?
- Usikkerhet mht. hvor lenge ordningen med øremerkede midler kan opprettholdes

Flertallets vurdering og anbefaling

Som det fremgår av den summariske oversikten er det mange ulike hensyn som må veies mot hverandre. Organisatoriske, personalpolitiske, kriminalpolitiske og rekrutteringsmessige hensyn taler etter flertallets vurdering for at KRUS fortsatt sorterer under Justisdepartementet. Administrative og økonomiske hensyn taler for at KRUS legges under Utdannings- og forskningsdepartementet. Når det gjelder fagutviklingen er vi i tvil om hva som vil være den beste løsningen. Det vil bl.a. være avhengig av hvor mange ressurser KRUS blir tilført/får beholde samt omfanget og kvaliteten på det faglige samarbeidet som KRUS vil ha med andre høyere utdanningsinstitusjoner i inn- og utland.

Flertallet bestående av gruppens leder og medlemmene Føsker og Sandbakken anbefaler at KRUS fortsatt sorterer under Justisdepartementet og omgjøres til egen høyskole som delvis er omfattet av UH-loven. Øvrebø og Svenkerud støtter flertallet, men krever at KRUS organisatorisk sorterer under Justisdepartementet.

Tarjei Skirbekk ønsket ikke å gi noen anbefaling i dette spørsmålet.

Mindretallets vurdering og anbefaling

I følge Våge har ikke regiondirektørene som gruppe tatt stilling til spørsmålet om organisatorisk tilknytning for KRUS. Våge anbefaler at man velger alternativ 5, dvs. at fengselsbetjentutdanningen/KRUS integreres i en eller flere allerede etablerte høyskoler. Høyskolen sorterer organisatorisk under Utdannings- og forskningsdepartementet og blir fullt ut omfattet av UH-loven. Han begrunner sitt standpunkt slik:

”Kriminalomsorgens behov for personell som har en kvalifisert og god utdannelse kan også bli ivarettatt av det ordinære høyskolesystemet. Mange høyskoler viser allerede konkret interesse i å utføre denne oppgaven. Vi ser gjennom utvalgets utredning at høyskolesystemet viser stor fleksibilitet. De viser stadig evne til å tilpasse seg samfunnets helt nye behov for

yrkeskvalifisering, så vel som å opprettholde de mer tradisjonelle faglige forventninger. Dette ser vi fungere tilfredsstillende innefor de aller fleste yrkesutdannelser. De eneste unntak vi kjenner er politi og forsvaret.

Kriminalomsorgens samfunnsoppgave er å gjennomføre straff. Etaten har ved gjennomføring av straff et sikkerhetsformål og et rehabiliterende formål. En utdanning til fengselsbetjent skal ivareta begge formål. Helt avgjørende i den framtidige utdanning er den bestilling de politiske og faglig ansvarlige i byråkratiet gjør til utdannelsen. Denne bestilling vil måtte variere ut fra de rådende forventninger som stilles til etaten generelt og utdannelsen spesielt. Dette ser vi skjer i for eksempel grunnskolen, helseetaten og i teknologiske sektorer som oljeindustri eller IKT.

I et høyskolesystem vil veien fra den faglig- politiske ledelse i Justisdepartementet være lengre enn direkte etatsutdanning.

Den rehabiliterende del av utdannelsen består av mange elementer som flere av dagens etablerte høyskoler hevder å kunne tilpasse seg. Flere høyskoler har allerede i dag et nært samarbeid med etaten innenfor bl.a. sosialfaglige emner, jf. pkt 8.

En høyskole må imidlertid også integrere den andre hovedoppgaven for fengselsbetjenter; den sikkerhetsmessige. Denne del av opplæringen er vanskeligst å overlate til en "ordinær" høyskole. Her er statens maktelement tydelig. Dette kan langt på vei sidestilles med politiets maktutøvelse. Derfor er den demokratiske kontroll og de statsrettslige prinsipper viktige argument.

Statens egne etatsskoler var mer vanlige for noen tiår tilbake. Det ordinære utdanningssystemet har påtatt seg, og vist seg egnet til å utdanne til yrker som tidligere lå under de enkelte fagdepartement. Utdanning av personell til sykepleie, ligning/skattevesen, telekommunikasjon og jernbane har nå blitt overført til det ordinære høyskolesystemet. Disse yrker rekrutteres nå med mer variert og mangfoldig utdannelsesbakgrunn enn etatsskolene gjorde. Kriminalomsorgens andre sektor, friomsorgen, henter sitt personell fra de ordinære høyskoler. Disse ansatte driver straffegjennomføring i frihet. Det sikkerhetsmessige element er her enda ikke så fremtredende som innenfor et fengsel. Den ordinære høyskoleutdannelsen virker tilfredsstillende for friomsorgen og har bidratt til en stimulerende flerfaglig tilnærming.

De sikkerhetsmessige sider ved en utdanning som trengs i en fengselsbetjentutdanning er i noen grad til stede ved utdanning av psykiatriske sykepleiere eller vernepleiere. En fengselsbetjents utdanning skal ha et element av utdanning gjennom praksis. Dette fordi undervisningen har en praktisk forankring. De særegne sikkerhetsmessige forhold blir ivaretatt og formidlet innenfor de rammer loven setter til utøvelse av den nødvendige makt. Å sikre at maktutøvelse skjer innefor lovens hjemmelsgrunnlag. I andre yrkesrettede høyskoleutdannelser er dette vanlig. Det gir studentene den spesifikke identitet, kultur og verdisett som knytter dem til det respektive yrke.

En utdanning er grunnlaget for å bli kvalifisert til et yrke. Arbeidsgiveren vil ved tilsetting overta ansvaret for rekrutteringen. I dag er dette forrykket ved den tilsetting som skjer før skolegangen starter i etatskolen. Utdanning innenfor det ordinære høyskolesystem vil utelukke denne ordningen. Prinsippet om utdanning og yrkesutøvelse blir slik tydelig separert.

Dette ser vi i andre yrker hvor maktforvaltning er en sentral del av rollen. Poliitiembetsmenn utdannes på universitetenes juridiske fakultet. De øverste ledere i kriminalomsorgen kommer fra mange ulike utdannelsesbakgrunner. En annen gruppe er politikere som påtar seg store og vanskelige maktroller, i kraft av å være ansvarlige tillitsmenn i samfunnet. Alle disse må utøve statens makt overfor borgere, uten at de er gitt en særskilt utdanning.

Skillet mellom pedagogiske og arbeidsrettlige sider blir tydeligere i forhold til dagens sammenvevde forhold mellom studenter ved KRUS og etatens drift.

Ved å knytte utdannelsen til en eller flere høyskoler vil etaten tilpasse seg det ordinære samfunnsliv. Mange sektorer vil kunne hevde av de er spesielle og egenartede. En normalisering innenfor det ordinære utdanningssystemet kan virke avklarende opp mot andre yrker i styrking av det tverrfaglige samfunnsarbeidet.

I et flerfaglig miljø vil kriminalomsorgsfaget tydeligere utvikle sin identitet. Faget kan finne sitt grensesnitt mot samarbeidende fagfelt. Mange av disse høyskolefag innvirker på arbeidet for å forhindre og forebygge kriminalitet.

Den sosiale og samfunnsmessige trygghet ivaretas av mange sektorer. Kriminogene faktorer som oppvekst og barneoppdragelse, grunnskolens formidlingskompetanse, sosialetatens virkemiddelbruk, arbeidsmarkedstiltak, helsetilbud og strafferetts/straffeprosessuelle virkemidler påvirker også kriminalomsorgsfaget. Tverrfaglig samarbeid og flerfaglig tilnærming er i vårt samfunn viktige hensyn som bidrar til et tryggere samfunn.

Kvalitet, metoder og personell:

Antallet nye studenter må kunne variere etter det behov etaten har til enhver tid. Det må forventes et nært samspill mellom etaten og den/de institusjoner som får adgang til å gjennomføre utdannelsen. Dersom skolene kan og vil ta opp flere studenter enn det minimumsbehov etaten ”bestiller”, vil det være likestilt andre utdannelser. En slags markeds mekanisme antas å måtte påhvile både de utvalgte høyskoler og studentenes interesse og satsing på kriminalomsorgsfaget.

Fengselsbetjenter har en jobb som er meget selvstendig. Den har et bredt perspektiv og krever refleksjon i det samfunn vi er del av. Det er derfor spesielt viktig at utdannelsen til dette yrket oppfordrer til et kritisk perspektiv på utøvelsen av makt i vårt samfunn. Det er en vanskelig dobbeltrolle å stå i dersom studentene er for nært knyttet mot etaten og dens evne til å løse oppgavene. En fri og selvstendig tilknytningsform for selve høyskolen er av den grunn viktig.

I utredningen av 23.9 2003 om ny lov om universiteter og høyskoler § 1-6 er det full enighet om at høyskolene skal beholde sin akademiske frihet til bl.a. læreinnhold av undervisning, forskning og faglig utviklingsarbeid. Dette bidrar til å fremme utviklingen av det kriminalomsorgsfaglige i et fritt og mer kritisk lys enn en etatsskole direkte underlagt justisministeren. En etatsutdanning vil ikke så lett kunne stå fram i dette frie og kanskje mer kritiske perspektiv.

Behovet for at andre ser en maktetat som vår fra et fritt ståsted utenfor er utvilsomt en betydningsfull rettssikkerhetsgaranti.

Det kan virke mer utviklende dersom etaten tilføres utdanning fra en eller flere høyskoler. Dette kan virke stimulerende i utviklingen av kriminalomsorgsfaget totalt sett, og ikke bare den del av kriminalomsorgsfaget som fengselsbetjentene representerer. Her bør medregnes mange andre yrkesgrupper innefor etaten.

I en større høyskole vil etaten kunne dra nytte av det varierte faglige mangfold i samvirket med andre fagfelt. Våre fagområder kan forhåpentligvis ses som interessante også for andre fag. Dette ser vi tydelig i dag flere steder i landet hvor der er etablert samarbeid både innenfor faglige og akademiske områder. Vi tiltrekker oss ofte stor interesse innenfor de sikkerhetsmessige områder. Men vi ser og økende interesse for andre deler av kriminalomsorgsfaget som etikk, sikkerhetskultur, krisehåndtering, risikovurderinger og koordineringsegenskaper og framtidsplanlegging. En kan forestille seg en betydelig faglig synergigevinst ved å tilknytte utdannelsen til en eller flere høyskoler i landet.

Personellet som skal utføre undervisning i en høyskole trenger mye stimulans. Alle støtter den faglige og profesjonsmessige utvikling for ansatte innenfor kriminalomsorgen. Betydningen av et større fagmiljø har vært etterlyst og kan vel bli ivarettatt av den store faglige bredde vi ser i flere av høyskolene som kan være aktuelle for en fremtidig utdanning for fengselsbetjenter.

Praksisperiodene under utdannelsen kan sammenlignet med dagens tradisjonelle utdanning vanskeligjgjøres ved tilknytning til det ordinære høyskolesystemet. Det samme må gjelde dersom utdannelsen alle tre årene skal være uniformert i teoriundervisningen. Med en etatsskole er dette enkelt.

Praksis under utdannelsen har likevel vært utprøvd for mange yrkesutdannelser i høyskolene. Lærer, sosionom og helsepersonell må alle gjennomgå til dels lange praksisperioder. Når dette skal foregå i et fengsel fordrer dette en omstilling for fengslene, men med et forsvarlig opplegg utviklet sammen med fengslene er dette fullt mulig. Det representerer et brudd på tradisjonen, noe som for mange vil være ønskelig

Uniformering i praksisperioden kan forlanges av det enkelte fengsel. Institusjonen må forventes å bidra med uniform. Under den teoretiske del av utdannelsen antas det ikke enkelt å kreve uniformering. Flere andre utdannelser som i selve yrket er uniformert, klarer overgangen fra teori til praksis uten nevneverdige problem.

Lærerkompetansen vurderes å være høy på KRUS pr d.d. Med kun ett miljø som underviser i fagfeltet for fengselsbetjenter er kvaliteten av kompetansen vanskelig å sammenligne. Deres kompetanse blir uansett en viktig kvalitet å foredle og vedlikeholde. I et lite fagmiljø ser vi at hver enkelt person ofte er alene med sin spesialkompetanse. I en større høyskole antas det å være enklere å få dobbeltdekning ved faglig fravær hos andre høyskolekolleger. En vil og oppnå at den faglige dialogen styrkes og utfordres i et større fagmiljø.

Internasjonalt samarbeid og kunnskapsformidling omkring kriminalomsorgsfaget forventes å øke. Mange av landets høyskoler har etablert solid internasjonal kontakt med høyskoler og universiteter i mange andre land. Det forventes at vårt fagfelt og bør vende seg enda mer mot det internasjonale samfunnet. I en etatsstyrt skole vil det være enkelt å få nær kontakt med andre lands etatsskoler. Vi ser imidlertid tendens til at andre land kun gir en kortvarig fengselsbetjentutdanning. Det bredere perspektiv vi ønsker etablert i Norge må da matches med den kontakt vi kan oppnå med et bredt og nyansert internasjonalt akademisk samarbeid. Dette finnes i det ordinære høyskolesystemet.

Norge har i mange år hatt en av verdens fremste betjentutdannelser. Kriminalomsorgsfaget kan derved fremstå som attraktivt for utlandet i sin kontakt med det norske kriminalomsorgsfaglige miljø.

Effektforskning er viktig å kunne få fram også på utdannelsen og kompetansen som trengs i etaten. Dette vil kunne oppnås enklere i et større forskningsmiljø.

Ekspertisen til å søke etter midler til forskning viser seg å være en kritisk faktor. Denne erfaringen er allerede etablert i de fleste større høyskolemiljøer.

Rekruttering:

Det er usikkert om man vil få tilstrekkelig antall søkere og dermed tilstrekkelig antall utdannede fengselsbetjenter i forhold til etatens behov. En fri høyskole står fritt til å opprette og nedlegge sine studietilbud. I utkast til ny lov, NOU 2003:25, s. 135-139 framheves det synspunkter om ansvaret den enkelte institusjon er gitt ved å fordele sine ressurser lojalt til den budsjetttramme de er gitt fra Stortinget. Det er mulig, men anses lite sannsynlig at øremerkede midler fra staten disponeres stikk i strid med bestillingene.

Dersom interessen for etaten er dårlig vil dette utfordre en høyskoles markedsføringstiltak. Etaten kan ikke selv i stor grad påvirke rekrutteringen på annen måte enn ved å vise til jobbinnholdet og etatens øvrige omdømme. Det må utvikles et nært samspill med etaten og den/de høyskoler som får adgang til å utdanne fengselsbetjenter. Vi ser at høyskolene i dag investerer mye i markedsføring. Kriminalomsorgens største utfordring er å gjøre etaten og dens oppgaveløsning utfordrende og attraktiv, slik andre yrker og utdannelser må gjøre. Den høyskole som påtar seg utdanning av fengselsbetjenter vil påta seg et betydelig politisk press. Så langt har denne utdannelsen ligget til justisdepartementet. En vellykket resultatoppnåelse vil trolig gi høyskolen en stor anerkjennelse i sine miljøer.

Dagens etatsutdannede fengselsbetjenter står vanligvis i det samme yrket livet ut. Der er lite mobilitet ut av etaten til andre yrker. Videre er der små muligheter til å tilby endret arbeidssted uten å måtte flytte til andre byer. En studiepoengsordning vil forbedre dette.

Ved å velge et studium som kriminalomsorgsfag må ikke bestått eksamen automatisk lede til et livslangt arbeid i etaten. Det kan tenkes at arbeidsgiver skal stå fullstendig fritt til å tilsette uteksaminerte kandidater.

Videre er det tenkelig at utdannelsen vil bli akseptert som en av flere relevante utdanninger også for andre yrker. Profesjonsutdannelsen i kriminalomsorgsfaget vil bli preget av sikkerhetskompetanse, relasjonskompetanse og endringskompetanse. Dette er egenskaper som også andre av samfunnets sektorer trenger. Som eksempel kan nevnes sikkerhetsrelaterte yrker som HMS-fag, forsvaret, oljerelatert virksomhet, samfunnssikkerhet eller forsikring, Relasjonsorienterte yrker som helse og sosialomsorg, eller mer direkte påvirknings/ endringsarbeid som salgsaktivitet. Tendenser ser vi allerede for betjenter som utvikler seg innenfor dagens faglige utfordringer i fengslene. Dette vil gi økt anseelse for etaten.

Retrettmulighetene og valgmulighetene øker dersom utdannelsen både har høyskolepoeng og er gjennomført ved et ordinært høyskolestudium.

Vi må legge til grunn at den yrkesmessige mobilitet øker. Da må også vår fleksibilitet tilpasses til samfunnet for øvrig.

Distriktshensyn:

Dersom det kan etableres *flere* høyskoler som gir fengselsbetjentutdanning, vil dette kunne sikre etaten bedret rekruttering fra større deler av landet. Vi lever i et utstrakt land, og det er farlig å forvente at en tre-årig utdanning i for eksempel Oslo-området vil sikre tilstrekkelig rekruttering i de mange deler av Norge som har et fengsel i sin by. Ulempen kan være at der

kan skje en pulverisering av kompetansen i kriminalomsorgsfaget dersom flere høyskoler skal tilby fengselsbetjentutdanning. Imidlertid kan det virke positivt at faget er forankret på flere steder. Når flere steder tillates å formidle et fag ser vi synergieffekter. Juss er nå etablert i Tromsø, Trondheim Bergen og Oslo. Det samme med siviløkonomi som for lenge var dominert av NHH i Bergen.

Flere av høyskolene i landet har utviklet it-basert opplæring. Dette er fremtidens ukjente felt og kan tenkes utviklet for vår etat. Noen høyskoler har til dels kommet svært langt i denne utviklingsretning. Statens egen IT satsing er god, men den ligger ofte tidmessig noe bak det vi ser bli utviklet og gjennomført i et noe mer markedsorientert landskap.

Tempo i iverksettelsen av høyskole for fengselsbetjenter:

Dersom utdanning for fengselsbetjenter tilknyttes en høyskole som allerede er godkjent av NOKUT vil skolen selv kunne godkjenne nye studietilbud som kriminalomsorgsfaget. Det innebærer at en umiddelbart kan tilby høyskoleutdannelsen for fengselsbetjenter.

Opptaksnemnd og/eller autorisasjon?

En ordinær høyskole vil trolig ikke kunne etablere en opptaksnemnd slik vi kjenner den fra dagens etatsskole. Det vil kunne stilles krav til plettfri vandel, politiattest, ved opptak på studiet. Muligheten for å veilede uegnede studenter under utdannelsen må følge de regler som gjelder på den aktuelle høyskole. Hvilke studenter som skal få ansettelse overføres til Kriminalomsorgen og deres ansetteselsesmyndighet regionalt og lokalt.

Etaten påtar seg selv et større ansvar til å tilsette de rette studenter. En slik praksis gjelder for alle andre yrkesgrupper i kriminalomsorgen, uten at det oppleves som feilslått praksis. Det kan imidlertid tenkes en etterfølgende autorisasjon/godkjennelse for dem som ønsker arbeid i etaten. Vi kjenner denne modellen fra bl.a. sykepleiere eller mange av dem med utdanning fra utlandet. ”

3.3 Behov for faglige og administrative forsterkninger og endringer som må foretas i forhold til dagens ordning ved KRUS for at grunnutdanningen skal kunne godkjennes på høghskolenivå tilsvarende to fulle studieår

Som nevnt i punkt 3.1 over, vil svarene på hva som kreves variere noe, avhengig av hvilken organisatorisk tilknytning man velger å gi KRUS. Vi har derfor valgt å dele fremstillingen i dette punktet i tre deler. I punkt 3.3.1 behandles hva som kreves dersom KRUS omgjøres til egen høghskole under Justisdepartementet. I punkt 3.3.2 omtales hva som kreves dersom KRUS slås sammen med Politihøghskolen og i punkt 3.3.3 beskriver vi det som kreves dersom KRUS blir en del av en eller flere allerede etablerte høghskoler. Under hvert av disse punktene vil vi redegjøre for de rettslige rammene, dernest hva KRUS har etablert pr. i dag. Til slutt vil vi omtale hva det vil være behov å endre for å oppfylle dagens regler.

Stortinget vil i løpet av våren 2005 behandle et lovforslag om en ny felles lov for statlige og private høghskoler og universiteter. Dette kan medføre at en del av det som gruppen har kommet frem til, må justeres dersom reglene endres.

3.3.1 KRUS omgjøres til egen høghskole under Justisdepartementet

Som det vil fremgå av dette punktet, foreligger det pr. i dag mange regler både i universitets- og høghskoleloven (UH-loven) og i forskrifter som regulerer spørsmålene om hva som kreves ved en eventuell omlegging. Dersom man ønsker at KRUS omgjøres til en egen høghskole under Justisdepartementet, vil disse reglene ikke gjelde direkte fordi KRUS pr. i dag ikke er helt eller delvis omfattet av UH-loven med forskrifter. Men reglene må anvendes analogisk.

Ved vurderingen av om KRUS skal omgjøres til høyskole vil man måtte foreta både en faglig og politisk vurdering.

Når eventuelt NOKUT blir bedt om å gjøre en faglig vurdering i forhold til KRUS, vil NOKUT foreta denne i forhold til det regelverk som gjelder for institusjoner som er helt eller delvis omfattet av UH-loven.

Med utgangspunkt i de regler for faglige krav som gjelder, har vi valgt å foreta følgende inndeling av den videre gjennomgangen under dette punkt:

- Akkreditering av institusjon, jf. pkt. 3.3.1.1
- Krav om kvalitetssikringssystemer, jf. pkt. 3.3.1.2
- Kompetanse, jf. pkt. 3.3.1.3
- Akkreditering av studier, jf. pkt. 3.3.1.4

3.3.1.1 Akkreditering av institusjon

Regelverk

Utdannings- og forskningsdepartementet har i medhold av UH-loven gitt forskrift av 2. januar 2003 om ”akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler”, se vedlagte kopi av forskriften, vedlegg 6.

Av forskriften § 7 nr. 1 følger at denne bestemmelse fastsetter de standarder som skal legges til grunn for å akkreditere høyskoler. Det følger av nr. 2 at en forutsetning for akkreditering av en institusjon er at denne har et tilfredsstillende system for kvalitetssikring. § 7 nr. 3 bokstav a til g lister opp følgende vilkår som må være oppfylt for at institusjon skal bli akkreditert som høyskole:

Institusjonens primære oppgave skal være høyere utdanning, forskning og formidling. Videre skal institusjonen ha rett til å tildele lavere grad (dvs. Bachelor) for minst ett studietilbud og ha uteksaminert lavere grads kandidater i minst to år.

Institusjonen skal ha en forsknings- og utviklingsvirksomhet (FoU) relatert til sine fagområder. Den skal ha egen kompetanse innen sentrale fagområder som inngår i studieprogram og et fagbibliotek. Videre skal den ha et styre med representanter fra de ansatte og studenter og en infrastruktur og organisering for å drive høyere utdanning. NOKUT har fastsatt forskrifter 5.05.2003 om kriterier for akkreditering av institusjoner og standarder og kriterier for akkreditering av studietilbud i norsk høgre utdanning. Av forskriften § 2 følger at på fagområder der institusjonen gir lavere grads utdanningstilbud, må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av Bachelor-gradsstudier, jf. § 3.2 bokstav a - d. Disse reglene omhandler områder som studieplan, undervisningspersonalets og sensorenes kvalifikasjoner, studietilbudets infrastruktur og regler om rutiner som sikrer videreutvikling av kvaliteten på studietilbudet, se vedlagte kopi av forskriften, vedlegg 7.

For øvrig må institusjonen oppfylle reglene i UH-loven § 44 om læringsmiljø.

Dersom en institusjon ønsker å søke om akkreditering, sendes søknaden til Utdannings- og forskningsdepartementet som videresender den til NOKUT. NOKUT vil deretter opprette en faglig kommisjon. Den skal først vurdere styringsordningen, kvalitetssikringssystemet og organiseringen ved institusjonen og deretter vurdere studietilbud og lærernes kompetanse. Dersom det haster med å få vurdert søknaden, kan man søke om å få vurdert begge deler samtidig.

Hva KRUS kan tilby i dag og hva som må utvikles videre studieplan

Etter arbeidsgruppens vurdering fyller studieplanen som KRUS har i dag de aller fleste kravene som fremgår av NOKUTs forskrift. Dette omfatter planens navn, opptakskrav, målbeskrivelse og forventede kunnskaper, ferdigheter og holdninger studentene skal ha ved sluttført studium. Videre er undervisnings- og læringsformene beskrevet og kravene til eksamens- og vurderingsordningen er sannsynligvis oppfylt. Lærestoffet, publikasjoner m.v. forutsettes oppgitt på korrekt måte.

Når det gjelder kravet om at det må opplyses om hva slags kompetanse utdanningen gir i forhold til videre studier og/eller yrkesutøvelse, vil dette avhenge av om man ønsker at grunnutdanningen som gis på KRUS skal være av to eller tre års varighet. I følge mandatet til arbeidsgruppen skal grunnutdanningen være av to års varighet. Men som det fremgår av pkt. 4.7.2 i denne innstillingen, vil et samlet utvalg anbefale at grunnutdanningen gjøres tre-årig. For nærmere begrunnelse av dette standpunktet vises til pkt. 4.7.2.

Videre stilles det krav om at studiets innhold må være på nivå tilsvarende studier på universitets- og høgskolenivå. I følge en vurdering foretatt av KRUS er det faglige nivået av de fagene som det undervises i på teoriundervisningen på KRUS i dag på dette nivået. Arbeidsgruppen mener at dagens ordning med en veksling mellom teoriopplæring og praksis fortsatt bør opprettholdes. Man trenger dermed å få godkjent praksisperiodene som perioder der man opptjener studiepoeng.

Undervisningspersonalets og sensorenes kvalifikasjoner

Reglene omfatter faglige og pedagogiske kvalifikasjoner hos undervisningspersonale og sensorer, størrelse på fagmiljøet samt kompetanseutviklingsplaner. For nærmere redegjørelse og vurdering henvises til det som er skrevet i pkt. 3.3.1.3 om kompetansen hos de tilsatte på KRUS.

Studietilbudets infrastruktur

Dette punktet omfatter lokaler, IKT- tjeneste, bibliotekstjeneste og - service, spesialrom med tilhørende infrastruktur m.v.

Etter arbeidsgruppens vurdering er dette tilfredsstillt på KRUS i dag. Vi forutsetter da at det enkelte årskull på studiet ikke overskrider 150 studenter. Dette vil være mulig både med en to-årig og en tre- årig grunnutdanning dersom praksisperiodene blir koordinert og tilpasset studiestedets kapasitet.

Rutiner for å sikre videreutvikling av kvalitet

Dette antar vi vil bli innfridd gjennom etablering av et kvalitetssikringssystem ved KRUS samt en endret organisering, der bl.a. studentrepresentasjon i styrer og utvalg vil bli etablert.

3.3.1.2 Krav om kvalitetssikringssystemer

Regler om kvalitetssikringssystemer

I følge UH-loven § 2 nr. 8 skal undervisningsinstitusjonene ha tilfredsstillende interne systemer for kvalitetssikring. Dette er en forutsetning for akkreditering av en institusjon. Formålet med et kvalitetssikringssystem er å sikre at utdanningsvirksomheten holder høy kvalitet, at det utvikles en sterk kvalitetskultur i institusjonene, og sikre videre utvikling for forbedringer. Som det ble redegjort for i Delinnstilling 1, er det i medhold av UH-loven § 12

nr. 1 opprettet et eget uavhengig statlig organ, NOKUT, som gjennom akkreditering og evaluering skal kontrollere kvaliteten ved norske institusjoner som tilbyr høyere utdanning, samt godkjenne utdanning fra institusjoner som ikke går inn under denne loven.

UH-loven § 12 nr. 3 inneholder en delegasjonsfullmakt. Denne gir departementet kompetanse til å gi forskrift om saksbehandling og fastsetting av standarder som skal legges til grunn for akkreditering. Utdannings- og forskningsdepartementet har gitt ”Forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler”, fastsatt 02.01.2003.

Forskriftens kap. 2 inneholder nærmere regler om kvalitetssikringssystemer. § 4 omhandler krav til kvalitetssikringssystem og § 5 gir regler om evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring. I følge forskriften § 4 nr. 2 skal kvalitetssikringssystemet omfatte alle prosesser som har betydning for studiekvaliteten, fra informasjon overfor mulige søkere til avslutning av studiet. Rutiner for studentevaluering av undervisningen, selvevaluering og institusjonens oppfølging av evalueringer, dokumentasjon av institusjonens arbeid med læringsmiljøet samt rutiner for kvalitetssikring av nye studietilbud, skal inngå. Av § 4 nr. 3 følger at institusjonene skal ha rutiner som sikrer kontinuerlige forbedringer av systemet.

I følge forskriften § 5 nr. 1 om evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring, skal evalueringen omfatte både systemets strukturelle oppbygging, den dokumentasjon det frembringer og de vurderinger av utdanningskvaliteten som institusjonen selv gjør.

NOKUT har i medhold av ovennevnte forskrift gitt nærmere ”Kriterier for evaluering av universiteters og høyskolars kvalitetssikringssystem for utdanningsvirksomhet”, fastsatt 05.05.2003. Innledningsvis redegjør NOKUT for årsakene til at det nå er skapt et behov for mer systematisk kvalitetssikring av norsk høyere utdanning. Det vises bl.a. til institusjonenes utvidede autonomi, internasjonale føringer, sterk økning i antall studenter, nye læringsformer, et studentmiljø i endring, sterkere generelle krav i samfunnet om innsyn og dokumentasjon samt behovet for systematikk, sammenheng og oppfølging av vedtak samt forankring i ledelsen.

Av NOKUTs kriterier følger at det ikke gis noen enkel og entydig definisjon på begrepet studiekvalitet. Kriteriene kan variere med målsetting og fagområder. Vurderingene gjelder ofte forhold som ikke kan sammenfattes i målbare størrelser. Kvaliteten vil også endre seg i takt med utviklingen av fagene, utdanningsvirksomheten og omgivelsene. Tre forhold står likevel sentralt:

1. kvalitet slik den fremtrer for studentene
2. kvalitet slik at den sikrer faglige mål
3. kvalitet slik at utdanningene er samfunnsmessig relevante

Evalueringskriteriene forholder seg ikke direkte til kvaliteten i utdanningene, men gjelder selve kvalitetssikringssystemet og institusjonenes kvalitetsarbeid. Det legges vekt på at systemet er helhetlig og ledelsesforankret. Et godt kvalitetssikringssystem er både et styringsinstrument for institusjonen og et praktisk redskap for jevnlig forbedringer i den løpende virksomheten. Systemet bør derfor bygge på rutiner som er nært knyttet til selve læringsprosessene og læringsmiljøet.

NOKUT har fastsatt ti kriterier for evaluering av kvalitetssikringssystemer.

Kvalitetssikringssystemet skal omfatte hele institusjonen. Ved evaluering av systemet vil det bli lagt vekt på at systemet omfatter følgende:

1. klargjøring av hvordan arbeidet med studiekvalitet inngår som en del av institusjonens strategiske arbeid
2. institusjonens definerte mål for kvalitetsarbeid
3. forankring av kvalitetsarbeidet i ledelsen på alle nivåer i organisasjonen
4. organisering av kvalitetsarbeid i rutiner og tiltak som sikrer bred medvirkning, med definerte ansvarsforhold og myndighetsfordeling for de ulike ledd i arbeidet
5. innhenting og behandling av data og informasjon fra evalueringer som er nødvendig for å gi tilfredsstillende vurderinger av kvaliteten i alle studieenheter og akkumulert på overordnede nivå i institusjonen
6. analyse av informasjon og vurdering av måloppnåelse i kvalitetsarbeidet
7. bruk av resultatene fra kvalitetsarbeidet som grunnlag for beslutninger og tiltak, med sikte på å sikre og videreutvikle studiekvaliteten
8. klargjøring av hvordan kvalitetsarbeidet bidrar til ressursstyring og prioriteringer ved institusjonen (menneskelige ressurser, infrastruktur, service)
9. studentenes aktive medvirkning i kvalitetsarbeidet og fokus på det totale læringsmiljøet
10. en årlig rapport om kvalitetsarbeidet til institusjonens styre, som gir en helhetlig og overordnet vurdering av studiekvaliteten ved institusjonen og oversikt over opplegg og tiltak i kvalitetsarbeidet

Gjeldende regler om kvalitetssikring sammenholdt med dagens ordninger ved KRUS – behov for endringer

KRUS har på oppdrag fra Høyskolegruppen foretatt en såkalt ”gapanalyse”. KRUS har sammenholdt dagens system med det som kreves i forhold til gjeldende regelverk for å avdekke eventuelle endringer som må foretas ved KRUS for å få et tilfredsstillende kvalitetssikringssystem.

Arbeidsgruppen gjengir essensen av KRUS sine kommentarer til hvert av de ti punktene. KRUS sitt bidrag i full tekst følger som vedlegg 8 til denne rapporten.

Til punktene

1. Klargjøring av hvordan arbeidet med studiekvalitet inngår som en del av institusjonens strategiske arbeid og

2. Institusjonens definerte mål for kvalitetsarbeid

I følge KRUS vil det bli nødvendig å organisere en FoU-virksomhet som involverer lærere/veiledere mer i oppdragene, og det må startes utviklingsarbeid og forskningsarbeid med tanke på styrking av utdanningen.

Et styrket samarbeid med andre forskningsmiljøer bygd på oppdrag som vektlegger både utvikling av utdanning og rene forskningsoppdrag, vil være nødvendige forventninger til en høyskole.

Ivaretagelse av praksis og sammenheng mellom teori og praksis er utprøvd og etablert på en forsvarlig måte. Imidlertid vil en mer periodevis veksling mellom teori og praksis være fordelaktig.

Inntakskravet vil være det samme som ved dagens utdanning, og det er grunn til å opprettholde intervju og skikkethetsvurdering på grunn av yrkes særegenhet når det gjelder bl.a. utstrakt myndighet til maktbruk.

Utdanningsmodellen må videreutvikles og styrkes når det gjelder ProblemBasert Læring (PBL). Imidlertid vil et annet eksamensreglement gi opplæringen mulighetene til å justere evalueringer og eksamener inn i et mer helhetlig system. Det vil bl.a. innebære mer rendyrket bruk av mappevurdering og formativ evaluering. Den formative evalueringen og rapportering må videreutvikles bl.a. ved at både studenter og ansatte deltar.

Studentenes medvirkning bør utvides i forhold til dagens ordning som preges mer av å være et arbeidstakerforhold og ikke et studentforhold.

I en ny høgskolemodell vil forvaltningsoppdragene og etterutdanningen måtte endres. For det første vil utdanningsinstitusjonenes autonomi økes, noe som vil innebære at KRUS også vil være en viktigere premissleverandør for hva det skal satses på, og hele forholdet til gjennomføring av rent praktiske oppdrag ved implementering må revurderes. I tillegg vil det bli aktuelt å utvikle videreutdanning med studiepoeng som skal tilpasses fagfeltet. Dette kan skje bl.a. ved at noe av dagens kurs utvides, og forskningen også gir retning på hva som bør utvikles av videreutdanningstilbud.

Til punkt 3. Forankring av kvalitetsarbeid i ledelsen på alle nivåer i organisasjonen

I forhold til dagens forventninger dekker KRUS alle sider ved utdanningen, men denne helheten er ikke ivarettatt ved en kvalitetsplan og en rapportering om sammenhengen mellom grunnutdanning, videreutdanning og forskning. Det er heller ingen instanser i organisasjonen som spesifikt er opprettet for dette formålet. Ledergruppen på KRUS, samarbeidsmøtene med KSF og Aspirantnemda ivaretar deler av dette, men ikke som en integrert helhet forankret i planer og evalueringer.

Aspirantnemda skal sikre inntakskvaliteten, og praksisfengslene skal rapportere om sin drift årlig. Dette er en del av et slikt kvalitetsikringssystem. Det samme gjelder regiondirektørmøter der opplæringen blir drøftet og en-til-en-møter med KSF for godkjenning av opplæringsplan og handlingsplaner for FoU, men i forhold til kravene er de ikke deler av en integrert helhet. KRUS mangler et fagutvalg, et studieutvalg og et "høgskolestyre" som sikrer en slik kvalitetshelhet både administrativt og faglig.

Dagens skolestruktur, stillinger og organisasjonskart må revurderes i forhold til de nye formelle kravene som stilles.

En administrasjon knyttet først og fremst til utdanning og forskning er annerledes enn dagens system som også legger stor vekt på forvaltningsoppgaver.

En ny utfordring er knyttet til opplæringsfengsler og de formelle krav som stilles til fagkompetanse og gjennomføring. Dagens ordning der man både er under opplæring og arbeidstaker samtidig, må endres og aspirantledernes formelle kompetanse må justeres.

Til punkt 4. Organisering av kvalitetsarbeid i rutiner og tiltak som sikrer bred medvirkning, med definerte ansvarsforhold og myndighetsfordeling for de ulike ledd i arbeidet

Dagens system med team og seminargrupper har etablert et nært samarbeid mellom aspiranter og lærere, men det medfører ikke at aspirantene medvirker i planlegging og valg av undervisningsformer. Det finnes formelle samarbeidsutvalg mellom KRUS og aspirantene, men møtene bærer mye preg av praktiske rutiner og arbeidstakerforhold. En etablering av nye

rutiner og en styrking av et utvidet samarbeid blir derfor nødvendig ved en overgang til høyskole.

Etablering av møterutiner mellom skolens ledelse og studieutvalg og fagutvalg i en kvalitetsikringsprosess vil være nytt.

Formell veiledning og skikkethetsvurdering bør videreføres fra dagens system. Til et yrke som innebærer en utstrakt maktbruk, må man sikre at man får de rette personene. Den formative evalueringen vil kunne bygge inn i systemene også denne delen av vurderingen.

Internasjonalt samarbeid drives i utstrakt grad i dagens system. Det er årlige møter mellom ledelsene i de nordiske land når det gjelder utdanning og forskning, det avholdes internasjonale fagmøter og forskermøter som KRUS og Norge deltar i, og KRUS har årlige konferanser med internasjonal deltakelse, både fra kriminalomsorg og ulike universitets- og høyskolemiljøer. Dette samarbeidet er opprettet over mange år gjennom internasjonalt samarbeid i justissektoren. Et slikt utstrakt samarbeid vil det bli svært vanskelig å opprettholde uten tilknytning til denne sektoren.

Til punkt 5. Innhenting og behandling av data og informasjon fra evalueringer som er nødvendig for å gi tilfredsstillende vurderinger av kvaliteten i alle studieenheter, og akkumulert på overordnede nivå i institusjonen

Det er foretatt en ekstern evaluering av to ulike faggrupper i 2002 og 2003. Meldingene er bearbeidet internt på KRUS, men det er ikke opprettet noe system for når det skal skje neste gang eller hvordan det skal skje.

I en ny modell vil et slikt arbeid henge sammen både med ytre forventninger og intern styrking av kvalitetsarbeidet og studiekvaliteten. Dette vil igjen henge sammen med den organisasjonsmodellen som velges, den overordnede tilknytningen som velges og de faggruppene og fagpersonene som skal jobbe på KRUS. Ikke minst vil vektlegging og bruk av interne fagkrefter være viktig for å utnytte eksterne rapporter best mulig.

Til punktene

6. Analyse av informasjon og vurdering av måloppnåelse i kvalitetsarbeidet og

7. Bruk av resultatene fra kvalitetsarbeidet som grunnlag for beslutninger og tiltak, med sikte på å sikre og videreutvikle studiekvaliteten

Det eksisterer ikke noe forum eller ordninger som ivaretar hele dette kravet. Det foregår evaluering av temagjennomføring, både faglig og prosessmessig, og en evaluering av praksisgjennomføring, men ikke slik at alle resultatene framlegges og drøftes for å styrke studiekvaliteten både generelt og spesielt. Det foregår heller ingen evaluering eller gjennomført kvalitetssikring av utredningsarbeider, evalueringer eller forskningsoppdrag i forhold til styrking av studiekvaliteten.

En ny struktur på organisasjonen må ivareta dette aspektet på alle nivåer. KRUS sin ledelse må ha møter med avdelingene der dette drøftes og det må drøftes i studieutvalget før det tas opp i sin helhet i organisasjonen.

Til punktene

8. Klargjøring av hvordan kvalitetsarbeidet bidrar til ressursstyring og prioriteringer ved institusjonen (menneskelige ressurser, infrastruktur, service) og

9. Studentenes aktive medvirkning i kvalitetsarbeidet og fokus på det totale læringsmiljøet

Dagens ordning er en blanding av utdanningsinstitusjon, kompetansesenter og forvaltningsbedrift. Det vil si at organisasjonen skal ivareta svært ulike forventninger. Ved en overgang til en høyskole må dette endres slik at forvaltningsarbeidet blir vesentlig nedtonet eller forsvinner. Strukturen vil endres og fagkreftene vil brukes annerledes.

En vektlegging av studentaktivitet er allerede gjennomført ved overgangen til PBL. Organiseringen i basisgrupper med faste veiledere, gruppebaserte oppgaver og mappevurdering er et langt skritt i denne retningen. Det som imidlertid er et hinder for kunne gjøre dette enda mer tilfredsstillende, er ordningen med et praksisår og et teoriår, aspirantordningen og et svært gammelt eksamensreglement. Det vil være en styrking av læringsprosessen og den kontinuerlige veiledningen dersom man kom bort fra de styrte eksamenene og heller kunne legge fokus på bruk av mappevurderingen. Dersom de to årene i tillegg kunne organiseres med utgangspunkt i pedagogikk og ikke i tradisjoner og behov for arbeidskraft, ville mulighetene til å styrke studiekvaliteten være bedre.

Til punkt 10. En årlig rapport om kvalitetsarbeid til institusjonens styre, som gir en helhetlig og overordnet vurdering av studiekvaliteten ved institusjonen og oversikt over opplegg og tiltak i kvalitetsarbeidet

Dette arbeidet henger nært sammen med punkt 6 og 7. Informasjonsinnhenting og rutiner må utvikles og utvides ut fra dagens ordning. Det innebærer en aktiv involvering i arbeidet fra KRUS sin ledelse. Ledelse og studieutvalg må få tid til å bearbeide alt innkommet materiale før det legges fram for skolens styre. Slike ordninger finnes ikke i dag. Selv om det kontinuerlig foretas evalueringer, verken bearbeides de systematisk for å settes inn i en helhet eller legges fram for overordnet myndighet.

Arbeidsgruppens vurdering av KRUS sin ”gapanalyse”

Arbeidsgruppen er enig i de vurderinger og påpekninger som KRUS har fremlagt.

3.3.1.3 Kompetanse

Regler om kompetanse for tilsatte ved en høyskole

Av UFDs forskrifter om akkreditering m.v. § 7 nr. 3 bokstav d følger at for å bli akkreditert høyskole må bl.a. institusjonen ha egenkompetanse innenfor sentrale fagområder som inngår i studieprogram.

Av NOKUTs forskrift om kriterier for akkreditering mv. § 2, tredje ledd følger: ”På fagområder der institusjonen gir lavere grads utdanningstilbud må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet til standarder og kriterier for akkreditering av Bachelorgradsstudier § 3.2 a – d. I følge § 3 bokstav d, må undervisningspersonalet og sensorene ha tilstrekkelig kompetanse:

”- Institusjonen må ha fast ansatte med kompetanse innenfor studiets kjerneområder.

Undervisningsbehovet må i hovedsak kunne dekkes av fast ansatte.

- Størrelsen på miljøet må være tilpasset undervisning, veiledning og det FoU-arbeid som må utføres for å videreutvikle faget og sikre den faglige kvaliteten i studietilbudet.

- Et flertall av de ansatte i faglig stilling må ha førstestillingskompetanse, derav minst 25% med professorkompetanse.

- For erfaringsbaserte mastergradsstudier vektlegges også fagtilsattes erfaring fra feltet, fagmiljøets nettverk mot praksisfeltet, ledelse og deltakelse i forskningsprosjekter, forsøks- og utviklingsarbeid og erfaring fra tilhørende grunnutdanning på feltet.

- På områder der institusjonen har behov for supplerende kompetanse til mastergradsstudiet, må det legges frem en plan for hvordan en vil skaffe denne.

- Det bør være samsvar mellom fagmiljøets kompetanse, FoU-virksomhet og fagområdet for studiet. Mindre sentrale områder kan eventuelt suppleres gjennom samarbeidsavtaler med andre institusjoner eller FoU-miljøer.
- Sensorer må ha samme faglig kompetanse som det som kreves for å undervise på studiet.”

Behov for kompetanseutvikling på KRUS for å innfri dagens regler for høyskoletilsatte

Arbeidsgruppen har bedt KRUS om å foreta en kartlegging av kompetansen blant de tilsatte ved KRUS, se vedlegg 9. Videre har gruppen bedt dem om å sammenholde dette med de regler som gjelder for kompetanse for høyskoletilsatte. NOKUT forutsetter at institusjonen må ha fast tilsatte med kompetanse innenfor studiets kjerneområder. Undervisningsbehovet må i hovedsak kunne dekkes av fast tilsatte. Hensikten med kartleggingen er å vurdere om det er behov for å øke kompetansen hos de tilsatte. I følge KRUS vil dette avhenge av organisering og samarbeid mellom FoU-ansatte og de som i dag arbeider med grunnutdanningen.

Oversikt stillinger KRUS 01.10.04			
Administrasjon:	Fag	Faste	Midlertidig
hovedfag:	cand.philol, historie	1	
	idrett	1	
	norsk	1	
annen høyere utdanning:	cand.mag	1	
"	IKT / økonomi	2	1 *
annen utdanning:		4	1
sum administrasjon		10	2
Grunnutdanning			
hovedfag:	pedagogikk	4	1
	sosialpedagogikk	1	
	psykologi		1
	sosiologi	2	1 **
	juridikum	2	1 *
	idrett	2	
høyskole/cand.mag.:	sosionom	4	
"	samfunnsfag/storfag	1	2
"	ledelse	1	
fengselskole:		3	
cand mag.:	m fengselsskolen	2	3
sum grunnutdanning		22	9
FoU			
doktorgrad:	sosiologi/jus	1	
"	psykologi		1
"	Idrett	1	1 *
hovedfag:	kriminolog	1	1
"	pedagogikk	2	
"	psykologi		1
"	sosialantropologi	1	
"	sosiologi		1
magister:	sosiologi	1	1
høyskole:	biblotekar	1	
høyskole:	sosialt arbeid/rus	1	
annen utdanning	fengselsskolen	2	1
sum FoU		11	7
* vikarierer for en som har permisjon			
** vikarer for en som er på FoU			

Forskerne ved FoU-avdelingen utfører internforskning, oppdragsforskning, utredninger, utviklingsoppgaver, statistikk og evalueringer for kriminalomsorgen. Forsknings- og evalueringsarbeidet omhandler blant annet hvordan programmer,/metodisk arbeid og systematisk miljøarbeid m.v. virker på kriminalomsorgsklientellet. I tillegg har det vært utført temaspesifikke institusjonsanalyser (f.eks. om vold, trusler og selvmord i fengsler), samt evaluering av kriminalreformer som promilleprogram, samfunnsstraff og forvaringsordningen. Forskerne gir faglige bidrag til håndbøker og undervisningsmateriell. Rådgiverne arbeider med programvirksomhet, metodeutvikling, veiledning, utvikling av undervisningsmateriell og etterutdanning. Noen av rådgiverne jobber med evalueringer sammen med forskerne. Avdelingen har i stor grad drevet forskningsformidling og presentert utviklingsprosjekter i ytre etat, i regionene, i friomsorgen og overfor øvrige aktører i straffesaksjeden både i Norge og internasjonalt. Rådgiverne har hatt faglig koordineringsansvar for evalueringsoppdrag der eksterne forskere har vært engasjert.

Avdelingen har engasjert en rekke spesialister for kortere eller lengre oppdrag til å undervise og bidra i læremiddelutforming og i evalueringssammenhenger. Avdelingen har ikke hatt tilsatte spesialister i klinisk psykologi, men engasjerte har hatt denne kompetansen, som for eksempel i prosjektet ”Sikkerhet i fengsel” og spesialopplæring for tilsatte som skal drive samtalegrupper for volds- og sedelighetsdømte. Rådgivernes arbeid har først og fremst vært eksternt rettet. Samarbeid mellom FoU og grunnutdanningen har vært knyttet til konkrete temaer.

Etterutdanningen og veiledning til ytre etat har i mindre grad vært planlagt som en videreføring av grunnkompetansen i betjentutdanningen. En medvirkende årsak til dette er at etterutdanningen og veiledningsbehovet også retter seg mot friomsorgspersonalet som ikke har betjentutdanning og som har andre faglige behov enn betjentene. Avdelingen har vært resultatorientert i forhold til kriminalomsorgens fagstrategier og prioriteringer jf. satsningen på kognitiv tilnærming. Arbeidet har vært styrt av bestillinger fra departementet gjennom henvendelser og tildelingsbrev. Rådgiverne har i begrenset grad bidratt med forelesninger om sitt arbeid på grunnutdanningen. Rådgivernes nåværende arbeid vil endre seg mer i retning av etter- og videreutdanning. Rådgivere med hovedfag kan fortsatt bidra i utviklings- og forskningsoppdrag. En vil forvente at rene veilednings- og driftsoppgaver vil reduseres og på sikt overtas av regionene. Det må da avklares med regionene hvordan oppgavene skal ivaretas, f. eks. sertifisering av programinstruktører.

Vurdering av endringer i organisering og kompetanse

Den fast tilsatte lærerstaben kan med fordel styrke sin kompetanse. Blant de lærerne som har høgskolelektorkompetanse bør andelen FoU-arbeid økes gjennom deltakelse i utviklingsprosjekter og evalueringer. Et samarbeid med forskerne vil også gi lærerne mulighet for å øke sin kompetanse slik at flere over tid kan oppnå førstelektorstatus. En del lærere bør få vurdert sine arbeider med tanke på førsteamanuensiskompetanse. For det andre er det nødvendig å styrke kompetansen blant dem som i dag kalles fengselsfaglærere eller den fremtidige høgskolelærergruppen. Noen av disse har høgskoleutdanning og kan med fordel spesialisere seg på enkeltområder. De som bare har høgskoleutdanning, men lang praksis, må skaffe seg tilleggsutdanning tilsvarende minst ett år. I tillegg vil det være ønskelig å tilsette lærere med førstelektor- eller førsteamanuensiskompetanse.

Ved en overgang til høgskolebasert utdanning og studentstatus for studentene vil en del av administrasjonens arbeidsoppgaver falle bort. Kompetansen i gruppen er imidlertid helt nødvendig for å ivareta praksisforløpet i grunnutdanningen. De tilsatte kjenner etaten og

innehar kjernekompetanse i vurderingen av skikkethet og ved rekruttering. I en ny skolemodell vil denne gruppen kunne få en mer administrativ tilhørighet og samtidig inneha nøkkelroller og ivareta støttefunksjoner for grunnutdanningen. Det er ønskelig at de øker sin formelle kompetanse. Ved nye tilsetninger må ta det tas hensyn til den formelle kompetansen.

Endring i kompetanse

Kompetansen til de tilsatte i FoU-avdelingen er variert og tilpasset de arbeidsoppgaver som etaten har etterspurt. De tilsatte har i mindre grad hatt undervisningsoppgaver knyttet til grunnutdanningen. Resultatene fra evalueringene har likevel blitt brukt i undervisningen. En av forskerne har deltatt aktivt i grunnutdanningen med forelesninger. Forskernes kompetanse er tilfredsstillende og på et forventet nivå for høyskolesektoren. En av forskerne bør få vurdert sin produksjon for førstelektorkompetanse, alternativt ta doktorgrad. Flere av rådgiverne kan vurderes med tanke på å ta doktorgrad. Et tettere samarbeid med grunnutdanningen kan være ønskelig for at etter- og videreutdanning skal videreføre den kompetanse studentene har med seg fra grunnutdanningen.

I en høyskole vil forskningen måtte ta hensyn både til oppdragsforskning og styrking av en forskningsbasert undervisning. Det betyr at forskerne bør delta mer i grunnutdanningen med forelesninger og i produksjon av læremateriell. I tillegg må lærerne på grunnutdanningen innlemmes i forskningsoppdrag. Det må tas stilling til om det fortsatt skal være en egen forskningsenhet som dekker etatens behov eller om forskningskompetansen organisatorisk bør innlemmes i grunnutdanningen, og på hvilken måte. Videre må det tas stilling til kompetansen til den som skal lede forskningsarbeidet.

Det må avklares hvordan den eksisterende forskningen i forhold til samfunnsstraff, friomsorgen, programmer, metodisk arbeid/systematisk miljøarbeid, temaspesifikke institusjonsanalyser og kriminalreformer skal ivaretas. Det er her viktig å ta hensyn til kompetansebehovet for etatens 281 tilsatte i friomsorgen, inklusiv de 149 som jobber klientfaglig og deres behov for etter- og videreutdanning. I tillegg de nærmere 2700 som jobber fengselsfaglig, med ledelse eller som verksbetjenter.

KRUS må kartlegge og utarbeide en plan der behovet for at flere i grunnutdanningen og FoU-avdelingen tar doktorgrad vurderes. Videre bør man vurdere på hvilke samfunnsvitenskapelige fagområder man trenger denne kompetansen, f.eks. psykologi, statsvitenskap, sosialt arbeid, sosiologi, sosialantropologi, jus og pedagogikk.

En omlegging til høyskole vil til dels kreve vesentlige endringer av studiene, styrings- og ledelsesordninger og kultur ved KRUS. Alle som har sitt daglige virke ved KRUS vil bli berørt. Fengselsbetjentutdanningen vil kreve en overordnet leder, en faglig leder og en som har ansvar for praksis. Det må vurderes hvordan FoU avdelingens arbeid, utviklingsarbeid, læremiddelutforming, oppfølging og programsertifisering skal ivaretas, arbeid som i dag i hovedsak utføres av rådgiverne. Det bør overveies om forskningslederen bør ha kompetanse på doktorgrads/professornivå. KRUS må ta en grundig gjennomgang av forskningsarbeidet og finne frem til hvordan samarbeid med eksterne forskningsmiljøer kan organiseres.

Vil KRUS ha behov for å øke antall tilsatte (midlertidige/faste) med utgangspunkt i et opptak på inntil 150 studenter pr. år?

Arbeidsgruppen har også bedt KRUS vurdere om det vil oppstå behov for å endre på volumet av lærerkrefter ved en eventuell omlegging fra etatsskole til høyskole. Vi ba om at KRUS i

sine vurderinger la til grunn at det ble tatt opp ca. 150 studenter hvert år. Ved vurderingene skulle de ta hensyn til en fremtidig grunnutdanning av både to og tre års varighet.

I følge KRUS vil den store utfordringen ved en treårig utdanning være at man da vil ha 450 studenter til enhver tid i opplæring. Vekslingen mellom teori og praksis vil medføre et større oppfølgingsansvar enn det som ligger i dagens aspirantordning der aspirantene er ute i praksis i nesten et år og all opplæring i dette året skjer på opplæringsanstalten. Forslaget i studieplanen for Bachelor i kriminalomsorg er imidlertid slik utformet at bare to årskull er til stede på KRUS samtidig. En organisering med ikke for lange praksisperioder gir et noe redusert behov for lærerkrefter. Grovt sett vil det innebære at man til enhver tid har hovedfokus på 300 studenter.

Med et gjennomsnitt på ca. 17 studenter pr. ansatt lærer (omtrentlige tall fra en oversikt over høyskoler og universitet der også praksisperioder er tatt med) innebærer det behov for ca. 25 lærere på heltid koblet opp mot undervisning.

Dersom man mener at dagens ordning er fornuftig med en tett oppfølging pga. yrkets særegenhet bl.a. med en streng skikkethetsvurdering, kan det hende at man bør bevege seg mot en studentfaktor på 14 til 15 som er tallet for enkelte utdanninger. Da vil lærerantallet bli ca. 30. Det er grunn til å anta at dette tallet er mer realistisk også fordi det er stor avstand mellom praksisanstaltene. Det påvirker reisetiden i forbindelse med besøk i praksisperiodene.

I dag har man 11 praksisfengsler som har en person (en betjent) med hovedansvar for praksisopplæringen pr. fengsel. Tilsvarende ressurs er det ønskelig å videreføre. Man bør ha minst en person tilsatt ved KRUS for å følge disse personene.

Forskningens omfang vil også påvirke tallet på ansatte. Dersom KSF mener at det kun er på KRUS at forskning skal foregå i etaten, kan ressurser tilsvarende 5 forskerstillinger være et realistisk tall.

På etter- og videreutdanningen er også behovet usikkert. For det første vil det dreie seg om en overgang inn i et ny utdanningssystem, der betjenter med etatsutdanning skal få muligheter til å ta et påbyggingsår. For det andre dreier det seg om alle de tilbudene som etaten ønsker bør være etter- og/eller videreutdanning. Med begge disse momentene som bakgrunn vil ca. 10 stillinger være et utgangspunkt.

Uavklarte momenter som kan påvirke disse tallene er spørsmål rundt ønsket omfang av:

- internasjonalt samarbeid, spesielt fordi man er i en monopolsituasjon i Norge.
- (Her bør vi vel se på andre høyskoler i Norge som gjerne brukes en lektor som koordinator)
- behov for forskning: grunnforskning, oppdragsforskning og samarbeidsprosjekter med andre forskningsinstitusjoner og høyskoler
- programmer
- rådgivning og eventuelle forvaltningsoppgaver

Når det gjelder administrasjon av en slik grunnutdanning vil det være et økt behov ut over det som foreligger i dag når vi sammenlikner oss med andre tilsvarende utdanninger. Bare grunnutdanningen vil kreve en overordnet leder, en faglig leder og en leder for praksis. Den faglige lederen kan både være ansvarlig for utdanningens innhold og forskningen. Det innebærer at denne ordningen vil kreve en mellomleder for hvert av disse feltene. I tillegg vil

antall kontorpersonale og uniformert personale avhenge av de faktorene som allerede er nevnt.

3.3.1.4 Akkreditering av studier

Regelverk

I følge UH-loven § 46 nr. 2 skal bl.a. statlige høyskoler som er omfattet av denne loven selv bestemme hvilke fag, emner og emnegrupper institusjonen skal tilby, og som skal inngå i grunnlaget for lavere grad eller yrkesutdanning. Styret ved den enkelte utdanningsinstitusjon fastsetter studieplan for det faglige innholdet i studiene, herunder bestemmelser om obligatoriske kurs, praksis og lignende og om vurderingsformer, jf. § 46 nr. 4.

Kapittel 3 i UFDs forskrift om akkreditering m.v. inneholder bl.a. regler om akkreditering av studietilbud og godkjenning av eksamener og grader. NOKUT har med hjemmel i forskriften § 9 nr. 4 fastsett standarder som skal legges til grunn for akkreditering av studietilbud. NOKUTs forskrift § 3 inneholder et sett av kriterier som gjelder for h.h.v. studietilbud av et halvt til to års omfang, Bachelorgradsstudier, Mastergradsstudier og Doktorgradsstudier, se vedlagte kopi av forskriftene, vedlegg 7. Som det fremgår av forskriften er de ganske detaljert utformet. Arbeidsgruppen begrenser seg til bare å se nærmere for regler som gjelder for Bachelorstudiet.

Nærmere om vilkårene i NOKUTs forskrift § 3 nr. 2 bokstav a til d er oppfylt av KRUS.

Til § 3 nr. 2 bokstav a

Her stilles krav om at betingelsene i § 3 nr. 1 er oppfylt. Dette er de krav som stilles for akkreditering av institusjon, og som det er redegjort for under pkt. 3.3.1.1. For nærmere vurdering henviser til det som er skrevet der.

Til § 3 nr. 2 bokstav b

Her stilles krav om at det foreligger et eget bachelorreglement. Et slikt reglement må utarbeides av KRUS da det ikke foreligger noe slikt i dag.

Til § 3 nr. 2 bokstav c

Denne bestemmelsen inneholder nærmere regler om hva en studieplan må inneholde. Den må inneholde informasjon om særtrekkene ved dette studiet og hva det kvalifiserer til. Det må fremgå hvilke konkrete fag, emner og emnegrupper med valgmuligheter studiet kan bestå av samt hvilken kompetanse studiet gir i forhold til videre studier og arbeidsliv. Dette er noe KRUS må utarbeide.

Til § 3 nr. 2 bokstav d

Her stilles krav om at institusjonen må ha et stabilt fagmiljø knyttet til bachelorgradstudiet.

Undervisningen bør i hovedsak være dekket av fast tilsatte. Faglige og pedagogiske kvalifikasjoner vurderes etter de til enhver tid gjeldende kriterier for tilsetninger og opprykk. Videre må størrelsen på fagmiljøet være tilpasset den undervisning, veiledning og det FoU--arbeid som må utføres for å videreutvikle faget og sikre den faglige kvaliteten i studietilbudet.

Minst 20 prosent av fagmiljøet bør normalt ha førstestillingskompetanse. Det kan stilles krav om fremleggelse av kompetanseutviklingsplan. Fagmiljøet må drive aktivt FoU-arbeid og delta i relevante faglige nettverk, og studentene må gis innføring i FoU-virksomhet.

Disse bestemmelsene refererer seg primært til lærernes kompetanse som er nærmere omtalt i pkt. 3.3.1.3. For nærmere beskrivelse vises til det som er skrevet der.

3.3.1.5 Organisering av KRUS

Regler som gjelder for institusjoner som er helt omfattet av UH-loven

I følge UH-loven skal en institusjon som er omfattet av loven ledes av et styre. Av § 4 nr. 1 følger at styret er det øverste organ ved institusjonen. Styret fastsetter virksomhetens interne organisering. Organiseringen må sikre at studentene og de tilsatte blir hørt, jf. § 4 nr. 4. Rektor er styrets leder. UH-loven inneholder nærmere regler for valg av rektor og styret. Ved enhver institusjon skal det være en administrerende direktør, jf. § 15 nr. 1. Direktøren er den øverste leder for den samlede administrative virksomhet ved institusjonen, innenfor de rammer som styret fastsetter. Direktøren er sekretær for styret og er bl.a. ansvarlig for iverksetting av vedtak som treffes i institusjonens styringsorganer samt for økonomi- og formuesforvaltningen. Det følger av § 20 nr. 2 at studentene skal ha minst 20 prosent og aldri mindre enn to av medlemmene i alle kollegiale organer som tildeles beslutningsmyndighet, hvis ikke det delegerende organ enstemmig bestemmer noe annet. Videre skal det oppnevnes klagenemd, studentorgan m.v.

Regler som gjelder for institusjoner som er delvis omfattet av UH-loven.

For institusjoner som bare er delvis omfattet av UH-loven, kan organiseringen skje på annen måte. Verken Politihøgskolen eller Forsvarets høyskoler (Sjøkrigsskolen, Luftkrigsskolen og Krigsskolen) er omfattet av UH-loven kapittel 2, 5 og 6 om styringsorganer. Når det gjelder Politihøgskolen, er begrunnelsen at den i tillegg til å være en høyskole også er et særorgan innen politi- og lensmannsetaten underlagt Justis- og politidepartementet, som følger felles regelverk og styringsordning for politi- og lensmannsetaten. Lov av 04.08.1995 nr. 4 om politiet § 18 annet ledd gir hjemmel til å fastsette nærmere regler om Politihøgskolens virksomhet. Bestemmelsene i kombinasjon med statens eierrådighet og private autonomi gir hjemmel til å fastsette regler bl.a. om skolens organisering og virksomhet.

Begrunnelsen for at Forsvarets høyskoler er unntatt fra enkelte av UH-lovens bestemmelser, er generelt Forsvarets egenart og Forsvarets behov for å ha felles bestemmelser for hele virksomheten. I Forsvaret finnes egne bestemmelser som på utdanningsområdet har samme intensjon og stort sett tilsvarende innhold som UH-loven.

I forskrift av 06.06.2003 om delvis innlemming av Forsvarets høyskoler under lov av 12. mai 1995 om universiteter og høyskoler § 2 nr. 2 følger at "der loven gir myndighet til styret eller rektor, forstås i denne forskrift skolesjefen ved utdanningsinstitusjonen".

Dersom KRUS i fremtiden vil sortere organisatorisk under Utdannings- og forskningsdepartementet og være innlemmet i en eller flere allerede etablerte høyskoler, vil KRUS være fullt ut omfattet av UH-loven.

Dersom man i stedet velger at KRUS skal være organisatorisk underlagt Justisdepartementet, enten som selvstendig høyskole eller sammenslått med Politihøgskolen, vil det være mulig å velge en organisasjonsmodell spesielt tilpasset KRUS. Det kan f. eks. opprettes et høgskolestyre, fagutvalg og studieutvalg. Videre vil det være behov for en særskilt

opptaksnemnd som får i oppgave å avgjøre hvilke søkere som skal få tilbud om studieplass. Men nemnden bør også få i oppgave å vurdere om uskikkede og/eller uegnede studenter må avslutte utdanningen i løpet av studietiden.

Politihøgskolen er inndelt i fem avdelinger. Rektor er sjef for Politihøgskolen og er den faglige og administrative leder. Det er opprettet et styre som er øverste organ. Styret oppnevnes av Justisdepartementet. Videre er det opprettet et forskningsutvalg.

Arbeidsgruppen vil ikke komme med et detaljert forslag til hvordan den interne organiseringen ved KRUS bør være dersom KRUS blir en selvstendig høyskole. Man bør for det første avvente endelig vedtakelse av ny felles lov om statlige og private universiteter og høyskoler. Men det bør vurderes å opprette et styre, et fag- eller forskningsutvalg og et studieutvalg. Det viktigste blir å etablere en organisasjon som kan sikre den faglige kvaliteten og videreutvikle den, skape et godt læringsmiljø og gjøre skolen attraktiv for både lærere og studenter.

3.3.1.6 Hvilke regler i UH-loven bør KRUS være omfattet av?

Som det fremgår av punktet over er både Politihøgskolen og Krigsskolen bare delvis omfattet av bestemmelsene i UH-loven. Begge skolene er omfattet av ca. halvparten av de reglene som loven inneholder. Vedlagt følger til orientering kopi av kgl. res. for h.h.v. Politihøgskolen og Krigsskolen. Her fremgår hvilke bestemmelser i UH-loven de er omfattet av, vedlegg 10 og 11.

Dersom man ønsker at KRUS blir omgjort til en egen høyskole, må man ta stilling til hvilke bestemmelser i UH-loven som skal gjelde for KRUS.

3.3.2 KRUS slås sammen med Politihøgskolen og sorterer under Justisdepartementet – opprettelse av et Justisakademi

På tilsvarende måte som redegjort for under pkt. 3.3.1 vil vi med utgangspunkt i dagens regelverk foreta en gjennomgang av følgende punkter:

- Akkreditering av institusjon
- Krav om kvalitetssikringssystemer
- Kompetanse
- Akkreditering av studier

3.3.2.1 Akkreditering av institusjon

Dersom KRUS blir slått sammen med Politihøgskolen, vil det ikke være behov for KRUS å forberede akkreditering av institusjon. Politihøgskolen er pr. i dag delvis omfattet av UH-loven og har dermed en institusjonsakkreditering, se vedlagte forskrift, vedlegg 10.

3.3.2.2 Krav om kvalitetssikringssystemer

Som det fremgår av reglene redegjort for under pkt. 3.3.1.1, er det et vilkår for å oppnå en akkreditering av institusjonen at institusjonen har et kvalitetssikringssystem.

Vi forutsetter at dette er etablert ved Politihøgskolen i dag.

3.3.2.3 Kompetanse

Dersom KRUS slås sammen med Politihøgskolen på en eller annen måte, antar vi at en må vurdere de totale lærerkreftene og deres kompetanse under ett.

Utgangspunktet for behovet for å heve kompetansen vil være slik som beskrevet under pkt. 3.3.1.3. Dersom man skal gå inn for en slik løsning, må partene forhandle seg frem til en

omorganiseringspakke som tar for seg disse spørsmålene. Vi vil derfor ikke gå nærmere inn på disse spørsmålene her.

3.3.2.4 Akkreditering av studietilbud

En akkreditert institusjon kan selv opprette og nedlegge studietilbud på Bachelornivå. Dersom KRUS slås sammen med Politihøgskolen, vil skolen selv kunne opprette Bachelorgrad i kriminalomsorgsfaget.

3.3.3 KRUS innlemmes i en eller noen etablerte høyskoler og sorterer under Utdannings- og forskningsdepartementet

På tilsvarende måte som redegjort for under pkt. 3.3.1 og 3.3.2 vil vi med utgangspunkt i dagens regelverk foreta en gjennomgang av følgende punkter:

- Akkreditering av institusjon
- Krav om kvalitetssikringssystemer
- Kompetanse
- Akkreditering av studier

3.3.3.1 Akkreditering av institusjon

Dersom KRUS blir innlemmet i en eller flere høyskoler på en eller annen måte, vil det ikke være behov for KRUS å forberede akkreditering av institusjon. Denne eller disse høyskolene er fullt ut omfattet av UH-loven og har dermed en institusjonsakkreditering.

3.3.3.2 Krav om kvalitetssikringssystemer

Som det fremgår av reglene redegjort for under pkt. 3.3.1.2, er det et vilkår for å oppnå en akkreditering av institusjonen at institusjonen har et kvalitetssikringssystem.

Arbeidsgruppen legger til grunn at høyskoler i Norge har akkrediterte kvalitetssikringssystemer. KRUS vil dermed ikke trenge å etablere et særskilt system.

3.3.3.3 Kompetanse

Dersom KRUS innlemmes i en eller flere høyskoler på en eller annen måte, antar vi at man må vurdere de totale lærerkraftene innenfor faget og deres kompetanse under ett.

Utgangspunktet for behovet for å heve kompetansen vil være slik som beskrevet under pkt. 3.3.1.3. Dersom man skal gå inn for en slik løsning, må partene forhandle seg frem til en omorganiseringspakke som tar for seg disse spørsmålene. Vi vil derfor ikke gå nærmere inn på disse spørsmålene her.

3.3.3.4 Akkreditering av studietilbud

Det fremgår av pkt. 3.3.1.1 at en akkreditert institusjon selv kan opprette og nedlegge studietilbud på Bachelornivå. Dersom KRUS innlemmes i en eller flere høyskoler, vil skolen selv kunne opprette Bachelorgrad i kriminalomsorgsfaget. Man vil altså ikke trenge noen faglig vurdering av NOKUT eller en politisk vurdering.

4 Forslag til mulig fag og timefordeling på grunnutdanningen

4.1 Innledning

Av mandatet følger at arbeidsgruppen skal utarbeide forslag til fagplaner og timefordeling for en to-årig utdanning på høyskolenivå for fengselsbetjenter.

Fagplanene skal etter arbeidsgruppens mening gjenspeile det kompetansebehovet som etaten til enhver tid har.

Etter arbeidsgruppens vurdering er det hensiktsmessig at man ved utarbeidelse av fagplanene ser hen til det kompetansebehovet som fengselsbetjentene antas å ha i årene fremover. Begrunnelsen for dette er at det vil ta noe tid før myndighetene eventuelt fatter vedtak om at man skal påbegynne arbeidet med å omgjøre KRUS til høyskole. Dersom man beslutter det, vil nødvendige endringer ved KRUS samt saksbehandlingen hos NOKUT og Utdannings- og forskningsdepartementet også nødvendigvis måtte ta noe tid.

Når arbeidsgruppen har arbeidet med å kartlegge det fremtidige kompetansebehovet, har vi tatt utgangspunkt i trender i samfunnet generelt, og etaten spesielt, som kan gi oss en retning for utviklingen i de nærmeste årene fremover. Å skulle se særlig langt frem i tid har vi ikke funnet hensiktsmessig da det er forbundet med mange usikkerhetsmomenter.

Kompetansebehovet til fengselsbetjentene vil som nevnt i kapittel 2 være påvirket av mange forhold. For det første vil lov- og avtaleverk, politiske og faglige mål og prioriteringer, samt økonomiske bevilgninger utgjøre rammene for hvilke arbeidsoppgaver som totalt sett skal utføres i kriminalomsorgen og det enkelte fengsel. Videre vil oppgave- og ansvarsfordelingen mellom kriminalomsorgen/fengslene og forvaltningssamarbeidspartnerne ha innvirkning på arbeidsoppgavene. Dette vil det bli redegjort for under punkt 4.2 nedenfor. Også den interne organisering og oppgave- og ansvarsfordeling mellom de ulike stillingskategoriene i kriminalomsorgen vil påvirke fengselsbetjentenes arbeidsoppgaver. Dette vil det bli redegjort for i punkt 4.3. I punkt 4.4 vil det bli redegjort nærmere for omfang og innhold i fengselsbetjentstillingene. Innholdet i kompetansebehovet vil ikke minst avhenge av hvem de innsatte blir i tiden fremtiden. I pkt. 4.5 vil vi redegjøre for noen av våre antakelser om dette. Punkt 4.6 inneholder en oversikt over den kompetansen som fengselsbetjentene etter arbeidsgruppens vurdering vil ha behov for. I punkt 4.7 følger forslag til fag- og timefordeling. Utkast til detaljert fag og timefordeling for grunnutdanning av fengselsbetjenter følger som vedlegg 12 og 13 til denne rapporten. Punktet inneholder også en anbefaling om at grunnutdanningen for fengselsbetjenter gjøres tre-årig.

4.2 Oppgave- og ansvarsfordeling mellom kriminalomsorgen og samarbeidspartnere

Straffegjennomføringsloven § 4 inneholder hjemmel for og en definisjon av forvaltningssamarbeid. Det er et klart uttrykt politisk mål at samarbeidet mellom kriminalomsorgen og andre offentlige etater og private institusjoner og frivillige organisasjoner skal øke.

Kriminalomsorgens sentrale forvaltning ønsker at man får flere og mer tjeneste inn i fengslene. Derved kan man påbegynne en prosess som kan sikre oppfølging og kontinuitet etter løslatelse. Man bør få en mer helhetlig tilnærming til individuelle planer for den enkelte innsatte. Målsettingen bør være at alle drar i samme retning. Kriminalomsorgen bør i sterkere grad inkludere andres kunnskap. Videre mener KSF at det bør etableres bedre systemer for samarbeid.

Arbeidsgruppen har av den grunn funnet det nødvendig å reise spørsmål om hvordan man forventer at dette samarbeidet vil utvikle seg i de nærmeste årene. Videre er det nødvendig å vurdere hvilke effekter resultatet av dette samarbeidet vil ha på oppgave- og ansvarsfordelingen mellom kriminalomsorgen og dem vi samarbeider med. Vil effekten av samarbeidet innebære at kriminalomsorgen tilføres flere oppgaver i fremtiden? Eller vil økt samarbeid medføre endrede oppgaver for de tilsatte i kriminalomsorgen?

Samarbeidende aktører utenfor kriminalomsorgen vil etter arbeidsgruppens vurdering for det første være dem vi i dag har et forpliktende samarbeid med og som vi vil opprettholde dette med. Dette gjelder særlig skole, helse, A-etat etc. Videre er det andre etater vil i dag mottar tjenester fra og for det tredje frivillige organisasjoner.

I historisk perspektiv har kompetanseutviklingen i samfunnet medført økt spesialisering. Dette medfører samtidig økte krav til koordinering. Å kunne nyttegjøre seg den spesialiserte ekspertisen og koordinere dette til det beste for den innsatte, mener arbeidsgruppen blir en av hovedoppgavene i den fremtidige betjentjobben. Betjentene skal ha et mer helhetlig ansvar for de innsatte; de skal ha ansvar for hele mennesket. Dette innebærer at de både må avdekke, samordne og formidle behov de mener de innsatte har i forhold til eksterne samarbeidspartnere. Etter arbeidsgruppens vurdering har dette medført at oppgavene til betjentene har blitt mer omfattende. Etter hvert som samarbeidet med eksterne samarbeidspartnere øker, antar vi at omfanget av disse arbeidsoppgavene vil øke.

Etter arbeidsgruppens vurdering vil økt samarbeid med eksterne aktører kunne innebære en endring i betjentenes arbeidsoppgaver, men ikke nødvendigvis redusere dem.

4.3 Oppgave- og ansvarsfordeling i det enkelte fengsel

I dag har man en form for spesialisering innenfor fengslene i den forstand at noen fengsler har et mer fullfaglig soningsinnhold og tar imot innsatte som skal sone lange dommer⁴. Andre fengsler har et mer begrenset aktivitetstilbud og mottar dermed primært innsatte som skal sone relativt korte dommer eller sitte i varetekt. Arbeidsgruppen har ikke noen klar oppfatning av hvordan dette eventuelt vil utvikle seg. Uansett hvordan man velger å organisere og plassere de innsatte, vil det etter all sannsynlighet være mange innsatte med særlige behov som vil trenge tilsatte som har kompetanse til å omgås og påvirke dem. For å få dette til, vil betjentene ha behov for spesiell kompetanse i tillegg til en solid grunnutdanning innenfor kriminalomsorgsfaget.

Arbeidsgruppen har reist spørsmål om den stillingsstrukturen man har i etaten i dag vil endres vesentlig i løpet av de nærmeste årene. Vi legger til grunn at det ikke vil skje store endringer i totalt antall stillinger. Spørsmålet er om man kan påregne en omorganisering eller endring i stillingsstrukturen ved fengslene i årene fremover.

Etter arbeidsgruppens vurdering vil det primært være i forhold til sikkerhets,- rehabiliterings- og påvirkningsarbeidet det må vurderes om det er hensiktsmessig å endre stillingsstrukturen. St. meld. nr. 27 (1997 – 98) Om kriminalomsorgen legger opp til at det er fengselsbetjentene som i stor grad skal drive påvirkningsarbeid og være kontaktbetjent i tillegg til å ivareta de sikkerhetsmessige oppgavene. Arbeidsgruppen er ikke kjent med at det verken på regionalt eller sentralt nivå i kriminalomsorgen foreligger klare ønsker om en vesentlig endring i

⁴ Jf. Delinnstilling 1, s. 6 og 7: ”Oppgavefordeling og stillingsstruktur”.

stillingsstrukturen. Arbeidsgruppen legger dermed til grunn at det ikke vil skje vesentlige endringer i dagens stillingsstruktur de nærmeste årene.

4.4 Nærmere om innholdet i fengselsbetjentstillingene

Det har skjedd en vesentlig utvidelse av innholdet i fengselsbetjentstillingen de senere årene. Tidligere var de primære oppgavene for fengselsbetjentene konsentrert om det som tradisjonelt har blitt kalt ”sikkerhetsoppgaver”. I tillegg til kontroll, visitering, følging osv. besto arbeidet av å foreta fremstillinger og transport. I de senere årene har det skjedd en utvidelse eller bredde i oppgavene. De oppgavene som før ble utført av sosialkonsulentene blir i dag i stadig økende grad overført til fengselsbetjentene som kontaktbetjent. Dette innebærer bl.a. at betjentene skal bistå den innsatte med å skrive søknader og kontakte relevante etater og ekspertise utenfor fengslene. I tillegg til god skriftlig og muntlig formuleringssevne krever dette omfattende kjennskap til relevant regelverk og institusjonskunnskap. Som kontaktbetjent skal betjentene kartlegge eventuelle behov de innsatte måtte ha for bistand og legge planer for soningens innhold og planer for tiden etter løslatelse. Planene skal være individuelle og innebære en differensiert oppfølging.

Utviklingen hittil viser at betjentene i stadig større grad får en koordinerende rolle mellom den innsatte og forvaltningsapparatet for øvrig. Dette gjelder på områder som helse, skole, arbeid, familie, fritid osv. En del betjenter har også ansvaret for gjennomføring av særskilte programmer som de innsatte deltar i.

4.5 Hvem blir de innsatte?

Hovedoppgaven for fengselsbetjentene vil etter arbeidsgruppens mening fortsatt være å forholde seg til de innsatte i ulike relasjoner. Vi har derfor valgt å stille spørsmål om hvem vi antar at de innsatte vil bli i årene fremover.

Arbeidsgruppen har benyttet flere kilder for å finne grunnlag for å si noe nærmere om utviklingstrender som kan indikere noe om hvem de innsatte vil bli i de nærmeste årene fremover. Vi har benyttet skriftlig materiale og utredninger som foreligger og hatt samtale med og foredrag av relevante fagpersoner, herunder en representant for Politidirektoratet, politiinspektør Torstein Holand og redaktør Terje Osmundsen.

Utgangspunktet for våre vurderinger har vært Fafos levekårsundersøkelse om de innsatte i norske fengsler pr. juni 2003. Den gir en oversikt over de innsattes oppvektsforhold, fysiske og psykiske helse, rusavhengighet, utdanning, tilknytning til arbeidsmarkedet, boforhold m.v. Gjennomsnittlig soningstid i fengslene er i dag ca. 70 dager. Det er ca. 11 000 personer som går igjennom fengslene i løpet av et år. En del av de innsatte har lange straffer og vil sone i mange år fremover.

Hvem som i fremtiden vil bli de innsatte vil være avhengig av samfunnsforholdene og de rammevilkår som til enhver tid foreligger. Med dette mener vi f. eks. hvilke handlinger eller unnlatelser som er belagt med straff, dvs. lovgivningen. Videre vil økonomiske bevilgninger og politiske prioriteringer og beslutninger påvirke hvem de innsatte blir. Det er f. eks. vanskelig å vite om behandlingstilbudet for rusavhengige vil endres, om omfanget av dommerledet narkotikarett, om utviklingen i antall samfunnsstraffer, ressurser og metoder i

barnevernet, om forebyggende helsearbeid, om man vil opprette nye typer institusjoner for personer med rusproblemer, multidiagnoser osv.

Til tross for alle disse usikkerhetsmomentene, velger vi å antyde hvem vi med utgangspunkt i dagens situasjon og de trender vi gjennom vårt arbeid har fått kjennskap til, antar vil bli de innsatte. Vi antar at antall innsatte i norske fengsler ikke vil endre seg vesentlig i de nærmeste årene, men at det vil skje en endring i hvilke straffbare forhold de har begått og til en viss grad hvem de er.

Når det gjelder kriminalitet begått av unge i Norge, antar vi at den vil bli alvorligere i årene fremover. Med det mener vi at antall unge som vil begå kriminalitet ikke nødvendigvis vil øke, men at de som forbryter seg gjennomsnittlig vil begå alvorligere handlinger. Slik sett vil det føre til en økt polarisering blant de unge. Videre ser vi i dag begynnelsen på ”ecstasy – generasjonen” og antar at antall misbrukere av dette og lignende stoffer vil øke.

Antall innsatte med massive helseproblemer, ADHD, stoffavhengighet og psykiske problemer antas å øke. Kanskje vil vi få en økning i antall innsatte som bruker legemiddellassisert behandling. Videre kan vi se trender som indikerer at vi får flere innsatte som er dømt for seksualisert vold, ran og økonomisk kriminalitet. En konsekvens av en økning i Norges internasjonale engasjement kan bl.a. være en økning i antall krigsforbrytere som soner dommer i Norge.

Generelt antar vi at økt internasjonalisering vil medføre en økning i antall utenlandske innsatte. Videre antar vi at man må påregne å få flere innsatte som er tilknyttet både norske og utenlandske organiserte, kriminelle miljøer, herunder MC-miljøer. Vi må antakelig være forberedt på større bredde i både kjønns- og alderssammensetningen blant de innsatte.

Alt dette taler etter arbeidsgruppens mening for at man trolig vil få flere krevende innsatte og en større bredde i fangebefolkningen i tiden fremover.

4.6 Kompetansebehov for fengselsbetjenter

Som nevnt innledningsvis i punkt 4.1 over vil kompetansebehovet hos fengselsbetjentene være avledet av det jobbinnholdet som tillegger stillingen. Med utgangspunkt i det som er nevnt i punktene 4.1 – 4.5 over om politiske føringer, regelverk, fagstrategi, oppgavefordeling m.v. er det etter arbeidsgruppens vurdering helt nødvendig å se hen til de utviklingstrender og retninger som gjelder i samfunnet generelt når man skal vurdere det fremtidige kompetansebehovet for fengselsbetjenter. Bildet preges av stadige endringer for å implementere ny kunnskap og drive kostnadseffektiv virksomhet. Konseptet om ”livslang læring” har etter arbeidsgruppens mening høy aktualitet i kriminalomsorgen.

Nedenfor følger i summarisk form oversikt over kompetanse som arbeidsgruppen mener må tilføres de som skal bli fengselsbetjenter.⁵

Innledningsvis vil vi nevne fire kunnskaper og ferdigheter som vi mener det blir spesielt viktig å ha i årene fremover.

Omfattende kunnskap om **sikkerhet** og evne til å omsette denne kunnskapen i praksis må tilegnes og holdes ved like.

⁵ Jf. Delinnstilling 1, s. 6: ”Utvalget vil bl.a. måtte følge den pågående prosess med å utarbeide en fagstrategi for kriminalomsorgen”.

For det andre må de tilsatte ha evne og vilje til å lære noe nytt og kunne anvende og omsette dette i praksis, dvs. at de tilsatte må ha **endringskompetanse**. Det bør stilles krav og forventninger om at fengselsbetjentene følger med i den alminnelige samfunnsutviklingen nasjonalt og internasjonalt, tar videreutdanning og videreutvikler seg – både faglig og menneskelig.

For det tredje er det svært viktig at betjentene har **relasjonskompetanse**. Det innebærer bl.a. at man må ha evnen til å lytte og ta inn over seg hva andre sier, forholde seg til andre mennesker, motivere, oppnå troverdighet og ha evnen til å skape kontakt og tillit.

For det fjerde må vi forholde oss til at det skjer en økende grad av **internasjonalisering**. Dette vil få omfattende konsekvenser for dem som skal arbeide i fengslene, både i forhold til sikkerhet, samarbeid, relasjoner, organisert kriminalitet, kulturforståelse, språkkunnskaper m.v.

I tillegg til disse kunnskapene og ferdighetene vil man trenge tilsatte som er modne, herunder har høy etisk bevissthet, personlig integritet og som kan motstå press fra de innsatte.

Å arbeide som fengselsbetjent i årene fremover vil etter arbeidsgruppens vurdering medføre at man vil få mer omfattende og komplekse oppgaver. Dersom man skal prøve å etterleve de politiske mål som er satt for kriminalomsorgen, vil det kreve både en kompetanseheving av grunnutdanningen og en kontinuerlig etter- og videreutdanning av tjenestemennene.

En fullstendig og detaljert liste over de fagområdene som bør inngå i utdanningen kan vanskelig oppstilles i dag. Det kan skje store endringer i tiden som kommer som påvirker innholdet i fengselsbetjentenes utdanning. Dagens utdanning inneholder imidlertid mange gode elementer både i innhold, formidling og kompetanse som er selvsagt i en ny utdanning. Hva som stilles som krav til en betjents jobbinnhold må formes detaljert når bestillingen foreligger, trolig om flere år. Med utgangspunkt i dagens utdanning og de kompetansebehov vi ser i dag har vi med bistand fra KRUS inndelt kompetansebehovet i 11 ulike områder med en del underpunkter.

Hovedområder i den fremtidige utdanningen av fengselsbetjenter:

1. sikkerhet
2. etikk/religion
3. rettslære/kriminologi/sosiologi
4. samfunnsfag
5. helse- og sosialfag
6. fengselsarbeid/institusjonsledelse
7. pedagogikk
8. ledelse
9. norsk
10. IKT
11. fysisk fostring

Nærmere om de enkelte hovedområdene:

Sikkerhet

- Sikkerhetskompetanse SIF (statisk, dynamisk, organisatorisk)
- Sikkerhetskultur

- Sikkerhet i et samfunnsmessig perspektiv
- Den menneskelige faktors betydning

Etikk/religion

- Etikk/folkeskikk
- Humør
- Toleranse
- Religionskunnskap
- Vold

Rettslære/kriminologi/sosiologi

- Juss
- Kriminologi
- Sosiologi, kriminelle grupper
- Menneskerettigheter

Samfunnsfag

- Språk – og kulturkompetanse
- Samfunnslære

Helse- og sosialfag

- Omsorg
- Sosialkompetanse
- Psykiatri
- Psykologi
- Førstehjelp
- Smittevern
- Rus
- Sexologi
- Forståelse for menneskets utvikling
- Medisinering
- Alternativ behandling av de innsatte

Fengselsarbeid/institusjonsledelse

- Sikkerhetskompetanse (statisk, dynamisk, organisatorisk)
- Observasjon
- Institusjonslære
- Miljøarbeid
- Praktisk fengselsarbeid
- Etatskompetanse
- Kompetanse på unge innsatte
- Kompetanse på hvordan man behandler fangers barn
- Tekniske ferdigheter
- Integritet (ubestikkelighet)
- Restorative justice/practice (gjenopprettende rettferdig / konfliktmegling)
- Fangekunnskap

- Kompetanse/evne/vilje til maktøvelse
- Internasjonalt fengselsarbeid
- Med utgangspunkt i den enkelte innsatte , koordinere med andre (etater og ekspertise)
- Institusjonskunnskap

Pedagogikk

- Formidlingskompetanse
- Kommunikasjonskompetanse
- Pedagogikk, spesialpedagogikk
- Kollegaveiledning
- Veiledning (gi og motta)
- Hjelp å hjelpe ("*empowerment*")
- Læringskompetanse
- Kartleggingskompetanse

Ledelse

- Relasjonskompetanse
- Endringskompetanse
- Fleksibilitet
- Ledelseskompetanse

Samarbeid

- Empati
- Lojalitet
- Prosjektledelse
- Innovativ
- Teamjobbing
- Samarbeidsevne

Norsk

- Norsk (skriftlig og muntlig)

IKT

- Datakunnskap

Fysisk fostring

- Fysisk kapasitet/selvforvar/pasifisering
- Aktiviteter (idrett, utemiljø)

4.7 Fag og timefordeling

4.7.1 Innledning

Det følger av mandatet at arbeidsgruppen skal komme med forslag til en mulig fag- og timefordeling for et studium som vil bli godkjent på høgsolenivå tilsvarende to fulle studieår. Vi har i tråd med mandatet utarbeidet et forslag til studieplan for Høgskolekandidat i Kriminalomsorg, tilsvarende to fulle studieår på høgsolenivå.

Med utgangspunkt i det som er nevnt over i kapittel 4, har arbeidsgruppen med stor hjelp fra KRUS utarbeidet forslag til fag- og timefordeling. Da forslagene er relativt omfattende, nevner vi bare hovedinnholdet her. Forslagene er tatt inn i fulltekst i vedlegg 12 og 13.

En samlet arbeidsgruppe vil imidlertid anbefale at grunnutdanningen som fengselsbetjent tilsvarer tre fulle studieår.

Arbeidsgruppen velger derfor å legge frem to alternative forslag til fag – og timefordeling. Det ene består av en to-årig utdanning på høgsolenivå med mulighet for et påbygningsår. Det andre består av en tre-årig utdanning på høgsolenivå som leder frem til en Bachelorgrad.

I følge arbeidsgruppens mandat skal det legges til grunn at en overgang fra etatsutdanning til studiepoeng (vektallsbasert) høgsolenivå vil medføre at lønnet etatsutdanning faller vekk.

Medlemmene Roar Øvrebø, Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund (NFF) og Knut Are Svenkerud, Kriminalomsorgens Yrkesforbund (KY) krever at ordningen med lønn under utdanning opprettholdes dersom utdanningen forblir to-årig. Men de aksepterer bortfall av lønn dersom grunnutdanningen gjøres tre-årig og fører frem til en Bachelorgrad i kriminalomsorg.

4.7.2 Begrunnelse for å foreslå en tre-årig grunnutdanning for fengselsbetjenter

Nedenfor følger en begrunnelse for arbeidsgruppens anbefaling om at den fremtidige grunnutdanningen som fengselsbetjent på høgsolenivå gjøres tre-årig.

A. Norges forhold til internasjonale erklæringer – kvalitetsreformen

I juni 1999 undertegnet den norske utdannings- og forskningsminister en erklæring som medfører at Norge oppfordres til å følge visse anbefalinger innen høyere utdanning, ”Bologna-erklæringen”

Hovedinnholdet i ”Bologna- erklæringen” er følgende:

1. Innføring av et *gradssystem* som er lett forståelig og sammenlignbart
2. Inndeling av gradssystemet i *to hovednivåer* (bachelor og master)
3. Innføring av et system med *studiepoeng* (ECTS-systemet)
4. Tilrettelegging for økt *mobilitet* av lærere og studenter
5. Fremme europeisk samarbeid om kriterier for *kvalitetssikring* av studiene
6. Fremme den ”*europeiske dimensjon*” i høyere utdanning

Hvert land skal godkjenne kvalifikasjoner fra andre lands systemer for høyere utdanning som likeverdige med tilsvarende kvalifikasjoner fra landets eget utdanningssystem, så fremt det ikke kan påvises vesentlige forskjeller.

Målene skal følges opp ”innenfor rammen av vår institusjonelle kompetanse og under hensyn til mangfoldet av kultur, språk, nasjonale utdanningssystemer og universitetenes autonomi”.

I 2001 ble erklæringen tilførte tre nye punkter:

7. Utvikle strategier for *livslang læring*
8. Sikre *medvirkning* fra både utdanningsinstitusjonene og studentene
9. Styrke *tiltrekningskraften* til den europeiske høyere utdanninga ved at gradssystemet blir ”mer forståelig og sammenlignbart over hele verden ved at det utvikles et felles rammeverk for kvalifikasjoner, enhetlige kvalitets- og akkrediterings-/sertifiseringsmekanismer og gjennom økt informasjonsinnsats”.

Målet er at man innen 2010 skal utvikle sammenlignbare og todelte gradssystemer, større fleksibilitet gjennom bruk av studiepoeng, bedre kvalitetssikring av studiene (herunder akkrediterings- og sertifiseringssystemer) og større mobilitet blant studenter og lærere.

Ministrene avholdt nytt møte i 2003. Her kom det frem at det var viktig at man rettet særlig oppmerksomhet mot den *sosiale dimensjonen* ved Bologna-prosessen. Det ble framhevet at høyre utdanning er et offentlig gode og et offentlig anliggende og understreket at behovet for økt konkurransekraft måtte balanseres opp mot nødvendigheten av å se på høyre utdanning som et virkemiddel for å styrke sosial tilhørighet og redusere sosial ulikhet både innen det enkelte land og landene i mellom.

Fram mot neste ministermøtet som skal være i Norge i mai 2005 år har ministrene satt seg som mål å jobbe særlig med:

- Promotering av effektive og sammenlignbare kvalitetssikringssystem
- Samordning og forbedring av tonivåinndelinga med sikte på lettere sammenlignbarhet
- Forbedring av godkjenningssystemet av nasjonale grader

Målene for den norske kvalitetsreformen, som Stortinget vedtok i 2002 var:

- Kvaliteten både på undervisning og forskning skal bli bedre
- Intensiteten på utdanningen skal økes
- Internasjonaliseringsgraden skal økes

Konkret tok en sikte på å nå disse målene på følgende måte:

- Det er innført et nytt grads- og karaktersystem
 - Treårig bachelor (180 studiepoeng)
 - Toårig master (120 studiepoeng)
 - Karakterskala A til E som bestått og F som ikke bestått
- Bruk av nye evalueringsformer
 - Mappeevaluering
 - Mer veiledning
 - Færre store skoleeksamener
- Utdanningsplaner
 - Gjensidig forpliktende beskrivelser av studieprogresjon
- Økt mobilitet
 - Flere akademiske kurs på engelsk
 - Økonomiske insentiver for å utveksle studenter (NOK 5000 pr. student)
- Etablering av statlig organ for godkjenning og evaluering av studietilbud (NOKUT)
 - Vurdere kvalitetssikringssystem
 - Akkreditere nye og gamle studier
 - Godkjenne utenlandske studier
- Tilrettelegge og økonomisk støtte til utprøving av IKT i undervisning
- Godkjenne studenter med realkompetanse

B. Lengden på studietilbudene ved universiteter og høyskoler i Norge i dag

Arbeidsgruppen har gått igjennom studietilbudene ved høyskolene i Norge i dag. Vi har ikke funnet at noen av de høyskolene som tilbyr fag som har en del til felles med kriminalomsorgsfaget lenger tilbyr to-årig utdanning, det som tidligere førte frem til tittelen høyskolekandidat. Disse utdanningene er i dag av tre års varighet og fører frem til Bachelorgrad. Det tilbys to-årig ingeniøruddanning for de med teknisk bakgrunn. De som gjennomfører denne utdanningen får tittelen høyskolekandidat.

C. Historisk tilbakeblikk på sammenlignbare utdanninger

Tar en utgangspunkt i de fagområdene det undervises i på KRUS i dag, ser en at det er mange fagområder som ligger nær opp til eller inneholder deler av andre etablerte fag. Som eksempel kan nevnes vernepleie, sykepleie, barnevernspedagogikk, sosiologi, sosionomutdanning og lærerutdanningen.

Tidligere var utdanningen til disse yrkene mer eller mindre tilfeldig spredt, var av relativt kort varighet og ble gitt på nivå under høyskoler og universitet.

De yrkesrettede utdanningene er i dag høyskoleutdanninger. Sosialfaglige studieretninger som barnevern, vernepleie, sosial-/sosionomutdanning, velferdsfag osv. er tre-årige og fører frem til en Bachelorgrad. Lærerutdanningen var tidligere to årig, men har senere blitt forlenget via tre til fire år. Utdanningene både ved Politihøgskolen og Krigsskolen er tre-årige. Etter arbeidsgruppens mening er det ikke mindre krevende å arbeide som fengselsbetjent enn å arbeide som barnevernspedagog eller vernepleier. Dette tilsier at fengselsbetjentutdanningen i fremtiden ikke bør være kortere og på et lavere nivå enn for disse sammenlignbare yrkesgruppene.

Den generelle kompetansehevingen i samfunnet, en sammenligning med relevante yrkesutdanninger samt innholdet i fengselsbetjentyrket tilsier etter arbeidsgruppen vurdering at det både er naturlig og nødvendig at også fengselsbetjentutdanningen gjøres tre-årige.

D. Integrering av det ordinære universitets- og høyskolesystemet

Dersom fengselsbetjentutdanningen er to-årige, vil man ikke oppnå integreringen eller normaliseringen av denne utdanningen inn i det ordinære universitets- og høyskolesystemet.

5 Påbyggingsår for å oppnå Bachelorgrad

Av mandatet følger at arbeidsgruppen skal foreslå fagplan og timefordeling for en grunnutdanning på to år. Dette er det redegjort for i pkt. 4.7. Etter to års studier vil kandidaten oppnå tittelen høgskolekandidat. Videre bes arbeidsgruppen om å fremme forslag om et faglig påbyggingsår for fengselsbetjenter, slik at kandidaten oppnår en Bachelorgrad.

Som nevnt i pkt. 4.7 anbefaler et enstemmig utvalg at grunnutdanningen for fengselsbetjenter gjøres tre-årig. Dersom arbeidsgruppens forslag blir fulgt oppt, faller grunnlaget for å tilby dette faglige påbyggingsåret vekk.

I kap. 11 omtaler arbeidsgruppen ulike elementer som foreslås tatt med i en såkalt ”omstillingspakke”. Et av disse tiltakene er at etatsutdannet personell må kunne tilbys relevant etter- og videreutdanning. Arbeidsgruppen vil ikke gå nærmere inn på innholdet i dette eventuelle opplæringstilbudet. KRUS og tjenestemannsorganisasjonene bør selv eventuelt komme med forslag til innholdet i denne. Generelt kan man si at innholdet bør være av en slik karakter at det tilfører etatsutdannet personell med to-års utdanning det som de med en tre-årig utdanning får. På denne måten kan man legge til rette for en mest mulig lik karriere- og lønnsutvikling for de som har henholdsvis to-og tre års grunnutdanning.

Etter arbeidsgruppens vurdering bør alle som skal tjenestegjøre i et fengsel gis en kort opplæring i de viktigste og mest sentrale deler av kriminalomsorgsfaget. Dette bør gjelde alle, også de som er tilsatt i andre etater enn kriminalomsorgen.

Arbeidsgruppen ser klart behov for spesialisering innen kriminalomsorgsfaget. Dette kan starte allerede i løpet av grunnutdanningen. Man kan f.eks. tenke seg at et semester inneholder mulighet for valgfag, der studenten kan velge en faglig fordypning.

Studieoversiktene fra høyskolene i Norge viser at en del av disse tilbyr et-årige fordypnings eller spesialisering uten at dette fører frem til en særskilt grad. Dette er primært etter- og videreutdanning.

For nærmere vurdering av sosialfaglig samarbeid med andre høyskoler og universiteter, vises til kapittel 8 nedenfor.

6 Heltidsstudium/modulbasert desentralisert opplæring

Siden arbeidsgruppen anbefaler at grunnutdanningen for fengselsbetjent gjøres tre-årig, velger vi å ikke redegjøre nærmere for dette her.

Når det gjelder spørsmål en tilbud om etter og videreutdanning som del av en ”omstillingspakke” som nevnt i kap. 11 og i punktet over, mener vi dette både bør kunne gjennomføres som en heltids opplæring og et modulbasert desentralisert undervisningsopplegg. Vi mener at dette året vil egne seg godt for en modulbasert, desentralisert opplæring da mesteparten av undervisningen vil bestå av teori.

KRUS har allerede gjennomført flere slike desentraliserte undervisningsopplegg. Vi vil anbefale at KRUS bygger videre på sin erfaring med dette.

7 Er det hensiktsmessig å utvikle et studium på Mastergradsnivå i kriminalomsorgsfag?

Arbeidsgruppen er bedt om å vurdere hensiktsmessigheten av å opprette en Mastergrad i kriminalomsorgsfaget.

Vi har brukt noe tid på å kartlegge innholdet i kriminalomsorgsfaget og vurdere hvor langt etaten har kommet i å utvikle dette som fag. De to hovedkriteriene for at et fag skal kunne kalles et fag i akademisk forstand er for det første at man har utviklet et felles begrepsapparat. For det annet må det man underviser i være evidensbasert, dvs. at man har forsket på effekten av det man lærer bort og deretter har justert og videreutviklet undervisningen. Det skal hele tiden skje en vekselvirkning og utvikling mellom forskning og undervisning.

Etter arbeidsgruppens vurdering har man ennå et stykke igjen før man har etablert et eget kriminalomsorgsfag i akademisk forstand. Man bør først arbeide for å kunne tilby utdanning på Bachelor-grads nivå i kriminalomsorgsfaget. Når dette er etablert, kan man videreutvikle faget og studietilbudet slik at man på sikt også kan tilby utdanning på Masternivå i kriminalomsorgsfaget dersom behovet er tilstede.

Vi tror at etaten fremover vil ha behov for mange ulike typer faglig kompetanse på høyt nivå. Kompetanse innen fagene økonomi, personal, organisasjonsutvikling, ledelse og IKT bør man tilegne seg ved å benytte allerede etablerte læresteder som tilbyr dette. Faglig fordypning innen psykologi, psykiatri og sosiale fag bør man også tilegne seg ved å benytte etablerte læresteder.

Spørsmål om man i fremtiden skal opprette et Mastergradsstudium i kriminalomsorgsfag, vil for det første avhenge av kvaliteten på fagutviklingen av kriminalomsorgsfaget. Videre må man se hen til behovet for det, dvs. antall kandidater som vil benytte det. Videre bør etaten foreta en kartlegging av sitt totale kompetansebehov. Dersom den viser at mesteparten av kompetansebehovet på Mastergradsnivå kan hentes ved andre, etablerte læresteder, bør man ut fra ressursmessige hensyn nøye vurdere hensiktsmessigheten av å opprette et særskilt Mastergradsstudium i kriminalomsorgsfaget. Pr. i dag antar arbeidsgruppen at dersom kriminalomsorgen i fremtiden skal kunne gjennomføre de oppgaver og nå de målene som er satt, bør arbeidet med å utvikle kriminalomsorgsfaget videreføres og intensiveres. Utviklingen bør skje i nært samarbeid med andre universiteter og høyskoler.

Politihøgskolen arbeider for tiden med å opprette og få godkjent studium på Mastergradsnivå.

8 Vurdere hensiktsmessigheten av hel eller delvis faglig samordning av grunnutdanningen og/eller påbyggingsåret

Arbeidsgruppen har hatt møter med representanter for høyskolene i Oslo, Buskerud, Akershus og Bodø. På møtene orienterte arbeidsgruppen om de fagområdene og temaene som fengselsbetjentutdanningen i fremtiden bør inneholde. Videre redegjorde vi for enkelte etatsspesifikke forhold som at vi må ha fokus på sikkerhet, at etaten har uniformert personell, og at kriminalomsorgsfaget skal utføres i en mer eller mindre lukket kontekst, nemlig innenfor fengslene.

Samtlige høyskoler signaliserte at de var positive til et samarbeid med kriminalomsorgen. De fleste mente at de i dag kunne tilby utdanning på mange eller de fleste av de fagområdene som arbeidsgruppen mente det burde undervises i. Videre uttalte samtlige at de var åpne for å tilpasse sine studietilbud og/eller eventuelt utvikle nye studietilbud i samarbeid med kriminalomsorgen. Høyskolene i Bodø og Buskerud har utarbeidet særskilte forslag til opplæringsplaner for kriminalomsorgen. Disse følger som vedlegg 1 og 2 til denne rapporten.

Spørsmålet om faglig samordning vil nødvendigvis variere, avhengig av hvilken organisatorisk tilknytning KRUS får i fremtiden. Dersom KRUS integreres i en eller flere høyskoler, vil kriminalomsorgen ha en mer begrenset påvirkning på innholdet og utviklingen av kriminalomsorgsfaget enn om det organiseres under Justisdepartementet. I følge høyskolene i Oslo, Buskerud og Bodø kan dette kompenseres ved at Justisdepartementet utarbeider rammeplaner for fengselsbetjentutdanningen som UFD kan be den enkelte høyskole følge opp. Men i følge UFD er det få utdanninger det eksisterer rammeplaner for i dag, og departementet ønsker å redusere antall rammeplaner.

I den videre redegjørelsen under dette punkt ser vi nærmere på den faglige samordning under forutsetning av at KRUS fortsatt organiseres under Justisdepartementet, enten som egen høyskole (alternativ 2) eller slått sammen med Politihøgskolen (alternativ 3).

Arbeidsgruppen har orientert seg i diverse studietilbud som tilbys ved høyskolene og universitetene i dag. Utdanning i vernepleie, sykepleie og barnevern har relevante fagområder. Kriminalomsorgen vil nok ha mye å hente ved å samarbeide med høyskolene. I fagene kriminologi, samfunnsfag og jus kan et samarbeid med universitetene være nyttig.

Vi ser for oss ulike måter som en faglig samordning/samarbeid med andre undervisningsinstitusjoner og kompetansesentra kan organiseres på. Som eksempler kan nevnes:

- hospitering/ha praksisperioder på eksterne kompetansesentre/institusjoner
- ta moduler ved eksterne institusjoner/høyskoler/ kompetansesentre
- engasjere gjesteforelesere fra eksterne fagmiljøer
- tilsette personer i f.eks. 20 % professor II stillinger ved KRUS
- samarbeid med andre utdanningsinstitusjoner og kompetansesentra om innholdet i opplæringsplaner
- godkjenne deler av annen tidligere utdanning, jfr. UDFs forskrift av 02.01.2003 § 13
- ”eksport” av kriminalomsorgsfaget til andre utdanningsinstitusjoner og kompetansesentra
- ta imot studenter fra andre høyskoler (Politihøgskolen og Sosialhøgskolen)

Undervisningen i kriminalomsorgsfaget bør først og fremst gjennomføres av fast tilsatt personale jf. NOKUTs retningslinjer. Men for å få til en bedre samordning med andre fagmiljøer, kan det være aktuelt å samarbeide med eksterne som har relevant kompetanse. I tillegg til høyskolene og universitetene kan nevnes Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress AS som er en sammenslutning av tidligere Kompetansesenter for voldsofferarbeid (VOS), Nasjonalt ressurscenter for seksuelt misbrukte barn (NRSB), Psykososialt senter for flyktninger (PSF) og deler av Kontor for katastrofepsykiatri (KKP). Senteret har videre etablert et nært samarbeid med Alternativ til vold (ATV) og Institutt for klinisk sexologi og terapi (IKST).

Andre aktuelle samarbeidspartnere kan være "Atferdsprosjektet" Senter for studier av problematferd og innovativ praksis som er underlagt Universitet i Oslo. Videre er Bergensklinikkene ⁶, Sandviken sykehus ⁷, Brøset sykehus ⁸ eller andre regionale sikkerhetsavdelinger og kompetansesentre for rus aktuelle miljøer å samarbeide med. Flere av sykehusene har egne forskningsavdelinger. De fleste høyskoler og universiteter har i tillegg kompetanse på en del av kriminalomsorgens fagområder (rus, vold, velferdsarbeid, forebyggende helsearbeid og psykiatri).

Mange av de nevnte institusjonene har bred erfaring med klinisk arbeid og med praksisfeltet slik at undervisningen blir praksisnær. Fordelen med å tilsette f.eks. personer i faste 20 % professor II stillinger, er at det sikrer kontinuitet og kanskje bedre oppfølging av studentene gjennom studieåret enn å engasjere timelærere.

⁶ Stiftelsen Bergensklinikkene er en selveiende stiftelse for mestring av rusproblemer gjennom forebygging, behandling, forskning og undervisning. Stiftelsen har avtale med Helse Vest om drift av tverrfaglige spesialiserte behandlingstilbud til rusmiddelavhengige under spesialisthelsetjenesten. I tillegg er stiftelsen etablert som et regionalt og nasjonalt kompetansesenter innen rusfeltet og samarbeider med universitet, høyskoler og statlige instanser om utviklingsoppgaver. Stiftelsen har 175 tilsatte fordelt på Skutevikenklinikken, Hjeltestadklinikken, Poliklinikken (inkludert Avdeling for Legemiddelassistert rehabilitering), Forsknings- og dokumentasjonsavdelingen og Kompetansesenteravdelingen.

⁷ Sandviken sykehus inngår som en del av det psykiatriske helsetilbudet. Her er også sikkerhetsavdelingen med ansvar for helseregion 3 der det psykososiale spesialteamet for flyktninger i Hordaland og Sogn og Fjordane er plassert. Sykehuset er universitetsklinikk/-sykehus.

⁸ Som ledd i etablering av ny strafferettslig særreaksjon for psykisk utviklingshemmede fra 1/1-2002, ble det etablert en egen "sentral fagenhet" ved Psykisk Helsevern i Sør-Trøndelag - HF, Regional Sikkerhetsavdeling og Kompetansesenter, Brøset, Trondheim. Sentral fagenhet er opprettet for psykisk utviklingshemmede som er dømt til tvungen omsorg og er opprettet som en selvstendig faglig virksomhet med egen ledelse og boenhet for 5-8 klienter

9 Universitetsfengsel

Arbeidsgruppen er i følge mandatet bedt om ”å se hen til opprettelse av et Universitetsfengsel i sitt arbeid”. Gruppen har hatt møte med ass. direktør Leif Waage, Kriminalomsorgen region vest, og professor Willy Haukedal, Universitetet i Bergen, og fått en orientering om hvorfor forslaget om et universitetsfengsel har kommet og hvordan man tenker seg dette organisert.

Den praksis vi har innenfor kriminalomsorgen i Norge i dag, er i mindre grad forskningsbasert. Tradisjonelt har kriminalitet blitt forklart ved samfunnsordninger og forhold mellom mennesker eller grupper av mennesker. Den har vært lite individbasert. Forslagsstillerne ser behov for å forske på hvilken effekt det vi gjør i forhold til de innsatte har.

Arbeidsgruppen har et klart ønske om at det skjer en faglig utvikling av kriminalomsorgsfaget og at man i Norge kan øke både omfanget og kvaliteten av forskning som bl.a. kan bidra til å si noe om hva som kan redusere kriminaliteten. For å kunne gjøre dette mener gruppen det er behov både å forske på samfunnsordninger (macro- nivå) og på individuelle forhold (micro-nivå).

I utgangspunktet er gruppens arbeid med å se på utdanning for fengselsbetjenter og et universitetsfengsel som skal forske innenfor kriminalomsorgen, to atskilte saker. Men i praksis kan dette overlappe hverandre. Det enkelte emne som det forskes på ved et universitetsfengsel vil være avgjørende for hvorvidt det vil skje en overlapping eller ikke. Dersom universitetsfengslet f. eks. skal forske på hvordan strukturert miljøarbeid virker inn på de innsattes oppførsel, motivasjon, progresjon eller lignende under soningen og/eller på residiv (tilbakefall) etter løslatelse, bør resultatene av denne forskningen føres tilbake til dem som skal undervise fengselsbetjentene i strukturert miljøarbeid. Tilsvarende kan sies f. eks. om forskning på motivasjon og påvirkning. Det som man gjennom forskning på universitetsfengslet kommer frem til av teknikker eller metoder som påvirker den innsattes motivasjon til endring, bør føres tilbake til dem som skal undervise fengselsbetjentene i fag som samtaleteknikk, motivasjon, relasjons- og påvirkningsarbeid osv.

Vi oppfatter mandatet slik at det faller utenfor å komme med en anbefaling m.h.t. om det bør etableres et universitetsfengsel i Bergen eller ikke. Men vi konstaterer at Universitetet i Bergen, i likhet med mange høyskoler i Norge, er positive til et nærmere samarbeid med kriminalomsorgen.

Utgangspunktet for å vurdere hvem etaten bør samarbeide med, bør være at vi er bevisste på hva slags type kunnskap vi trenger, på hvilken måte det er etisk og politisk korrekt å innhente den og hvordan vi kan nyttiggjøre oss denne kunnskapen på best mulig måte.

10 Rekruttering; vurdere behovet for tiltak og eventuelt fremme forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode

10.1 Vurdering av behovet for tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode

Av mandatet følger at arbeidsgruppen skal legge til grunn at en overgang fra etatsutdanning til studiepoengbasert (vektallbasert) utdanning vil medføre at lønnet etatsutdanning faller bort.⁹

Arbeidsgruppen har etter en samlet vurdering kommet frem til at en overgang fra etatsutdanning til 3-årig studiepoengbasert høyskoleutdanning medfører at lønn under utdanning faller bort. Som nevnt nedenfor foreslår arbeidsgruppen at etaten tilbyr stipend med dertil følgende bindingstid (plikttår) som en frivillig ordning.

Av mandatet følger videre at arbeidsgruppen skal ”vurdere behovet for og eventuelt fremme forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode”.

Arbeidsgruppen vil i dette punktet vurdere om det vil oppstå et behov og deretter i punkt 10.2 fremlegge forslag til tiltak.

Behov for tiltak vil først foreligge dersom man antar at en omlegging fra lønnet etatsutdanning til studiepoengbasert høyskoleutdanning vil medføre en reduksjon i antall søkere til fengselsbetjentutdanningen. Arbeidsgruppen har vært av den oppfatning at det er vanskelig å spå om fremtiden – spesielt hvis man skal benytte vitenskapelige metoder og faglig tilnærming fremfor ”kvalifisert synsing”. I forståelse med ledelsen i Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet ble man enig om å ta kontakt med eksterne forskningsmiljøer for å få en vurdering av dette spørsmålet.

Etter en anbudsrunde besluttet arbeidsgruppen å be Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning om å utføre oppdraget. Oppdraget ble utført av forsker Odd Bjørn Ure. Endelig rapport ble overlevert arbeidsgruppen i mai 2004. Fafos rapport i full tekst følger som vedlegg 3 til denne rapporten.

Rapporten konkluderer med at en omlegging fra betalt etatsutdanning til lånefinansiert utdanning, med tildeling av studiepoeng, trolig vil virke negativt inn på rekrutteringen. I sammendraget gis en oppsummering av grunnlaget for antakelsen om at bortfall av lønn trolig vil påvirke antall søkere til fengselsbetjentutdanningen:

”Det forhold at stadig flere egenfinansierer sin utdanning på høyere nivå bringer neppe praksisrelaterte etatsutdanninger inn i den samme fold som de fleste høyskoleutdanningene. Uten å være en profesjon, har fengselsbetjentyrket fellestrekk med profesjonsutdanningenes situasjon under ”høgskolereformen” på slutten av 1990-tallet. Også for disse var, og er, praksisfeltet en viktig læringsarena. Det spesielle for etatsutdanningene er ellers at betaling under studietiden har bidratt til å kompensere for plikttjeneste og bindingstid etter fullført utdanning.

For det første forsøker vi i denne utredningen å forstå rekrutteringsmekanismer til KRUS i lys av egenskaper ved det arbeidsmarkedet fengselsbetjentyrket inngår i. På dette punkt konkluderes det med at fengselsbetjentene, sammen med tilgrensende yrker som politibetjenter og vektere (”sikkerhetsyrker”), ikke synes å utgjøre et klart avgrenset

⁹ Jf. Delinnstilling 1, s. 5 og 18: ”Hvem har gjennomført undersøkelsen om rekruttering og resultatene av den”.

arbeidsmarkedssegment. Heller ikke grenseflatene mot ”rehabiliteringsyrker” med utspring i helse- og sosialsektoren, bidrar til å forme et arbeidsmarkedssegment som virker avgjørende inn på rekrutteringen til fengselsbetjentyrket. Yrket har en rekke særpreg som det er viktig å innreflektere hvis utdanningen skal omlegges.

For det andre klargjøres rekrutteringsmekanismer til KRUS ved å se på foreliggende studier om generelle forhold som påvirker unges utdannings- og yrkesvalg. Vår gjennomgåelse av slike studier viser at fengselsbetjentutdanningen, f.eks. med sin praktiske yrkesinnretning og vektlegging av menneskekontakt gjennom rehabilitering, kan appellere til brede grupper av utdanningssøkende.

Det er altså rekrutteringsmekanismer med utgangspunkt i arbeidsmarkedet og utdanningsfeltet som avdekkes i denne rapporten. Vi har ikke forsøkt å kartlegge holdninger rundt betalt fengselsbetjentutdanning så grundig, at det kan sies noe om *hvor stor* innvirkning en omlegging av utdanningen vil ha på rekrutteringen. Holdninger blant aspiranter ved KRUS indikerer at lønn under studietiden tillegges stor betydning, uten at vi kan trekke klare slutninger om denne ordningen aktivt styrer søkerens utdanningsvalg.”

Arbeidsgruppen har ikke selv foretatt noen bred vurdering av spørsmålet om en overgang fra etatsutdanning til studiepoengbasert høyskoleutdanning vil medføre endring i søkergrunnlaget til KRUS. Vi har imidlertid hatt et nært samarbeid med forsker Odd Bjørn Ure, Fafo, både i planleggings- og oppstartsfasen av undersøkelsen. Vi har stor tiltro til de resultater han har kommet frem til. Men som det fremgår angir Fafo ikke noe tall når det gjelder hvor stor søkersvikten til fengselsbetjentyrket kan bli. Troen er imidlertid sterk nok til at Fafo har kommet med konkrete tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode. Disse tiltakene vil bli redegjort nærmere for i punkt 10.2 nedenfor.

10.2 Forslag til tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode.

Av mandatet følger at arbeidsgruppen etter å ha vurdert behovet for å iverksette tiltak for å hindre søkersvikt i en overgangsperiode, kan fremme forslag til slike tiltak.

Fafo har i sin rapport i tillegg til å vurdere om bortfall av lønn vil påvirke søkergrunnlaget til KRUS også kommet med forslag til tiltak for å demme opp for søkersvikt.

Fafo foreslår følgende tiltak:

1. Tilby gratis etter- og videreutdanning som foredler det spesielt fengselsfaglige.
2. Kompetanseutvikling bør bli en del av kulturen i etaten, slik at man ikke henter inn eksperter hele tiden.
3. Benytte teori/allmennfagene til å støtte opp under det fengselsfaglige
4. En avviklet etatsutdanning må bevare og styrke sin identitet og samtidig definere seg i forhold til tilgrensende enkeltfag og hele utdanningsløp. FoU må få nok midler og ha kompetente medarbeidere til å arbeide med det fengselsfaglige. Ulike fagmiljøer må stimuleres til å kommunisere.
5. Omlegging fra lønnet til ulønnet utdanning og vilkårene knyttet til dette må gjøres klare for dem det gjelder. Virkningstidspunkt, vilkår osv. må klart fremgå.
6. Utarbeide overgangsordninger. Utarbeide en ”omstillingspakke” der bl.a. etter- og videreutdanningstilbud samt solid forankring av revidert teoretisk pensum i fengselsbetjentenes yrkespraksis inngår.

7. Dersom etaten ønsker å rekruttere yngre søkere enn i dag, kommer Fafo med forslag om å henvende seg til helt unge mennesker fordi yrkesvalg foretas i ung alder og påvirkningsmulighetene er ganske store der.

Arbeidsgruppen tror ikke at tiltak nr. 1 om tilbud om gratis etter- og videreutdanning, primært vil være et rekrutteringstiltak, men heller et tiltak for å beholde medarbeidere. Tiltak nr. 6 mener arbeidsgruppen må følges opp ved at partene i Kriminalomsorgen samarbeider om å utdype og konkretisere en slik "omstillingspakke". Arbeidet bør starte i god tid før omgjøring til høgscole finner sted. Denne pakken bør bl.a. inneholde overgangsordninger på sentrale personalpolitiske områder som kompetanseplanlegging, karriereplaner, tilrettelegge for etter- og videreutdanning, lederrekruttering, lønn m.v. For øvrig vises til kap.11 om overgangsordninger.

For øvrig støtter arbeidsgruppen Fafos forslag.

I tillegg til forslagene fra Fafo, vil arbeidsgruppen foreslå følgende tiltak for å hindre reduksjon av antall søkere til fengselsbetjentutdanningen:

1. Bistand med å skaffe hybler ved opplæringsanstaltene, eventuelt gi et økonomisk tilskudd.
2. For å skaffe lokale søkere, sende ut orienteringer og invitasjoner til spesifikke grupper
3. Tilby særskilt etatsstipend under utdanning mot en begrenset bindingstid etter fullført utdanning (frivillig ordning).
4. Utbetale lønn i praksisperiodene
5. Arbeide videre med å definere kriminalomsorgsfaget, øke fagets status og utvikle en profesjon for fengselsbetjenter.

11 Ivaretagelse av de tilsatte i etaten

Overgang fra lønnet etatsutdanning til studiepoengbasert høyskoleutdanning med bortfall av lønn vil etter arbeidsgruppens vurdering forutsette at man tar hensyn til dem som er tilsatt i etaten i dag.¹⁰ Dersom det besluttes å starte omgjøring til høyskolebasert utdanning av fengselsbetjenter, bør partene i kriminalomsorgen snarlig starte arbeidet med å utarbeide en plan eller en såkalt ”omstillingspakke”. Hensikten med denne planen vil være å skape forutberegnlighet, trygghet og ro i etaten ved omlegging til høyskolebasert utdanning. Intensjonen med en omlegging til høyskolebasert utdanning bør være å skape en ”vinn – vinn” situasjon. Man skal både ivareta de som arbeider i etaten og dem som i fremtiden skal arbeide der og som må betale sin egen utdanning.

Planen eller pakken bør regulere forhold som lønn, avansementsmuligheter, opplæringstilbud m.v. for tjenestemenn som har etatsutdanning. Det må klart fremgå av planen eller pakken hvem som vil bli omfattet av den, fra hvilket tidspunkt de ulike ordningene skal gjelde osv.

¹⁰ Jf. Delinnstilling 1, s. 16: ”spørsmål om eventuelle overgangsordninger må drøftes senere”.

12 "Sikkerhetsmodulen"

12.1 Tolkning og avgrensning av "sikkerhetsmodulen"

Etter arbeidsgruppens vurdering følger det av mandatet at den skal vurdere seks forhold knyttet til "sikkerhetsmodulen".

For det første skal "sikkerhetsmodulen" være et rekrutteringstiltak. Arbeidsgruppen har vært i tvil om sikkerhetsmodulen er ment å være både et kortvarig og langsiktig rekrutteringstiltak. Vi har avklart med ekspedisjonssjefen i Justisdepartementets Kriminalomsorgsavdeling at den skal være begge deler.

For det andre følger det av mandatet at gruppen skal ha som utgangspunkt at sikkerhetsmodulen skal kunne godkjennes på høghskolenivå, dvs. at de personer som gjennomfører modulen skal kunne opparbeide studiepoeng. Når det gjelder det faglige innhold i sikkerhetsmodulen, viser mandatet til Såheim-arbeidsgruppen som foreslo:

"Det er den aktuelle søkers reelle faglige kompetanse som skal legges til grunn ved rekruttering av personell til kriminalomsorgen. Eksternt rekruttert personell gis forsvarlig sikkerhetsmessig utdanning. Flertallet foreslår et opplegg av 2–3 mnd. varighet tilsvarende 5 vekttall. Et mindretall bestående av Kirsti H. Hansen mener at opplæringstilbudet bør være av minimum fire måneders varighet og fortrinnsvis gjennomføres sammen med de "ordinære" studenter ved grunnutdanningen."

Arbeidsgruppen må også ta stilling til hva som skal anses som "relevant realkompetanse". Det er bare de søkere som anses å ha dette, som kan få tilbud om opptak på "sikkerhetsmodulen". Videre skal gruppen vurdere om "sikkerhetsmodulen helt eller delvis kan desentraliseres. Avslutningsvis skal undervisningsopplegget vurderes gitt ved interesserte høghskoler etter nærmere angitte vilkår.

12.2 Arbeidsgruppens vurdering av "sikkerhetsmodulen"

Kortsiktig rekrutteringstiltak

Av mandatet fremgår at "For å sikre tilstrekkelig rekrutteringsgrunnlag til de nye fengslene som er planlagt i Østfold og Bergen, vil det i en overgangsperiode være aktuelt å opprettholde etatsutdanning ved KRUS samtidig som man tilbyr personer med relevant realkompetanse et sikkerhetskurs..."

I 2004 vil det bli uteksaminert om lag 180 aspiranter og i 2005 om lag 190, jf. St. prp. nr. 1 (2004 - 2005). Satsingen på utdanningen av fengselsbetjenter i perioden 2001 – 2004 viser seg nå i form av tilfredsstillende høyt nivå på fagutdannet personell blant fast tilsatte fengselsbetjenter. Det foreslås derfor å ta opp om lag 100 nye aspiranter, mot 150 de tre siste årene, med oppstart i januar 2005. St. prp. nr. 1 (2004 – 2005) inneholder heller ikke forslag om bevilgninger til oppstart av bygging av nye fengsler i Østfold og Bergen i 2005.

Arbeidsgruppen mener det derfor ikke foreligger noe behov for etablering av en "sikkerhetsmodul" som et kortsiktig rekrutteringstiltak.

Rekrutteringstiltak av permanent varighet

Som der fremgår av pkt. 4.7 over anbefaler arbeidsgruppen at grunnutdanningen som fengselsbetjent gjøres tre-årig. Innholdet i fengselsbetjentyrket og de kompetansekrav som bør

stilles tilsier at grunnutdanningen forlenges fra to til tre år. For nærmere begrunnelse vises til det som er anført under punkt 4.7. Etter arbeidsgruppens vurdering vil det innebære en underminering av fengselsbetjentutdanningen dersom man åpner opp for to alternative rekrutteringsveier inn til fengselsbetjentyrket. Et samlet utvalg vil avvise forslaget om etablering av en særskilt sikkerhetsmodul som et permanent tilbud. Vi har derfor valgt å ikke vurdere dette forslaget nærmere.

Dersom en fremtidig søker til fengselsbetjentutdanningen allerede har annen utdanning på universitets- eller høghskolenivå, får den institusjonen som gjennomfører fengselsbetjentutdanningen selv vurdere om den vil godkjenne deler av tidligere utdanning som en del av fengselsbetjentutdanningen. Dette følger av forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høghskoler og lov om private høghskoler § 13, fastsatt av UFD 02.01.2003. Denne bestemmelsen regulerer forhold vedrørende godkjenning som faglig jevngrad med grad, del av grad eller utdanning institusjonen gir. Fritak for eksamen eller prøve.

12.3 Opplæring av andre yrkesgrupper enn fengselsbetjenter

Arbeidsgruppen mener imidlertid at alle fag- og yrkesgrupper som skal arbeide i et fengsel, bør gjennomgå en kort innføring/opplæring som er etatsspesifikk. Dette bør også gjelde for personer som ikke er tilsatt i kriminalomsorgen, men som tjenestegjør i fengsel. Opplæringen bør inneholde områder som bl.a. etatens mål, oppgaver, virkemidler, sikkerhet osv.

Vedlegg

Konseptbeskrivelse

Utdanning for
kriminalomsorgens personale
knyttet til Høgskolen i
Buskerud, og etablering av
fengsel på
Hvalsmoen/Eggemoen

Innholdsfortegnelse

INNHALDSFORTEGNELSE

69

1. KONSEPTBESKRIVELSE - UTDANNING FOR KRIMINALOMSORGENS PERSONALE PÅ HVALSMOEN/HØGSKOLEN I BUSKERUD	70
1.1 INNLEDNING	70
1.2 ANSVAR OG VERDIGHET. SÅHEIMUTVALGETS INNSTILLING I FORHOLD TIL FENGSELSUTDANNING PÅ RINGERIKE	71
1.2.1 FORHOLD SOM BØR TAS I BETRAKTNING I FORHOLD TIL EN NY HØGSKOLEBASERT UTDANNING	71
1.2.2 FAGPERSONELL INNEN KRIMINALOMSORGEN	71
2. HØNEFOSS-REGIONEN SOM SENTER FOR UTDANNING	71
2.1 RELEVANTE FAGMILJØER OG KOMPETANSE VED HiBU	71
2.1.1 EKSISTERENDE UTDANNINGSTILBUD VED HiBU	71
2.1.2 FAGPERSONALET'S KOMPETANSE VED HiBU	73
2.2. BEHOV FOR KOMPETANSETILFØRSEL - KRUS	73
3. SKISSE TIL UTDANNINGSMODELL	73
3.1 KORT BESKRIVELSE AV DAGENS FENGSELSBETJENTUTDANNING/FENGSELSSKOLEN	73
3.2 FORSLAG TIL MODELL FOR EN HØGSKOLEBASERT UTDANNING INNEN KRIMINALOMSORG	74
3.3 STRUKTUR OG INNHOLD	74
3.3.1 GRUNNUTDANNING	75
3.3.2 VIDEREUTDANNING	75
3.3.3 PRAKSISPLASSER	75
3.4. SENTER FOR OPPLÆRING OG FORSKNING INNEN KRIMINALOMSORGEN	75
3.4.1 FØU'S BETYDNING FOR FAGFELTET	76
3.5 STATLIG ORGANISATORISK TILKNYTTING	77
4. OMDANNING AV HVALSMOEN ELLER EGGEMOEN LEIR TIL FENGSELSFORMÅL	77
4.1 GENERELT	77
4.2 NÆRMERE OM LEIRENE	77
4.3 LOKALER FOR HØGSKOLEUTDANNING I KRIMINALOMSORG	78
4.4 LOKALER FOR FENGSEL	78
4.4.1 HVALSMOEN	78
4.4.2 LOKALISERINGSVALG	79
5. FORHOLDET TIL DE ANDRE YRKESGRUPPENE I KRIMINALOMSORGEN	79
6 ØKONOMISKE FORHOLD	79

1. Konseptbeskrivelse - utdanning for kriminalomsorgens personale på Hvalsmoen/Høgskolen i Buskerud

1.1 Innledning

Justisminister Dørums besøk på Ringerike 28.03.03 markerte et naturlig tidspunkt for å starte en konseptbeskrivelse av en kombinasjon av flere soningsplasser og etablering av en høgskoleutdanning og personale innen kriminalomsorg. HiBu har her prøvd å gi et slikt innspill.

Konseptet ønsker både å skissere et utdanningstilbud innen høgskolesystemet, og peker også på strukturer som vil fremme forskning innen kriminalomsorgen. Organisering i et senter vil både inkludere nåværende KRUS (Kriminalomsorgens utdanningssenter) og Høgskolen i Buskerud.

Høgskolen i Buskerud ønsker på dette grunnlag i samarbeid med Ringeriksregionen å etablere utdanning i kriminalomsorg i samband med en eventuelt etablering av fengsel på Hvalsmoen eller Eggemoen.

Forslag til utdanningstilbudet bygger på Såheimutvalgets innstilling. Det etableres et senter for utdanning i kriminalomsorg lagt under Høgskolen i Buskerud, Hønefoss. Senteret får ansvar for innholdet i utdanningstilbudet og forsknings og utviklingsarbeid. Det etableres en toårig høgskolekandidatutdanning som gir 120 studiepoeng og ettårige videreutdanninger som gir bachelorgrad. Det skal også sikres videre utdanningsmuligheter mot mastergrader og doktorgrader. Utdanningen gis både ved senteret og som desentralisert utdanning.

Det forutsettes at utdanningen legges til UFD (Utdannings- og forskningsdepartementet). Ved at utdanningen legges til UFD og integreres i høgskolesystemet vil også studentene som utdanner seg innen kriminalomsorg bli integrert i et høgskolemiljø.

Under følger en overordnet beskrivelse av mulighetene for å strukturere en utdanning for personalet innen kriminalomsorgen til et høgskoletilbud på linje med for eksempel Polithøgskolen eller Skatteetaten som har satset på full integrasjon i høgskolesystemet. Det er sentralt at utdanningen gir samme karrieremuligheter som annen høgskoleutdanning.

Lov om straffegjennomføring trådte i kraft per 01.03.02. Denne loven uttrykker den utvikling som har funnet sted innen feltet de siste tiår og gjennomfører et helhetssyn innen kriminalomsorgen bygget på tverrprofesjonelt omsorgs-/straffe- og læringsmiljø:

§ 4 Forvaltningssamarbeid ”Kriminalomsorgen skal gjennom samarbeid med andre offentlige etater legge til rette for at domfelte og innsatte i varetekt får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på. Samarbeidet skal bidra til en samordnet innsats for å dekke domfeltes og innsattes behov og fremme deres tilpassing til samfunnet.”

I de senere år har det kommet inn en langt større bredde i kompetanse og utdanningsbakgrunn hos personalet i kriminalomsorgen.

Denne utviklingen har i sin tur ført til at Justisdepartementet i budsjettframlegget for 2003 ønsker å innlede arbeidet med å forberede overgangen fra en etatsutdanning til en høgskolebasert grunnutdanning. En slik omlegging vil være et felles løft for hele kriminalomsorgen.

Justiskomiteen har i en merknad bedt om å få vurdert mulighetene for å øke antall soningsplasser lokalisert til aktuelle militærforlegninger som skal legges ned. I den forbindelse vurderes også en eventuell utflytting av kriminalomsorgsutdanningen

I revidert nasjonalbudsjett 2003 er Hvalsmoen det eneste sted på Østlandet som nevnes som mulig lokalisering for etterbruk. Dette er tanker som HiBu i dette innspillet prøver å kombinere med ny modell for utdanning for personalet innen kriminalomsorgen

Dekan Carsten Blom-Ruud, Høgskolen i Buskerud, Hønefoss, har ledet arbeidet med dette dokumentet med prosjektleder Tove Ness, Høgskolen i Buskerud som sekretær.

Dokumentet vil danne et grunnlag for en mulig videre dialog.

1.2 Ansvar og verdighet. Såheimutvalgets innstilling i forhold til fengselsutdanning på Ringerike

Innstillingen ”Ansvar og verdighet” danner grunnlaget for dette konseptet.

Følgende punkter som er behandlet i denne innstillingen vil danne utgangspunkt for den beskrevne modell:

- Kriminalomsorgens nye organisering har ført til en sammensmelting av to tidligere etater. Utvalget foreslår at det gjennomføres personal- og utdanningspolitiske tiltak som stimulerer ansatte til å søke arbeid og erfaringer på tvers av tidligere etatsgrenser.
- Den enkelte tilsatte og personellgrupper innen etaten må tilbys nødvendig tilbud om kompetanseutvikling, etter- og videreutdanningstilbud og kortere spesialkurs.
- Kriminalomsorgens grunnutdanning bør legges på høgsolenivå og etablere en kunnskapsbasert praksis (toårig med tre teorisemestre) og utvikling av utdanninger mot bachelorgrad som kan gi en faglig karrierestige i kriminalomsorgen.
- Det bør knyttes eget utdanningsstipend til utdanningen
- Det bør åpnes opp for andre yrkesgrupper i kriminalomsorgen.
- Flertallet i utvalget mener at en tilknytning til UFD gir størst mulighet for faglig styring og videreutvikling.
- Nåværende aspirantordning bør avvikles.

1.2.1 Forhold som bør tas i betraktning i forhold til en ny høgsolenbasert utdanning

- Om hele eller deler av grunnutdanningen for personalet innen kriminalomsorg bør foregå samlet eller desentralisert.
- Forholdet mellom teori og praksisopplæring, nærhet til fengselsmiljøer.
- Bredde innen forskning i kriminalomsorgen og behovet for nettverk mot andre forskningsmiljøer.
- Behovet for etablering av et senter med en relativ selvstendig stilling i høgsolen.
- Hvordan fjernundervisning kan inngå i utdanningstilbudene.

1.2.2 Fagpersonell innen kriminalomsorgen

Tidligere har det vært krevd toårig fengselsskole eller tilsvarende for arbeid i fengselsvesenet. I friomsorgen har sosionomutdanningen vært det vanligste. Men i dag finner vi et langt bredere spekter av fagutdanninger i begge grenene av kriminalomsorgen. Kort kan nevnes: Barnevernspedagoger, bibliotekarer, kulturarbeidere, leger, lærere, rusomsorgsarbeidere, sosialarbeidere, prester, psykiatre/psykologer, verksbetjenter, vernepleiere. Det store flertall av basispersonale er likevel fremdeles fengselsbetjenter med fengselsskolen som hovedutdanning.

Til sammen er det et mangfold av ressurspersoner for innsatte. Det er behov for utvikling av studietilbud som kan gi alle et felles ståsted til dette arbeidet. Dette bør være en grunnmodul som gjøres obligatorisk/tilgjengelig for alle som arbeider med innsatte.

2. Hønefoss-regionen som senter for utdanning

2.1 Relevante fagmiljøer og kompetanse ved HiBu

Høgsolen i Buskerud, Hønefoss er lokalisert nært Hvalsmoen (5 km i avstand). Studiested Hønefoss har i dag et vitenskapelig personale på 55 fast tilsatte og ca 800 heltidsstudenter. Avdelingen på Hønefoss har utdanningstilbud tilknyttet økonomi og ledelse, IT og lærerutdanning og har en oppdragsvirksomhet med omsetning på kr 9 millioner i 2002.

2.1.1 Eksisterende utdanningstilbud ved HiBu

En rekke eksisterende studietilbud kan benyttes opp mot et nytt studietilbud innen kriminalomsorgen. Her nevnes spesielt:

- **Videreutdanninger inntil 60 studiepoeng innen sosialpedagogikk, spesialpedagogikk, veiledningspedagogikk, rådgiving og sosialpedagogisk arbeid.** Disse studiene kan både være relevante som videreutdanninger og elementer fra disse fagområdene kan utvikles som nye moduler.
- **Videreutdanning innen skoleledelse/utdanningsledelse.** Høgskolen kan gi et slikt tilbud, både som en del av en grad og som kortere modulkurs for personer som allerede innehar lederposisjoner. Det søkes nå også om mastergrad i utdanningsledelse. Tilbudet kan bli utvidet til offentlig ledelse.
- **Videreutdanning innen personalledelse og kompetanseutvikling.** Også dette studiet er i høy grad relevant for kriminalomsorgen. Personalets trivsel, motivasjon og kompetanseutvikling er av vital betydning for hvordan den enkelte institusjon fungerer og dermed også for mulighetene for de innsatte til å integreres i samfunnet etter endt soning.
- **Språkfag og et aktivt flerkulturellt miljø og satsing.**

HiBu har i flere år aktivt satset på å bygge opp en holdning til og kompetanse i flerkulturelle spørsmål. Høgskolen har en egen prosjektleder på flerkulturelle spørsmål, et kompetanseforum for flerkulturell pedagogisk kompetanseheving og en interfakultær flerkulturell (styrings)gruppe. Videre er studiene konkret lagt opp med tanke både på internasjonalisering og flerkulturell integrering og forståelse. Høgskolen har et eget studium i menneskerettigheter og har en praktisk og teoretisk tilnærming til det flerkulturelle i lærerutdanningen og helsefagutdanningene sine.

I og med den sterke økning av innsatte fra andre kulturer vil både disse momentene og det å kunne beherske språk være nyttig og nødvendig. Språkfag kan tilbys som integrerte moduler eller som frittstående tilbud i forhold til følte behov. Det samme kan elementer i forhold til migrasjonspedagogikk, norsk som andrespråk, menneskerettigheter osv.

- **Juridiske fag**
Høgskolen har et sterkt faglig miljø innen juridiske fag med fire vitenskapelig ansatte, har en egen årsenhet i juridiske fag og flere juridiske moduler også innen økonomi og ledelse.

- **Økonomi og ledelse**

Toårig høgskoleutdanning i økonomi og administrasjon, påbygningsstudier i personalledelse og kompetanseutvikling, informasjonsledelse, markedsføring og bedriftsøkonomi som fører til bachelorgrader. Avdelingen har mastertilbud i informasjonssystemer og strategi og kompetanseledelse, markedsføring og bedriftsøkonomi.

- **IT**
Bachelorutdanning i IT og mastergrad i informasjonssystemer. Høgskolens kompetanse her kan være noe som er meget relevant for utvikling av nettbasert undervisning og sikkerhet.

Det er viktig at personalet innen kriminalomsorgen behersker IT. De må derfor både få en grundig skolering i IT som verktøy og innsikt/ferdigheter i ITs sikkerhetsmessige sider. IT vil være et unikt hjelpemiddel i arbeidet med rehabilitering av de innsatte. Her er det mye å lære sikkerhetsmessig av f. eks. de store finansinstitusjonene, forsvaret, politiet, militæret, utenrikstjenesten etc.

- ***Allmennlærerutdanning. Utdanningen ble etablert høsten 2001. Det vil være en utfordring for en fengselsutdanning å få et samarbeid med lærerutdanningen på Hønefoss, både i forhold til fagstab, studietilbud og studenter. Disse profesjonsutdanningene har mange felles elementer og interesser, ikke minst spørsmål knyttet til veiledning og praksisopplæring.***

- **Praktisk-pedagogisk utdanning.** Studiet kan både være aktuelt for personell med utdanningsoppgaver i fengsel og elementer kan nyttes i nye moduler. Elementer fra studiet kan nyttes i nye moduler.
- **Statsvitenskap ved studiested Kongsberg.** Studiested Hønefoss har også vitenskapelig personale med fagkompetanse i statsvitenskap.
- **Menneskerettighetsstudier ved studiested Drammen.** Dette studiet er både teoretisk og knyttet opp mot praktisk erfaringshenting innenfor et flerkulturelt miljø. I et multikulturelt miljø innen kriminalomsorgen er slik kunnskap og forskningsrelatert innsikt uhyre viktig, særlig sett på bakgrunn av alle de myter som spinnes rundt forskjellighet og kulturforskjeller.
- **Helsefaglige fagområder ved studiested Drammen.** Denne studieretningen har en rekke relevante tilbud som kostlære, fysiologi, arbeid med medikamenter, helsefremmende arbeid, krisehåndtering, krisepsykiatri og vanlig psykiatri, rusforebyggende tiltak osv. Helsefagene vil kunne spille inn i utdanningen på en rekke områder som vil kunne bedre soningsforhold og gi den enkelte tjenestemann en bredere bakgrunn for den veiledning og kontakt vedkommende har med de innsatte.

HiBu, studiested Hønefoss, har et godt forsknings- og utviklingsmiljø (fou) med mange nasjonale og internasjonale samarbeidspartnere.

2.1.2 Fagpersonalets kompetanse ved HiBu

NOKUT (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen) sine krav til faglig egenkapital for etablering av bachelorgrader og mastergrad legges til grunn både i forhold til eksisterende tilbud og til søknader om nye mastergrader.

Avdelingen på Hønefoss arbeider aktivt for å tilfredsstille kravene NOKUT har stilt. Dette gjelder både kravet til forskning, formell faglig kompetanse med førstestillinger og professorstillinger knyttet til konkrete bachelor- og mastergrader

Fagstaben ved studiested Hønefoss har høy kompetanse særlig innen pedagogiske fagområder, økonomi og ledelse og IT. Innen disse fagområdene har mange doktorgrader, er aktive forskere med internasjonal publisering og nettverk. Avdelingen er involvert i en rekke nasjonale og internasjonale prosjekter. Høgskolen har i dag samarbeid knyttet til faglig utvikling og forskning med mange andre høgskoler. Ved en eventuell fremtidig utdanning innen kriminalomsorg vil høgskolen kunne nytte dette nettverket. Fem personer ved avdelingen er i organiserte doktorgradsprogrammer. Høgskolens mastergradsutdanning gir tittelen cand. merc. Den gis i tillegg ved Norges Handelshøyskole og Høgskolen i Bodø.

2.2. Behov for kompetansetilførsel - KRUS

Dersom høgskoleutdanningen legges til HiBu vil det være avgjørende at KRUS sin kompetanse integreres som basis for det høgskoletilbudet som gis. Dette personalet representerer en kompetanse og tradisjoner som kan videreføre det positive i den nåværende utdanning. Personalet på KRUS må inkluderes i det øvrige fagmiljø og gis høgskolestatus med en individuell faglig vurdering. De får samme undervisningsplikt og mulighet for forskning og vil få tilgang til alle de muligheter og samhandling som finnes innen høgre utdanning.

3. Skisse til utdanningsmodell

3.1 Kort beskrivelse av dagens fengselsbetjentutdanning/fengselsskolen

KRUS har en toårig utdanning for fengselsbetjenter bestående av et forkurs (4-6 uker), et praksisår (42 uker) og et teoriår (44 uker). Det er 6 hovedtemaer: Fangesaksbehandling og andre juridiske emner, etikk og profesjonalitet, praktisk fengselslære, kriminalkunnskap, miljøarbeid og aktiviteter i institusjoner og betjentrollen.

Særlig i praksisåret har aspirantene fokus på kontaktbetjentordningen. Man er ansatt i fengselsvesenet fra første skoledag, får lønn og bærer uniform. Dette er problemstillinger man må gå nærmere inn på ved overgang til et høgskolestudium.

3.2 Forslag til modell for en høyskolebasert utdanning innen kriminalomsorg

Utdanningen må være i tråd med gjeldende lovverk i kriminalomsorgen og Lov om universiteter og høyskoler. Temaene som behandles i utdanning for kriminalomsorgen vil alle være sentrale i en høyskolemodell.

- Utdanning for de tilsatte i kriminalomsorgen ved overgangen til å bli en høyskoleutdanning må forankres tydelig i et faglige konsept ved en høyskole og bør komme på linje med sammenlignbare profesjonsutdanninger.
- Det etableres en toårig grunnutdanning som gir 120 studiepoeng og muligheter for bachelorgrader samt innpass til masterutdanninger rettet mot for eksempel offentlig ledelse, kriminologi osv.

Tabell 1. Skisse til ny høyskolebasert utdanning innen kriminalomsorg ved HiBu

Utdanning	Innhold	Etter- og videreutdanningstilbud
Toårig grunnutdanning høyskolekandidat	Grunnleggende kunnskaper om kriminalitet Kriminalomsorg Lov og regelverk Fengselsrett Fengselshistorie Tverretatlig samarbeid Forvaltningsrett/lære Etikk og profesjonalitet Sikkerhet IKT Jus Ledelse Veiledning Praksis to perioder Sikkerhetskurs	Kurs for personell tilsatt i kriminalomsorgen
Tredje år Bachelor	Ledelse, veiledning, menneskerettigheter IKT, fengsels sosiologi osv.	
Master to år	Masterutdanninger: Sikre innpass i aktuelle mastergrader og på sikt utvikle nye mastergrader.	

Andre temaer som er aktuelle er: Økonomi, rusomsorg, flerkulturelle problemstillinger, helsfaglige problemstillinger, spesialpedagogikk, sosiologi, kriminologi, miljø, administrasjon, IKT, trygdekunnskap, ledelse og personaladministrasjon, programvirksomhet, sikkerhetsledelse, menneskerettigheter og flerkulturelt perspektiv, kognitive programmer, jus, tverretatlig samarbeid med klienten i fokus. Høyskolen vil komme tilbake med konkrete fagplaner på et senere tidspunkt.

Veiledning er et viktig fag for samhandling innen kriminalomsorgen. Det er mange etater som samspiller med hverandre i tilbudene til klientene. Et av målene for faget veiledning i studiet må derfor være å arbeide fram en samlet plan for den innsatte og utvikle veiledningskompetanse for alle de som arbeider med innsatte.

I følge Såheimutvalget bør utdanningen bygge videre på tankene rundt kontaktbetjentsordningen der den enkelte tilsatte får et helhetlig ansvar mot en til to innsatte. Dette understreker behovet for veiledningskompetanse.

For alle som arbeider innen kriminalomsorgen ønskes det å utvikle en modul som skal sikre en felles kunnskapsbase i forhold til kriminalomsorgen. Denne inngår også som en modul i grunnopplæringen. Målet er at alle yrkesgrupper som arbeider innen kriminalomsorgen får tilbud om denne grunnopplæringen.

Etaten har også behov for ulike etter- og videreutdanningskurs rettet mot personalet. Slike kurs vil kunne bygges opp i et samarbeid innenfor de høyskolene som etablerer grunnutdanning og har ulik kompetanseprofil i sin videreutdanningsportefølje. Innen høyskolesystemet er det etter hvert bygget opp en god kompetanse på nettbasert læring som kan utvikles også i forhold til kompetanseoppbygging innenfor kriminalomsorgen.

3.3 Struktur og innhold

Når man realiserer en ny utdanningsmodell er det også viktig å få trukket inn de som er tilsatt i friomsorgen slik at kriminalomsorgskonseptet sees på som en helhet.

Utdanningen bør både sikre et mangfold av karrieremuligheter, regionale utdanningstilbud og fleksible læringsmetoder for nettbasert undervisning. Den bør derfor bygges opp modulbasert slik at man kan tilby muligheter både innen den toårige høgskolekandidatutdanningen og i videreutdanningstilbudene som fører fram til bachelorgrader.

Grunnutdanningene må også gis desentralisert, og nettbaserte opplegg for enkeltmoduler må utvikles. Videreutdanninger bør struktureres slik at de både kan taes som heltidsutdanning og som deltidsstudium.

3.3.1 Grunnutdanning

I følge Såheimutvalget er landsbehovet ca 200 nye fengselsbetjenter per år. I tillegg kommer en rekke andre yrkesgrupper tilknyttet kriminalomsorg i anstalt og friomsorgen. For å sikre et landsdekkende rekrutteringsgrunnlag for utdanning innen kriminalomsorgen kan man f. eks. utvikle desentraliserte utdanningstilbud på ulike steder som f. eks. Bodø, Bergen, Hønefoss, Halden, Åna og Oslo.

Osloregionen ligger i rimelig nærhet av Ringerike. Utover de muligheter som Ringeriksregionen byr på, kan derfor hele Osloregionen sees på som en praksisregion (som nåværende region for KRUS) for en framtidig plassering av utdanningen på Hønefoss.

3.3.2 Videreutdanning

Det må utvikles ulike videreutdanningstilbud som fører fram til til Bachelorgrad. I første rekke bør det utvikles en videreutdanning i ledelse og gi studentene innpass til andre videregående studier. Også på mastergradsstudiene (2 år) vil en både kunne bygge egne moduler innen nåværende mastergradsutdanning for å sikre spesialisering og tilpassing mot eksisterende mastergrader. I første rekke må det arbeides med innpassinger til eksisterende mastergrader både på Hønefoss, ellers i landet og i utlandet.

For å få en felles referanseramme i etaten bør det etableres ulike moduler som studentene må ta alt etter hva de mangler eller har i sin grunnutdanning.

Det er viktig å skape karrieremuligheter både mot mastergrader og doktorgrader også for studenter innen fengselsutdanning. Dette vil bidra til at utdanningene fremstår som attraktive karrieremessig og sikre de tilsatte innen kriminalomsorgen et akademisk miljø. Kontaktflaten og nettverk mot andre fagmiljøer er svært vesentlig både for undervisning og forskning.

3.3.3 Praksisplasser

Det vil også være behov for praksisplasser. Som en mulig konsekvens av at det legges fram forslag om en desentralisert utdanningsform, vil praksisbehovet først og fremst kunne ivaretas regionalt knyttet til de ulike fengslene som er med i ordningen. Dette sikrer også at studentene som skal ut i praksis blir en ressurs for fengslene.

I tilknytning til et tilbud på høgskolenivå innen kriminalomsorgen ved HiBu har en også et nytt og moderne fengsel på Tyristrand. Ringerike Fengsel har 150 soningsplasser og et personale på 160 personer. Avstanden til Hvalsmoen/Eggemoen og HiBu, Hønefoss er kort og kan gi mulighet for et godt integrert læringsmiljø også hva praksis/teori angår. Åna, Bergen, Halden og Bodø er også praksissteder innen utdanningen.

Gjennom dialog med Justisdepartementet er det blitt klart at det er et sterkt fokus på de økende soningskøene. Både Hvalmoen og Eggemoen kan være aktuelle for etterbruk som soningstilbud i forbindelse med nedlegging som militærleire. Blir dette aktuelt vil man kunne etablere enda flere praksisplasser i umiddelbar nærhet av det nye høgskoletilbudet.

3.4. Senter for opplæring og forskning innen kriminalomsorgen

Vi foreslår at det etableres et eget senter for opplæring og forskning innen kriminalomsorg knyttet til Høgskolen i Buskerud, avdeling Hønefoss.

For å realisere intensjonene knyttet til opplæring og forskning må senteret få en mer selvstendig status enn et institutt og med en større åpen flate mot andre fag og forskningsmiljøer. Det bør fungere som en BI-modell hvor fagplaner, forskning og utvikling legges til senteret.

Senteret er faglig ansvarlig for de desentraliserte grunnutdanningene. Senteret knytter til seg både tilsatte fra HiBu (hel-/delstillinger), nåværende tilsatte i KRUS og eventuell annen faglig utfyllende kompetanse.

Innen kriminalomsorgen er det et visst samarbeid med rusomsorgen. Dette samarbeidet må forsterkes, forskningsrelateres og formaliseres. Senteret utvikler også et mer forpliktende samarbeid både mot andre utdanningsinstitusjoner og andre relevante fagmiljøer som f. eks. helse, kultur, pedagogikk, sosialantropologi etc. og frivillige organisasjoner.

Det er etter hvert blitt stadig mer vanlig å etablere fagsentra under en høgscole. Dette gjelder f. eks. senter for adferdsforskning og senter for leseforskning ved HiS, senter for flerkulturelt og internasjonal adferd (SEFIA) ved Høgskolen i Oslo, senter for kvinneforskning, SEMUT, (Senter for miljø og utviklingsstudier), samiske studier, internasjonal helse etc ved Universitetet i Tromsø for å nevne noen. Å organisere opplæringen innen kriminalomsorg som et senter under en høgscole/universitet vil også være en god løsning.

Erfaringsmessig søker studentene stadig oftere regionalt. Det er derfor viktig å utvikle en modell der man kan få et senter både for utdanning og forskning, samtidig som tilbudene om undervisning kan gis desentralisert. Det vil være naturlig å legge det til et høgscolemiljø som også har forskning på andre områder og et bredt fagmiljø og perspektiv på fou-arbeidet og et utadventt blikk på tverrfaglig, nasjonal og internasjonal forskning.

Kriminalomsorgsutdanningen vil gjennom senteret kunne organiseres med en råds- og styrestruktur som sikrer aktuelle etater/miljøer innflytelse, f. eks kan man tenke seg et rådgivende organ i forhold til senteret der regionsdirektørene, representanter for undervisningsmyndighetene, A-etat, sosial- og rusomsorgen og de tilsatte er representert.

Det bør vurderes å knytte egne utdanningsstipend til utdanningen – i en startfase. Senteret må utvikle den interne bestillingsevne og -kompetanse i etaten slik at tilbud og etterspørsel på kompetanse får økt fokus. Her vil etterutdanningstilbudene være sentrale.

Målet er at senteret kan bli en spydspiss nasjonalt i forhold til faglig utvikling og forskning innen kriminalomsorg og ha fokus mot internasjonale spørsmål innen kriminalomsorgen.

3.4.1 Fous betydning for fagfeltet

Fou har en tosidig betydning for utdanningen.

- Det er viktig at all høgscoleutdanning er forskningsbasert
- Behovet for utvikling av forskning innen fagfeltet.

Dette understreker behovet for samarbeid/samhandling mellom en rekke utdanningsinstanser/institusjoner. Det vil derfor være en viktig strategisk oppgave for senteret å bygge opp forpliktende samarbeid med aktuelle institusjoner både gjennom stipendiatstillinger, prosjekter og forpliktende avtaler. I denne sammenheng er det også relevant å nevne forholdet mellom åpne og lukkede fengsler, og de økonomiske besparelser og sosialpedagogiske gevinster i forhold til rehabilitering som kan trekkes ut av en ytterligere satsing på åpne soningsforhold.

Det bør minst opprettes fire stipendiatstillinger med relevante temaer for utdanningen. Disse vil styrke høgscole i en oppstartingsfase og være viktige i forhold til å utvikle nettverk mot andre forskningsmiljøer.

I tillegg bør det opprettes et eget forskningsprogram rundt kriminalomsorgen innen Norges forskningsråd.

Senteret vil ha som et hovedmål å forske på ulike sider ved kriminalitet, kriminelle, fengsel og friomsorg. Dette vil involvere en lang rekke fagområder og et utstrakt samarbeid med andre miljøer. Noen aktuelle forskningsområder innen kriminalomsorg:

Rettighetsproblematikken for de innsatte (jus, trygdesystem, opplæring, arbeidslivstrening, kompetansebygging)
Tverrfaglig forvaltningssamarbeid
Ulike sider ved innholdet i kriminalomsorgen
Helsetilbud, fritidsledelse, idrettsledelse

Tverrfaglige nettverk

Fengselssosiologi

Innsatt/klientforskning

Hvem er de innsatte/de ansatte? Forhold og vilkår i samspill med samfunnet, institusjonene og hverandre.

Økonomi knyttet til kriminalomsorgen

Hva koster kriminaliteten samfunnet?

Hva tjener samfunnet på kriminaliteten (skatter, arbeidsplasser osv.)? Hvilke effekter har investeringer i forebyggende tiltak?

Fengselstjenestemennenes rolle og deres rehabiliterende funksjon.

IT – et verktøy som kan endre kriminalomsorgen – løsninger som gir opplæring, sikkerhet, effektivitetsgevinst, elektronisk samhandling. Sammenlignende studier med andre etater (som f. eks. politi) og deres bruk av verktøyet.

3.5 Statlig organisatorisk tilknytting

Når kriminalomsorgsutdanningen omorganiseres og kommer på linje med de andre høyere utdanningsmulighetene i landet vil det være naturlig å flytte ansvaret for utdanningen over til Utdannings- og forskningsdepartementet. Utdanningen vil da bli sammenlignbar med annen høyere utdanning og de akademiske synergieffekter og karrieremuligheter som ligger innen høgskolesystemet. Det er svært viktig at denne utdanningen har de samme muligheter til fou-midler og samarbeidspartnere som andre utdanningsinstitusjoner. Ved å knyttes opp mot UFD vil de ansatte sikres samme status og karrieremulighet som andre, og det vil gi en bedre grenseflate mot andre utdannings- og forskningsmiljøer.

4. Omdanning av Hvalsmoen eller Eggemoen leir til fengselsformål

4.1 Generelt

Militærleirene Hvalsmoen og Eggemoen er bygd opp som komplette skole- og øvingsanlegg med henblikk på utdanning og trening av soldater og befal. Leirene er derfor utrustet for å dekke rekrutteres, elevers og ansattes behov for undervisningsfasiliteter, arbeidsplasser, fritidsaktivitet, forpleining og innkvartering. Dette er i stor grad sammenfallende med bygnings- og anleggsmessige funksjoner som det er behov for i et moderne fengsel.

Justisdepartementets politiske ledelse har allerede besøkt Hvalsmoen i november 2002 og mars 2003, samt Eggemoen i november 2002. Videre er Hvalsmoen besøkt av Justisdepartementets fagansvarlige i februar og april 2003. Ved disse anledningene er det lagt fram informasjon om bygningsmassen.

Ved å ta i bruk et militært anlegg til fengselsformål vil det også ligge til rette for overtakelse av inventar og utstyr, som Forsvaret ikke lenger skal benytte.

Forsvarets omstilling medfører at ca 500 arbeidsplasser flyttes eller legges ned. En del av det berørte personellet ventes å ikke følge med ved flytting og vil være tilgjengelige. Det er sannsynlig at deler av denne arbeidskraften vil ha relevant bakgrunn med hensyn på rekruttering til nyetablering av et fengsel.

4.2 Nærmere om leirene

Hvalsmoen har et samlet grunnareal på ca 950 da. Bygningsmassen er ca 55 000m². Leiren består av to hoveddeler:

- Nedre leir som bl.a. omfatter verksteder, kontor- og undervisningslokaler, øvingsområder samt arealer for drift. Lengst mot øst i området ligger HIS (Hærens Ingeniørhøgskole).
- Øvre leir med kaserner, messebygg, depot, sykestue.

Hvalsmoen ligger på en halvøy i Randselva. Ca 90 % av tomta grenser mot elva. Eiendommen har god adkomst fra Rv 35 via lokalveinettet. Det er adkomst fra lokalvegnettet til både Nedre og Øvre leir. Hvalsmoen fristilles fra Forsvarets bruk innen 31.12.2004.

Eggemoen har et samlet bygningsareal på ca 21 500m². Bygningsmassen ligger innenfor et større øvingsområde og kan totemessig arronderes etter behov. Eggemoen flyplass ligger sentralt i området. Bygningsmassen er delt i tre:

- Kompanileiren inneholder bl.a. messe, kaserner, undervisningsbygg og idrettsbygg.
- Verkstedområdet. Dette ligger i umiddelbar tilknytning til kompanileiren og inneholder bl.a. bilverksted, generelle verksted og vedlikeholdshaller, samt diverse lette bygg.

- Midtleiren. Denne framstår som et separat område i forhold til de to øvrige delene og inneholder kontorer, forlegning og lager.

Eggemoen ligger med god adkomst fra Rv 33. Ringerike kommune har nylig vedtatt reguleringsplan for området som innebærer tilrettelegging for næringsutvikling og utvikling av flyplassen i området.

Eggemoen er ledig for ny bruker.

4.3 Lokaler for høgskoleutdanning i kriminalomsorg

Hærens Ingeniørskoles (HIS) bygg på Hvalsmoen peker seg ut med henblikk på lokaler for høgskoleutdanning i kriminalomsorg. Bygget er oppført i 1969. Hovedfløyen er i to plan a ca 775m². Kontorer ligger i en egen fløy med et areal på ca 330 m². Samlet bygningsareal er ca 2160m², inkludert kjeller.

Bygget har undervisningsrom av ulike størrelser samt auditorium med plass til ca 70 personer.

I tilknytning til skolebygget ligger idrettsbygg med et samlet areal på 627m², hvorav gymnastikksal utgjør 303m².

4.4 Lokaler for fengsel

Det pekes her på hvilke bygg som det vil være aktuelt å vurdere med henblikk på omdanning til fengsel. Det er ikke foretatt økonomiske beregninger eller byggetekniske vurderinger i denne forbindelse. Justisdepartementets programforutsetninger for et eventuelt nytt fengsel er ikke kjent.

4.4.1 Hvalsmoen

Nåværende kaserner, befalshotell og hovedmesse (Vestre messe) vil være sentrale med henblikk på å dekke behovet for innkvartering og forpleining samt felles oppholdsrom. Nøkkeldata:

Bygg	Byggeår	m ²
Befalshotell	1975	2122
Soldatkaserne	1955	2135
Elevkaserne	1985	2133
Vestre messe	1954	2733

Vestre messe, elevkaserne og soldatkaserne ligger godt samlet. Til befalshotellet er det en gangavstand på ca 80 m fra elevkasernen. Behov for lokaler til arbeidsplasser kan dekkes i øvrige bygg i Øvre leir. De mest aktuelle er depotet, børsemakerverkstedet og sykestuen. Disse ligger i den østre delen av området. I prinsippet vil derfor lokalisering av et fengsel til Øvre leir på Hvalsmoen kunne komme til å berøre det meste av denne delen av leiren.

4.4.2 Eggemoen

Kompanileiren på Eggemoen framstår som et kompakt forlegnings- og forpleiningsanlegg med verksted i umiddelbar nærhet.

Den aktuelle bygningsmasse for består av:

Bygg	Byggeår	m ²
Befalsmesse	1954	1368
To kaserner	1954	3539
Kjøkken med spisesal	1954	1708
Undervisningsbygg	1954	586
Idrettsbygg	1954	346

Anlegget framstår som en kompakt enhet med gode estetiske og planmessige kvaliteter. I umiddelbar nærhet ligger svømmebasseng og idrettsplass.

I direkte tilknytning til leirområdet ligger det tidligere Eggemoen tekniske verksted. Kjernen i dette anlegget er:

Bygg	Byggeår	m ²
Ny vedlikeholdshall	1998	Ca. 300
Eldre verksted	1954 (reh. 1990)	872
Eldre vedlikeholdshall	1987	1748

I tillegg omfatter verkstedområdet diverse lette og kalde bygg.

4.4.2 Lokaliseringsvalg

Valg av lokalisering av det nye fengselet forutsettes å skje gjennom en prosess der behov knyttet til framdrift, driftsøkonomi, bygningsmessige forhold, funksjonalitet m.v. settes opp i forhold til egenskapene ved hver av leirene. I denne sammenheng må det også legges vekt på hvordan et fengsel vil virke inn på de planer en for øvrig har for utvikling av eiendommene. For Hvalsmoen pågår en mulighetsstudie med henblikk på å få fram et samlet konsept for framtidig bruk. Studien planlegges ferdigstilt innen utgangen av september 2003. For Eggemoen er en tilsvarende prosess under forberedelse.

5. Forholdet til de andre yrkesgruppene i kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen er en arbeidsplass med mange ulike aktører som representerer ulike profesjoner med ulike mål for oppgavene sine. Det er: Fengselspersonalet (sikkerhetene), arbeidsdriftspersonell, sosialarbeiderne, helsepersonalet, prestetjenesten, fritids- og kulturarbeiderne, psykologer, skolen- lærerne og administrativt personale, A-etat.

Med alle disse ulike yrkesgruppene blir det et overordnet mål å få til både en arena for samarbeid og rutiner som gjør at de ulike yrkesgruppene arbeider sammen på best mulig måte. Både forskningsrapporter og andre dokumenter viser at samarbeidet mellom de ulike yrkesgruppene innen kriminalomsorgen kan bli mye bedre. (Se f. eks. rapporten *Med mestring som erfaring og samfunnet som mulighet* av Oddbjørn Ingebrigtsen og Brit Anna Susegg utgitt av Statens Utdanningskontor i Hordaland 2001.)

Det er viktig at dette tverretatlige samarbeidet blir satt på dagsorden som tema i utdanningen. Gjennom konstruktivt målrettet samarbeid kan en få til strukturerte opplegg sammen med og for de innsatte og bidra til ”en ny giv” yrkesgruppene imellom.

Rapportene *Opplæring innen kriminalomsorgen* og *Eleven og ”de gode hjelpere”* viser til eksempler på samarbeid der de innsatte blir trukket aktivt inn og der både trivsel og effekt av opplæring og samarbeidstid endres og bedres. Vi viser videre til St. m. nr. 27 (Om kriminalomsorgen 1997-98) der dette er fokusert.

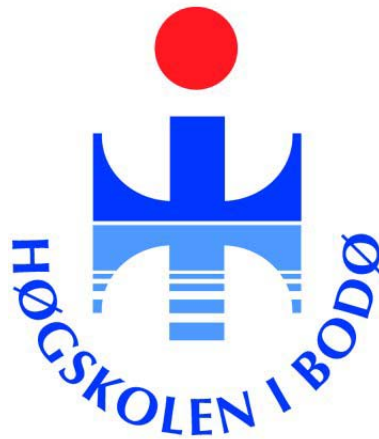
6 Økonomiske forhold

Det forutsettes at utdanningen gis samme rammevilkår som annen høyere utdanning knyttet til UFD. Det må avklares med departementet hvilken kategori studiet skal høre inn under.

De økonomiske aspekter ved realisering av overnevnte vil måtte bli drøftet og satt opp på et senere tidspunkt i prosessen.

Dette gjelder f. eks. tilbud, organisering, bygninger, infrastruktur, eventuelt øvingsfengsel, Stipendiatstillinger, stipendordninger.

Vedlegg 2

Studieplan

Videreutdanning i Kriminalomsorg

Høgskolen i Bodø april 2004

KO104S Videreutdanning i kriminalomsorg

Engelsk navn: Prison and probation service

Studiepoeng/ ECTS-credits: 60

Ansvarlig avdeling: Avdeling for samfunnsfag

Startsesemester: Høst 2005

Antall semester: 2

Sluttsemester: Vår 2006

Undervisningsspråk: Norsk

Fagansvarlig:

Epost:

For kunnskap og adgang til undervisning

Avdeling for samfunnsfag ved Høgskolen i Bodø vil i samarbeid med Politihøgskolen, avdeling Bodø, Bodø fengsel og a-etat vil etablere et videreutdanningstilbud i kriminalomsorg til de som har fullført en bachelorgrad * innen helse- og sosialfag eller pedagogikk. Søkere med annen relevant utdanning og realkompetanse kan komme i betraktning ved opptak.

Stuedsted: Høgskolen i Bodø

Mål

Utdanningen skal gi studentene kunnskap, ferdigheter og holdninger som vurderes som vesentlige for å kunne arbeide i fengsel som betjent. Videreutdanningen vil være relevant for ansettelse ved overgangsboliger og som ansatt i fromsorg jfr. Stortingsmelding nr. 27 (1997-98) og Lov om straffegjennomføring av 18. mai 2001 nr. 21.

Virkningsområder og kompetanse

Videreutdanningen skal gi den enkelte kompetanse til å utøve en forsvarlig rolle som fengselsbetjent. Studentenes profesjonsbakgrunn vurderes som særlig verdifull med tanke på yrkesutøvelse på progresjonsavdelinger i fengsel. Videreutdanningen vil vektlegge spesielle aspekter ved å arbeide i fengsel og øke kompetanse på områder som:

- Sikkerhet og sikkerhetskultur
- Utføre saksbehandling og administrative oppgaver i fengsel
- Øke kunnskap om forvaltningsregler i fengsel
- Øke kunnskap og ferdigheter om tverrfaglig samarbeid
- Lede grupper i fengsel
- Utvikle kritisk refleksjon om fengsel som institusjon og praksis
- Utvikle kunnskap, holdninger og refleksjon om innsattes rettigheter, behov og skadevirkninger av fengselsopphold
- Utvikle kommunikasjonsferdigheter med innsatte, ansatte og eksterne samarbeidspartnere

* Om kandidater mangler kurs som tilfredstiller bachelorkompetanse som ex.phil eller ex.fac. kan høgskolen legge til rette for å ta kurs ved siden av utdanningen.

Innhold

Studiet vil inneholde en teoretisk del på 40 studiepoeng og en praksisperiode i fengsel på 20 studiepoeng, til sammen 60 studiepoeng.

I den teoretiske delen av studiet vil en presentere kriminalomsorgens historie og utvikling, nasjonalt og internasjonalt. I studiet inngår juridiske emner som forvaltningsrett, strafferett og straffegjennomføringslov. Studentene vil arbeide med saksbehandling og særskilt fangesaksbehandling. Forsvarlig sikkerhet og sikkerhetskultur er tema som vektlegges både i teori og praksis. Studiet vil skape forståelse for innsattes retter og situasjon i samfunnet.

Studentene vil få innføring i sentrale teorier om kommunikasjon og arbeide med eget uttrykk og samhandlingskompetanse i møte med innsatte, ansatte og samarbeidspartnere. Rollemotsetningen ved å opptre som kontrollør, yte bistand og arbeide med endring i forhold til innsatte vektlegges i utdanningen. Etiske spørsmål i yrkesutøvelsen knytta til praksiseksempler blir tatt opp i undervisning og under veiledning i praksis. Kulturbegrepet og flerkulturell forståelse i arbeid på en fengselsavdeling er et tema som tas opp i undervisningen.

Arbeid som kontaktbetjent, lede grupper, drive miljøarbeid i fengsel, programvirksomhet og endringsarbeid er tema som vil være gjennomgående i teori og praksis.

Undervisnings- og læreformer

Den teoretiske delen av utdanningen vil organiseres som intensive ukesamlinger. Mellom ukesamlingene vil studentene følges opp av undervisningspersonalet gjennom det IKT baserte programmet Class-Fronter.

Undervisningen vil variere mellom forelesninger, seminarvirksomhet, veiledning, gruppearbeid og rollespill. Studenten vil i grupper, under veiledning av faglærere og veiledere i praksis arbeide etter metoden Problembasert læring (PBL). I studiet inngår ekskursjoner til fengselsanstalter og samarbeidspartnere utenfor fengsel. I praksisperioden vil studentene få veiledning av ansatte med arbeidserfaring i fengsel og med veiledningskompetanse.

Eksamen- og vurderingsformer

Teoretisk del:

Studentene skal levere 5 skriftlige arbeidskrav som skal være bestått før adgang til avsluttende skriftlig eksamen i vårsemesteret. To arbeidskrav er gruppebaserte mens tre er individuelle arbeidskrav. Det siste arbeidskravet skal ta utgangspunkt i et tema fra praksisperioden og ha en essayform. Poenget er å kunne presentere en praktisk erfaring i lys av teori og etisk refleksjon. Porteføljen av arbeidskrav samles i mapper og vurderes. De gruppebaserte arbeidskravene vurderes av intern sensor og gis karakteren bestått/ ikke bestått. De individuelle arbeidskravene vurderes av interne sensorer og gis karakterene på skalaen A – F. Karakteren F er ikke bestått. Til slutt gis en individuell skriftlig skoleeksamen.

Praktisk del:

Praksisperioden er obligatorisk og fravær godtas bare i forbindelse med sykdom og/eller permisjoner innvilget av høgsolen eller praksisveileder (maksimum 6 dagers fravær).

Veileder skal skrive en rapport om studentens praksis på et skjema som sendes fra høgsolen. Rapporten skal beskrive studentens arbeidsoppgaver og læremål. Rapporten skal ligge til grunn for en anbefaling om studenten bør få godkjent sin praksis. Veileder skal vurdere studenten i forhold til følgende punkter:

- Evne til å nå læremål for praksis
- Gjennomføring av veiledning og evne til å ta imot konstruktiv kritikk.
- Holdninger til ulike kategorier klienter og kolleger
- Evne til kritisk refleksjon og handling overfor kriminalomsorgens innhold og virkemidler
- Evne til å utøve en forsvarlig sikkerhetstjeneste
- Forvaltning og samarbeid med andre yrkesgrupper
- Studentens faglige og personlige sterke sider i yrkesutøvelsen
- Teoretiske/ og eller praktiske områder som studenten bør arbeide videre med

Den endelige godkjenning av praksisstudiene (20 stp) gjøres av høgsolen og vil framgå på studentens karakterutskrift. Karakterene gis som bestått/ ikke bestått.

Kostnader

De må lages budsjett for ekskursjoner, veilederkurs for veiledere i fengsel og for praksisperioden.

Plan for teoretisk del

Uke	Tema	Undervisningsformer
36	Kriminalomsorg i et historisk og organisatorisk perspektiv. Fengselsbetjentrollen Sikkerhet og sikkerhetskultur I Faglige utfordringer i kriminal-omsorg. Innføring i PBL og Class-Fronter	Forelesninger, gruppearbeid, PC-lab og bibliotek. Ekskursjon til Bodø fengsel Etablere regionale studiegrupper
39	Kriminalitetskunnskap, kriminalomsorgsjuss og fangesaksbehandling I. Kommunikasjon og miljøarbeid i fengsel. Sikkerhet og sikkerhetskultur II	Forelesninger, gruppearbeid/PBL, seminarer rollespill. Arbeidskrav
43	Psykologi, forståelse og fordommer i møte med innsatte, Rus og psykisk helse Tverrkulturell forståelse Tverrfaglig samarbeid Kommunikasjon og samarbeidskompetanse	Forelesninger, gruppearbeid/PBL, seminarer Rollespill, skrivekurs. Presentasjon av arbeidskrav. Ekskursjon til samarbeids-partnere. Arbeidskrav
47	Etikk og menneskesyn, Kriminalomsorgsjuss og fangesaksbehandling II Programvirksomhet, kontaktbetjentrolle, endringsarbeid, kommunikasjonstrening	Forelesninger, gruppearbeid, PBL, seminarer, veiledning og feed-back på arbeidskrav Rollespill
50	Praksisforberedende undervisning, Uniform, ledelse og gruppeledelse Yrkesfaglig veiledning	Forelesninger, gruppearbeid sammen med veiledere fra ulike fengsel i Nordre fengselsdistrikt
20	Ressursforlesninger, presentasjoner av essay. Alternative reaksjoner og friomsorg	Forelesninger, seminarer

Praktisk del

Periode	Tema	Læringsformer
Uke 2-5	Introduksjonsperiode	Arbeidskrav om avdeling og studenten sin rolle og erfaring i organisasjonen, Observasjon, veiledning, Skrive dagbok og læreavtale
Uke 6-15	Utpøving av yrkesrolle; sikkerhet, fangesaksbehandling, Bistå innsatte sosialt og rettsmessig, kontaktbetjent, progresjonssoning Tverrfaglig samarbeid intern og eksternt. Kulturforskjeller	Observasjon, veiledning, PBL oppgaver, praksisbesøk fra høgskolen Skrive dagbok
Uke16-18	Avslutningsperiode	Avslutte klient, kollegaforhold og veiledningsforhold, skrive essay og dagbok

Kilder:

Kriminalvårdsstyrelsen (2002): *Fortbildning för Kriminalvårdens medarbetare*

Förlaget, Norrköping, Sverige

Kriminalvårdsstyrelsen (2002): *Kriminalvårdsintroduktion för kriminalvårdens medarbetare*

Förlaget, Norrköping, Sverige

Kriminalomsorgens utdanningssenter (2004): *Opplæringsplan for Fengelsskolen 2004-05*

Oslo

Kriminalomsorgens utdanningssenter (2004): *Kursoversikt 2004*
Oslo

Høgskolen i Bodø (2004): "*Praksisinfo*" Sosialarbeiderutdanningne.

Ståle Sårheim (2001): Profesjonell kommunikasjon ved sosialarbeiderutdanningene
I: Jan Selmer Methi: *Profesjonell kommunikasjon*, Senter for Profesjonsstudier, HBO-
rapport 23/2001
Høgskolen i Bodø

Linda Johansen (2001): Profesjonell kommunikasjon ved Politihøgskolen avdeling Bodø
I: Jan Selmer Methi: *Profesjonell kommunikasjon*, Senter for Profesjonsstudier, HBO-
rapport 23/2001
Høgskolen i Bodø

Vedlegg 3

**Fafo, Institutt for arbeidslivs- og velferdsforskning,
Odd Bjørn Ure.**

BORTFALL AV BETALT ETATSUTDANNING OG OPPARBEIDELSE AV STUDIEPOENG? Framtidig rekruttering til Kriminalomsorgen

Sammendrag

En omlegging fra betalt etatsutdanning til lånefinansiert utdanning, med tildeling av studiepoeng, vil trolig virke negativt inn på rekrutteringen til Kriminalomsorgens Utdanningscenter (KRUS). Det forhold at stadig flere egenfinansierer sin utdanning på høyere nivå bringer neppe praksisrelaterte etatsutdanninger inn i den samme fold som de fleste høyskoleutdanningene. Uten å være en profesjon, har fengselsbetjentyrket fellestrekk med profesjonsutdanningenes situasjon under "høgskolereformen" på slutten av 1990-tallet. Også for disse var, og er, praksisfeltet en viktig læringsarena. Det spesielle for etatsutdanningene er ellers at betaling under studietiden har bidratt til å kompensere for plikttjeneste og bindingstid etter fullført utdanning.

For det første forsøker vi i denne utredningen å forstå rekrutteringsmekanismer til KRUS i lys av egenskaper ved det arbeidsmarkedet fengselsbetjentyrket inngår i. På dette punkt konkluderes det med at fengselsbetjentene, sammen med tilgrensende yrker som politibetjenter og vektere ("sikkerhetsyrker"), ikke synes å utgjøre et klart avgrenset arbeidsmarkedssegment. Heller ikke grenseflatene mot "rehabiliteringsyrker" med utspring i helse- og sosialsektoren, bidrar til å forme et arbeidsmarkedssegment som virker avgjørende inn på rekrutteringen til fengselsbetjentyrket. Yrket har en rekke særpreg som det er viktig å innreflektere hvis utdanningen skal omlegges.

For det andre klargjøres rekrutteringsmekanismer til KRUS ved å se på foreliggende studier om generelle forhold som påvirker unges utdannings- og yrkesvalg. Vår gjennomgåelse av slike studier viser at fengselsbetjentutdanningen, f.eks. med sin praktiske yrkesinnretning og vektlegging av menneskekontakt gjennom rehabilitering, kan appellere til brede grupper av utdanningsøkende.

Det er altså rekrutteringsmekanismer med utgangspunkt i arbeidsmarkedet og utdanningsfeltet som avdekkes i denne rapporten. Vi har ikke forsøkt å kartlegge holdninger rundt betalt fengselsbetjentutdanning så grundig, at det kan sies noe om *hvor stor* innvirkning en omlegging av utdanningen vil ha på rekrutteringen. Holdninger blant aspiranter ved KRUS indikerer at lønn under studietiden tillegges stor betydning, uten at vi kan trekke klare slutninger om denne ordningen aktivt styrer søkerens utdanningsvalg.

Vi påpeker behov for tiltak som kan bidra til å utforme et utdanningsopplegg som videreutvikler de attraktive sidene ved en etatsutdanning, og dermed gjør den mer robust til å møte en forventet nedgang i rekrutteringen. Våre observasjoner omkring det sterke innslag av yrkespraksis i utdanningen peker f.eks. fram mot et gratis etter- og videreutdanningstilbud som foredrer det spesifikt fengselsfaglige. Da Politihøgskolen avløste politiyrkets etatsutdanning, ble det igangsatt en rekke tiltak for å motvirke rekrutteringssvikt. Det ligger fortsatt en faglig utfordring i å benytte allmennfagene til å støtte opp om det politifaglige. Det synes altså som om en avvirket etatsutdanning må bevare sin identitet, og samtidig definere seg i forhold til tilgrensende enkeltfag og hele utdanningsløp.

Forord

Vår utredning kunne ikke ha blitt til uten velvillig medvirkning fra Kriminalomsorgens Utdanningscenter, Politihøgskolen og Avinors Flygelederutdanning. Den gode oppfølging fra Kriminalomsorgsavdelingen i Justisdepartementet har også avgjørende bidratt til ferdiggjøringen av rapporten. Utvalget som er nedsatt til å se på KRUS' framtid, det såkalte Høyskoleutvalget, har gitt verdifulle kommentarer til en oppdragskisse og til et foreløpig utkast til rapport. Ved Fafo har forskningsleder Sveinung Skule vært involvert i arbeidet fra første stund.

Innledning

Denne rapporten er innspill til et prosjekt, nedsatt av Kriminalomsorgsavdelingen i

Justisdepartementet, for å utrede mulig omlegging av utdanningen ved Kriminalomsorgens Utdanningscenter (KRUS). Fafo ble valgt ut til å levere en rapport om rekruttering til fengselsbetjentutdanningen som konsekvens av ulike modeller for organisering av den framtidige utdanning av fengselsbetjenter. En mulighet kan være å gå fra betalt etatsutdanning med bindingstid til lånefinansiert utdanning på høyskolenivå. Fafo skulle særlig drøfte hvorvidt bortfall av lønn under utdanningsperioden og tildeling av studiepoeng, vil kunne virke inn på rekrutteringen.

Med bakgrunn i teori og empiri om det norske arbeidsmarkedet og utdanningssystemet, identifiserer vi viktige påvirkningsfaktorer. Spesielt vil drøftingen bygge på erfaringer fra tilsvarende omlegging i politiutdanningen, der det ikke oppstod rekrutteringsproblemer da studentene måtte lånefinansiere egen utdanning. Etter datainnsamling ved Politihøgskolen, satt vi igjen med inntrykk av at politiyrket – på tross av enkelte likhetstegn ved fengselsbetjentyrket – er så pass spesielt at det er vanskelig å anta at andre utdanninger vil kunne opprettholde samme rekruttering ved bortfall av betalt etatsutdanning. Hovedtyngden av analysearbeidet ble derfor rettet inn mot å avdekke faktorer som vil kunne gjøre utdanningsopplegget ved KRUS robust nok til å demme opp for mulig nedgang i rekrutteringen. Denne vinklingen henger også sammen med at det foreligger få historiske data som over tid fanger opp forhold av betydning for søkningen til KRUS.

Rapporten er oppbygd på følgende måte:

- yrke og arbeidsmarked for fengselsbetjenter
- foreliggende kunnskap om ungdommers valg av utdanning og yrke
- erfaringer fra andre statlige etater som har lagt om sin etatsutdanning
- utdanningen ved KRUS i lys av erfaringer fra andre etatsutdanninger
- vurdering av datagrunnlag og metode
- konklusjoner

Fafo gjennomførte arbeidet med rapporten i løpet av våren 2004. Rapporten bygger hovedsakelig på informasjon om Kriminalomsorgens Utdanningssenter overlevert av sekretariatet for ovennevnte utredning og på en spørreundersøkelse Fafo foretok overfor to kull ved KRUS. Vi har dessuten innhentet statistikk ved utdanningssenteret. Som del av sammenlikningsgrunnlaget med utdanninger som står overfor tilsvarende utfordringer som Kriminalomsorgens Utdanningssenter, gjennomførte vi intervjuer ved Politihøgskolen og ved Avinors Flygelederutdanning. Bakgrunnsinformasjon om generelle rekrutteringsmekanismer til høyere utdanning og om forhold ved arbeidsmarkedet, ble framskaffet gjennom studier av foreliggende utredninger. I rapportens nest siste kapittel vurderes datagrunnlag og metode.

Yrke og arbeidsmarked for fengselsbetjenter

ET YRKE INNENFOR KRIMINALOMSORGEN

Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) har som oppgave å utdanne fengselsbetjenter, samt å etterutdanne ansatte i kriminalomsorgen. Yrket som fengselsbetjent karakteriseres av å kombinere frihetsberøvelse (som reaksjon på lovovertrедelse) og rehabilitering (med tanke på endret handlingsmønster). Denne reaksjonen stadfestes gjennom domsavsigelse¹¹.

Dette yrket avgrenses i forhold til andre yrker involvert i rehabilitering av fanger. Et spørsmål i den forbindelse er i hvilken utstrekning fengselsbetjentene i framtiden skal utføre arbeidsoppgaver som totalt sett rehabiliterer fangene (jfr. 'kontaktbetjentene' som i større grad er involvert i slike arbeidsoppgaver). Under disse overveielserne bør det legges til grunn at de medisinske tjenester som fangene har behov for, fortsatt vil leveres av yrkesgrupper som ikke er ansatt ved fengslene (blant annet psykologer, psykiatere, leger og sykepleiere). Ettersom kandidater fra liknende yrkesgrupper kan være aktuelle søkere til fengselsbetjentutdanningen, vil vi undersøke i hvilken utstrekning slike yrkesgrupper faktisk inngår i rekrutteringsgrunnlaget til KRUS.

Yrket som fengselsbetjent kan sies å ligge i et skjæringspunkt mellom sikkerhet og frihetsberøvelse på den ene siden, og rehabilitering av fangene på den andre siden. Innenfor helse- og sosialsektoren finnes det en rekke "rehabiliteringsyrker" som har fellestrekk med fengselsbetjentene. Noen slike yrker er nevnt ovenfor. Yrker som befatter seg med sikkerhet og frihetsberøvelse er politiyrket og militært befal, men også vekterne kan sies å utføre oppgaver som sammenfaller med deler av fengselsbetjentenes yrkesutøvelse. Vi velger å kalle sikkerhetssektorens yrker for "sikkerhetsyrker". Yrker innenfor helse- og sosialsektoren har blitt underkastet mange analyser, særlig fordi *legeprofesjonen* framstår som en skarpstilt profesjon med egendefinert pensum og betydelig intern og ekstern maktkontroll¹². Derimot er "sikkerhetsyrkene" lite utforsket; også innenfor forskning som har gitt seg i kast med den mangslungne tjenestesektoren, som disse yrkene må sies å tilhøre.

ET YRKE INNENFOR SEGMENTER AV ARBEIDSMARKEDET?

En innfallsvinkel for å prøve ut hvor holdbart det er å operere med betegnelsene "sikkerhetsyrker" og "rehabiliteringsyrker", kan være å se nærmere på inndelingen av arbeidsmarkedet i henhold til *Standard for*

¹¹ jfr. St. meld. 27 (1997-98) "Om kriminalomsorg", s. 6.

¹² Terence Johnsons etterhvert klassiske bok: "Professions and Power" (Macmillan Press, 1972) legger nettopp vekt på kontroll- og maktaspektet i analyser av profesjoner og yrker.

yrkesklassifisering¹³. I den norske tilpasning til den internasjonale standard ISCO-88 forekommer strukturen *yrkesfelt, yrkesgruppe og yrkestittel*. For å belyse ”sikkerhetsyrkene” har vi funnet fram klassifiseringen av:

Yrkesgruppe 516: Rednings- og vaktyrker

Bl.a. inneholdende:

Fengselsbetjenter
Vektene og liknende (inkl. sikkerhetsvakter)
Annet sikkerhetspersonale

Yrkesgruppe 345: Polititjenestemenn

Bl.a. inneholdende:

Politiførstebetjenter
Lensmannsbetjenter

(jurister innen politi og påtalemyndighet er klassifisert i en gruppe for seg)

Yrkesfelt 0: Militære yrker og uoppgitt

Bl.a. inneholdende både befal og menige.

Samlet sett kunne yrkesgruppe 516, 345 og yrkesfelt 0 klassifiseres som sikkerhetsyrket ut fra et (visst) sammenfall i yrkesoppgaver. Sterkt styrende for inndelingen i Statistisk Sentralbyrås standard er imidlertid lengden på utdanningen som fører fram til yrkene. Således klassifiseres polititjenestemenn sammen med andre som har 1-3 års høyskoleutdanning, og politijurister med enda flere studieår bak seg, havner i en klasse for seg. Vårt perspektiv er imidlertid å bestemme segmenter på bakgrunn av hvordan yrker og profesjoner agerer i en arbeidsmarkeds kontekst.

Ovennevnte standard for yrkesklassifisering kan også indikere hvor fruktbart det er å benytte betegnelsen ”rehabiliteringsyrker” med utspring i helse- og sosialsektoren. Følgende yrker kan trekkes ut av denne klassifiseringen:

Yrkesgruppe 323: Sykepleiere og vernepleiere

Her finnes yrkeskoden ”vernepleier” hvor bl.a yrkestittelen *miljøarbeider* inngår.

Yrkesgruppe 346 sosionomer, barnevernspedagoger o.l.

Det presiseres at det i arbeidsoppgavene for disse kan inngå å:

”arbeide med å forebygge kriminalitet eller rehabilitering av kriminelle ved å organisere og overvåke sosiale aktiviteter for individer eller grupper”.

Yrkesgruppe 5132 omsorgsarbeidere og hjelpearbeidere

Det nevnes at disse kan arbeide med mennesker som har sosiale problemer og bistå dem med trening og rehabilitering

SSBs yrkesklassifisering er primært laget for statistiske formål og legger altså stor vekt på utdanningslengde ved inndeling av yrkene. Ved siden av at systematikken i seg selv kan virke klargjørende, er det interessant at aktiviteter rundt kriminalomsorgen faktisk klassifiseres innenfor to felter; det ene kalt rednings- og vaktyrker, det andre i tilknytning til forebyggende arbeid. Når vi opererer med en inndeling i ”sikkerhetsyrker” og ”rehabiliteringsyrker”, fanger vi derfor trolig opp at kriminalomsorgen befinner seg i et yrkesmessig grensefelt, eller i et spenningsforhold mellom to sektorer: sikkerhetssektoren og helse- og sosialsektoren. Sammenliknet med en statistisk yrkesklassifisering er vi mer opptatt av hvordan utøvelsen av yrker, og det kunnskapsmessige grunnlaget for dem slik det formidles i en utdanningsfase, danner former for *yrkespraksis* som skiller yrkene fra hverandre i arbeidsmarkedet.

Vi vil derfor formulere en hypotese om at ”sikkerhetsyrkene” og ”rehabiliteringsyrkene” danner segmenter i arbeidsmarkedet såfremt det kan etterspores betydelig interaksjon og overgang mellom dem, både i løpet av

¹³ Statistisk Sentralbyrå: ”Standard for yrkesklassifisering”, 1998.

utdanningsperioden og etter fullført utdanning. Vi vil drøfte denne hypotesen underveis i rapporten og konkludere i siste kapittel.

Teorier om arbeidsmarkedet opererer av og til med en grovinndeling i det primære og sekundære arbeidsmarkedet, der det siste sies å bestå av lavtlønnsyrker og yrker hvor arbeidsmiljøet ofte er dårlig. En annen todelt struktur er interne vs. eksterne arbeidsmarkeder, der det første kan karakteriseres av interne rekrutterings- og karriereveier, f.eks. innenfor et yrke eller et håndverk¹⁴. I fengselsbetjentyrket finnes det en karrierevei der ekstrabetjenter ved anstaltene kan videreutdanne seg til fengselsbetjenter. Det stilles imidlertid samme krav til disse som til de øvrige søkerne.

PROGNOSER FOR FENGSELSBETJENTENES ARBEIDSMARKED

Generelt vil søkning til ulike utdanninger påvirkes både av arbeidsmarkedssituasjonen til de yrker utdanningen leder fram mot, og stramheten i arbeidsmarkedet som helhet. For å belyse den framtidige rekrutteringen til fengselsbetjentyrket, er det derfor viktig å legge til grunn kunnskap om utviklingstrekk i arbeidsmarkedet generelt. Av like stor betydning er det å fange opp utviklingen innenfor de yrkene som ligger nært opp til fengselsbetjentyrket, og som fengselsbetjentyrket konkurrerer med når det gjelder rekruttering. Dette krever også en drøfting av fengselsbetjentyrkets særtrekk og profil.

Når det gjelder generelle trender beregner Statistisk Sentralbyrå (SSB) en fortsatt sterk tilstrømning til arbeidsmarkedet av kandidater med universitets- og høyskoleutdanning av høyere eller lavere grad. Økningen vil likevel ikke bli like stor som på 1990-tallet¹⁵.

Den demografiske utviklingen, samt problemer med å utvikle ordninger som gjenintegrerer langtidssykkelte og uføretrygdete, gjør at det ventes et fortsatt stramt arbeidsmarked i helse- og sosialsektoren. Blant yrker som grenser tett opp mot fengselsbetjentyrket, d.v.s. hva vi grovt sett har kalt ”rehabiliteringsyrker”, regner SSB med mangel på hjelpepleiere, ergoterapeuter og vernepleiere. Derimot forutses et mulig overskudd av barnevernspedagoger, sosionomer og aktivører¹⁶.

Vi har ikke klart å finne fram til liknende framskrivninger for ”sikkerhetssektorens” yrker. Det kan imidlertid spores en generelt økende etterspørsel etter slike tjenester, som følge av strengere rutiner i samferdselssektoren (særlig ved flyplassene), i varehandelen og ved serveringssteder. Enkeltkandidater i sikkerhetsyrker som har interesse for de rehabiliteringsfaglige sider ved KRUS, vil trolig utgjøre en del av rekrutteringsgrunnlaget til yrket som fengselsbetjent.

Vi vil imidlertid understreke at prognoser over utdannings- og yrkesvalg, selv når de bygger på framskrivninger justert for visse modifierende forhold, har en lei tendens til å feile¹⁷. Uforutsette hendelser (flytrafikken etter 11.9.2001), samt individuelle preferanser beroende på kulturelle trender (sykkelbud i hovedstaden eller bedriftskonsulent hos McKinsey?), gjør at prognosene vil være usikre. Det kan likevel være instruktivt å ta prognosene med som bakgrunnsinformasjon.

En siste bakgrunnsfaktor av betydning for fengselsbetjentenes arbeidsmarked er endringer i utdanningssystemet. Nedbygging av etatsutdanninger og innlemming av noen av dem i universitets- og høyskolesystemet er en trend som særlig har pågått det siste tiåret. Kvalitetsreformen stadfester denne strømlinjeformingen av utdanning på høyere nivå, og de siste konturene tegnes i Lov om fagskoleutdanning¹⁸ der utdanningsnivået ”mellom” videregående skoler og universiteter/høyskoler struktureres. En bærende ide bak tildeling av studiepoeng og standardisering av disse i forhold til den felleseuropeiske standard ECTS, er å skape mer gjennomsiktige forhold mellom fagene slik at de lettere kan inngå i en grad (høyskolekandidat, bachelor, master, PhD). En implikasjon i forhold til arbeidsmarkedet er at studiepoeng, sammen med fagenes krav til å redegjøre for hvordan de passer inn i fagkombinasjoner, bidrar til å definere karriereveier til fagene, og ut fra dem. Flere fagkombinasjoner fører fram til en bestemt utdanning og studenten får et vitnemål som lettere kan brukes inn mot andre utdanninger. I følge denne tankegang vil alt for smale etatsutdanninger gi få horisontale karrieremuligheter, mens høyskoleutdanninger - utformet med tanke på gjensidig godkjenning og gjennomsiktighet - vil kunne gi adgang til flere yrker og dermed fremme omskolering. På den ene side kan dette styrke den enkeltes sysselsettingsmuligheter i et omskiftelig arbeidsmarked. På den annen side kritiseres av og til slike

¹⁴ Se f.eks. arbeidene til Michael Piore ved MIT, bl.a. i samarbeid med Peter Doeringer: ”*Internal Labor Markets and Manpower Adjustment*”, Ink Armonk, New York 1985.

¹⁵ P.O. Aamodt, N.M. Stølen: ”Vekst i utdanningssystemet” i artikkelsamlingen ”Utdanning 2003 – ressurser, rekruttering og resultater”, SSB 2003.

¹⁶ Kilde: <http://www.ssb.no/vis/magasinet/analyse/art-2002-08-26-01.html>

¹⁷ ”Anticipating future skill need: Can it be done? Does it need to be done?”. Research paper to the UK National Skills Task Force, Department for Education and Employment, London 1999.

¹⁸ Jfr. Innst. O.nr. 78 (2002-2003).

resonnementer for å inngå i et teknokratisk prosjekt for å gjøre arbeidstakerne omstillbare (jfr. diskusjonen om "employable" og "adaptable" arbeidstakere¹⁹).

Foreliggende kunnskap om ungdommers utdannings- og yrkesvalg

I dette kapitlet skal vi oppsummere undersøkelser om utdannings- og yrkesvalg av relevans for yrket som fengselsbetjent. Utvalget av undersøkelser som omtales nedenfor er gjort ut fra hensynet om å finne fram til omtrent samme aldersgruppe som KRUS ønsker å rekruttere fra (d.v.s. et stykke opp i tjueårene). Vi har også lett etter undersøkelser over elever/studenter som ligger tett faglig opp til utdanningen ved KRUS. Ettersom det foreligger få studier som oppfyller en streng fortolkning av disse kravene, har vi måttet lempe litt på dem, slik at også en del indirekte kunnskap av betydning for KRUS er fanget opp under vår gjennomgåelse av undersøkelsene. Vi gjengir nedenfor poenger fra tre undersøkelser og antyder for hver av dem noen mulige implikasjoner for KRUS.

UTDANNINGS- OG KARRIEREVALG BLANT ELEVER MED HELSE- OG SOSIALFAG I VIDEREgåENDE SKOLE

Med tanke på å identifisere faglige utdanninger som ligger faglig tett opp til KRUS, har vi ikke klart å oppdrive offentlig tilgjengelige undersøkelser om karrierevalg blant studenter som spesifikt har valgt helse og sosialfag. Til gjengjeld foreligger det en del undersøkelser om utdannings- og karrierevalg blant *elever* i videregående skole som har valgt slike fag. På vegne av Sosial- og helsedepartementet har Opinion a.s. gjort en kartleggingsundersøkelse hvor de viktigste av disse arbeidene er gjengitt²⁰. Holdninger til utdannings- og karrierevalg blant elever i videregående kurs I og II er av betydning for deres faktiske valg i 20-års alderen. Dessuten kaster disse undersøkelsene lys over elevers og studenter tenkning omkring yrkeslivet og illustrerer derfor mulighetsrommet for å påvirke utdannings- og karrierevalg, og på hvilket aldersnivå slik påvirkning er mest relevant.

I sin kartleggingsundersøkelse oppsummerer Opinion sekundærmateriale som bl.a. omfatter tallmateriale fra NIFU. Av disse framgår det at andelen av grunnkurselevne i videregående skole med grunnkurs i helse- og sosialfag som planlegger en høyere utdanning, har økt i løpet av 1990-årene. Økningen har først og fremst skjedd blant jentene, hvor andelen har økt fra 58 % til 67 % i perioden 1991 til 1995, mens guttene har en mer beskjeden økning fra 47 % til 50 %. Hele 27 % av elevene på grunnkurs yrkesfag har planer om å ta høyere utdanning. Blant jenter er denne andelen 37 %, hvorav hele 86 % ser for seg en høyskoleutdanning. I følge NIFU tar mange av jentene med høyskoleambisjoner utdanning innenfor helse- og sosialfag.

Opinion rapporterer videre at mange av elevene fra grunnkurset i helse- og sosialfag i Videregående Kurs I/II, faller fra underveis. I en annen undersøkelse utført av Opinion og Fafo på vegne av Fellesforbundet²¹, vises det hvor stor andel av dem som begynner på grunnkurset som egentlig har planer om å gå inn i og/eller bli i yrkene som helse- og sosialfaget utdanner til. Kun hver tredje elev på helse- og sosialfag vurderer yrket som passe eller mindre interessant.

Av alle 16-17 åringene i et landsrepresentativt utvalg intervjuet for Fellesforbundet, svarte 3/4 at de hadde planer om å ta høyere utdanning etter videregående skole. Andelen var klart høyest blant de allmennfaglige elevene, der 89 % hadde slike planer, men også blant yrkesfaglige elever oppga nær 2/3 at de hadde planer om dette. Blant dem som gikk på helse- og sosialfag var denne andelen 60 %.

Dette bekreftes også av svarene Opinion/Fafo fikk på spørsmål om hvilket yrke elevene hadde tenkt å satse på i framtiden. Alt i alt oppga 51 % å ha bestemt seg for et yrke. Blant helse- og sosialfagelevne var andelen som hadde bestemt seg 72 %. Dette er imidlertid bare 32 % av dem som hadde bestemt seg for en av de yrkestitlene helse- og sosialfaget utdanner til. Omtrent alle de øvrige som hadde bestemt seg, oppga yrkestitler som krever høyere utdanning.

De fleste som velger helse- og sosialfag hadde ønske om å jobbe innenfor helse- og omsorgssektoren. 28 % hadde ikke bestemt seg ennå, mens 16 % hadde bestemt seg for yrker utenfor helse- og omsorgssektoren. Blant dem som ennå ikke hadde bestemt seg for yrke, gikk hele 70 % med planer om å ta høyere utdanning.

Opinion påpeker at en forskjell mellom helse- og sosialfagelevne og de av rekrutteringspotensialet som ikke hadde valgt helse- og sosialfag, var at en større andel av de sistnevnte ennå ikke hadde bestemt seg for yrke (39 %). 30 % av rekrutteringspotensialet har imidlertid bestemt seg for å satse på et yrke innen helse- og omsorg. Sykepleier og psykolog ble hyppigst nevnt blant disse.

¹⁹ Se f.eks. P. Brown: "The opportunity trap: education and employment in a global economy", European Educational Research Journal, vol.2, no.1.

²⁰ "Rekruttering av ungdom til helse- og sosialfag ved videregående skoler. En kartleggingsundersøkelse", se: <http://balder.dep.no/sos/norsk/publ/rapporter/030081-220004/index-dok000-b-n-a.html>

²¹ "Kappløpet – om kompetanse, fagutdanning og ungdom i Fellesforbundets bransjer", Opinion/Fafo 1999.

Opinion bemerker at kvalitative data fra Håkon Høst ved Rokkansenteret/Universitetet i Bergen bekrefter dette bildet. Det samme gjør søkerdata til høyere utdanning bearbeidet av NIFU. Mange av elevene på grunnkurset i helse- og sosialfag ønsker ikke å fortsette videre mot de yrkene utdanningen kan kvalifisere til. Ikke minst er det en betydelig overgang til allmennfaglig påbygning.

Implikasjoner for KRUS er at elevene i videregående skole utgjør et betydelig rekrutteringspotensial til helse- og sosialfaglige yrker. Både søking til helse- og sosialfag i videregående skole og elevenes interesse for å ta disse fagene etter fullført utdanning på videregående nivå, tyder på at utdanninger som inneholder slik faglige komponenter framstår som attraktive. Så vel frafallet underveis for elever med helse- og sosialfag i videregående skole og tendensen til at elevene ikke har foretatt endelige yrkesvalg innenfor helse- og sosialfeltet, tyder på at elevene ikke umiddelbart staker ut kursen mot ett bestemt yrke. Her kan altså påvirkningsmulighetene være store.

MOTIVASJON BLANT STUDENTER SOM HAR PÅBEGYNT HØYERE UTDANNING

Hvilke faktorer er det så som påvirker studentenes yrkesvalg? Med tanke på mulighetene for å drive målrettet rekruttering til KRUS, er det relevant å gjengi resultater om hvilken betydning ulike informasjonskilder har: Resultatene framkommer i en undersøkelse av rekruttering til private høyskoler utført av NIFU²². Målgruppen i NIFUs undersøkelse var studenter som nylig hadde påbegynt to- eller treårige fagutdanninger innen IT, økonomi, markedsføring eller journalistikk. I forhold til de andre studiene som vi har referert til, omfatter denne undersøkelsen studenter i samme aldersgruppe som KRUS rekrutterer. De fagene disse studentene utgår fra har imidlertid ikke klare likhetstrekk med innholdet i utdanningen som møter studenter ved KRUS. Vi velger likevel å gjengi fire tabeller som belyser informasjon om og motivasjon for valg av studiested, studium og hvordan studentene

²² NIFU skriftserie nr 2/2002 "Rekruttering til private høyskoler", forfattet av Synnøve Skjersli.

vurderer framtidig arbeid.

Tabell 1: Ulike informasjonskilders betydning for valg av studiested (N= 1490-1542) ²³					
TYPE INFORMASJON	STOR BETYDNING	NOE BETYDNING	LITEN BETYDNING	INGEN BETYDNING	TOTALT (%)
Familie/venner	30	38	20	12	100
Utdanningsmesser	11	27	25	37	100
Annonser, reklame (kino/TV)	3	19	39	40	100
Studieveiler, rådgiver, lærer på VGS	9	18	24	50	100
Tilsendt materiell	32	44	13	11	100
Infomøte på høyskolen	10	20	22	49	100
Internett	21	35	20	25	100

Hovedfunnet er at tilsendt materiell, ved siden av informasjon fra familie og venner, har størst betydning. Annonser og reklame samt veiledning og rådgivning peker seg ut som de minst viktige informasjonskildene. En tolkning kan være at familie og venner bidrar med bakgrunnsinformasjon, mens det tilsendte materiellet (underforstått fra studiestedene) er mye mer målrettet og informativt enn generell informasjon gjennom annonser og reklame.

Når det gjelder motivasjon for å velge studiested, har vi tatt ut de åtte viktigste faktorer fra samme undersøkelse. En niende motivasjonsfaktor omkring utgiftsdekning er også tatt med.

Tabell 2: Studentenes bakgrunn for valg av studiested ²⁴ . (N=1482-1540) Horisontal prosentuering.				
VALG AV STUDIESTED	STOR BETYDNING	NOE BETYDNING	LITEN BETYDNING	INGEN BETYDNING
Bare denne skolen har utdanningen jeg ønsker å ta	36	35	16	12
Skolen tilbyr fleksible kursopplegg	21	34	29	17
Skolen er nær mitt hjemsted	37	22	11	29
Skolen skal være godt kjent blant arbeidsgivere	50	36	9	5
Det er enkelt å søke skolen	22	34	27	16
Skolen har godt rykte	46	42	9	3
Skolen skal ha godt studiemiljø	30	44	19	8
Skolen anbefales av familie/venner	22	34	24	21
Arbeidsgiver dekker utdanningen ved denne skolen	4	3	4	90

Angående måling av utgifter til utdanningen presiseres det ikke i rapporten hva som menes med å ”dekke utdanningen”. Det er formodentlig nærliggende å anta at det henspeiles på dekning av skolepenger. I så fall er det iøynefallende at hele 94 % tillegger dette liten eller ingen betydning. Dette høye tallet kan skyldes at intervjuobjektene var søkere til private høyskoler som kan være mer motiverte og mer bemidlede enn gjennomsnittet av studentmassen. Forøvrig er det arbeidsmarkedet som virker bestemmende når 86 % av studentene melder at det har stor/noe betydning at ”skolen har et godt rykte” og ”skolen skal

²³ tabell 4.3. i NIFU 2/2002.

²⁴ jfr. tabell 4.4. i NIFU 2/2002.

være godt kjent blant arbeidsgivere”. Blant annet skolens nærhet til hjemstedet og kursopplegg teller mindre enn dens relevans for framtidig jobb.

Ettersom det i undersøkelsen vi refererte til, ble fanget opp studiesteder som tilbyr valg mellom flere studier, i motsetning til KRUS som bare rommer ett studium, er det viktig å koble opplysningene om valg av studiested med valg av konkret studium. Nedenstående tabell forteller om det siste.

Tabell 3: Studentenes motivasjon for valg av studium²⁵.				
Horisontal prosentuering. (N=1525-1542)				
MOTIVASJON FOR VALG AV STUDIUM	STOR BETYDNING	NOE BETYDNING	LITEN BETYDNING	INGEN BETYDNING
Jeg ville ta en utdanning i tråd med mine interesser	76	22	2	0
Jeg ønsket meg en relativ kort utdanning	10	30	32	29
Jeg ønsket en utdanning i tråd med tidligere arbeidserfaring	11	18	29	43
Jeg ønsket meg en spesialisert utdanning	21	37	29	13
Jeg ønsket meg en utdanning med gode jobbmuligheter	80	18	2	1
Jeg ønsket meg en yrkesrettet utdanning	46	35	14	5
Jeg ønsket meg en utdanning med gode muligheter for videreutdanning	38	40	17	5

Bortsett fra det litt selvsagte i at nesten alle vil ha en utdanning med gode jobbmuligheter, er det verdt å merke seg at 81 % tillegger yrkesinnretningen stor eller noe betydning. Nesten like mange (78 %) valgte studiet ut fra motivasjonen om å få gode muligheter til videreutdanning. Når hele 72 % mener at det har liten/ingen betydning at utdanningen er i tråd med tidligere arbeidserfaring, skyldes vel det at intervjuobjektene er førsteårs studenter uten arbeidserfaring innenfor det feltet de nylig har begynt å utdanne seg.

Respondentene ble også spurt om hva som vil ha betydning ved valg av jobb etter endt utdanning.

Tabell 4. Påvirkningsfaktorer for valg av framtidig jobb				
Horisontal prosentuering (N= 1493-1521) ²⁶				
PÅVIRKNINGSFAKTORER	STOR BETYDNING	NOE BETYDNING	LITEN BETYDNING	INGEN BETYDNING
Mulighet for faglig spesialisering/fordypning	29	52	13	5
Muligheter for høy inntekt	48	40	5	7
Jobbe for et anerkjent firma/organisasjon	23	48	24	5
Jobbe i trygge ansettelsesforhold	51	34	8	7
Jobbe på et bestemt geografisk sted/område	23	43	23	11
En jobb som gir et bredt erfaringsgrunnlag	41	45	10	5
Karrieremuligheter	51	35	7	7

²⁵ jfr. tabell 4.5. i NIFU 2/2002.

²⁶ tabell 4.15 i NIFU 2/2002.

Stor grad av frihet i jobben	43	41	10	5
En jobb som gir mye kontakt med andre mennesker	42	42	10	6
Mulighet for å kombinere jobb med familieliv	50	32	11	7

Trygge ansettelsesforhold, karrieremuligheter og muligheter for å kombinere jobb med familieliv, har størst betydning. Hvis vi ser samlet på hva som tillegges stor eller noe betydning, scorer høy inntekt høyest. Nest høyest scorer alternativene ”en jobb med bredt erfaringsgrunnlag” og ”karrieremuligheter”, begge med 86 %. 85 % mener det har noe eller stor betydning å ha trygge ansettelsesforhold. 84 % vektlegger stor grad frihet i jobben og like mange vil ha en jobb som gir mye kontakt med mennesker.

Implikasjoner for KRUS er at utdanningsvalget i stor grad foretas etter å ha lyttet til familie og venner. Faglige aspekter ved framtidig yrke synes å telle mer enn selve avlønningen. Karrieremuligheter og muligheter til etter- og videreutdanning er også viktige motivasjonsfaktorer når utdanning og yrke skal velges. Det store antall respondenter som vektlegger ”trygge ansettelsesforhold” og ”mye kontakt med andre mennesker”, kan kanskje ha en potensiell interesse i å søke KRUS.

SAMMENHENGER MELLOM ALDER, HJEMSTED OG STUDIEVALG

NIFU har analysert hvor mobile studentene er ved opptak til høyere utdanning²⁷. Datamaterialet fanger opp nesten alle som i år 2000 søkte opptak til høyere utdanning gjennom Samordna opptak, i alt 75800 søkere. I undersøkelsen sammenliknes bl.a. unge og gamle, kvinnelige og mannlige søkere. Med økende alder er det en stigende tendens til å kun søke opptak lokalt. Tendensen til å søke hjemfylket er noe sterkere blant kvinner enn blant menn. Det er altså først og fremst yngre søkere som er villige eller har mulighet til å flytte for å studere. NIFU ser dette i sammenheng med familieforpliktelser og omsorgsansvar.

Undersøkelsen relaterer også andelen mobile søkere til ulike utdanninger, og finner på dette punkt ut at utdanninger som tilbys ved få læresteder, som regel har høyere andel mobile søkere enn utdanninger som tilbys i de fleste fylker. Søkere bosatt i universitetsfylkene søker jevnt over hyppigere opptak ved læresteder i hjemfylket enn søkere bosatt i andre fylker. NIFU anfører at det trolig ikke bare er selve studietilbudet, men også andre forhold ved universitetsfylkene (bredt aktivitets- og fritidstilbud) som gjør at disse er attraktive.

Et annet funn er at søkere som primært er orientert mot ett bestemt studium, søker opptak en rekke steder, og de har i mindre grad et lærested i hjemfylket som førsteønske. NIFU rapporterer ellers at mens lokale søkere bosatt i universitetsfylkene gjerne har kortere utdanninger innenfor humaniora og samfunnsvitenskap som førstevalg, har lokale søkere fra andre fylker ofte allmennlærer og 2-3 årige økonomi/administrasjonsstudier som førsteønske. Det kan også spores en tendens til at søkere bosatt i fylker med et begrenset studietilbud er mer mobile enn søkere som har et bredere utdanningstilbud i nærmiljøet. NIFU forklarer dette med at terskelen for å flytte for å studere kan være noe høyere dersom man har kommet inn på et relativt åpent studium, enn om man har kommet inn på en mer strukturert høyskoleutdanning.

Implikasjonene av denne undersøkelsen for rekruttering til KRUS kan være at en eventuell sterkere vektlegging av å rekruttere modne studenter kan komme til å gå på bekostning av søkertallet. På den annen side er studenter som sikter seg inn mot en bestemt utdanning som jo KRUS' utdanningstilbud må sies å være, tradisjonelt mer mobile. Studier som tilbys ved få studiesteder trekker også til seg mobile studenter. Samlet sett er det vanskelig å se at disse sammenhengene mellom alder, hjemsted og studievalg skulle ha vesentlig innvirkning på rekrutteringen til KRUS.

Erfaringer fra andre statlige virksomheter som har lagt om sin etatsutdanning

Omleggingen av utdanningen ved KRUS kommer like etter at det er utarbeidet forskrifter for delvis innlemming av Politihøgskolen²⁸ og Forsvarets høyskoler²⁹ under lov om universiteter og høyskoler. For befalsutdanningen er de nye forskriftene vedtatt, mens prosessen i skrivende stund ikke er fullført i politiutdanningen. Utdanningen til Forsvaret vil fortsatt foregå ved egne utdanningsinstitusjoner og kan følgelig ikke fritt tilbys av konkurrerende institusjoner. En mulig omforming av utdanning til fengselsbetjent kan få visse fellestrekk med utviklingen innen forsvar og politi. Samtlige tre etater hadde opprinnelig etatsutdanninger utgått fra hva som kan sies å være

²⁷ NIFU skriftserie nr 2/2003: ”BORTE BRA, HJEMME BEST”, forfattet av Vibeke Opheim.

²⁸ <http://www.dep.no/ufd/norsk/publ/hoeringsnotater/045061-080020/index-dok000-b-n-a.html>

²⁹ <http://www.dep.no/ufd/norsk/publ/hoeringsnotater/045061-080015/index-dok000-b-f-a.html>

kjernen i statens maktutøvelse. Dette særpreget gjør dessuten at det reiser seg et spørsmål om bare norske statsborgere bør kunne søke til disse utdanningene.

Ettersom Politihøgskolen har avskaffet betalt utdanning og nå gir studiepoeng, er det særlig relevant å se på denne utdanningen. Dessuten har Fafo innhentet opplysninger fra Avinors flygelederutdanning der det vurderes å gå bort fra betalt utdanning under studietiden.

ERFARINGER FRA POLITIHØGSKOLEN

Vi gjennomførte tre intervjuer blant skolens administrative og faglige personale. Første informant arbeidet ved skolen allerede under omleggingen fra etatsutdanning til høyskoleutdanning i 1992, informant nr. 2 kom tilbake til skolen i 1993 etter å ha vært ute i permisjon. Vår tredje informant begynte å arbeide ved skolen høsten-92.

Studentopptaket

Statistikk over utviklingen av rekrutteringen til skolen er gjengitt i nedenstående tabell.

Tabell 5. Søking til Politihøgskolen og antall aspiranter/studentert tatt opp 1988–2004.		
År	Antall søkere	Studenter tatt opp
1988	1641	305
1989	2371	380
1990	3624	350
1991	3759	350
1992	4742	250
1993	3659	250
1994	3600	207
1995	2980	250
1996	3295	384
1997	3165	432
1998	2582	432
1999	2076	248
2000	1868	240
2001	1768	240
2002	1941	240
2003	2023	240
2004	2398	288
Kilde: Politihøgskolens egen statistikk		

Ifølge en av våre informanter, hadde økningen i antall søkere samtidig med overgang til høyskoleutdanning i 1992 (26 prosent i forhold til foregående år), sammenheng med den store medieomtalen dette førte til. I utlysningsteksten var det ikke klart presisert at betalt utdanning ville falle bort. Dette skyldes sen avklaring av en del forhold under omleggingen, samt fagforeningenes håp om at det allerede rekrutterte kullet likevel kunne få lønn. Etter avklaring om at studentene måtte lånefinansiere sin utdanning og etter at regler for lønnskompensasjon ble etablert, viste søkertallene imidlertid ingen nedgang i forhold til perioden med betalt etatsutdanning.

Studentene må ved opptak være minst 20 år. Dette tilsvarer det alderssegmentet som KRUS ønsker å sikte seg inn mot. I 2004 var gjennomsnittsalder ved opptak ved Politihøgskolen eksepsjonell høy (24 år). De siste årene har den svinget rundt 22–23 år, hvilket er høyere enn i perioden med betalt etatsutdanning.

Ved Politihøgskolen framheves det at viktigere enn alder er den endring i profil som de nye studentene nå har, hvorav flere har annen høyere utdanning, og dermed er mer egnet til å arbeide med kompliserte saker innenfor for eksempel data- og økonomisk kriminalitet.

Arbeidsmarkedet for politiansatte

Statistisk materiale fra Politihøgskolen, og intervjuer foretatt ved samme institusjon, gir et visst grunnlag for å drøfte vår hypotese om at polityrket kan inngå i et segment av 'sikkerhetsyrker'. Ettersom vi kun har data for 2003³⁰, kan det ikke trekkes vidtrekkende konklusjoner. Våre informanter ved Politihøgskolen (Phs) mener imidlertid at året 2003 ikke skiller seg ut fra de foregående år.

Ved opptaket i 2003 var 161 av 240 søkere ute i arbeid. De fordelte seg på følgende yrker:

Tabell 6. Politistudenter fra hyppigst forekommende yrker (fire eller flere forekomster). År: 2003. Totalt: 161		
Yrke:	Antall:	% av totalpopulasjonen

³⁰ På grunn av den grundige opptaksprosedyren er Politihøgskolen ikke underlagt Samordna opptak. Dermed kan heller ikke statistikk derfra benyttes i denne utredningen.

Befal i forsvaret	31	19
Vekter	11	7
Fengselsbetjent	8	5
Lærervikar	8	5
Ekspeditør	5	3
Løytnant (har Krigsskolen)	4	2,5
Miljøarbeider	4	2,5
Midlertidig politibetjent	4	2,5
Miljøarbeider	4	2,5
Pleieassistent	4	2,5
IT-konsulent	4	2,5
I alt	87	54
Kilde: Politihøgskolens egen statistikk		

Selv om det er mange søker med bakgrunn fra forsvaret, presiseres det ved Politihøgskolen at andelen har vært enda høyere tidligere år. I forhold til vår tese om et arbeidsmarkedssegment som kan utgjøres av "sikkerhetsyrker" (forsvarsbefal, vektere og fengselsbetjenter osv.), ser vi at slike yrker topper lista over søkere med yrkesbakgrunn.

Vår tese kan også testes ut på data over politihøgskolestudenter som ved opptak i 2003 kom fra annen høyere utdanning.

Tabell 7: Politistudenter fra hyppigst forekommende fagutdanninger på høyere nivå (fire eller flere forekomster). År: 2003. Totalt:87		
Fag	Antall	% av totalpopulasjonen
Idrett	13	15
Juss	11	13
Kriminologi	9	10
Psykologi	9	10
Lærerutdanning	5	6
Økonomi	4	4,5
I alt	51	58,5
Kilde: Politihøgskolens egen statistikk		

Med et mulig unntak av lærerutdanningen, ser vi her at fag som inngår i grunnutdanningen eller i etter- og videreutdanningstilbudet ved Politihøgskolen gir fra seg studenter til politiutdanningen. Vi ser derimot ikke noen tendens til overgang fra KRUS (2 studenter) og slett ikke fra Befalsskolen (0). 2003-statistikken over rekruttering av studenter fra annen høyere utdanning synes derfor å svekke hypotesen om forekomsten av et arbeidsmarkedssegment bestående av sikkerhetsyrker.

Det er også relevant å se om endt utdanning ved Politihøgskolen fører fram til et arbeidsmarkedssegment, bestående av flere like yrker, der kandidatene beveger seg i ulike retninger. Alternativt kan de gå inn i ett bestemt yrke. Våre informanter mener at høyskolen utdanner til ett yrke. Dette underbygges av opptakstallene for 2003: bare 19 av 240 som fikk førstegangstilbud takket nei. Mønsteret skal ha vært liknende i foregående år.

Dessuten tar svært få etter- og videreutdanning umiddelbart etter Politihøgskolen. En informant anslår dette til å gjelde anslagsvis 5 av de 240 som ble uteksaminert i 2003. Studentene sies å ha et klart ønske om å praktisere politiyrket etter tre år ved Politihøgskolen. De aller fleste synes derfor å gå bevisst inn i politiyrket, som altså ikke benyttes som springbrett til andre utdanninger.

Hverken Politihøgskolen eller Politiets Fellesforbund har statistikk over frafall fra yrket, men våre intervjuobjekter anslår dette til å være lavt. Forsikringsbransjen rekrutterer noen, enda færre blir privatetterforskere. Det framholdes at veksten i antall vaktelskaper kanskje hadde vært mindre dersom politiet hadde hatt flere ressurser til å drive patruljering, eller valgte å prioritere slike oppgaver. På dette punkt ser vi kanskje konturene av noe som minner om et arbeidsmarked av 'sikkerhetsyrker'. En av våre informanter påstår at framveksten av beslektede yrker først og fremst kan tilskrives generelle trekk ved samfunnsutviklingen: økte kontrolloppgaver (vaktelskaper), kompliserte kontrolloppgaver for å avdekke forsikringssvindel ("forsikringsutredere") og ulike behov for å igangsette privatetterforskning.

Så langt kan vi derfor oppsummere at hypotesen om forekomsten av et segment av 'sikkerhetsyrker' støttes av rekrutteringsmønsteret blant yrkesaktive som søker opptak ved Politihøgskolen. Rekrutteringsmønsteret blant

søkere fra andre former for høyere utdanning underbygger i liten grad vår hypotese. Videre indikerer de mange ferdige kandidater som går direkte inn i politiyrket, de få som umiddelbart tar etter- og videreutdanning, samt en formodentlig moderat avgang fra yrket, at Politihøgskolen ikke er en inngangsport til beslektede yrker. Atter en gang må vi imidlertid presisere at det statistiske underlaget for denne drøftingen er noe spinkelt.

Arbeidsmarkedet for polititjenestemenn er regulert gjennom en form for sysselsettingsgaranti ettersom Regjeringen, i sin årlige budsjettproposisjon, foreslår overfor Stortinget hvor mange kandidater som skal tas opp ved Politihøgskolen. I det siste har denne garantien blitt enda mindre absolutt, bl.a. fordi enkelte politidistrikter har begynt å bruke stillingsmidler til finansiering av vakanser. I skrivende stund er det imidlertid ikke noe stort problem å få jobb etter endt utdanning ved Politihøgskolen, såfremt de ferdigutdannede er villig til å flytte på seg.

Det er vanskelig å se at rekrutteringen har vært vesentlig påvirket av overgangen til høyskoleutdanning. Våre informanter påpeker at Politihøgskolen har tilpasset seg en trend bort fra etatsutdanning over til lånefinansiering³¹. Det forhold at politiyrket er klart avgrenset og regulert, ved siden av å være svært populært, har trolig bidratt til å motvirke negative rekrutteringseffekter av overgang til lånefinansiert utdanning. Et yrke med en sterk identitet har ikke tapt terreng, men heller styrket seg gjennom økt rekruttering av søkere med relevant yrkeserfaring eller annen utdanning på høyere nivå.

Tilbud om etter- og videreutdanning

I perioden da politibetjentene gjennomgikk en etatsutdanning, fikk de jevnlig tilbud om faglig oppdatering i form av kurs avholdt på lokalt nivå. Etter at Politihøgskolen ble opprettet i 1992, har det blitt utviklet flere og mer langvarige etter- og videreutdanningstilbud. Disse tilbys sentralt i Oslo, ved høyskolens avdeling i Bodø eller ved lokale politikamre/lensmannskontorer. Tjenestemennene får full betaling, samt gratis kost og losji, under opplæringen. Sammenliknet med andre offentlig ansatte har politiansatte gunstige vilkår for etter- og videreutdanning (EVU). Etter- og videreutdanningstilbudet brukes da også som trekkplaster i skolens informasjonsmateriell overfor potensielle kandidater. Våre informanter rapporterer at studenter som er inne til opptaksintervjuer, ofte nevner dette tilbudet som en av motivasjonsfaktorene for å søke til høyskolen. For tiden gir ingen av EVU-kursene studiepoeng, men dette vil endre seg når forskriften om delvis innpassning av Politihøgskolen i universitets- og høyskolesystemet trer i kraft.

Fra 1992 og framover ble etter- og videreutdanningstilbud benyttet til å løse en del lønsmessige skjevheter i kjølvannet av politiutdanningens omlegging. For å kompensere for bortfall av betalt etatsutdanning, fikk nemlig de nyutdannede en høyere lønnsramme. Dermed oppstod et lønnsgap i forhold til tjenestemenn med bakgrunn i den tidligere etatsutdanningen. Fagforeningene fikk da forhandlet fram en ordning der tjenestemenn fra det gamle regimet fikk lønnsuttelling for EVU-kurs som de gjennomgikk. Det oppståtte lønnsgapet skapte imidlertid betydelig intern misnøye som vedvarte til slutten av 1990-tallet.

Klarhet omkring forhold for studenter og lærere under omlegging til høyskoleutdanning

Som omtalt ovenfor, fikk politiutdanningen høyskolestatus og gikk over til å bli lånefinansiert uten at de nye økonomiske betingelsene for studentene var helt avklart. Blant annet hersket det uklarhet omkring når utbetalingen for lønnet utdanning skulle opphøre. I tillegg til at det ble problematisk å ha to ulike lønnsrammer for praktiserende politibetjenter, var det vanskelig å ha to kull med ulike vilkår gående ved skolen på samme tid: det ene lånefinansiert, det andre med lønnsutbetaling under studietiden.

Våre informanter påpeker at ordninger for å kompensere lønnsforskjeller, må være utformet ut fra klare regler og at de må oppfattes som rettferdige. Det er viktig å informere krystallklart om bortfall av betalt utdanning, slik at studenter vet hva de går til. Framfor å ta opp fullt studielån begynte mange studenter etter omleggingen å finansiere utdanningen ved å ta ekstravakter.

Oppbyggingen av en høyskole for politiutdanning avfødte lønnsforskjeller mellom lærere i politifag og høyskolelærere i språk-/samfunnsfag, samt i juss. Språk- og samfunnsfagene ble styrket ved overgangen fra to- til treårig utdanning, og fikk lærere med formell akademisk utdanning. Undervisningen i juridiske emner ble i realiteten svekket. Opplæring i det politifaglige foretas primært av lærere rekruttert fra politiets rekke eller spesialforelesere med politibakgrunn. Det har vist seg vanskelig for disse å få godkjent sin realkompetanse, samt å rekruttere politifaglærere som oppfyller krav til formell akademisk utdanning. Inntil nylig har ikke politifaglærerne hatt fast stilling. Lønnsnivået for de tre lærergruppene har vært ulikt; med lærere i juridiske fag på lønnstoppen, etterfulgt av politifaglige lærere og med språk-/samfunnsfaglige lærere nederst på lønnsstigen.

³¹ Se også Fafo-rapport 268, L. Berg m/fl: "Etter- og videreutdanning i staten. En studie av ti statlige virksomheter", 1999 og NOU 2000:5 om ulike utdanninger på mellomnivå.

I seg selv kan det være problematisk å ha en tredelt lærerstab som avlønnes ulikt. Dessuten viser erfaringene fra høyskolereformen en allmenn tendens til akademisering, som for Politihøgskolen kunne innebære at det politifaglige i utdanningen ble nedprioritert. Det siste vil kunne virke inn på rekrutteringen til yrket: et utdanningsløp som ikke forbereder studentene til å møte politiets hverdag, kan virke demotiverende. Som det framgår av statistikken gjengitt ovenfor, borger ikke søknadstallene for at dette gjelder for Politihøgskolen. Våre intervjuobjekter har heller ikke oppfanget klager fra studenter eller fra politietaten om et misforhold mellom de ferdigutdannedes kunnskapsprofil og politiyrkets oppgaver.

Forhold omkring utdanningens innhold av betydning for rekruttering

Med henblikk på en omlegging av KRUS, kommenterte to av våre informanter at definisjonen av utdanningens faglige kjerne er viktig. Erfaringer fra Politihøgskolen viser at omleggingen avfødte diskusjoner om hva som er politiutdanningens faglige kjerne. Forlengelsen av studietiden fra to til tre år innebar en styrking av språk- og samfunnsfag, men mindre juss. Dette aksentuerte en debatt som særlig gikk på hvordan samfunnsfagene skulle yrkesrettet mot det politifaglige. Dette er fremdeles en aktuell problemstilling ved Politihøgskolen, og våren 2004 ble det utredet å legge om utdanningen i retning temaer som fordrer samarbeid mellom språk-/samfunnsfagene, juss og det politifaglige. Våre informanter påpeker at det er viktig å tenke rekruttering ut fra hvilken faglig kjerne som tilbys og hvilket omdømme utdanningen dermed får. For tiden foreligger det planer om å tilby utdanning på masternivå ved Politihøgskolen.

Spørsmålet om utdanningens faglige kjerne er også viktig i forhold til de økte akademiske krav til undervisningspersonalet som vil følge av omlegging til høyskoleutdanning. Dette har altså vist seg vanskelig å innfri for den politifaglige del av undervisningen, i hvert fall hva angår rekruttering av lærere med formell akademisk bakgrunn. Den politifaglige kjernen i faget måtte ekspliseres. Den nye politiutdanningen fikk en egen forskningsavdeling og ble dermed mer lik andre høyskoler. Det synes som om den nye avdelingen ikke har maktet å videreutvikle den politifaglige komponenten i utdanningen. Forklaringen på dette kan ligge i manglende ressurser. Generelt sett må det etatsfaglige og det allmennfaglige integreres for at undervisningen skal bli solid og virke attraktiv for studentene. Våre informanter mente at Politihøgskolen har en permanent utfordring med å finne fram til et godt blandingsforhold mellom det etatsfaglige og det allmennfaglige i undervisningen.

I 1996 søkte Politihøgskolen om å bli godkjent som høyskoleutdanning. I likhet med andre utdanninger med sterkt innslag av praksis (f.eks. sykepleiere), ble treårig utdanning bare tilgodesett med 40 vektall framfor 60, hvis hele studietiden skulle telle med. I år 2000 ble praksisperioden ved Politihøgskolen godkjent fullt ut. Våren 2004 bearbejdes høringsuttalelsene i forbindelse med forslag om å delvis innpasse Politihøgskolen i Universitets- og høyskoleloven. Dette betyr blant annet at politiutdanningen fortsatt bare kan skje ved én høyskole.

ERFARINGER FRA AVINORS FLYGELEDEROPPLÆRING

Vi har telefonintervjuet skolesjefen ved Avinors Flygelederutdanning. I dag er utdanningen til flygeleder helt og holdent betalt av Avinor, men det pågår et utredningsarbeid for å vurdere andre finansieringsmodeller.

Motivasjonen er at utdanningen er en vesentlig kostnad for Avinor. Dessuten konstateres det at stadig flere utdanninger på høyere nivå lånefinansieres og innpasses i universitets- og høyskolesystemet. Arbeidet er foreløpig i en oppstartsfase og studenter/fagforeninger vil bli trukket med etter hvert.

Foreløpig tenkes to alternative finansieringsmodeller:

- a) Ta bort aspirantlønn, slik at studentene må lånefinansiere utdanningen (etter omlag 2 år med undervisning + praksis, tildeles sertifikat som flygeledere). Denne modellen innebærer at det ikke kan kreves pliktjeneste. Idag varer denne tre år.
- b) Ulønnet utdanning inntil praksistiden begynner etter 14-15 måneder, d.v.s. etter at den ”institusjonelle utdanningsdelen” er fullført.

Det pågår for tiden et prosjekt om å lage en skandinavisk skole for flygeledere og den framtidige modulering av undervisning/praksis avhenger av dette prosjektet. Avinors styre har gitt sin foreløpige tilslutning til en felles skandinavisk flygelederutdanning. En innpassing av utdanningen i universitets- og høyskolesystemet diskuteres parallelt med det skandinaviske prosjektet. Hvis betaling bortfaller, må studentene få en formell status overfor Lånekassen. Av dette følger en eller annen innpassing i universitets- og høyskolesystemet, i framtiden også i forhold til European Credit Transfer System (ECTS). Det framholdes at hvis studiepoeng skal gis, kan kandidatene søke flere jobber. Idag er utdanningen svært spisset og man kvalifiseres bare for ett yrke. En modell som diskuteres er å ha et første basisår sammen med andre luftfartsykker, ikke nødvendigvis piloter, men det er ikke avklart hvilke yrker som bør ha et felles førsteår.

Det har ikke vært diskutert å kompensere for bortfall av betalt utdanning ved å gi høyere lønn, da denne i utgangspunktet anses som høy. AVINOR betaler idag oppdatering av kunnskap. Det har heller ikke vært diskutert å oppskalere etter- og videreutdanningstilbudene som kompensasjon for bortfall av betalt utdanning.

I 2004 blir det ikke tatt opp nye studenter. Lønn under utdanning er idag et argument for å trekke til seg søkere. Ved siste opptak ifjor søkte ca. 500, hvorav halvparten ikke tilfredsstilte de formelle krav. Av hele søknadsmassen pleier bare 7-8 % å bli tatt opp. Ved opptak må søkerne være mellom 20 og 30 år. I snitt ligger alderen ved opptak på 23-25 år. Mange søkere har noe utdanning på høyere nivå.

Utdanningen ved KRUS i lys av erfaringer fra andre etatsutdanninger

Selv om politi- og flygelederutdanningene er svært ulike, også sammenliknet med utdanningen til fengselsbetjent, bidrar de til å skarpstille en del utfordringer omkring rekruttering til KRUS. Vi skal drøfte dette etter en gjennomgåelse av utdanningen til kriminalomsorg, og etter en presentasjon av en spørreundersøkelse ved KRUS.

UTDANNINGSOPPLEGGET VED KRUS

Utdanningen ved KRUS er i utgangspunktet toårig, etterfulgt av et pliktår. Nye aspiranter gjennomgår først et 4-6 ukers teoretisk forkurs, før de fullfører et 42 ukers praksisår (inkl. 6 ukers sommertjeneste). Det andre året, ”teoriåret”, består av 44 ukers undervisning og seks ukers sommertjeneste. I 2003 ble det for første gang tatt opp et aspirantkull som i utgangspunktet hadde noe høyere utdanning og/eller yrkespraksis, og som av den grunn fikk avkortet studiet med ett år. Denne ordningen ble videreført i 2004. Ved KRUS opplyses det at det ikke er aldersforskjell mellom ettårs- og toårskullene ved skolen. Det er heller ikke vesentlige forskjeller i utdanningsnivå mellom de kategorier kull.

Erfaringene med de ekstraordinære rekrutteringstiltakene har vært at totalantallet søkere har økt. Dette indikerer at det er mulig å nå flere potensielle søkere ved å tilrettelegges spesielle studieløp, for eksempel ett års avkortet studietid gitt visse forhåndskvalifikasjoner.

ASPIRANTOPPTAK OG UTEKSAMINERING VED KRUS

Med utgangspunkt i statistisk materiale fra administrasjonen ved KRUS og data publisert i årsmeldinger, kan følgende tabell oppstilles.

Tabell 8: Søkning til KRUS og antall aspiranter tatt opp 1988–2004.

År	Antall søkere	% kvinnelige søkere	Aspiranter tatt opp	Ferdigutdannede betjenter
1988	704	49	96	65
1989	2800	50	125	95
1990	2078	30	95	189
1991	2020	30	100	164
1992	2824	–	125	167
1993	(kun internt opptak)		100	219
1994	2200	–	125	169
1995	1375	–	–	67
1996	1089	–	100	94
1997	1060	–	100	74
1998	731	–	142	92
1999	724	–	135	84
2000	606	–	150	129
2001	802	40	150	92
2002	1872	40	206	140
2003	867	41	46	142
2004	1722	43	159	

Kilde: egen statistikk fra KRUS.

I perioden 1991-2000 ble i gjennomsnitt 30,4 % kvinnelige betjenter uteksaminert. Denne prosentsetningen tilsvarer omtrent andelen kvinner som i samme periode ble tatt opp ved Politihøgskolen. Enkelte år har det vært egne opptak for ekstrabetjenter med fengselspraksis. I 1993 var det bare denne kategorien som ble tatt opp ved KRUS.

Det synes å være en viss sammenheng mellom store søkertall til KRUS og slapphet i arbeidsmarkedet. Både de høye søkertall rundt 1990 og fra og med 2002, faller sammen med økende arbeidsledighet. Denne tendensen sammenfaller med den generelle søkning til høyere utdanning som pleier å svinge i takt med arbeidsmarkedet. Det er interessant å se at polityrket er mindre påvirket av konjunktorene i arbeidsmarkedet. Således så vi i tabell 5 at det i de to periodene med størst økning i søkere til KRUS, ikke var tilsvarende økning ved Politihøgskolen. Dette bekrefter våre

inntrykk fra intervjuene ved denne høyskolen: politiyrket har en sterk identitet, og kanskje en aura, som gjør at rekrutteringen i mindre grad påvirkes av konjunktursvingninger. Disse observasjonene nyanseres imidlertid noe av at det ved KRUS fant sted ekstraordinære søknadsrunder i 2002 og 2003.

Fafo har fått adgang til materiale om utdanningsbakgrunnen til to kull ved KRUS som, p.g.a. basiskompetanse fra høyere utdanning og evt. i kombinasjon med yrkespraksis, fikk avkortet utdanningen med ett år³². Til sammenlikning tar vi med hvordan politistudenter med tilsvarende kvalifikasjoner fordeler seg på de samme fagene (jfr. tabell 6). Sammenlikningsåret er for øvrig det samme.

Tabell 9. Bakgrunnen til studenter som ved opptak hadde utdanning på høyere nivå. %.		
UTDANNINGSBAKGRUNN	Aspiranter KRUS	Politihøgskolestudenter
Sosionom/vernepleier/barnevern/psykologi	31	10
lærer/førskolelærer/faglærer/idrett	24	21,0
Sosiologi/kriminologi	20	10,0
humaniora	15	0
Økonomi	4	4,5
Juss	4	13,0
andre fag	2	41,5
%	100	100
N=	45	87

Hovedfunnet er at knapt en tredel av aspirantene ved KRUS er utdannet innen noen av de yrkene vi i denne rapporten kaller 'rehabiliteringsyrker'; det vil si sosionom/vernepleier/barnevern/psykologi. 1/4 av aspirantene har bakgrunn innen noen av de fag som er sentrale ved KRUS; nemlig juss, sosiologi og kriminologi. 1 av 5 aspiranter har utdanning, og har ofte praktisert, innen pedagogiske yrker (lærer/førskolelærer/faglærer). Vi vil imidlertid presisere at utlysningsteksten for de to kullene eksplisitt henvendte seg til søkere med "fullført relevant profesjonsutdanning eller studier innenfor psykologi, sosiologi, kriminologi, pedagogikk m.v.". Derfor kan det være at aspiranter som følger et vanlig, toårig utdanningsløp, men som likevel har utdanning fra høyere nivå, vil ha en noe annen fagbakgrunn enn de to intervjuede kullene.

Av totalpopulasjonen på 45 har noen få hatt vikariater i fengsler; men det er påtakelig at ingen av dem kommer fra andre 'sikkerhetsyrker' (politi, vokter, militær). Vi antar imidlertid at det blant kullene som følger et toårig studieløp, kan være innslag av voktere, samt befalsutdannede som forlater forsvaret i den aktuelle nedbemanningsperioden. Som vi kommenterte i omtalen av Politihøgskolen, er det minimalt frafall av studenter derfra og vi fant heller ikke noe signifikant antall frafall av aspiranter fra KRUS (bare 2 av 87).

Sammenlikningen med politistudentene viser forøvrig at rekrutteringsgrunnlaget er mye det samme som ettårskullet ved KRUS. Mange av de samme fagene er sentrale ved de to institusjonene og studenter fra disse tenderer til å søke seg til fengsels- eller politiyrket. Det er også mange med ulike former for lærerutdanning som rekrutteres.

Flere med bakgrunn innenfor juss har imidlertid hang til å søke Politihøgskolen enn til å velge KRUS. Når vi tar i betraktning at flere av de lærerutdannede som ble rekruttert til KRUS har bakgrunn i idrettsfag, utjevnes den tilsynelatende forskjellen i forhold til Politihøgskolen, hvor hele 13 % kom fra idrettsfag.

En foreløpig slutning kan være at det er lite mobilitet mellom *studenter* innenfor 'sikkerhetsyrker', men studentene synes å velge politi- og fengselsyrket ut fra fellestrekk mellom egen *utdanningsbakgrunn* og de kjernefag som møter dem under yrkesutdanningen. Det kan være noe større mobilitet blant søkere med *arbeidserfaring*, som søker seg til sikkerhetsyrker som ledd i et jobb- eller kanskje yrkesskifte. I denne rapportens tabell 7 så vi nemlig at 5 % av politistudentene med yrkesbakgrunn nettopp kom fra fengselsbetjentyrket. Samlet sett synes studenter innenfor "sikkerhetsyrker" imidlertid ikke å utgjøre noe distinkt arbeidsmarkedssegment med mye interaksjon. Vi må imidlertid presisere at ovennevnte observasjoner bygger på materiale over søkerprofil ved KRUS og Politihøgskolen for ett enkelt år. Selv om våre kontaktpersoner ved skolene ikke mener at profilen i 2003 var vesentlig forskjellig fra foregående år³³, er det selvsagt dårlig grunnlag for å trekke vidtrekkende slutninger av dette materialet.

SPØRREUNDERSØKELSEN VED KRUS

For å kartlegge studentenes motivasjon til å søke opptak ved KRUS, gjennomførte vi en spørreundersøkelse blant to av kullene som fulgte det ettårige studieløpet. Ettersom disse studentene har erfaring både med

³² Det foreligger ikke historisk statistikk over utdannings- og yrkesbakgrunn for aspiranter ved KRUS.

³³ unntatt tidligere merknad om at de mange søkere til Politihøgskolen med befalsbakgrunn skyldes pågående nedbygging av Forsvaret.

lånefinansiert utdanning på høyere nivå og med betalt utdanning ved KRUS, antok vi at de to utvalgte kull hadde gode forutsetninger for å uttale seg om betydningen av en evt. avvikling av ordningen med betalt etatsutdanning. Kullet som var ved skolen våren 2004, fikk utdelt et spørreskjema som ble utfyllt i en klassesituasjon. Et kull fra 2003 som hadde pliktår våren 2004, fikk stilt de samme spørsmål over telefon. Denne metoden skulle sikre at begge kull hadde like muligheter til å respondere på spørsmålene og til å komme med utfyllende kommentarer til noen av dem. De to kullene teller i alt 43 aspiranter. Blant disse var det 33 som besvarte spørreskjemaet. Svarfrekvensen var 100 % for kullet som var inne ved KRUS og 63 % for kullet som hadde pliktår. Mellom de to kullene er det bare små variasjoner i svarprofil. Vi velger derfor å presentere svarene i samlede tabeller, men vi kommenterer variasjoner som er relevante for de viktigste problemstillingene i vår studie.

RESULTATER AV SPØRREUNDERSØKELSEN

Nedenfor gjengis resultatene for hvert spørsmål, etterfulgt av kommentarer som også påpeker mulige implikasjoner for KRUS.

1. Hva var viktigste motivasjon for deg da du søkte om å bli opptatt ved KRUS?
(vurdér utsagnene a-d):

a) Jeg utdannes til ett bestemt yrke (i motsetning til en utdanning som er mindre yrkesspesifikk)		
☐ avgjørende	6	18 %
☐ viktig	13	39 %
☐ relativt viktig	7	21 %
☐ uviktig	7	21 %
N=	33	99 %

Like mange finner det yrkesspesifikke *avgjørende* som dem som mener det er *uviktig* å bli utdannet til ett bestemt yrke. 60 % uttrykker at dette er viktig eller relativt viktig. En mulig tolkning, som vi senere skal utdype, er at det ikke er de klare kjennetegn ved et spesifikt yrke som motiverer studenter til å søke opptak ved KRUS.

b) Jeg får lønn under utdanningen:		
☐ avgjørende	18	55 %
☐ viktig	8	24 %
☐ relativt viktig	4	12 %
☐ uviktig	2	6 %
Annet (avgjørende/viktig)	1	3 %
N=	33	100 %

I vurderingen av dette utsagnet viser det seg å være betydelig flere aspiranter ved skolen som tillegger lønnet utdanning avgjørende betydning enn blant dem som har pliktår. Selv om vi tar hensyn til at svarprosenten blant pliktårskullet var lavere, er vurderingene signifikant forskjellige.

c) Jeg tilbyr en kombinasjon av utdanning og praksis:		
☐ avgjørende	5	15 %
☐ viktig	14	42 %
☐ relativt viktig	13	39 %
☐ uviktig	1	3%
N=	33	99%

Svarene viser at aspirantene vurderer positivt den kombinasjon av utdanning og praksis som nettopp kjennetegner etatsutdanningene. For hele 82 % er denne kombinasjonen viktig eller relativt viktig. Denne positive vurderingen kan indikere at KRUS kan videreutvikle kombinasjonen til å bli enda mer attraktiv enn i dag. Noen aspiranter oppga selv at dagens utdanningsopplegg kan forbedres ved at praksisperioden blir mindre oppsplittet og at praksisen bedre tilpasses arbeidssituasjonen som aspirantene møter, bl.a. med hensyn på sikkerhet (se spørsmål 7 nedenfor).

d) Etter fullført utdanning får jeg tilbud om gratis etterutdanning:		
☐ avgjørende	1	3 %
☐ viktig	11	33 %
☐ relativt viktig	15	46 %
☐ uviktig	5	15 %
Annet (tilbudet var ukjent for meg)	1	3 %
N=	33	100 %

Nesten 80 % mener at tilbudet om gratis etterutdanning er viktig eller relativt viktig. Her viser det seg at det er pliktårskullet som tillegger etterutdanningstilbudene størst vekt. Det er kanskje ikke så oppsiktsvekkende at kullet som er i en undervisningssituasjon er mindre opptatt av videreutdanning. Generelt sett er oppmerksomheten om dette tilbudet noe begrenset. Enkelte spontane kommentarer under telefonintervjuene gikk ut på at dette er viktig, men aspirantene fikk ikke vite så mye om det.

e) Annen motivasjon for å søke opptak ved KRUS (angi selv):

Kan jobbe med mennesker på annen måte enn jeg gjorde før	3	27 %
Yrket appellerer til meg	2	18 %
Liker kombinasjonen utdanning/pliktår	2	18 %
Tilbys sikker jobb i utrygt arbeidsmarked	2	18 %
Har erfaring fra arbeid i fengsel	1	9 %
Kan bygge videre på andre erfaringer og fra annet yrke	1	9 %
N=	(11)	101 %

2. Du tilhører et kull ved KRUS som i utgangspunktet hadde utdanning på høyere nivå. Lot du være å søke opptak ved annen form for høyere utdanning fordi du ikke ville ta opp mer studielån?

☐ ja	12	36 %
☐ nei	15	46 %
☐ dette var uaktuelt for meg	5	15 %
Annet	1	3 %
N=	33	100 %

Dette spørsmålet belyser betydningen av betalt utdanning fra en annen synsvinkel enn den vi drøftet ovenfor. Vi var ute etter å vite om betalt utdanning er så viktig at det aktivt styrer utdanningsvalg i bestemte retninger. Et lite flertall svarer nei til dette. Hvis vi trekker inn de spontane tilleggskommentarer fra dem som uttalte at dette var uaktuelt for dem da de søkte opptak ved KRUS, tilføyde mange av disse at *de ikke var i en situasjon* som gjorde at lønn under utdanning var avgjørende. Dette kan skyldes at de to intervjuede kullene bestod av mange med yrkeserfaring, som eventuelt hadde nok oppsparte midler til å kunne ta ett års utdanning uten å måtte ta opp mer studielån. Imidlertid skiller atter en gang kullet som er i en undervisningssituasjon seg ut ved i større grad å svare ja på spørsmål 2. Og det er vel grunn til å anta at de kullene ved KRUS som tar et fullt utdanningsløp, i større grad lar sitt utdanningsvalg styres av studielånets størrelse; ettersom disse er yngre - og dermed har hatt mindre mulighet til oppsparing gjennom yrkespraksis, - og dessuten må finansiere hele to studieår.

3. Utdanningen til fengselsbetjent gir for tiden ikke studiepoeng som kan benyttes i forhold til andre former for høyere utdanning. Hvilken vekt tillegger du dette?

☐ klart uheldig	5	15 %
☐ uheldig	11	33 %
☐ av mindre betydning	14	42 %
☐ likegyldig	3	9 %
N=	33	99 %

Med dette spørsmålet berører vi et sentralt premiss for Kvalitetsreformen, nemlig at flest mulig utdanninger på høyere nivå skal gi studiepoeng som kan sikre overganger mellom utdanningsløp. Halvparten av respondentene tillegger imidlertid studiepoeng mindre betydning eller er likegyldig til slik tildeling. En mulig tolkning er at aspirantene har siktet seg inn mot et yrke med spesifikke kjennetegn og at de (for tiden) er lite opptatt av hvorvidt utdanningen teller i forhold til andre utdanningsløp.

4. Kryss av det yrket som du tror har flest arbeidsoppgaver som likner din framtidige jobb som fengselsbetjent? (flere enn ett yrke ble avkrysset)

☐ vekter	6	16 %
☐ politibetjent	5	13 %
☐ sosialarbeider	22	58 %
Kombinasjonen av alle tre	2	5 %
Kombinasjon av politi og sosialarbeider	1	4 %
Kombinasjoner av sosialfaglige yrker	2	5 %
N=	38	101 %

Respondentenes vegring mot å bare avkrysse ett yrke skyldes at de ikke forbinder fengselsbetjentyrket med rent sosialarbeid. Spontane kommentarer omkring svarene gikk ut på at utdanningen ved KRUS er tungt sosialfaglig, men arbeidssituasjonen ved fengslene gjør at yrkesutøvelsen får fellestrekk med andre yrker. Noen respondenter med fengsels erfaring før opptak ved KRUS, kommenterte at yrkesutøvelsen varierer fra fengsel til fengsel, avhengig av hvor spesialiserte anstaltene er.

5. Hvordan oppfatter du din avlønning etter fullført utdanning i forhold til yrker som likner mest på fengselsbetjentyrket? Min framtidige lønn er:

☐ helt korrekt	1	3 %
☐ rettferdig	3	9 %
☐ akseptabel	20	61 %
☐ urettferdig	8	24 %
Vet ikke	1	3 %
N=	33	100 %

En viktig premiss bak spørsmålet var at vurdering av lønna skulle skje i forhold til liknende yrker, i motsetning til en generell lønnsvurdering. Ved behov kunne denne presiseringen gjøres under telefonintervjuene, mens studentene som ga skriftlige svar i større utstrekning var mer overlatt til å tolke spørsmålet ut fra sin egen bakgrunn. Det viste seg imidlertid å være ubetydelig forskjell i svarene fra de to kullene. En spontan tilleggs kommentar fra noen respondenter var at det er skifttilleggene som gjør lønna akseptabel.

6. I hvor stor grad mener du utdanningen ved KRUS kan brukes i forhold til yrker som likner fengselsbetjentyrket?

Jeg mener at utdanningen er:		
☐ svært anvendelig	2	6 %
☐ anvendelig	22	67 %
☐ lite anvendelig	7	21 %
☐ uanvendelig	2	6 %
N=	33	100 %

I dette spørsmålet vender vi tilbake til fengselsbetjentyrkets egenart og til hvorvidt dagens utdanning ved KRUS oppfattes som anvendelig inn mot andre utdanningsløp. Dette siste er som kjent et sentralt punkt hvis utdanningen i framtiden kommer til å innpasses i Universitets- og høyskoleloven. Det forhold at hele 72 % bedømmer utdanningen som svært anvendelig eller anvendelig, indikerer at aspirantene nødvendigvis ikke anser den som svært spesifikk. Sett i sammenheng med svarene på spørsmål fire der vi rapporterte at mange studenter synes fengselsbetjentyrket kombinerer elementer fra andre yrker, synes det som om aspirantene har blikk for utdanningens og yrkets berøringspunkter med andre kunnskapsformer og med andre yrker. I så fall kan dette ha to implikasjoner: På den ene siden er ikke fengselsbetjentyrket spesielt egenartet og den framtidige 'markedsføring' av KRUS overfor nye studenter må ta høyde for dette. Den andre implikasjonen kan være at undervisningen ved KRUS allerede inneholder elementer som gjør at den er anvendelig og (attraktiv) for studenter som kommer fra andre fag. Dette siste er som kjent en sentral idé i Kvalitetsreformens opplegg for gjennomstrømming og transparens.

7. På hvilket område er det størst behov for å forbedre utdanningsopplegget ved KRUS? (flere enn ett alternativ ble avkrysset)

☐ å koble teoretisk pensum til	13	37 %
---	----	------

innføring i praktiske fengselsoppgaver		
☐ å forankre pensum i forskning	6	17 %
☐ å unngå teoretisering av praktisk kunnskap	8	23 %
☐ å utvikle flere etterutdanningskurs som jeg senere kan ha nytte av	8	23 %
N=	(35)	100 %

<i>Andre forbedringsområder som aspirantene selv oppga:</i>		
Fikk for lite praksis under det ene året, splitte den mindre opp	4	40 %
Flere undervisningstimer for å kunne gå i dybden	2	20 %
Bedre tilpasning til praksis ved anstaltene og til sikkerhetssituasjoner	2	20 %
Inkludere fag som styrker det rent fengselsfaglige	1	10 %
Bredere undervisningsopplegg som er anvendelig i f.t. flere yrker	1	10 %
N=	(10)	100 %

Uten å ville evaluere utdanningsopplegget ved KRUS, forsøkte vi med dette spørsmålet å fange opp noen viktige aspekter ved undervisningen som synes å virke inn på rekrutteringen til yrket. Derfor spurte vi hvordan utdanningsopplegget kan forbedres og anga svaralternativer som kretset rundt aspekter som vi antar gjør opplæringen attraktiv, slik som avveksling teori/praksis og kobling av pensum til forskning. Blant svaralternativene førte vi også opp som et forbedringsområde ved KRUS å utvikle flere etterutdanningskurs. Knappt en fjerdedel av respondentene anser dette som mulig forbedring av utdanningsopplegget. Vi rapporterte for spørsmål 1 at 80 % bedømmer gratis etterutdanningstilbud som viktig eller relativt viktig. Med tanke på å sikre en solid rekruttering til KRUS, kan det være aktuelt å systematisere etterutdanningstilbudene på en slik måte at muligheten for faglig oppdatering framstår som en attraktiv side ved yrket og ved KRUS som institusjon.

Svarene viser ellers at koblingen mellom teori og praksis er viktig både i selve undervisningen og i aspirantens praktiske yrkesutøvelse ved anstaltene. Det siste aspektet ble nevnt av seks respondenter da de selv fikk angi forbedringsområder. Åtte respondenter (d.v.s. 24 %) finner det viktig å unngå teoretisering av praktisk kunnskap, mens seks av de spurte mener at utdanningsopplegget kan forbedres ved fastere forankring av pensum i forskning. Det siste inngår som et viktig kriterium for ethvert utdanningsopplegg som skal innpasses i universitets- og høyskoleloven. Det kan tenkes at en klarere forankring av pensum i forskning kan gjøre studiet mer attraktivt blant søkere som allerede har utdanning på høyere nivå. I motsatt fall kan en lite vellykket integrasjon av forskning og pensum føre til at praktisk kunnskap bare teoretiseres, uten at det fengselsfaglige videreutvikles.

Dette er en sentral problemstilling i litteratur som drøfter yrkesgruppers og profesjoners konstituering og videreutvikling. Hva avgrenser én yrkesgruppes kunnskapsfelt fra andre yrker, og hvordan bidrar denne kunnskapen til å definere distinkte former for yrkespraksis? Overført til denne studien kan spørsmålet omformuleres til hvordan en solid teoretisk forankring av det fengselsfaglige, innenfor en evt. framtidig høyskolemodell, kan bidra til å gjøre utdanningen attraktiv.

SAMMENLIKNING MELLOM TRE UTDANNINGER OG IMPLIKASJONER FOR KRUS

Felles for utdanningene som fører fram til yrkene som politibetjent, fengselsbetjent og flygeleder er at deres allerede gjennomførte eller potensielle overgang fra betalt etatsutdanning til lånefinansiert utdanning er en del av en allmenn trend. Et spørsmål som da melder seg, er om det å ta høyere utdanning på en campus i den grad faller naturlig inn i ungdomsgenerasjonens levemåte ("rite de passage"), at nye studenter i de gamle etatsutdanninger ikke vegrer seg for å ta opp studielån. Et annet forhold er at betalt utdanning i en viss grad har kompensert for pliktjenesten, som ved Avinors flygelederskole idag varer i tre år mens den ved KRUS er ettårig. Et tredje forhold har å gjøre med jobbutsiktene for de nyutdannede. Inntil nylig har veksten i flytrafikken gjort flygeledere svært etterspurte. For politiyrket og fengselsbetjentyrket fastlegges det hvert år i Statsbudsjettet hvor mange som skal tas opp ved de to utdanningsinstitusjonene. De ferdige kandidatene ved Politihøgskolen har inntil det siste hatt en form for jobbgaranti. En liknende garanti gjelder for ferdigutdannede aspiranter fra KRUS.

Noe som synes å skille de tre utdanningene fra tradisjonelle akademiske studier er det sterke innslag av praksis. Dette bidrar til å gjøre utdanningene relevante og gjør dem populære. I tillegg har kombinasjonen teori/praksis vist seg å være en populær pedagogisk tilnærming, også i mer rendyrkede akademiske yrker (jfr. utbredelsen av utplasseringer, trainee-ordninger for ingeniører, siviløkonomer etc.). Skal dette rekrutteringsfremmende virkemidlet videreføres og foredles i KRUS, er det naturlig å gjøre det på en slik måte at praksisperioden ikke bidrar til å kutte ned antall studiepoeng. En erfaring fra omformingen av politiutdanningen er at fagene som bringes inn i en høyskoleutdanning, bør støtte godt opp om den yrkespraksis som er utdanningens kjerne. Det synes viktig å tenke rekruttering ut fra hvilken faglig kjerne som tilbys og hvilket omdømme utdanningen dermed får.

Spørsmål om undervisningsformer i spenningsfeltet mellom teori og praksis ble forøvrig diskutert i evalueringen av høyskolereformen³⁴. Her ble det påpekt at betydningen av praksisfeltet som læringsarena er særlig viktig i helse- og sosialfagutdanningene, men alle profesjonsutdanninger er per definisjon koblet til et praksisfelt. I evalueringsrapporten refereres det til en 1999-undersøkelse, som viste at halvparten av det totale fagpersonalet ved høyskolene mente at omfanget av praksisorientert undervisning burde styrkes. En femtedel ville øke omfanget av teoriorientert undervisning³⁵.

Alle tre utdanningsinstitusjoner rekrutterer mange kandidater som ikke kommer direkte fra videregående skole. Slike ”modne” kandidater anses som viktige i utøvelsen av de tre yrkene, som alle stiller strenge krav til god vurderingsevne. Det er også mange søkere til de tre utdanningene; flygeledernes lønninger er i seg selv et trekkplaster og søkingen til politiyrket har tradisjonelt vært stor, blant annet på grunn av varierte arbeidsoppgaver kombinert med en sterk yrkesidentitet.

Vi så i tabell 6 at 5 % av politistudentene med yrkesbakgrunn hadde vært fengselsbetjenter. Blant de to kullene ved KRUS som vi fikk data for, fant vi ingen overganger fra politi- til fengselsyrket. Våre indikasjoner på de to yrkenes attraktivitet tyder på at det er flere avslåtte søknader om opptak ved KRUS enn ved Politihøgskolen. Vi har for det første sammenliknet forholdet mellom søker- og opptakstall for perioden 1988-91. Dermed fanger vi opp søkingen før den betalte etatsutdanningen i politiet ble avskaffet, samtidig som vi ikke inkluderer det eksepsjonelle året 1992 da medieomtalen førte til søkerrekord. I denne perioden ble 12,2 % av søkerne tatt opp ved politiutdanningen mens bare 5,45 % fikk adgang til KRUS. Tallene er jevnere for perioden 2000-2004, da 12,5 % av søkerne ble tatt opp ved Politihøgskolen i forhold til 12,1 % ved KRUS. For flygelederutdanningen ligger opptaksprosenten rundt 7-8 %. Det springende punkt er imidlertid om KRUS, etter en eventuell omlegging av kriminalomsorgsutdanningen, vil klare å opprettholde samme tilsig av nye søkere som Politihøgskolen har lykket med.

Vurdering av data og metode

Det begrensede omfanget av denne utredningen gjorde at det ikke kunne gjennomføres omfattende intervjuer ved KRUS. Bare to kull ble intervjuet og disse ble valg ut, i samarbeid med oppdragsgiver, fordi de hadde høyere utdanning i utgangspunktet. Dermed kunne vi innhente svar fra aspiranter som hadde gode forutsetninger for å vurdere KRUS i forhold til andre utdanninger. På den andre siden avspeilte våre intervjuobjekter nødvendigvis ikke bredden i aspirantmassen ved KRUS. Selv om metoden ved intervjuing av de to kullene var ulik (telefonintervju og utdelt spørreskjema), var det lagt opp til tilnærmet like muligheter for å avklare spørsmålene med intervjuer.

Oppdragsgiver ønsket naturlig nok å sammenlikne KRUS med tilsvarende etatsutdanninger, særlig politiet. Både Politihøgskolen og KRUS har data over globale tall om søking og rekruttering, mens det er lite statistikk over søkerens alder og utdannings-/yrkesprofil. Det siste gjør at en del av drøftingen må foretas med mange forbehold og slutningene blir mer antydende. Vi har også trukket veksler på foreliggende arbeider om ungdoms utdannings- og yrkesvalg. Ettersom disse arbeidene ikke dekker det segment av ”modne” (20++) søkere som er KRUS’ ønskede rekrutteringsgrunnlag, er det først og fremst *holdningene* til utdanning og yrke blant elever i videregående skole som vi har trukket inn i drøftingen.

Alt i alt vurderer vi det slik at innhenting og bearbeiding av data har gitt grunnlag for en rimelig underbygd drøfting av de forhold som rapporten skulle ta opp.

Vår metodiske tilnærming har ellers bestått i å bruke arbeidsmarkeds- og profesjonsteori til å forstå egenskaper ved yrket som fengselsbetjent og hvordan det konstitueres i en trekant mellom utdanning, arbeidsmarked og stat.

Konklusjoner

Gitt rapportens sentrale problemstilling om å utrede forhold som vil påvirke rekruttering til KRUS ved eventuell omlegging fra betalt etatsutdanning til lånefinansiert høyskoleutdanning, har vi vinklet drøftingen rundt følgende spørsmål: *Hvordan kan det framtidige utdanningsopplegget ved KRUS gjøres så robust at rekrutteringen ikke svekkes av at potensielle søkere vegrer seg for å ta lånefinansiert utdanning?* For å belyse dette måtte vi først få et bedre grep om hvilken type yrke fengselsbetjentene utgjør og hvordan det inngår i arbeidsmarkedet.

³⁴ Svein Kyvik (red.): Evaluering av høyskolereformen. Sluttrapport, Norges forskningsråd 1999.

³⁵ ibid. s. 322

Fengselsbetjentyrket utgår fra hva som kan sies å være kjernen i statens maktutøvelse, og har derigjennom fellestrekk med f.eks. politiyrket. Fengselsbetjentyrket inngår klart i statlig politikk, især på områdene justis og kriminalomsorg. I forhold til profesjoner som konstitueres gjennom betydelig intern og ekstern maktkontroll, har yrkesgruppen derfor begrenset frihetsrom til å definere utdanningens innhold (yrkets kunnskapsgrunnlag) og de praksisformer som kjennetegner yrket.

Vi har sett enkelte tegn på forekomsten av et segment av "sikkerhetsyrker" hvor for eksempel fengselsbetjentyrket og politiyrket kan inngå. Det er en viss mobilitet mellom sikkerhetsyrkene, særlig til politiyrket, men disse yrkene synes ikke å inngå i et klart avgrenset arbeidsmarkedssegment. Heller enn å framstå som yrker med betydelig interaksjon, har de sin egen identitet. Dette gjelder særlig politiyrket, mens vår spørreundersøkelse indikerer at det et ikke er de klare kjennetegn ved et spesifikt yrke som motiverer søkningen til KRUS. Studentene synes at fengselsbetjentyrket kombinerer elementer fra flere yrker, både fra "sikkerhetsyrkene" og "rehabiliteringsyrker", de siste med utspring i helse- og sosialsektoren. Det forhold at det i 2003 var mange søkere fra "rehabiliteringsyrker" til KRUS kan mye skyldes utlysningsteksten for de to kull som vi intervjuet. Uansett har vi ikke tilstrekkelig holdepunkter for å bekrefte vår tidligere formulerte hypotese om forekomsten av et arbeidsmarkedssegment for rehabiliteringsyrker: vi har ikke klart å etterspore betydelig *interaksjon og overgang mellom dem, både i løpet av utdanningsperioden og etter fullført utdanning*. Den samme konklusjon kan altså trekkes om fengselsbetjentenes tilhørighet til et segment av "sikkerhetsyrker".

Denne skissen av fengselsbetjentyrkets egenart gir bedre holdepunkter for å vurdere faktorer som bestemmer hvor attraktivt yrket er, samt utdanningen som fører fram til yrket. Etatsutdanningene har tradisjonelt hatt et betydelig innslag av praksis og har dermed skilt seg ut fra mer rendyrkede akademiske utdanninger. Her ligger også noe av deres attraktivitet. Hvis alle utdanninger på høyere nivå i framtiden vil preges av horisontale karrieremuligheter inn mot andre utdanningsløp, slik Kvalitetsreformen legger opp til, kan det imidlertid tenkes at en alt for særpreget utdanning vil oppfattes som noe "lukket" og eksklusiv blant studenter flest.

Innpassing av etatsutdanningene i universitets- og høyskolesystemet, og dermed strengere krav til forskningsbasert undervisning, representerer en utfordring når det gjelder å forene teori og praksis i nye utdanningsopplegg. Integrering av praksisorienterte utdanninger i universitets- og høyskolesystemet har tradisjonelt medført en akademisering av utdanningsopplegget. På dette punkt kan KRUS trekke lærdommer fra Politihøgskolens sterkere vektlegging av å benytte allmennfagene til å styrke det yrkesfaglige i undervisningen. Vår spørreundersøkelse viste at åtte av ti vurderte kombinasjonen av teori og praksis som viktig eller relativt viktig da de søkte opptak ved KRUS. Denne kombinasjonen kan eventuelt videreutvikles til bli et trekkplaster til fengselsbetjentutdanningen.

Gitt at politiyrket har en særegen identitet og en popularitet som gjør det mer uavhengig av svingninger i søkertall i takt med arbeidsløsheten, kan det være grunn til å dvele ved tiltak som kan bygge opp noe tilsvarende i fengselsbetjentyrket. I den sammenheng er det nærliggende å se på hvordan veksten i data- og økonomisk kriminalitet har ført med seg nye kompetansebehov i politiet. Dette er spesialiserte oppgaver som dekkes ved intern opplæring og delvis ved ekstern rekruttering. Hvis KRUS innpasses i høyskolesystemet og dermed må satse sterkere på forskningsbasert utdanning, kan det f.eks. åpne seg tilsvarende muligheter for å trekke til seg flere fagfolk for å utvikle det fengselsfaglige i forhold til det rehabiliteringsfaglige. Det kan bygges opp et attraktivt, tverrfaglig miljø der kriminalomsorgen utmeisles i skjæringspunktet mellom rehabiliteringsteori og fengselsfaglig yrkespraksis.

Tilbudet om fullfinansiert etter- og videreutdanning brukes i dag i informasjonsmateriellet om politiutdanningen. Det framgår av vår spørreundersøkelse at et klart flertall av aspirantene ved KRUS anser tilbud om gratis etterutdanning som viktig eller relativt viktig, og at en fjerdedel ser på utvikling av flere etterutdanningskurs som en mulig forbedring ved KRUS. Det kan derfor være aktuelt å satse på videreutvikling av et systematisk og gratis etter- og videreutdanningstilbud som en integrert del av fengselsbetjentenes yrkespraksis.

Gjennom vår spørreundersøkelse forsøkte vi også å få rede på om betalt utdanning var så viktig at det aktivt styrte søkerens utdanningsvalg da de søkte opptak ved KRUS. Et lite flertall av de spurte avsannet dette, men resultatet kan skyldes at vi bare intervjuet aspiranter som fulgte et ettårig studieløp. Tilsvarende spørsmål stilt til aspiranter i toårig utdanning kunne kanskje ha nyansert oppfatningen av hvilken effekt betalt utdanning har på rekrutteringen. Politihøgskolen ble ikke rammet av rekrutteringssvikt ved overgang til lånefinansiert utdanning. Et scenario for Avinors flygelederutdanning er at det høye lønnsnivået i dette yrket vil hindre søkersvikt hvis utdanningen i framtiden blir lånefinansiert.

Selv om Politihøgskolen altså ble forskånet fra søkersvikt, er det ikke garantert at Avinor og KRUS vil oppleve det samme ved en eventuell overgang til lånefinansiert utdanning. Erfaringene fra politiutdanningens avvikling

av betalt etatsutdanning tilsier at dette må gjøres med varsomhet. Det var problematisk å ha to kull med ulike utdanningsvilkår gående ved skolen på samme tid. I tillegg rådet det en viss usikkerhet om når betalt utdanning faktisk ville bortfalle. Ordningen med å gi lønnskompensasjon til de nye kullene ledet til flere års uro omkring ulike lønnsrammer. Selv i ettertid er det vanskelig å vurdere effekter på søkertallene av den lønnskompensasjon som ble gitt til de nye studentene ved Politiutdanningsskolen. Den sikreste konklusjon som kan trekkes er at omlegging i politiutdanningen førte til en del intern usikkerhet, og at tilsvarende overganger til lånefinansiert utdanning bør skje i henhold til klare retningslinjer slik at alle vet hvilke vilkår som gjelder.

Selv om det kan sies å være en trend bort fra etatsfinansiert utdanning, er det ikke sikkert at etablerte etatsutdanninger sporenstreks vil falle inn i den samme fold som tradisjonelle utdanningsløp på høyere nivå. Etatsutdanningenes særpreg med sterke innslag av yrkespraksis i pensum, samt praksisperioder og plikttjeneste som kompensasjon for betalt utdanning, gjør at en omlegging til lånefinansiert utdanning framstår som et komplisert puslespill. Ut fra et rekrutteringsperspektiv kan det derfor være hensiktsmessig å vurdere for eksempel en opptrapping av etter- og videreutdanningstilbudene ved KRUS, samt en solid forankring av det reviderte teoretiske pensum i fengselsbetjentenes yrkespraksis, som parallelle tiltak ved en eventuell omlegging. Det hele kan få karakter av en liten omstillingspakke, og her ligger det en utfordring i å utforme tiltakene i krystallklare former.

Vår gjennomgåelse av studier omkring ungdommers valg av utdanning og yrke kan kaste ytterligere lys over motivasjonsfaktorer og hva som oppfattes som attraktivt for utdanningssøkende. Selv om disse studiene i hovedsak er utført blant elever i videregående skole, altså i en lavere aldersgruppe enn KRUS' rekrutteringsgrunnlag, kommer det fram relevant informasjon. Ett funn er en betydelig interesse for helse- og sosialfaglige utdanninger, men elevenes oppfatninger om endelig yrkesvalg innenfor helse- og sosialsektoren er lite fasttømret. Et annet funn er at faglige aspekter ved framtidig yrke synes å telle mer enn selve avlønningen. Videre karrieremuligheter og tilgang til etter- og videreutdanning motiverer også. Hvis KRUS skulle velge å påvirke utdanningssøkende under det alderssegment som i dag utgjør grunnstammen i søkermassen, kan det være naturlig å bearbeide disse og andre holdninger blant de utdanningssøkende. Til tross for at oppfatninger om framtidig yrke kan endres i løpet av tiden som tilbringes på skolebenken, tyder mange undersøkelser på at hovedretningen stokes ut i ung alder.

Vedlegg 4

En sammeligning av etatatsutdanning på KRUS og studiepoengsbasert høyskoleopplæring

Se møtereferatene fra 26.11.03 punkt 2.

Følgende punkter ble presentert på møtet:

- Lærerbakgrunn/utdanning og jobberfaring
- Inntakskrav og utdanningsnivå på aspirantene ved inntak
- Samarbeidspartnere og konkurrenter - HiN, HiB, HiO, HiØ, HiH for eksempel PHS og samtaler om opplæringsmodell
- Søkere til lærerjobber
- Opplæringsmodell
- Opplæringsplan
 - Temabasert
 - Opplæringsformer og evalueringsformer
 - Sensorer
 - Høyskolepedagogikkutdanning
 - Litteraturvalg
 - Fagbibliotek
 - Antall litteratursider i hvert tema og i emnene
 - Lærebøker utviklet på KRUS

Der framgår av referatet fra EL's presentasjon hvordan grunnutdanningens rammer og organisering er.

Ved å se på opplæringsplanen framgår det hvilke tema og emner det undervises i og hvilke fagbøker som anvendes. Dette er litteratur som enten er utarbeidet for kriminalomsorgen eller bøker og artikler som anvendes ellers i høyskolesystemet. Sidetallet som er presentert samsvarer med det som er gjeldende praksis ellers i høyskolesystemet – ca 200 sider pr vektall eller pr 3 studiepoeng.

Opplæringsens organisering lagt opp etter problembasert læring og mappevurdering er også i samsvar med det som anvendes i det ordinære høyskolesystemet.

Våre lærere er en blanding av akademikere med hovedfag og fengselsfaglærere – fengselsbetjenter med tilleggsutdanning fra høyskole eller universitet. Lærerne kommer i stor grad fra høyskolesektoren og brukes som sensorer i det samme systemet. De bekrefter alle at vår opplæring ligger på dette nivået.

Oversikt over lærerne på dette tidspunktet:

Team 1.

Anne D. Pedagog – hovedfag, Arvid B. – pedagog hovedfag, Per Eirik L. – fengselsbetjent og i gang med mastergrad

Team 2.

Thomas F. fengselsbetjent og i gang med kriminologi hovedfag, Vivian N. Fengselsbetjent og sosionom, Ingvild F. Hovedfag i pedagogikk

Team 3.

Trygve S. Sosionom med tilleggsutdanning, Elisabeth L. Hovedfag i kriminologi, Heidi D. Hovedfag i pedagogikk

Team 4.

Siri B.U. fengselsbetjent og sosionom, Sven L. Hovedfag i idrett, Frode H. Jurist

Team 5.

Sven-Erik S. Jurist, Kristin R. Hovedfag i psykologi, Knut E. Fengselsbetjent og mastergrad

Team 6.

Siv H. hovedfag i sosiologi, Doris B. Fengselsbetjent og tre grunnfag, Øyvind J. Sosionom med tilleggstudanning.

Team 7. (Verksbetjentutdanningen)

Øyvind J. (se over) og Geir E, fengselsbetjent med tilleggstudanning

Team 8. (Østland III)

Johan T. førstebetjent, Geir E. (se over), Knut A. Hovedfag i idrett.

Lærere i andre oppgaver eller med permisjon: I.P.B. lektor, Birgitte S. Jurist, Annette S.

Hovedfag i ped., Knut A. (se over)

Avd.leder: Egil L. Hovedfag i sos.ped., studieleder Kirsti.N. hovedfag i ped.

Det er viktig å presisere at de eksterne foreleserne vi bruker i all hovedsak er personer som betraktes å ligge i front av sine fagområder i Norge. Noen eksempler er; professor Sigurd Allern, professor Thomas Mathiessen, professor Liv Finstad, Psykiater Randi Rosenkvist, psykolog Per Isdal.

1.opplæringsår/praksisåret:

Dette er beregnet til å inneholde ca 50 % som arbeidskraft/selvstendig tjeneste for praksisanstaltene. Det er jo opplæring også i dette all den tid den selvstendige tjenesten går parallelt med undervisningsdager. I andre opplæringer ville denne praksisen lett kunne tolkes som opplæring, men fratatt denne tiden gir dette opplæringsåret 30 studiepoeng. Det er viktig å huske at 4-6 uker på forkurset også er medregnet i dette.

2. opplæringsår/teoriåret:

Dette er et fullt studieår med tett oppfølging. Dette bør etter argumentasjonen over gi 60 studiepoeng.

Dermed bør den samlede opplæringen gi til sammen 90 studiepoeng.

Vedlegg 5

INNHOOLD I KRIMINALOMSORGSFAGET

- utarbeidet av høyskolegruppen i samarbeid med KRUS – 04 -

1. Miljøarbeid i fengsel

Det som først og fremst er knyttet til kompetansen på KRUS, som ingen andre besitter

- kontaktbetjentarbeid
- progresjonssoning
- felleskap i fengsel
- selvskader i fengsel
- fagstrategi
- programmer
- metodikkbegrenset miljøarbeid
- innsatte
- avmakt i fengselssammenheng
- motmakt i fengselssammenheng
- hierarki
- isolasjonsproblematikk i fengsel
- rehabiliteringsforutsetninger
- soningsforhold
- soningsformer, åpen, lukket, enerom
- konflikthåndtering
- krisehåndtering
- relasjonsbygging mellom innsatte
- relasjonsbygging mellom betjenter og innsatte
- varetekt

Den kompetansen som både KRUS besitter og som også andre høyskoler/universitet besitter, men som må ses i et fengselsperspektiv

- sosialkunnskap
- individuell destruktivitet
- individuelle dysfunksjoner
- kommunikasjon
- samtaleteknikk – MI
- tverrfaglighet
- Metadon, Subitex
- medisinerings/helse
- diagnoser
- botrening
- utdanning
- skolering
- etterutdanning
- individfokusering
- selvmord
- multiproblemer
- ruskompetanse
- forskning
- lukket institusjon

- samarbeid
- familieforhold, barn, mor, far
- identitet
- behandling
- anvendt gruppepsykologi
- rehabilitering
- veilederkompetanse
- konfliktforståelse
- kriseforståelse
- psykologisk kompetanse
- pedagogisk kompetanse
- miljøarbeid
- menneskekunnskap

2. Jus

Det som først og fremst er knyttet til kompetansen på KRUS, som ingen andre besitter

- beslutningsmyndighet i fengsel
- kontrakt
- straffegjennomføring
- tvangsmidler
- kriminalitet
- taushetsplikt i kriminalomsorgen
- kontroll
- justissektoren og fengsel
- straffegjennomføringsloven
- straff
- restriksjoner
- makthåndtering
- rapportskriving

Den kompetansen som både KRUS besitter og som også andre høyskoler/universitet besitter, men som må ses i et fengselsperspektiv

- sosialrett
- strafferett

3. Praktisk fengslslære og betjentrollen

Det som først og fremst er knyttet til kompetansen på KRUS, som ingen andre besitter

- avdelingstjeneste
- mottakelse
- kvinnesoning
- mannssoning
- uniformert yrke som fengselsbetjent
- makthierarki i fengsel
- innlåsing
- følger i fengsel
- fengselsrutiner

- innsmugling i fengsel
- permisjon fra fengsel
- løslatelse
- rolleendringer og krav i kriminalomsorgen
- rolleforventninger i fengsel
- gisselsituasjoner i fengsel
- brann i fengsel
- våpen i fengsel
- tvangsbehandling i fengsel
- visitasjon
- besøk
- betjentens generalistkompetanse
- pasifisering
- avdelingsrutiner
- transport av innsatte (også av politiet)
- et styrt yrke, regler og kommando
- programkompetanse - instruktører
- kontaktbetjent
- framtidsplan
- urinprøver
- sikkerhet, dynamisk, statisk, organisasjonsmessig
- uniform og miljøarbeid
- uniform og makt
- styringsmomenter og fengselsdrift
- ro og orden
- effektivitetsutfordringer i fengsel
- arbeidsdrift

Den kompetansen som både KRUS besitter og som også andre høyskoler/universitet besitter, men som må ses i et fengselsperspektiv

- arbeidsmiljø
- beslutningskompetanse
- smittevern
- misbruk
- vold
- trygghet
- kultur
- praktisk ledelseskompetanse
- stoffkompetanse
- forvaltningssamarbeid
- arbeidsmarkedskompetanse

4. Kriminalkunnskap

Det som først og fremst er knyttet til kompetansen på KRUS, som ingen andre besitter

- tilbakefall – residiv i forhold til (re)habilitering i fengsel
- maktkilder og maktbruk i fengsel
- makt i fengselssammenheng
- fengselsforståelse

Den kompetansen som både KRUS besitter og som også andre høyskoler/universitet besitter, men som må ses i et fengselsperspektiv

- myndighet
- stigma
- organisert kriminalitet
- kriminalitetskategorier
- kriminalitetens årsaker
- kriminalitetsformer
- statistikk
- avvik
- rangorden
- penologi
- kriminologi
- levekår
- organisasjonskompetanse
- samfunnsforståelse
- institusjonssosiologi

5. Etikk

Det som først og fremst er knyttet til kompetansen på KRUS, som ingen andre besitter

- etiske retningslinjer for kriminalomsorgen
- forhold til kriminalitet
- fordømmelse i forhold til kriminalitet
- fangesyn
- kollegialitet i fengsel
- lojalitet i fengselssammenheng
- privat/personlig/profesjonell i fengselssammenheng
- yrkesmoral i kriminalomsorgen
- kriminalomsorgens verdigrunnlag
- overordnede mål, målsettinger for kriminalomsorgen

Den kompetansen som både KRUS besitter og som også andre høyskoler/universitet besitter, men som må ses i et fengselsperspektiv

- menneskeverd
- internasjonale konvensjoner
- mobbing
- filosofi
- kulturforståelse
- etikk
- moral
- verdier
- menneskerettigheter
- humanisme

6. Språk

Det som først og fremst er knyttet til kompetansen på KRUS, som ingen andre besitter

- fengselsengelsk

Den kompetansen som bare finnes på høyskoler/universiteter utenfor KRUS

- språkopplæring (annet enn engelsk)

Vedlegg 6 – 11

Vedlegg 6

Forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler

Fastsatt av utdannings- og forskningsdepartementet 2. januar 2003 med hjemmel i lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler §§ 2 nr. 8, 12, 13 og 48 nr. 1 og lov 11. juli 1986 nr. 53 om private høyskoler §§ 9, 10a og 10b

Kap 1 Generelle bestemmelser

§ 1 Virkeområde

Forskriften gjelder behandling av saker etter lov om universiteter og høyskoler § 1 nr. 2, kapittel 3 og § 48, og saker etter lov om private høyskoler §§ 9 og 10a, samt fastsetting av krav til kvalitetssikringssystem ved statlige og private høyere utdanningsinstitusjoner.

§ 2 Kompetanse

1. Styret for Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) – i denne forskrift benevnt organet – er vedtaksført for behandling av saker etter denne forskrift når lederen, eller lederens stedfortreder, og tre andre medlemmer er til stede. Ved stemmelikhet er lederens stemme avgjørende.
2. Organet oppnevner sakkyndige til å forestå evalueringer. De sakkyndige skal ha kompetanse innen minst ett av følgende:
 - a) evaluering
 - b) kvalitetssikring
 - c) det fagområdet som skal evalueres eller annet relevant fagområde
3. Organet fastsetter utfyllende kriterier for de sakkyndiges kompetanse og for oppnevning av disse.

§ 3 Forholdet til forvaltningsloven

Forvaltningsloven gjelder ved behandling av saker etter denne forskrift, med følgende unntak og presiseringer:

- a. Vedtak etter §§ 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12 og 13 regnes som enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b.
- b. Bare den som et vedtak direkte gjelder, kan klage over vedtak fattet av organ for akkreditering og evaluering.
- c. Organets faglige vurdering av de faktiske forhold i samband med vedtak etter §§ 5, 6, 8, 9, 10 og 11 kan ikke påklages.
- d.

Kap 2 Kvalitetssikringssystem

§ 4 Krav til kvalitetssikringssystem

1. Institusjoner under lov om universiteter og høyskoler og private høyskoler som er akkreditert etter lov om private høyskoler § 10a, skal ha et system som tilfredsstillende dokumenterer kvalitetssikringsarbeidet og kan avdekke sviktende kvalitet.
2. Kvalitetssikringssystemet skal omfatte alle prosesser som har betydning for studiekvaliteten, fra informasjon overfor mulige søkere til avslutning av studiet. Rutiner for studentevaluering av undervisningen, selvevaluering og institusjonens oppfølging av evalueringer, dokumentasjon av institusjonens arbeid med læringsmiljøet, samt rutiner for kvalitetssikring av nye studietilbud, skal inngå.
3. Institusjonene skal ha rutiner som sikrer kontinuerlige forbedringer av systemet.
4. Organet fastsetter, i samråd med sektoren, kriterier som kvalitetssikringssystemet skal evalueres i forhold til.

§ 5 Evaluering av institusjonenes system for kvalitetssikring

1. Organet skal gjennomføre evaluering av systemet for kvalitetssikring ved institusjoner under lov om universiteter og høyskoler og private høyskoler som er akkreditert etter lov om private høyskoler § 10a. Evalueringen av systemet for kvalitetssikring omfatter både systemets strukturelle oppbygging, den dokumentasjon det frembringer og de vurderinger av utdanningskvaliteten som institusjonen selv gjør. Det skal ikke gå mer enn 6 år mellom hver evaluering av den enkelte institusjon. Organet fastsetter en tidsplan for evalueringen.
2. Organet skal oppnevne sakkyndige til å gjennomføre evalueringen, og fastsette mandat for evalueringen.
3. De sakkyndige skal peke på områder hvor institusjonen bør videreutvikle sine systemer og skal gi en tilråding om hvorvidt systemet sett under ett er tilfredsstillende.
4. Organet skal sende de sakkyndiges evalueringsrapport til institusjonen, som skal gis en frist på minst 6 uker til å uttale seg.
5. Dersom organet, etter at institusjonen har uttalt seg, finner at det foreligger vesentlige mangler ved kvalitetssikringssystemet, skal institusjonen gis en frist på 6 måneder til å rette opp forholdene.

§ 6 Tilbaketrekking av myndighet til å etablere studier

1. Hvis organet, på bakgrunn av de sakkyndiges rapport, institusjonenes uttalelse og eventuelle tiltak, samt eventuelle tilhørende ny sakkyndig vurdering, fatter vedtak om at en institusjons system for kvalitetssikring ikke er tilfredsstillende, skal dette oversendes departementet. Vedtaket sendes også institusjonen med opplysning om klagefrist.
2. Dersom vedtaket ikke blir påklaget innen klagefristens utløp, trekker departementet tilbake en institusjons myndighet til å etablere nye studier som er gitt i lov om universiteter og høyskoler § 46 eller lov om private høyskoler § 10b.
3. Tilbaketrekking av myndighet til å etablere studier gjelder inntil organet har foretatt en ny evaluering av institusjonens system for kvalitetssikring. Institusjonen kan kreve at en ny evaluering iverksettes innen ett år etter at retten til å etablere studier er trukket tilbake av departementet. Når mangler ved kvalitetssikringssystemet er rettet opp, må institusjonen selv kontakte organet for iverksettelse av en ny vurdering. Dersom organet etter ny evaluering finner systemet for kvalitetssikring tilfredsstillende, skal departementet gi institusjonen myndighet til å etablere nye studier som institusjonen er akkreditert for, jf. lov om universiteter og høyskoler § 46 og lov om private høyskoler § 10b.
- 4.

Kap 3 Akkreditering av institusjoner og studietilbud og godkjenning av eksamener og grader

§ 7 Standarder for akkreditering av institusjoner

1. Denne bestemmelse fastsetter de standarder som skal legges til grunn for å akkreditering av høyskoler etter lov om private høyskoler § 10 a og vitenskapelige høyskoler og universiteter etter lov om universiteter og høyskoler § 13. nr.1 bokstav b.
2. En forutsetning for akkreditering er at institusjonen har et tilfredsstillende system for kvalitetssikring (jf. §§ 4 og 5).
3. For å bli akkreditert høyskole må følgende vilkår være oppfylt
 - a) Institusjonens primærvirksomhet skal være høyere utdanning, forskning og formidling.
 - b) Institusjonen skal ha rett til å tildele lavere grad for minst ett studietilbud, og ha uteksaminert lavere grads kandidater i minst to år.
 - c) Institusjonen skal ha forsknings- og utviklingsvirksomhet (FOU) relatert til sine fagområder.
 - d) Institusjonen skal ha egenkompetanse innenfor sentrale fagområder som inngår i studieprogram.
 - e) Institusjonen skal ha fagbibliotek.
 - f) Institusjonen skal ha et styre med representasjon fra ansatte og studenter

- g) Institusjonen skal ha en infrastruktur og organisering for å drive høyere utdanning.
4. For å bli akkreditert som vitenskapelig høyskole må følgende vilkår være oppfylt:
 - a) Vilkårene i nr. 3 må være oppfylt
 - b) Institusjonen skal ha vitenskapelig personale og stabil forskningsvirksomhet av høy kvalitet.
 - c) Institusjonene skal ha en organisasjon og infrastruktur for å drive høyere utdanning og forskning.
 - d) Institusjonen skal ha rett til å tildele høyere grad for minst ett studietilbud eller studieløp av minst 5 års varighet, og ha uteksaminert høyere grads kandidater i minst to år.
 - e) Institusjonen skal ha selvstendig rett til å tildele doktorgrad og ha en stabil forskerutdanning.
 - f) Institusjonen skal være knyttet til nasjonale og internasjonale nettverk i forbindelse med høyere utdanning og forskning og delta i det nasjonale samvirke når det gjelder forskerutdanning.
 5. For å bli akkreditert som universitet må følgende vilkår være oppfylt:
 - a) Vilkårene i nr 3 må være oppfylt.
 - b) Institusjonen skal ha vitenskapelig personale og stabil forskningsvirksomhet av høy kvalitet.
 - c) Institusjonen skal ha en organisasjon og infrastruktur for å drive høyere utdanning og forskning.
 - d) Institusjonen skal ha selvstendig rett til å tildele høyere grad eller andre studieløp av minst fem års varighet på minst fem områder, samt lavere grads utdanninger innen flere fagområder. Institusjonen skal ha uteksaminert kandidater på de fleste av disse fagområdene.
 - e) Institusjonen skal ha selvstendig rett til å tildele doktorgrad på minst fire fagområder, hvorav to av fagområdene må være sentrale i forhold til regionale virksomheters verdiskapning samtidig som fagområdene har nasjonal betydning. Institusjonen skal ha en stabil forskerutdanning.
 - f) Institusjonen skal være tilknyttet nasjonale og internasjonale nettverk i forbindelse med høyere utdanning og forskning og delta i det nasjonale samvirke når det gjelder forskerutdanning.
 6. Organ for akkreditering og evaluering fastsetter i forskrift utfyllende kriterier for akkreditering.

§ 8 Akkreditering av institusjoner

1. Institusjon under lov om universiteter og høyskoler og institusjoner med eksamensrett eller akkreditering etter lov om private høyskoler kan søke organet om akkreditering av institusjonen.
2. Organet skal oppnevne sakkyndige til å foreta den faglige vurderingen av søknad om akkreditering av institusjoner og fastsette mandat for evalueringen.
3. Organet sender de sakkyndiges rapport til den berørte institusjon som skal gis en frist på minst 6 uker til å uttale seg før organet fatter vedtak.
4. Dersom en institusjon får avslag på søknad om akkreditering i annen institusjonskategori, kan organet bestemme at det kan gå inntil 2 år før ny søknad kan fremmes.
5. Organets vedtak om akkreditering som akkreditert høyskole, vitenskapelig høyskole eller universitet oversendes departementet.
6. Organets vedtak om akkreditering som akkreditert høyskole skal angi hvilke faglige fullmakter akkrediteringen innebærer, jf. lov om private høyskoler §10b første, annet og tredje ledd.

§ 9 Akkreditering av studietilbud

1. Institusjon under lov om universiteter og høyskoler, og institusjoner som er akkreditert etter lov om private høyskoler § 10a, kan søke organ for akkreditering og evaluering om akkreditering av studietilbud som institusjonen selv ikke har myndighet til å etablere.
2. Organet skal oppnevne sakkyndige til å foreta den faglige vurderingen av søknad om akkreditering av studietilbud og fastsette mandat for evalueringen.
3. Organet sender de sakkyndiges rapport til den berørte institusjon som skal gis en frist på minst 6 uker til å uttale seg før organet fatter vedtak.
4. Organet skal i forskrift fastsette standarder som skal legges til grunn for akkreditering av studietilbud. Organet skal på forhånd innhente forslag fra sektoren.

5. Organet skal påse at standardene er i tråd med de internasjonale standarder som Norge er forpliktet til å følge.
6. Eventuelle forskrifter fastsatt med hjemmel i lov om private høyskoler § 10b, lov om universiteter og høyskoler § 45 nr. 1 og rammeplaner, jf. § 46 nr. 4, skal legges til grunn for akkrediteringen.
7. Ved akkreditering av forskerutdanninger skal organet foreta en vurdering av fagområdets betydning i forhold til regionale virksomheters verdiskapning og dets nasjonale betydning, jf. § 7 nr. 5 bokstav e.
8. Dersom en akkrediteringssøknad blir avslått, kan organet bestemme at det kan gå inntil 2 år før ny søknad kan fremmes.

§ 10 Revisjon av akkreditering

1. Organet kan på fritt grunnlag foreta en evaluering av en institusjon eller et studietilbud med sikte på revidering av akkreditering som tidligere er gitt.
2. Standarder som er fastsatt i § 7 eller med hjemmel i denne eller med hjemmel i § 9, legges til grunn for evalueringen. Ved revisjon av etablerte studietilbud skal organet også legge vekt utdanningens faglige nivå og dokumenterte resultater.
3. Organet skal oppnevne sakkyndige til å gjennomføre evalueringen, og fastsette mandat for evalueringen.
4. Organet sender de sakkyndiges rapport om evaluering av et studietilbud eller en institusjon til den berørte institusjon, som skal gis en frist på minst 6 uker til å uttale seg.
5. Dersom organet finner at et studietilbud ikke er i tråd med de krav som stilles, skal institusjonen gis en frist på 6 måneder til å iverksette tiltak for å forbedre dette.
6. Organets vedtak om å trekke tilbake akkreditering av et studietilbud sendes institusjonene med kopi til departementet. Institusjonen skal umiddelbart trekke tilbake studietilbudet. Departementet følger opp tilbaketrekking av rettigheter gitt med hjemmel i lov om universiteter og høyskoler §§ 45 og 46, og lov om private høyskoler § 10b.
7. En institusjon som har mistet akkreditering for et studietilbud, skal inngå avtale med en annen institusjon som kan ta det faglige ansvaret for at studentene skal kunne gå opp til eksamen, eller iverksette tiltak, godkjent av organet, som gjør det mulig for studentene å fullføre studiet ved institusjonen.
8. Dersom organet finner at en institusjon ikke fyller kravene til akkreditering, jf. § 7, gis institusjonen en frist på 6 måneder til å rette opp mangelfulle forhold. De sakkyndige foretar deretter en vurdering av hvorvidt dette er tilstrekkelig for å bringe institusjonen på det nødvendige faglige nivå.
9. Organets vedtak om å trekke tilbake akkreditering av en institusjon sendes til departementet, som skal trekke tilbake de rettigheter som akkrediteringen innebærer.
10. Eier av en institusjon som har mistet akkreditering som høyere utdanningsinstitusjon, skal inngå avtale med en annen institusjon som tilbyr tilsvarende studier, eller iverksette tiltak, godkjent av organet, som gjør det mulig for studentene å fullføre studiet ved institusjonen.
11. Dersom organet finner at en institusjon ikke lenger oppfyller kravene til en gitt institusjonskategori, skal vedtaket med organets tilråding sendes til departementet.

§ 11 Godkjenning av eksamener og grader etter lov om private høyskoler

1. Organet behandler søknad om godkjenning av enkeltstudier etter lov om private høyskoler § 9. Organet oppnevner faglig sakkyndige for sin behandling av søknaden. Organet fastsetter mandat og kriterier for sakkyndig vurdering. Organet skal også behandle søknader om vesentlige endringer i allerede godkjente studier og om utvidet eksamensrett for allerede godkjente studier.

2. Ved søknad om rett til å tildele grad forestår organet saksforberedelsen og innhenter sakkyndig vurdering. Vedtaket med organets tilråding om godkjenning sendes til departementet.
3. Organet skal utarbeide retningslinjer for behandling av søknader om eksamensrett, herunder krav til utforming av søknader og krav til dokumentasjon av styringsordning og reglementer med mer etter lov om private høyskoler kap. 2.
4. Tildelt eksamensrett gjelder slik det fremgår av organets eller departementets godkjenningsbrev. Et studium som er godkjent som heltids- eller deltidsstudium, kan tilbys på deltid eller heltid samme sted, og etter samme undervisningsmodell, forutsatt at studiet ellers er i samsvar med godkjenningen.

Kap 4 Godkjenning av utdanning fra utenlandsk eller norsk institusjon som ikke går inn under lov om universiteter og høyskoler eller lov om private høyskoler. Fritak for eksamen eller prøve

§ 12 Generell godkjenning

1. Organet avgjør søknader om generell godkjenning av utenlandsk utdanning og norsk utdanning som ikke faller inn under lov om universiteter og høyskoler eller lov om private høyskoler. Godkjenningen skal angi en generell uttelling i studiepoeng i forhold til utdanninger som gis med hjemmel i nevnte lov § 45, og om utdanningen i nivå og omfang svarer til norsk grad.
2. Søknad om generell godkjenning skal inneholde bekreftede dokumenter fra den aktuelle utdanningsinstitusjon eller attestert kopi av slik dokumentasjon. Organet kan gi nærmere retningslinjer for krav til dokumentasjon.
3. Ved generell godkjenning av utenlandsk utdanning skal organet påse at utdanningen det søkes godkjenning for, er godkjent som høyere utdanning i det aktuelle land. Organet kan i unntakstilfelle dispensere fra dette.
4. Generell godkjenning kan gis for en bestemt tid. Organet skal trekke tilbake godkjenninger når det finner at utdanningen ikke lenger er faglig jevn god med norsk høyere utdanning. Ved endring eller bortfall av generell godkjenning skal organet sørge for at det etableres rimelige overgangsordninger.
5. Organet skal sørge for at vedtak om generell godkjenning gjøres offentlig tilgjengelig.
6. Organet skal følge opp at norske interesser og forpliktelser etter internasjonale avtaler om godkjenning og informasjon om høyere utdanning ivaretas. Organet kan få nasjonale oppgaver på dette området.

§ 13 Godkjenning som faglig jevn god med grad, del av grad eller utdanning institusjonen gir. Fritak for eksamen eller prøve

1. Institusjoner under lov om universiteter og høyskoler og private høyskoler som er akkreditert etter lov om private høyskoler § 10a avgjør selv individuelle søknader om godkjenning av utenlandsk eller norsk utdanning som ikke faller inn under loven, som faglig jevn god med grad, del av grad eller utdanning som institusjonen gir, jf. denne lov § 48 nr. 2. Institusjonen skal rapportere om sine avgjørelser til organet.
2. Private høyskoler som er akkreditert etter lov om private høyskoler § 10a avgjør selv saker om fritak for eksamen eller prøve fra institusjoner som ikke går inn under lov om universiteter og høyskoler eller har eksamensrett etter lov om private høyskoler § 9. Fritak for eksamen eller prøve skal gis når det godtgjøres at tilsvarende eksamen er avlagt ved en annen institusjon.

Kap 5 Klage

§ 14 Klagenemnd

1. Departementet oppnevner klagenemnd som avgjør klager over vedtak fattet av organet.
2. Klagenemnda skal ha 5 medlemmer med personlige varamedlemmer. Ett medlem skal være

student. Leder og varamedlem for leder skal fylle de lovbestemte krav for lagdommere.

3. Leder skal ikke være tilsatt eller medlem av styre ved institusjon som kommer inn under lov om universiteter og høyskoler eller lov om private høyskoler.

§ 15 Klagenemndas avgjørelse

1. Klagenemnda er vedtaksfør når lederen, eller varamedlem for leder, og tre andre medlemmer er til stede. Ved stemmelikhet er lederens stemme avgjørende.
2. Klagenemndas vedtak kan ikke påklages.

Kap 6 Sluttbestemmelser

§ 16 Overgangsregler

1. Institusjonene skal innen 1 år fra denne forskriften trer i kraft, ha utviklet et tilfredsstillende system for kvalitetssikring.
2. Innen 5 år etter at denne forskriften trer i kraft, skal alle institusjoner ha vært gjenstand for evaluering av kvalitetssikringssystemet, jf. § 5.

§ 17 Endringer i andre forskrifter

Forskrift av 15. april 1992 nr. 1268 om godkjenning av utdanning som faglig jevngod med grad fastsatt etter universitetsloven § 49 og forskrift av 26. oktober 1999 nr. 1130 om godkjenning av utenlandsk utdanning som faglig jevngod med sivilingeniør- og siviløkonomgraden oppheves.

§ 18 Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft straks.

FORSKRIFT OM KRITERIER FOR AKKREDITERING AV INSTITUSJONER OG STANDARDE OG KRITERIER FOR AKKREDITERING AV STUDIETILBUD I NORSK HØGRE UTDANNING

Fastsatt av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (NOKUT) 05.05.2003 med hjemmel i Utdannings- og forskningsdepartementets forskrift om akkreditering, evaluering og godkjenning etter lov om universiteter og høyskoler og lov om private høyskoler § 7.6 og § 9.4 gjeldende fra 02.01.03.

§ 1 Virkeområde

Forskriften gjelder akkreditering av institusjoner og akkreditering av studietilbud etter lov om universiteter og høyskoler kapittel 3 § 12 punkt 2, og etter lov om private høyskoler §§ 9 og 10a. Bestemmelsene som er fastsatt i departementets forskrift gjeldende fra 02.01.03, er uthevet med fete typer.

§ 2 Kriterier for akkreditering av institusjoner

§ 7. 1

Denne bestemmelse fastsetter de standarder som skal legges til grunn for akkreditering av høyskoler etter lov om private høyskoler § 10a og vitenskapelige høyskoler og universiteter etter lov om universiteter og høyskoler § 13. nr.1 bokstav b.

§ 7. 2

En forutsetning for akkreditering er at institusjonen har et tilfredsstillende system for kvalitetssikring (jf. §§ 4 og 5).

§ 7. 3

For å bli akkreditert høyskole må følgende vilkår være oppfylt:

- a) Institusjonens primærvirksomhet skal være høyere utdanning, forskning og formidling.
- b) Institusjonen skal ha rett til å tildele lavere grad for minst ett studietilbud, og ha uteksaminert lavere grads kandidater i minst to år.
 - På fagområder der institusjonen gir lavere grads utdanningstilbud må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av bachelorgradsstudier § 3.2 a-d
 -
- c) Institusjonen skal ha forsknings- og utviklingsvirksomhet (FoU) relatert til sine fagområder.

d) Institusjonen skal ha egenkompetanse innenfor sentrale fagområder som inngår i studieprogram.

e) Institusjonen skal ha et fagbibliotek.

- Biblioteket må ha hensiktsmessige lokaler med arbeidsplasser, kompetent personale og relevante tjenester for de informasjonssøkende.

f) Institusjonen skal ha et styre med representasjon fra ansatte og studenter.

g) Institusjonen skal ha en infrastruktur og organisering for å drive høyere utdanning.

- Institusjonen må være godt organisert og ha personellressurser og fasiliteter som gjør den i stand til å yte god informasjon, gode administrative studenttjenester og god studentvelferd.
- Institusjonen må ha egnede arbeidsforhold for ansatte.
- Institusjonen må ha tilstrekkelige og egnede undervisningsrom, undervisningsutstyr, grupperom og arbeidsplasser for studentene.
-
- Institusjonen må ha tilfredsstillende bygninger, rom og utstyr for sin FoU-virksomhet, samt tilgang til feltområder i den grad virksomheten krever dette.
- Institusjonen skal ha en klar forankring av ledelse og ansvar for undervisningen og FoU-virksomheten.
- Institusjonen skal vise at den er i stand til å utvikle sitt fagpersonale og sin undervisning i samsvar med studentenes behov, fagets og samfunnets utvikling.

§ 7.4

For å bli akkreditert som vitenskapelig høyskole må følgende vilkår være oppfylt:

a) Vilkårene i § 7.3 må være oppfylt.

b) Institusjonen skal ha vitenskapelig personale og stabil forskningsvirksomhet av høy kvalitet.

- På fagområder der institusjonen gir doktorgradsutdanning må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av doktorgradsstudier § 3.4 c-e.
- På fagområder der institusjonen gir høyere grads utdanningstilbud må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av mastergradsstudier § 3.3 d-e.

- Innenfor andre fagområder må institusjonen ha kvalifisert fagpersonale og kunne vise til dokumenterte resultater fra FoU-virksomhet.

c) Institusjonen skal ha en organisasjon og infrastruktur for å drive høyere utdanning og forskning.

- I tillegg til kravene som følger av departementets § 7.3g skal infrastruktur og organisasjon være godt tilpasset institusjonens forskningsaktivitet. Dette gjelder spesielt:
 - FoU-virksomhetens plass i institusjonens strategi og planer, organisering og budsjetter
 - IKT-opplegg med maskin- og programvare og brukerstøtte som er tilpasset kravene til FoU-virksomhet på høyt nivå

d) Institusjonen skal ha rett til å tildele høyere grad for minst ett studietilbud eller studieløp av minst 5 års varighet, og ha uteksaminert høyere grads kandidater i minst to år.

e) Institusjonen skal ha selvstendig rett til å tildele doktorgrad og skal ha en stabil forskerutdanning.

- Institusjonen har en stabil forskerutdanning når den har utdannet kandidater.

f) Institusjonen skal være knyttet til nasjonale og internasjonale nettverk i forbindelse med høyere utdanning og forskning og delta i det nasjonale samvirke når det gjelder forskerutdanning.

§ 7.5

For å bli akkreditert som universitet må følgende vilkår være oppfylt:

a) Vilkårene i § 7.3 må være oppfylt.

b) Institusjonen skal ha vitenskapelig personale og stabil forskningsvirksomhet av høy kvalitet.

- På fagområder der institusjonen gir doktorgradsutdanning må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av doktorgradsstudier § 3.4 c-e.
- På fagområder der institusjonen gir høyere grads utdanningstilbud må institusjonen dokumentere at den har faglig kompetanse og FoU-virksomhet i henhold til standarder og kriterier for akkreditering av mastergradsstudier § 3.3 d-e.
- Innenfor andre fagområder må institusjonen ha kvalifisert fagpersonale og kunne vise til dokumenterte resultater fra FoU-virksomhet.

c) Institusjonen skal ha en organisasjon og infrastruktur for å drive høyere

utdanning og forskning.

- I tillegg til kravene som følger av departementets § 7.3g skal infrastruktur og organisasjon være godt tilpasset institusjonens forskningsaktivitet. Dette gjelder spesielt:
 - FoU-virksomhetens plass i institusjonens strategi og planer, organisering og budsjetter
 - IKT-opplegg med maskin- og programvare og brukerstøtte som er tilpasset kravene til FoU-virksomhet på høyt nivå

d) Institusjonen skal ha selvstendig rett til å tildele høyere grad eller andre studieløp av minst fem års varighet på minst fem områder, samt lavere grads utdanninger innen flere fagområder. Institusjonen skal ha uteksaminert kandidater på de fleste av disse fagområdene.

e) Institusjonen skal ha selvstendig rett til å tildele doktorgrad på minst fire fagområder, hvorav to av fagområdene må være sentrale i forhold til regionale virksomheters verdiskaping samtidig som fagområdene har nasjonal betydning. Institusjonen skal ha en stabil forskerutdanning.

- Institusjonen har en stabil forskerutdanning når den har utdannet kandidater på minst to fagområder og på minst to andre områder har igangsatt organisert forskerutdanning.

f) Institusjonen skal være tilknyttet nasjonale og internasjonale nettverk i forbindelse med høyere utdanning og forskning og delta i det nasjonale samvirke når det gjelder forskerutdanning.

§ 3

Standarder og kriterier for akkreditering av studietilbud

1 Studietilbud av et halvt til to års omfang

- a) Det må foreligge en studieplan.
- Studiet må ha et dekkende navn.
 - Opptakskrav må framgå av planen. Der det forutsettes forkunnskaper utover generell studiekompetanse, må disse presiseres.
 - Studiets mål må beskrives og relateres til institusjonens overordnede målsetting. Det må fremgå hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger studentene skal ha ved sluttført studium, og hva slags kompetanse utdanningen gir i forhold til videre studier og/eller yrkesutøvelse.
 - Studiets innhold må være på nivå med tilsvarende studier på universitets- og høghskolenivå.
 - Undervisnings- og læringsformene må beskrives, og organiseringen av læringsmiljøet må være egnet for å nå målsettingen for studiet.
 - Eksamens- og vurderingsordningen må oppfylle de faglige og formelle kravene som stilles til studier på

- universitets- og høghskolenivå, og må være relevant i forhold til den målsetting som er gitt for studiet.
 - Lærestoffet, publikasjoner, kompendier, artikler, bøker, videogrammer mv., må være oppgitt med forfatter, tittel, utgivelsesår og henvisning til hva som er pensum.
- b) Undervisningspersonalets og sensorenes kvalifikasjoner må tilfredsstillende gjeldende krav for undervisning og sensurering på universitets- og høghskolenivå.
- Undervisningspersonalet må normalt ha faglige og pedagogiske kvalifikasjoner på samme nivå som kreves for undervisning ved akkrediterte institusjoner.
 - Størrelsen på fagmiljøet må være tilpasset den undervisning, veiledning og det utviklingsarbeid som må utføres for å sikre den faglige kvaliteten i studietilbudet.
 - Sensorenes kvalifikasjoner må være på samme nivå som for sensorer ved akkrediterte institusjoner.
 - På nye fagområder der vitenskapelig fagkompetanse er svakt utviklet, må det fremlegges en kompetanseutviklingsplan.
- c) Studietilbudet må ha tilfredsstillende infrastruktur.
- Studietilbudet skal gjennomføres i egnede lokaler. Det må være tilstrekkelig tilbud av IKT-tjenester.
 - Studenter og personale må ha et tilfredsstillende tilbud av bibliotek-tjenester og -service.
 - Studiet må ha tilgang på spesialrom eller laboratorier med tilhørende infrastruktur der det er aktuelt. Jf. lov om private høghskoler § 10f.
- d) Studietilbudet må være knyttet til rutiner som sikrer og videreutvikler kvaliteten på tilbudet, bla gjennom studentinnflytelse.

2 Bachelorgradsstudier

- a) Betingelsene i § 3.1 må være oppfylt.
- b) Det må foreligge et eget bachelorgradsreglement.
- c) Studieplanen må inneholde informasjon om særtrekkene ved bachelorgradsstudiet og hva det kvalifiserer til.
- Av studieplanen må det fremgå hvilke konkrete fag, emner og emnegrupper med valgmuligheter studiet kan bestå av.
 - Av studieplanen må det fremgå hvilken kompetanse studiet gir i forhold til videre studier og arbeidsliv.

- d) Institusjonen må ha et stabilt fagmiljø knyttet til bachelorgradsstudiet.
- I hovedsak bør undervisningen være dekket av fast tilsatte.
 - Faglige og pedagogiske kvalifikasjoner vurderes etter de kriterier som til enhver tid er gjeldende for tilsetting og opprykk i vitenskapelige/kunstneriske stillinger.
 - Størrelsen på fagmiljøet må være tilpasset den undervisning, veiledning og det FoU-arbeid som må utføres for å videreutvikle faget og sikre den faglige kvaliteten i studietilbudet.
 - Minst 20 % av fagmiljøet bør normalt ha førstestillingskompetanse. På fagområder der vitenskapelig fagkompetanse generelt er svakt utviklet, må det fremlegges en forpliktende kompetanseutviklingsplan.
 - Fagmiljøet må drive aktivt FoU-arbeid og delta i relevante faglige nettverk.
 - Studentene skal gis innføring i FoU-virksomhet.

3 Mastergradsstudier

- a) Studietilbudet må oppfylle departementets forskrift om krav til mastergrad.
- b) Studieplanen må inneholde informasjon om type mastergrad, mål, faglig innhold, organisering og undervisnings- og vurderingsformer.
- Studiet må ha et dekkende navn.
 - Det må foreligge regler for opptak og rangering av kvalifiserte søkere, samt hvilke bachelorgrader eller annet som gir grunnlag for å bli tatt opp. Eventuelle tilleggskrav må være spesifisert.
 - Studiets mål må beskrives. Det må fremgå hvilke kunnskaper, ferdigheter og holdninger studentene skal ha ved sluttført studium, og hva slags kompetanse utdanningen gir i forhold til videre studier og arbeidsliv.
 - Mastergradsstudiets innhold, nivå og egenart skal være i samsvar med målene for studiet og med opptaksgrunnlaget.
 - Av studieplanen må det fremgå hvilke fag og emner med valgmuligheter studiet kan bestå av.
 - Studieplanen må synliggjøre hva som er studietilbudets kjerne.
 - Det må være en tydelig progresjon i studiet.
 - Undervisnings- og arbeidsformene må beskrives.

- Studiet må gi kunnskap om og erfaring med bruk av vitenskapelig metode, og være egnet til å utvikle forståelse, refleksjon og modning.
 - Vurderingsordningene må være relevante i forhold til studiets mål og arbeidsformer.
- c) Studietilbudet må ha tilstrekkelig infrastruktur.
- Undervisningen skal foregå i egnede lokaler. Det må være tilstrekkelig tilbud av tjenester innenfor IKT og bibliotek. Studiet må ha tilgang til spesialrom og feltområder med tilhørende utstyr der det er aktuelt.
- d) Undervisningspersonalet og sensorene må ha tilstrekkelig kompetanse.
- Institusjonen må ha fast ansatte med kompetanse innenfor studiets kjerneområder. Undervisningsbehovet må i hovedsak kunne dekkes av fast ansatte.
 - Størrelsen på miljøet må være tilpasset den undervisning, veiledning og det FoU-arbeid som må utføres for å videreutvikle faget og sikre den faglige kvaliteten i studietilbudet.
 - Et flertall av de ansatte i faglig stilling må ha førstestillings-kompetanse, derav minst 25 % med professorkompetanse.
 - For erfaringsbaserte mastergradsstudier vektlegges også fagtilsattes erfaring fra feltet, fagmiljøets nettverk mot praksisfeltet, ledelse og deltakelse i forskningsprosjekter, forsøks- og utviklingsarbeid og erfaring fra tilhørende grunnutdanning på feltet.
 - På områder der institusjonen har behov for supplerende kompetanse til mastergradsstudiet, må det legges frem en plan for hvordan en vil skaffe denne.
 - Det bør være samsvar mellom fagmiljøets kompetanse, FoU-virksomhet og fagområdet for studiet. Mindre sentrale områder kan eventuelt suppleres gjennom samarbeidsavtaler med andre institusjoner eller FoU-miljøer.
 - Sensorer må ha samme faglige kompetanse som det som kreves for å undervise på studiet.
- e) Fagmiljøet som er knyttet til mastergradsstudiet, må drive aktivt FoU-arbeid innenfor studiets fagområde.
- f) Mastergradsstudiet må ha rutiner som sikrer og videreutvikler tilbudets kvalitet.
- g) Nasjonalt og internasjonalt samarbeid med andre fagmiljøer innenfor mastergradsstudiets fagområder må dokumenteres.

4 Doktorgradsstudier

- a) Det må foreligge doktorgradsreglement.
- b) Det må foreligge en studieplan for doktorgradsstudiet.
 - Doktorgradsstudiet må ha et dekkende navn.
 - Planen skal inneholde beskrivelse av opplæringsdelen.
 - Opplæringen skal være lagt opp slik at stipendiaten får satt sitt doktorgradsarbeid inn i en bred faglig sammenheng.
- c) Institusjonen må vise at området for doktorgradsstudiet har tilstrekkelig faglig bredde og dybde og indre faglig sammenheng.
- d) Institusjonen må ha faglig basis for å kunne tilby forskerutdanning.
 - Institusjonen må ha et aktivt og stabilt forskningsmiljø med god faglig bredde på et internasjonalt nivå innenfor det aktuelle fagområdet.
 - Fagmiljøets FoU-virksomhet må dokumenteres.
 - Institusjonen må ha tilsatte i hovedstilling med kompetanse innenfor det som internasjonalt regnes som kjerneområder innenfor det aktuelle doktorgradsområdet.
 - Fagtilsatte tilknyttet doktorgradsstudiet må ha kompetanse på førsteamanuensisnivå, derav minst 50 % med professorkompetanse.
 - Størrelsen på fagmiljøet må være tilpasset den undervisning, veiledning og forskning som må utføres for å videreutvikle studiet og sikre den faglige kvaliteten.
- e) Den faglige virksomheten ved institusjonen må bygge opp om doktorgradsstudiet. Virksomheten må dokumenteres.
- f) Institusjonens nasjonale og internasjonale samarbeid og nettverk som er relevant for doktorgradsstudiet, må dokumenteres.
- g) Doktorgradsstudiet må ha tilfredsstillende infrastruktur.
 - Doktorgradsstipendiatene må være sikret egnede arbeidsforhold bl.a. kontorplass, utstyr og driftsmidler.
 - Institusjonens bibliotektenester må ha høyt bibliotekfaglig nivå med moderne teknologi og service.
 - IT-utstyr, programvare, nettverkstilknytning mv. må ha tilstrekkelig omfang og kvalitet.
 - Doktorgradsstudiet må ha tilgang til tilstrekkelig tekniske

og administrative støttetjenester.

- h) Det må foreligge rutiner for sikring og utvikling av kvaliteten i doktorgradsstudiet.

§ 4 Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft straks.

Vedlegg 8

Gapsanalyse mellom NOKUTs kriterier for kvalitetssikringssystemer og eksisterende ordninger på KRUS (våren 04)

I dette kapitlet er følgende forståelse lagt til grunn:

Kvalitetssikring av utdanningstilbudene

Etter lov om universitet og høyskoler gjelder akkreditering for institusjoner som er under denne loven og private høyskoler. Høyskoler utenfor UFD er ikke underlagt denne loven når det gjelder kvalitetssikringssystemer, men dersom man ønsker akkreditering (eksamenrett med studiepoeng for studiet) må man likevel tilfredsstille kravene i denne loven. KRUS organisert under justisdepartementet kan heller ikke betraktes som privat høyskole.

Forutsetninger og prosesser som styrker utdanningskvaliteten

Alle prosesser som påvirker systemet og rutiner som ivaretar den kontinuerlige forbedringen.

Akkreditering av institusjon

KRUS må søke NOKUT om akkreditering etter at studietilbudet er akkreditert, etter at man har fått eksamensrett.

Akkreditering av studietilbud

KRUS må søke NOKUT om godkjenning av eksisterende eller nytt studietilbud fordi vi ikke er akkreditert som institusjon. KRUS har rett til å uttale seg om sammensetningen av den oppnevnte sakkyndige komitéen for oppnevning.

Det aktuelle nivået for KRUS er akkreditert høyskole.

Dersom man blir akkreditert som institusjon har institusjonen rett til å opprette nye studietilbud på et halvt til to års omfang og kunne opprette bachelorgrader. For KRUS sitt vedkommende som ikke er akkreditert eller har et akkreditert studietilbud, må institusjonen søke NOKUT om godkjenning.

Kriterier i et kvalitetssikringssystem for KRUS

I nåværende organisasjon inngår KRUS som en integrert del av kriminalomsorgen i Norge og er underlagt Justisdepartementet. Dersom en slik tilknytning opprettholdes, vil det bli stilt krav fra Stortinget via Justisdepartementet om kvalitet og kvantitet. En utdanning på høyskolenivå med fortsatt tilknytning til justisdepartementet må tilfredsstille eksterne krav som stilles til all utdanning på samme nivå og som er akkreditert. Dermed må arbeidet med sikring av studiekvalitet både ta hensyn til en mer direkte politisk styring enn vanlig høyskolebasert utdanning, og til de generelle organiserings- og fagkravene som er knyttet til generelle akkrediteringskrav.

Her forstås kvalitet i høyere utdanning som de prosessene som handler om kvaliteten i studentenes læring. (Jfr rapporten fra Arbeidsgruppen for studiekvalitet UiO 2002), og at det er samsvar mellom utdanningskvaliteten og institusjonens kvalitetsarbeid.

1. Klargjøring av hvordan studiekvalitet inngår som en del av institusjonens strategiske arbeid og 2. Institusjonens definerte mål for kvalitetsarbeidet

Forventninger

Studiekvaliteten skal sikres ved at lærerstedet er organisert slik at sammenhengen mellom utdanning, forskning og administrasjon er begrunnet i kvalitetssikring av opplæringen. Det dreier seg både om avdelingsmessig inndeling, ansattes fagkompetanse og opplæringskompetanse og planleggingen av virksomhetens daglige drift, både på kort og lang sikt. I tillegg omhandler det rammekompetanse som vil innebære alle andre typer ressurser og strukturer, både teknisk utstyr, forelesnings-, øvings- og studielokaler, de allmenne sosiale forhold og de regler som regulerer profesjonsstudiet. Slike regler vil være ulike om man er knyttet til justisdepartementet eller UFD.

Studiekvaliteten er også avhengig av inntakskompetansenivået hos studentene – inntakskvaliteten, og den kvaliteten som ligger i studietilbudet, undervisningsgjennomføring, evalueringsformer og eksamensordninger.

Kvalitetssikringssystemet skal sørge for at det foregår dokumentering av kvalitetsarbeidet på alle områder i organisasjonen.

De generelle kravene i et slikt arbeid skal legge opp til en utdanning der det er sammenheng mellom forskning og utdanning – en forskningsbasert undervisning, der de ansatte bidrar i FoU-arbeid og undervisning og der det er opprettet et forpliktende samarbeid med andre forskningsinstitusjoner innenfor relevante fagområder. I tillegg skal det være en tett veiledningsoppfølging av studentene som innebærer at det er lagt til rette både for studier og praktiske øvelser, og at man har et nært samarbeid med praksisfeltet. Dette krever bl.a. praksisperioder i studiet. Målet er å sørge for at KRUS hele tiden skal ligge i forkant av det som skjer av fagutvikling, utdanning og forskning på kriminalomsorgssektoren, både nasjonalt og internasjonalt. Det skal foregå et kontinuerlig arbeid med forbedring, forandring og fornyelse i utdanningen. I tillegg skal kvalitetsarbeidet sikre en studiekvalitet som er i tråd med anerkjente pedagogiske prinsipper. Dette skal igjen føre til at studiekvaliteten hele tiden er i tråd med den beste kompetanse på fagområdet og de krav som politisk ledelse til en hver tid forventer på området. Kvalitetssikringen skal ha fokus på en opplæring som er mer preget av kunnskapsutvikling enn av ensidig måling.

Studiet skal både gjenspeile fagets praktiske utfordringer og den teoretiske og forskningsmessige utviklingen som hele tiden foregår. Det skal være tilpasset de offisielle kravene myndighetene stiller til en etat som har myndighet til utstrakt maktutøvelse overfor mennesker som samtidig skal tilbys muligheter til livsendring. Det er nødvendig at det finnes rutiner ved hver utdanningsdel som sikrer evaluering, også den formative evalueringen, og en rapportering der både studenter og ansatte deltar. En evalueringsgruppe bør ta hand om dette. Rapporteringen skal skje til et studieutvalg for utdanningen. Dette utvalget skal i et samarbeid med ledelsen utarbeide standardrutiner for alle sider ved kvalitetsarbeidet. Et slikt arbeid skal omfatte alle faktorer som angår studiekvaliteten, både enkeltdeler og helhet.

Finnes i dagens system

KRUS har i dag en FoU-avdeling og en avdeling for grunnutdanning. De ansatte på de ulike avdelingene har lite felles arbeidsoppgaver. Det utviklingsarbeidet og den forskningen som foregår er bestemt av KSF i det årlige tildelingsbrevet. Denne ”bestillingen” tar ikke hensyn til om at det i enkelte prosjekter samtidig skal være en sammenheng med utvikling av grunnutdanningen. Det er heller ikke opprettet særskilte forskningsprosjekter med tanke på å forsterke utdanningen. Et formalisert samarbeid med eksterne forskningsmiljøer skjer enkelte ganger, men disse samarbeidene er koblet til oppdragsforskning og forskningsbaserte evalueringer der styrking av opplæringen er et ”ikke-tema” .

Inntakskravet for aspiranter er i dag studiekompetanse. Dette kravet gjelder de aller fleste ved opptak. Det gjøres imidlertid enkelte unntak med hensyn til realkompetanse. Mange av aspirantene har også studiepoeng og/eller høgskoleutdanning før de begynner betjentutdanningen. Alle blir intervjuet, og det foretas en skikkethetsvurdering av alle som tas opp i utdanningen.

KRUS er organisert slik at ressursene knyttet til opplæringen vektlegger sammenheng mellom teori og praksis og opplæringsformer. Bruken av praksisfengsler er en del av dette. I hvert opplæringsfengsel er det en aspirantleder med hovedansvar for aspirantene og hver aspirant har sin egen veileder gjennom hele praksistiden. Hver enkelt aspirant blir veiledet og vurdert etter et spesielt skjema når det gjelder faglig utvikling, kompetanse og skikkethet. Alle veiledere går gjennom tre etterutdanningsmoduler i veiledning. Denne opplæringen er gitt av KRUS. Aspirantlederne har fire årlige samlinger for å sikre en lik kvalitet i opplæringen. Disse samlingene styres av KRUS.

Den kvaliteten som ligger i dagens studietilbud, undervisningsgjennomføring, evalueringsformer og eksamensordninger er knyttet opp til lang erfaring og til en tilpasning til høgskoleverket. Flere av dagens lærere har undervisningserfaring fra høgskole. Omleggingen fra skolefagbasert klasseromundervisning til temabasert og gruppebasert opplæring i tråd med PBL, har ført til en tilnærming til det som forventes av en profesjonsutdanning. Lærernes rolle har med denne ordning gått fra fokus på undervisning til en mer synlig veilederrolle både for

basisgrupper og enkeltaspiranter. Aspirantene er delt inn i seminargrupper på ca 30 som består av faste basisgrupper på 7-8 aspiranter. Et lærerteam på tre har ansvaret for disse. Individuelt og i basisgruppene gjennomføres det veiledningssamtaler som tar opp alle sider ved utdanningen, også skikkethet.

På grunn av tradisjoner og et gammelt eksamensreglement har opplæringen beholdt mange eksamener samtidig som det også er tatt i bruk mappevurdering. Det forgår gjennom hele opplæringsforløpet en løpende vurdering av aspirantens skikkethet etter spesielle krav. Vurderingen styres både av at aspirantene er i et arbeidsforhold, og at man som arbeidsgiver kan si opp arbeidsforholdet fordi aspiranttiden er et midlertidig ansettelsesforhold.

En del av KRUS sitt arbeid er forvaltningsoppdrag som innebærer implementering og gjennomføring av tiltak knyttet til endret praksis og ny kompetanse i etaten. Slike oppdrag gis både i ulike fengsler eller friomsorgskontorer eller som kortere kurs sentralt.

I tillegg til dette gjennomføres det også etterutdanning i form av kortere og lengre kurs, enten ved interne krefter eller innleide eksterne forelesere/kursholdere. Slike kurs er pålagte via tildelingsbrevet fra departementet og kan endre seg fra år til år. Disse kursene er ikke satt i system med grunnutdanningen ved at de bygger direkte på grunnkompetansen.

Er nødvendig å etablere

Det vil bli nødvendig å organisere en FoU-virksomhet som involverer lærere/veiledere mer i oppdragene, og det må startes utviklingsarbeid og forskningsarbeid med tanke på styrking av utdanningen. Med en annen/ny tilknytningsform til Justisdepartementet vil dette også bli en utfordring for KSF. Et styrket samarbeid med andre forskningsmiljøer bygd på oppdrag som vektlegger både utvikling av utdanning og rene forskningsoppdrag, vil være nødvendige forventninger til en hogskole.

En tett veiledningsoppfølging av studentene, der det er lagt til rette både for studier og praktiske øvelser, og at man har et nært samarbeid med praksisfeltet, bør videreføres med praksisperioder i studiet. Ivaretagelse av praksis og sammenheng mellom teori og praksis er utprøvd og etablert på en forsvarlig måte. Imidlertid vil en mer periodevis veksling mellom teori og praksis være fordelaktig. Det er ønskelig allerede i nåværende utdanning, men administrative bestemmelser og regionale ønsker regulerer dette i dag pga etatsskoleordningen. Styrking av den formelle kompetansen bl.a. i pedagogikk er nødvendig hos (aspirantledere) praksisansvarlige og veiledere i praksisfengslene.

Inntakskravet vil være det samme som ved dagens utdanning, og det er grunn til å opprettholde intervju og skikkethetsvurdering på grunn av yrkes særegenhet når det gjelder bl.a. utstrakt myndighet til maktbruk.

Utdanningsmodellen må videreutvikles når det gjelder PBL og følge opp og styrke det som allerede finnes. Imidlertid vil et annet eksamensreglement gi opplæringen mulighetene til å justere evalueringer og eksamener inn i et mer helhetlig system. Det vil bl.a. innebære mer rendyrket bruk av mappevurdering og formativ evaluering. Den formative evalueringen, og rapportering må videreutvikles bl.a. ved at både studenter og ansatte deltar.

Studentenes medvirkning bør utvides i forhold til dagens ordning som preges mer av å være et arbeidstakerforhold og ikke et studentforhold.

I en ny hogskolemodell vil forvaltningsoppdragene og etterutdanningen måtte endres. For det første vil utdanningsinstitusjonenes autonomi økes, noe som vil innebære at KRUS også vil være en viktigere premissleverandør til hva det skal satses på. Hele forholdet til gjennomføring av rent praktiske oppdrag ved implementering må revurderes. I tillegg vil det bli aktuelt å utvikle videreutdanning med studiepoeng som skal tilpasses fagfeltet. Dette kan skje bl.a. ved at noe av dagens kurs utvides: Forskningen må gi retning på hva som bør utvikles av videreutdanningstilbud.

3. Forankring av kvalitetsarbeid i ledelsen på alle nivåer

Forventninger

Utdanningsinstitusjonen skal dekke alle sider ved utdanningen i sin virksomhet. Kvalitetsarbeidet skal via evalueringsgrupper og studieutvalg forankres på alle ledelsesnivåer i organisasjonen slik at både temaer på nivåene og helheten i institusjonens arbeid kvalitetssikres. Det vil si at helheten i grunnutdanning, forskning, videreutdanning og administrasjon hele tiden har oppmerksomhet på kvalitetsarbeidet. Ved en tilknytning til Justisdepartementet innebærer det at også dette nivået tas med i kvalitetsarbeidet fordi de både vil være en overordnet instans og en faglig premissleverandør.

Finnes i dagens system og er eventuelt nødvendig å etablere

Dagens ordninger preges av et nært samarbeid mellom KSF og KRUS både når det gjelder godkjenning av planer og forventede oppdrag og justeringer. KSF er overordnet myndighet og pålegger KRUS via tildelingsbrev hva som er årets oppdrag. Disse oppdragene kan endre seg fra år til år, men noen går over lengre tidsperioder som for eksempel instruktør opplæring knyttet til visse programmer. Forskningsoppdragene kan både være langvarige og av kortere karakter.

Grunnutdanningens gjennomføring står også i tildelingsbrevet, men er lite detaljert beskrevet bortsett fra inntak av kvinner og aspiranter med fremmedkulturell bakgrunn.

I forhold til dagens forventninger dekker KRUS alle sider ved utdanningen, men denne helheten er ikke ivarettatt ved en kvalitetsplan og en rapportering om sammenhengen mellom grunnutdanning, videreutdanning og forskning. Det er heller ingen instanser i organisasjonen som spesifikt er opprettet for dette formålet. Ledergruppa på KRUS, samarbeidsmøtene med KSF og aspirantnemda ivaretar deler av dette, men ikke som en integrert helhet forankret i planer og evalueringer.

Aspirantnemda skal sikre inntakskvaliteten, og praksisfengslene skal rapportere om sin drift årlig. Dette er en del av et slikt kvalitetsikringssystem. Det samme gjelder regiondirektørmøter der opplæringen blir drøftet og en-til-en-møter med KSF for godkjenning av opplæringsplan og handlingsplaner for FoU, men i forhold til kravene beskrevet ovenfor, er de ikke deler av en integrert helhet. KRUS mangler i dagens situasjon et fagutvalg, et studieutvalg og et "høgskolestyre" som sikrer en slik kvalitetshelhet både administrativt og faglig.

I dagens system er det faggrupper og fagansvarlige på KRUS i forhold til opplæringstemaene. Disse ivaretar vesentlige deler av et fagutvalg. De står for evaluering, gjennomføring, faginnhold og prosess der både aspiranter og lærere er involvert. Dette systemet ivaretar deler av kvalitetsikringen og er godt innarbeidet. Grunnutdanningen som helhet er evaluert av eksterne og interne forskere i to rapporter som er framlagt i 2002 og 2003.

Dagens skolestruktur, stillinger og organisasjonskart, må revurderes i forhold til de nye formelle kravene som stilles. Her vil vi henvise til det som skrives under kapitlet for kompetanse der skolestruktur, stillinger og organisasjonskart knyttet til høgskole behandles. Men en administrasjon knyttet først og fremst til utdanning og forskning, er annerledes enn dagens system som også legger stor vekt på forvaltningsoppgaver.

En ny utfordring må knyttes til opplæringsfengsler og formelle krav som stilles til fagkompetanse og gjennomføring. Dagens ordning der man både er under opplæring og arbeidstaker samtidig, må endres og aspirantledernes formelle kompetanse blir det nødvendig å justere.

4. Organisering av kvalitetsarbeidet i rutiner og tiltak som sikrer bred medvirkning, med definerte ansvarsforhold og myndighetsfordeling for de ulike ledd i arbeidet

Forventninger

Det må etableres systemer som skaper gjensidig forpliktelse mellom student og institusjon i læringsprosessen. Studentenes medvirkning i planlegging og valg av undervisningsformer må vektlegges, og institusjonen må være villig til å investere i systemer som sikrer bedring i studiekvaliteten.

En orientering om kvalitetsarbeid skal skje i alle kurs og opplæringsenheter til studentene. Alle lærere skal involveres i gjennomføringen av kvalitetsarbeidet, både via sin egen fagutvikling som det avsettes tid til, sitt FoU-arbeid, sin planlegging av undervisning og ved forpliktende deltakelse i veiledning og formativ evaluering. Det skal finnes klare rutiner for kontinuerlig formativ evaluering som settes inn i et formelt system. I forhold til dette må det finnes avklarte ansvarsforhold for evaluering og rapportering, og en plan for regelmessige møter for evalueringsgrupper, studieutvalg og ledelse.

Samtidig skal det være rutiner for iverksetting av tiltak, både når det gjelder faglige og pedagogiske endringer og godkjenning av opplæringsplaner. Parallelt vil det være evaluering av den forskningen som forgår for å styrke en forskningsbasert undervisning og for å øke forståelsen av arbeidet med kriminalitet, kriminalitetsforebygging, sikkerhet og (re)habilitering. De samme formelle kravene legges på videreutdanning.

Det skal avholdes regelmessige møter om nasjonal og internasjonal utvikling i institusjonen, og det skal være klare ansvarsforhold om innskaffing av materiale til slike møter. I tillegg bør det holdes regelmessige møter med internasjonale samarbeidspartnere på fagfeltet.

Finnes i dagens system og er eventuelt nødvendig å etablere

Dagens system med team og seminargrupper har etablert et nært samarbeid mellom aspiranter og lærere, men det innebærer ikke aspirantenes medvirkning i planlegging og valg av undervisningsformer. Det finnes formelle samarbeidsutvalg mellom KRUS og aspirantene, men møtene bærer mye preg av praktiske rutiner og arbeidstakerforhold. En etablering av nye rutiner og en styrking av et utvidet samarbeid blir derfor nødvendig med en overgang til høyskole.

Etablering av studieutvalg og fagutvalg er nevnt tidligere, men etablering av møterutiner mellom skolens ledelse og slike utvalg i en kvalitetsikringsprosess vil være nytt. I en slik prosess vil alle, både tilsatte og studenter, bli hørt og få være pådrivere for en utvikling som har fokus på kvalitet.

Lærernes kompetanse har de siste to årene blitt styrket ved at KRUS har oppfordret ansatte til å gjennomføre et studiepoengbasert kurs i høyskolepedagogikk på HiO. 10 lærere har gjennomført dette.

Formell veiledning og skikkethetsvurdering bør videreføres fra dagens system. Et yrke som innebærer er utstrakt maktbruk må sikre at de har de rette personene. Den formative evalueringen vil kunne bygge inn i systemene også denne delen av vurderingen.

Internasjonalt samarbeid drives det med i utstrakt grad i dagens system. Det er årlige møter mellom ledelsene i de nordiske land når det gjelder utdanning og forskning, det avholdes internasjonale fagmøter og forskermøter som KRUS og Norge deltar i, og KRUS har årlige konferanser med internasjonal deltakelse, både fra kriminalomsorg og ulike universitets- og høyskolemiljøer. Dette samarbeidet er opprettet over mange år via internasjonalt samarbeid i justissektoren. Et slikt utstrakt samarbeid vil det bli svært vanskelig å opprettholde uten tilknytning til denne sektoren. Utdanning av fengselsbetjenter er justisdepartementenes ansvar verden over.

5. Innhenting og behandling av data og informasjon fra evalueringer som er nødvendig for å gi tilfredsstillende vurderinger av kvaliteten i alle studieenheter, og akkumulert på overordnede nivå i institusjonen

Forventninger

Det er nødvendig at det foretas en uavhengig ekstern evaluering av helhet og deler ved institusjonen regelmessig hvert 6. år for å sikre at det er samsvar mellom eget kvalitetsarbeid og de forventningene som stilles til institusjonen. Det må være rutiner for bearbeidelse og iverksetting av tiltak etter en slik evaluering. Dette må framgå av planen for kvalitetsarbeidet.

Evalueringsgruppene skal på selvstendig grunnlag innhente og bearbeide data. Dette skal det informeres om på aktuelt nivå samtidig som data og foreløpige analyser sendes videre til studieutvalg og ledelse på ulike nivåer. Der skal dette behandles videre på et overordnet nivå før det informeres ut til organisasjonens ulike ledd.

Deretter lages det overordnede planer for tiltak. I tillegg skal det utarbeides tiltak på de aktuelle avdelingene for å ivareta kvalitetsikringsarbeidet og studiekvaliteten. Deler av dette kan ivaretas av læreres arbeid med

endringer, noe må studieutvalg og ledelse iverksette og atter andre deler krever administrative beslutninger og tiltak, for eksempel utstyrstilgang, rombehov og lignende.

Finnes i dagens system og er eventuelt nødvendig å etablere

Det er foretatt en ekstern evaluering av to ulike faggrupper i 2002 og 2003. Meldingene er bearbeidet internt på KRUS, men det er ikke opprette noe system for når det skal skje neste gang eller hvordan det skal skje.

I en ny modell vil et slikt arbeid henge sammen både med ytre forventninger og intern styrking av kvalitetsarbeidet og studiekvaliteten. Dette vil igjen henge sammen med den organisasjonsmodellen som velges, den overordnede tilknytningen som velges og de faggruppene og fagpersonene som skal jobbe på KRUS. Ikke minst vil vektlegging og bruk av interne fagkrefter være viktig for å utnytte eksterne rapporter best mulig.

6. Analyse av informasjon og vurdering av måloppnåelse i kvalitetsarbeidet og 7. Bruk av resultatene fra kvalitetsarbeidet som grunnlag for beslutninger og tiltak, med sikte på å sikre og videreutvikle studiekvaliteten

Forventninger

Årlig bør det gjennomføres evalueringstiltak som sikrer den nødvendige informasjonen som skal ligge til grunn for kvalitetsarbeidet på alle områder i organisasjonen. Evalueringer med noe større mellomrom bør gjennomføres av eksterne krefter som en korleksjon og en styrking av den interne evalueringen som skjer kontinuerlig (se punkt 5).

Studiekvalitetsarbeidet må integreres i den ordinære styrings- og ledelsesstrukturen ved institusjonen slik at det utvikles en felles forståelse av studiekvalitet i alle ledd i organisasjonen. Grunnlagsmaterialet i slikt arbeid må være analysene og resultatene i kvalitetsarbeidet. Det innebærer bl.a. at det må være regelmessige møter mellom ledelse og avdelinger der dette blir drøftet og der ledelsen kan formidle sine beslutninger. Slike møter kan avholdes årlig.

Finnes i dagens system og er eventuelt nødvendig å etablere

Det eksisterer ikke noe forum eller ordninger som ivaretar hele dette kravet. Det foregår som nevnt evaluering av temagjennomføring, både faglig og prosessmessig, og en evaluering av praksisgjennomføring, men ikke der alle resultater framlegges og drøftes for å styrke studiekvaliteten både generelt og spesielt. Dette foregår heller ingen evaluering eller gjennomført kvalitetssikring av utredningsarbeider, evalueringer eller forskningsoppdrag i forhold til styrking av studiekvaliteten.

En ny struktur på organisasjonen må ivareta dette aspektet på alle nivåer. KRUS sin ledelse må ha møter med avdelingene der dette drøftes, det må drøftes i studieutvalget før det tas opp i sin helhet i organisasjonen.

8. Klargjøring av hvordan kvalitetsarbeidet bidrar til ressursstyring og prioriteringer ved institusjonen (menneskelige ressurser, infrastruktur, service) og 9. Studentenes aktive medvirkning i kvalitetsarbeidet og fokus på det totale læringsmiljøet

Forventninger

Det er en nær sammenheng mellom hvordan institusjonen prioriterer og bruker ressurser og det totale læringsmiljøet. Kravene til en høgskole, både de formelle og de generelle kvalitetskravene vil være styrende for bruk av ressurser og infrastruktur. Likeledes må organisering og bruk av kompetanse anvendes med siktepunktet på økt studiekvalitet og kompetansebygging via forskning.

Det bør opprettes systemer som vektlegger og oppmuntrer til forbedringsarbeid angående studiekvalitet. Samtidig skal man tilrettelegge studiet slik at studentaktiverende læringsformer får en sentral plass i en prosess preget av kontinuerlig tilbakemelding om faglig utvikling og framgang. Målet for studiekvalitet krever veiledningstid og veiledningskvalitet av studentene, studentaktive og læringsorienterte opplærings- og evalueringsformer og individuelle læringsplaner preget av gjensidige forpliktelser.

Det må etableres ordninger som skaper gjensidig forpliktelse mellom student og institusjon i læringsprosessen via spesifikt veilederansvar for lærere, gruppetilknytning og gjensidig studentinvolvering i læringsmiljøet. Utarbeiding av individuelle læringsplaner er en del av slike forpliktelser. Studentenes medvirkning i planlegging og valg av undervisningsformer må vektlegges ved oppretting av utvalg, formative evalueringer og drøftingsarenaer underveis i prosessene. Institusjonen må i tillegg være villig til å bruke ressurser på systemer som sikrer bedring i studiekvaliteten.

Finnes i dagens system og er eventuelt nødvendig å etablere

Dagens ordning er en blanding av utdanningsinstitusjon, kompetansesenter og forvaltningsbedrift. Det vil si at organisasjonen skal ivareta svært ulike forventninger. Med en overgang til en høgskole må dette endres da

forvaltningsarbeidet vil bli vesentlig nedtonet eller forsvinne. Både strukturen vil endres og fagkreftene vil brukes annerledes. (Se for øvrig kapitlet om kompetanse.)

En vektlegging av studentaktivitet er allerede gjennomført ved overgangen til PBL. Organiseringen i basisgrupper med faste veiledere, gruppebaserte oppgaver og mappevurdering er et langt skritt i denne retningen. Det som imidlertid er et hinder i å kunne gjøre dette enda mer tilfredsstillende, er ordningen med ett praksisår og ett teoriår, aspirantordningen og et svært gammelt eksamensreglement. Det vill være en styrking av læringsprosess og kontinuerlig veiledning dersom man kom bort fra de styrte eksamenene og heller kunne legge fokus på bruk av mappevurderingen. Dersom de to årene i tillegg kunne organiseres med begrunnelse i pedagogikken og ikke i tradisjoner og behov for arbeidskraft, ville mulighetene til å styrke studiekvaliteten kunne økes.

Dagens ordning gir lite tid og rom til utarbeiding av individuelle læreplaner.

10. En årlig rapport om kvalitetsarbeid til institusjonens styre, som gir en helhetlig og overordnet vurdering av studiekvaliteten ved institusjonen og oversikt over opplegg og tiltak i kvalitetsarbeidet

Forventninger

Det må foreligge materiale hvert år fra evalueringsgrupper og studieutvalg som gir ledelsen et grunnlag til å utarbeide en rapport om studiekvaliteten og nødvendige tiltak i kvalitetsarbeidet. Dermed må det foreligge klare forventninger til tidsfrister, rapportinnhold og evalueringsområder på de ulike nivåene i organisasjonen.

Finnes i dagens system og er eventuelt nødvendig å etablere

Dette arbeidet henger nært sammen med punkt 6 og 7. Informasjonsinnhenting og rutiner må utvikles og utvides ut fra dagens ordning, men det innebærer en aktiv involvering i arbeidet fra ledelsen på KRUS. Ledelse og studieutvalg må få tid til å bearbeide alt innkommet materiale før det legges fram for skolens styre. Slike ordninger finnes det ikke i dag. Selv om det kontinuerlig foretas evalueringer, verken bearbeides de systematisk for å settes inn i en helhet eller legges fram for overordnet myndighet. Det eksisterte en periode et organ som kunne sammenliknes med et skolestyre, men sammensetningen var ikke i tråd med et styre for en høyskole.

Vedlegg 9

Gapsanalyse mellom NOKUTs regler for kompetanse og eksisterende kompetanse og personalpolitikk på KRUS (vår 04)

Personalpolitikk på KRUS med utgangspunkt i kvalitetsreformen og etablering av høyskole

I rapporten fra delprosjekt 9, *Personalpolitikk i kvalitetsreformens tid*, drøftes oppfølging av prosjektet hvor personalpolitiske tema og problemstillinger av overordnet betydning. Rapporten består av 11 kapitler og tre vedlegg. Vedlegg 1 inneholder en oversikt over hjemmelsgrunnlag for midlertidig tilsetning etter tjenestemannsloven, universitets- og høyskoleloven og arbeidsmiljøloven. Hvert kapittel avsluttes med konklusjoner og anbefalinger.

Sammendraget er organisert punktvis etter rapportens kapittelstruktur. I sammendraget er kapitteloverskriften gjengitt med en kort introduksjon til drøftingene i de enkelte kapitler og punktvis oversikt over konklusjoner og anbefalinger vedrørende temaet.

En hovedkonklusjon i rapporten er at gjeldende regelverk gir universiteter og høyskoler gode muligheter til å drive en offensiv personalpolitikk som bidrar til å nå institusjonenes mål for utdanning, forskning og forskningsformidling. Det er en utfordring for institusjonene å benytte den frihet og myndighet som er gitt, til å fokusere på mulighetene i personalpolitikken framfor begrensningene. *”Norge skal være en ledende kunnskapsnasjon. Vi skal ha høye mål for utdanningen og forskning....Kunnskapssamfunnet skal kjennetegnes av fleksibilitet, rettferdighet, intensitet, skaperkraft og kvalitet.” (St. meld. 27, 2000 – 2001).* Innen hver av de fem kjennetegnene er det formulert mål og forventninger til lærerinstitusjonene som får stor betydning for de tilsatte og derved for personalpolitikken.

KRUS har som mål med bakgrunn i sine personalpolitiske retningslinjer (2004) å: *”fremme en kultur som gir trygghet, likeverd og respekt på en slik måte at det fører til et godt arbeidsmiljø og gode mellommenneskelige forhold.”* Retningslinjene gir mål og tiltak for ledelsen og personalet, kompetanseutvikling og karrieremuligheter, likestilling, arbeidsmiljø og seniorpolitikk.

Utfordringer og mål for personalpolitikken på universitets- og høyskolenivå

Personalpolitikken på dette nivå skal ha visjoner og mål for Norge som kunnskapsnasjon og for utdanningspolitikken slik den er definert i St. meld. nr. 27 (2000-2001). Videre vil de viktigste personalpolitiske konsekvensene for KRUS som høyskole inneholde kjernen i de retningslinjer som allerede foreligger og i noen grad kreve et supplement.

Ledelsen på KRUS må på alle nivåer tar aktivt lederansvar for implementeringen av kvalitetsreformen og nødvendig omstilling av institusjonen. Universitetene og høyskolene skal ha en resultatorientert personalpolitikk. Det innebærer at den praktiske personalpolitikken på KRUS skal bidra til å oppfylle mål og strategier for undervisning/utdanning, forskning og formidling. Personalpolitikken må sees på som en integrert del av KRUS sin virksomhet innen utdanning, forskning og formidling og ikke ut fra personalpolitiske premisser alene.

KRUS har selv ansvar for å identifisere utfordringer for personalpolitikken lokalt, sette mål og iverksette tiltak som anses nødvendig. I St. meld. nr. 39 (1998 - 1999), St. meld. nr. 27 (2000 – 2001), Ot. Prp. Nr. 40 (2001 – 2002) og St. meld. nr. 35 (2001 – 2002) er det redegjort nærmere for innholdet og begrunnelsene for reformene i høyere utdanning og forskning. I

disse dokumentene drøftes også overordnede hensyn av betydning for personalpolitikken. Disse tar for seg tre hovedperspektiv:

1. Samfunnsperspektivet; Forholdet mellom institusjonen og samfunnet både nasjonalt og internasjonalt.
2. Arbeidsgiverperspektivet; Forholdet mellom institusjonen og den enkelte tilsatte sett fra et styrings- og ledelsesperspektiv.
3. Medarbeiderperspektivet; Forholdet mellom den enkelte tilsatte og institusjonen representert ved ledere på alle nivå og styret, sett fra medarbeiderens side.

Det legges særlig vekt på at behovet i tiden framover er å ta nye grep i styring og ledelse. Dette betyr å utvikle arbeidsgiverperspektivet for at de skal være i stand til å ivareta både samfunnsperspektivet og medarbeiderperspektivet på en tilfredstillende måte. Det er ”et gode” for den enkelte tilsatte at ledelses- og styringsfunksjonene er velfungerende.

Konsekvenser for personalet ved KRUS

Omleggingen vil til dels omfatte vesentlige endringer av studiene, styrings- og ledelsesordninger og kultur. Alle som har sitt daglige virke ved KRUS vil bli berørt.

En grunnleggende forutsetning for at alle tilsatte skal være i stand til å bidra positivt til gjennomføringen, er at den enkelte har kunnskap om formålet med og innholdet i omleggingen. KRUS må legge til rette for at ledere og medarbeidere får nødvendig kunnskap om omleggingen og har klarhet i egen rolle og de resultatene vedkommende forventes å levere. En slik omarbeiding av organisasjonskulturen går ikke av seg selv. Det forutsetter målrettet innsats fra ledelsen på KRUS, og et bredt engasjement fra alle tilsatte i hele organisasjonen.

Det legges til grunn at undervisningspersonalet skal bevege seg fra rollen som underviser til rollen som tilrettelegger av læring. Denne omleggingen ble påbegynt på KRUS allerede i 1998 da vi innførte PBL som pedagogisk grunnlag og metode og gikk fra fagundervisning til temabasert opplæring. Undervisningspersonalet på KRUS og den opplæringsmodellen som er etablert siden 1998 har ført til god erfaring på dette området. Ansvar for egen læring er et bærende mål gjennom hele kvalitetsreformen. Dette målet har gjennomsyret all planlegging og undervisning på KRUS de seneste årene. Det skal legges større vekt på løpende evaluering og mindre vekt på større avsluttende eksamener.

Det vil være viktig for KRUS å etablere gode rutiner for studentevaluering slik at evalueringen ikke lenger blir et forhold mellom den enkelte lærer og studentene, men et anliggende for helheten i opplæringen.

KRUS vil også komme til å merke den økte konkurransen på ulike nivå når institusjonen går inn i et høgskolesystem. Det er stor konkurranse om forsknings- og oppdragsmidler, økt konkurranse om studentene, økt konkurranse i etter og videreutdanning. På høgskole og universitetsnivå blir budsjettene tildelt i større grad enn tidligere på bakgrunn av oppnådde resultater. Dette kommer til å utfordre personalet på KRUS. Den enkelte medarbeider kommer til å bli stilt ovenfor nye krav til tempo, fleksibilitet og resultatorientering. For noen er dette en kjent hverdag, for andre er det mer uvant.

KRUS kommer til å oppleve nye styrings- og ledelsesformer. Uansett hvilke form eller modell som blir gjeldende for høgskolen, vil det få konsekvenser for lederstrukturen. Et eventuelt styre vil få ansvar for de overordnede målsettinger og strategier, der kvalitetssikring,

kvalitetsstyring og kvalitetsutvikling inngår som viktige arbeidsområder. Dette kan få betydning for ledelsesfunksjonene på KRUS.

Det vil stilles større krav til faglig leder i forhold til strategisk og operativt arbeid. Arbeidsoppgavene vil være klart definert med ansvar og resultatkrav. Samtidig skal de ha større beslutningsmyndighet og flere virkemidler. Et slikt virkemiddel vil være et administrativt støtteapparat som utfører de administrative oppgavene. Større vekt på mål- og resultatstyring medfører økte krav til rapportering. Innføring av kvalitetssikringssystemer og oppfølging av resultatene innebærer mer omfattende arbeidsoppgaver. Dersom arbeidsgiveransvaret til aspirantene bortfaller vil noe av ressursene fra dette området kunne brukes her.

Det administrative personalet utgjør et støtteapparat for den faglige virksomheten og for den faglige ledelsen. På universitets- og høghskolenivå deltar administrativt personell i utrednings og planleggingsvirksomhet, saksforberedelser og utforming av beslutningsgrunnlag for styrende organer. Administrative medarbeidere skal også ha kompetanse i primærvirksomheten i utdanningen. Det stilles derfor store krav til dem som skal lede dette personalet. KRUS vil måtte se på arbeidsfordelingen mellom undervisnings-, forsknings- og administrativt personell. Dette er viktig i forhold til forskningsbasert undervisning, men også for å sikre at dobbeltarbeid unngås, og at oppgaver blir løst på riktig måte.

Kvalitetsreformen krever generelt ny og endret kompetanse både hos undervisnings- og forskerpersonalet, men også hos administrativt tilsatte og ledelsen. De mulighetene som IKT – verktøyene gir, utnyttes ikke fullt ut på KRUS i dag. Mer bruk av denne formen for undervisning forutsetter at undervisningspersonalet er i stand til å bruke og utnytte mulighetene og veilede studentene i bruken. Dette krever støtte i et annet omfang enn KRUS rår over i dag. Både i form av kompetanse på IKT og pedagogiske støttefunksjoner, men også for å implementere og drive kvalitetssikringssystemer.

Rammer for personalpolitikken ved universiteter og høghskoler

Det ligger mange muligheter til å drive en offensiv og strategisk personalpolitikk med utgangspunkt i det lov- og avtaleverk KRUS må forholde seg til, jf. St. meld. nr. 35 (2001-2002), kapittel 4. KRUS er selv ansvarlige for å ha nødvendig kunnskap om det regelverk og de rammer som styrer personaladministrasjonen og for å ha en løsningsorientert framfor en problemorientert tilnærming til praktiske utfordringer i det daglige arbeidet.

Behov for å styrke faglig ledelse ved avdelinger og grunnenheter

Etter intensjonene i St. meld. nr. 27 (2000-2001) skal faglig leder på avdelings- og grunnenhetsnivå ha både faglig og administrativt ansvar for sin enhet. Det faglige lederansvaret er knyttet til oppgaver innen utdanning, forskning og forskningsformidling som avdelingen eller grunnenheten har ansvar for. Strategisk arbeid er en del av dette. Lederne har også ansvaret for at oppfølging av studentene blir vektlagt i større grad. Videre er lederen ansvarlig for å skape og videreutvikle gode arbeidsvilkår for sine tilsatte. Samarbeid, kollegial støtte, konstruktiv faglig kritikk, ros, anerkjennelse og teamarbeid er sentrale elementer i lederoppgavene. Det forutsettes at faglig leder følger opp arbeidet med kvalitetssikring og iverksetter tiltak for kvalitetsutvikling

Lederne stilles i mange tilfeller overfor en krevende balansekunst med krav til resultatoppnåelse, omstilling og fleksibilitet samtidig som de skal ta hensyn til den enkelte medarbeiders forutsetninger og behov. På den andre siden er det også en betydningsfull lederoppgave å ta tak i problemer, som for eksempel medarbeidere som fungerer dårlig. Lederne må være tydelige, stille krav og ha integritet, mot og styrke til å følge opp.

Leder- og ledelsesutvikling vil være KRUS sitt eget ansvar. Dette arbeidet må forankres i avdelingenes behov og ta utgangspunkt i universitetenes og høgskolenes særegne kulturelle betingelser.

Kompetanse hos personalet

Dette kapitlet er skrevet med bachelorgraden som utgangspunkt for utdanningen.

Nødvendig kompetanse

I Stm 35 (2001-2002) kap.9 er kompetansekravene til personale ved profesjonsutdanninger beskrevet. Der slås det fast at det i statlige høgschooler både er nødvendig med praksisnær kunnskap og kompetanse, og akademisk og teoretiske kompetanse.

Det skal være et mål at alt personale som underviser, skal ha minst høgschoolrektorkompetanse – hovedfag, men at det innenfor enkelte fag kan være nødvendig å tilsette høgschoolelærere der kvalifikasjonskravet er minst 4 års høyere utdanning.

All den tid kriminalomsorgssektoren er et avgrenset fagområde og fengselsbetjentutdanning og rett til fast stilling som fengselsbetjent alltid har gått gjennom utdanning ved KRUS, er det ikke mulig å rekruttere personale med praksisnær kunnskap andre steder enn blant tidligere utdannede fengselsbetjenter. Dagens opptaktskrav ved fengselsbetjentutdanningen er generell studiekompetanse. Utdanningen er to-årig. Vi vil derfor anse at en person med fengselsskoleutdanning og tre-årig høgschoolutdanning tilfredsstiller kravene til høgschoolelærer på dette spesielle fagfeltet.

Aktuelle stillingsbetegnelser i universitets- og høgschoolsystemet er følgende:

Professor
Dosent
Førsteamanuensis
Førstelektor
Amanuensis
Høgschoolrektorkompetanse
Høgschoolelærer

Grunnutdanning

Nåværende kompetanse hos lærerpersonalet og ledere

Lærerne på KRUS er en blanding av akademikere med hovedfag og fengselsfaglærere – fengselsbetjenter med tilleggsutdanning fra høgschool eller universitet. Lærerne kommer i stor grad fra høgschoolsektoren og brukes som sensorer i det samme systemet. De opplever alle at opplæringen på KRUS ligger på dette nivået.

Blant lærerne på KRUS har 15 av de tilsatte på Fengsleskolen (grunnutdanningen) minst høgschoolrektorkompetanse, en har flere mellomfag og et storfag, 3 har høgschoolelærerkompetanse, 2 har tre-årig høgschoolutdanning og 2 har bare fengselsskoleutdanning.

Noen av lektorene har i perioder vært involvert i forskningsoppdrag, også sammen med forskerne på KRUS.

Endring i kompetanse

Med denne oversikten er det klart at eksisterende lærerstab med fordel kan styrke sin kompetanse på enkelte områder. Blant de lærerne som har høgscolelektorkompetanse bør FoU-arbeidet økes ved deltakelse i utviklingsprosjekter ut over "ren" undervisningsutvikling og fagfornyelse. Et samarbeid med forskerne i enkelte forskningsoppdrag vil også gi lærere muligheter til å øke sin kompetanse slik at flere over tid kan oppnå førstelektorstatus. For det andre er det nødvendig å styrke kompetansen blant de vi i dag kaller fengselsfaglærere eller framtidige den høgscolelærergruppa. Noen av disse har høgscoleutdanning, men kan med fordel spesialisere seg på enkeltområder. De to som bare har høgscoleutdanning, men lang praksis må skaffe seg tilleggsutdanning tilsvarende minst ett år. I tillegg vil det være ønskelig å tilsette lærere med førstelektor- eller førsteamanuensiskompetanse.

Bruk av eksterne lærerkrefter

Det er viktig å presisere at de eksterne foreleserne som brukes i grunnutdanningen i all hovedsak er personer som betraktes å ligge i front av sine fagområder i Norge. Noen eksempler er; professor Sigurd Allern, professor Thomas Mathiessen, professor Liv Finstad, Psykiater Randi Rosenquist, psykolog Per Isdal.

Fengselsfaglig seksjon

Denne seksjonen er knyttet til grunnutdanningen og består av fengselsførstebetjenter og fengselsinspektør. De er arbeidsgiverrepresentanter for KRUS i forhold til aspirantene som er tilsatte i et arbeidsforhold. Fengselsførstebetjentene har fengselsbetjentutdanning og arbeidserfaring fra fengsel. Lederen for seksjonen har fengselsbetjentutdanning og tre års høgscoleutdanning.

Ved en overgang til høgscolebasert utdanning og studentstatus vil deres arbeidsoppgaver falle bort, men kompetansen i gruppa vil være helt nødvendig i forhold til arbeidet med praksis i fengselsvesenet i løpet av studietiden. Dette er personer som kjenner etaten og som vil være svært viktige i arbeidet med skikkethetsvurdering for yrket. De vil også være viktige i rekrutteringsarbeidet som må ta en annen retning når utdanningen skal rekruttere mer bredt. De vil derfor i en ny skolemodell mer tilhøre administrasjonen, men med vesentlige og helt nødvendige støttefunksjoner for grunnutdanningen.

Det vil likevel være ønskelig at de øker sin formelle kompetanse. Nytilsettinger må ta hensyn til dette.

FoU-avdelingen

Nåværende kompetanse

De tilsatte i denne avdelingen er en blanding av forskere og rådgivere. Forskerne driver med internforskning eller oppdragforskning, statistikk og evalueringer for kriminalomsorgen, mens rådgiverne i hovedsak arbeider med programvirksomhet og etterutdanning. Noen av rådgiverne har i perioder vært involvert i evalueringer sammen med forskerne.

Tre av forskerne har doktorgrad, en holder på med en doktorgrad og en har kun hovedfag, men mange års erfaring.

Blant rådgiverne har en doktorgrad, tre har hovedfag, en har tre-årig høgscoleutdanning, en har fengselsbetjentutdanning og tre-årig høgscoleutdanning, en har bare fengselsskoleutdanning. I tillegg har KRUS sitt biblioteket en bibliotekar.

Endring i organisering og kompetanse

Kompetansen til avdelingen er variert og tilpasset de arbeidsoppgaver som etaten har etterspurt, men den er ikke tiltenkt undervisningsoppgaver og forskning for å styrke opplæringen av fengselsbetjenter. Likevel har en del av forskningsoppdragene vært av en slik karakter at den er brukt i undervisningen, og to av forskerne har hele tiden deltatt aktivt i grunnutdanningen med forelesninger.

I en høgscolevirksomhet vil forskningen måtte ta hensyn både til oppdragsforskning og oppgaver for å styrke en forskningsbasert undervisning. Det vil innebære at forskerne må integreres mer i grunnutdanningen med forelesninger og bidrag til produksjon av læremateriell, og at lærerne på grunnutdanningen må innlemmes i enkelte forskningsoppdrag. Det må tas stilling til om det fortsatt skal være en egen forskningsenhet eller om denne kompetansen bør integreres organisatorisk med grunnutdanningen.

Forskernes kompetanse er tilfredsstillende og på et forventet nivå for høgscolesektoren. Bare en av forskerne bør få vurdert sin produksjon for førstelektorkompetanse.

Rådgivernes arbeid har vært eksternt rettet. Det er svært lite samarbeid mellom denne delen av FoU og grunnutdanningen. Og for de fleste rådgiverne er deres arbeid også skilt fra forskernes. Etterutdanningen og annen støttedrift til ytre etat har bare i liten grad vært planlagt som en videreføring av grunnkompetansen i betjentutdanningen. Arbeidet har vært mye styrt av direkte bestillinger fra departementet via henvendelser og tildelingsbrev. Bare i svært begrenset grad har rådgivere bidratt med forelesninger om sitt arbeid på grunnutdanningen. Rådgivernes nåværende arbeid kan komme til å endre seg mer i retning av etter- og videreutdanning og mindre i drift av og støtte til forventede driftstiltak eksternt i etaten. En sammenslåing eller ett langt tettere samarbeid med grunnutdanningen kan være aktuelt for at etter- og videreutdanning skal bygge direkte på kompetanse fra grunnutdanningen.

To personer må få øket sin formelle kompetanse slik at de kan få høgscolelærerstatus.

Administrasjon

Administrasjonen består av sekretærer/kontorpersonale, vaktmester, nettverkstilretteleggere, web-redaktør, økonomimedarbeidere, kontorkontorsjef og leder. Denne avdelingen har støttefunksjoner for de andre avdelingene og arrangerer kurs og store konferanser på KRUS.

Den eneste funksjonen som vil bortfalle er all administrasjon av aspiranter som arbeidstakere og dermed også alt som angår lønn og angjeldende økonomispørsmål.

Administrasjonsansattes funksjon er det helt nødvendig å videreføre og sannsynligvis styrke når det til en hver tid skal være studenter på KRUS og veksling mellom teori og praksis vil bli annerledes enn dagen ordning.

Arbeidsoppgavene vil bli annerledes og måtte tilpasses de krav som en ny skolemodell vil kreve. Omfanget av virksomheten vil bli vesentlig styrt av studenttallet og tilsatteantall, justisdepartementets forventninger til å bruke høgscole som sentralt kompetansesenter og konferansesenter og omfanget på det nasjonale og internasjonale samarbeidet det blir lagt opp til.

Høgscolestyre

KRUS har i dag ikke noe overordnet formelt styre. KRUS er underlagt departementet og KSF og mottar sine oppdrag derfra, men ingen av de kravene som stilles til et høgscolestyre og de oppgavene og myndighet det har er ivarettatt i dagens ordning. Slike nye krav til

organisasjonen vil kreve store endringer. Direktørens rolle vil bli endret og linjene til KSF må omdefineres i forhold til et høgskolestyrets funksjon.

Organisasjon og stillingsstruktur

Denne beskrivelsen er ment å være en oversikt over vanlige betegnelser på stillinger som brukes i høgskolesektoren og en mulig modell blant flere.

Betegnelsene er i tråd med stillinger i det generelle høgskolesystemet og Politihøgskolen.

Ledelse

Rektor/direktør/skolesjef

Administrasjonssjef/kontorsjef

Avdelingsleder administrasjon

Avdelingsleder fagavdeling

Administrasjonsavdeling

Avdelingsleder

Rådgivere/seniorrådgivere

Konsulenter/førstekonsulenter

Sekretærer/førstesekretærer

Web-redaktør

Nettverkstilsatte (rådgivere eller konsulenter)

Vaktmester

Fagavdeling

Avdelingsleder

Faglige ledere/seksjonsledere/studieledere for;

- grunnutdanning
- forskning
- etter-/videreutdanning

Professor/professor II

Førsteamanuensis

Førstelektor

Forsker

Amanuensis

Høgskolelektor

Høgskolelærer

Bibliotekar

Rådgiver/seniorrådgiver

Praksis - opplæringsfengsler

Kompetanse hos aspirantledere er i dagens ordning knyttet til rang, tjenesteansiennitet og egnethet. Det er ikke stilt noen formelle faglige eller akademiske krav til funksjonen. Hele denne funksjonen kan opphøre i sin nåværende form. Imidlertid må det stilles faglige og akademiske krav til opplæring og veiledning i studentenes praksisperioder. Ansvarfordelingen

og fagkravene mellom KRUS som høyskole og fengslene som opplæringsinstitusjoner må gjennomgås og tilpasses de kvalitetskravene som til enhver tid forventes i et høyskolesystem.

Vedlegg 10

FOR 2004-06-18 nr 917: Forskrift om delvis innlemming av Politihøgskolen under lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

Bruk av basen forutsetter at du samtykker i betingelsene i [brukeravtalen](#).

DATO: FOR-2004-06-18-917
DEPARTEMENT: UFD (Utdannings- og forskningsdepartementet)
AVD/DIR: Universitets- og høyskoleavd.
PUBLISERT: I 2004 hefte 7
IKRAFTTREDELSE: 2004-06-18
SIST-ENDRET:
ENDRER:
GJELDER FOR: Norge
HJEMMEL: [LOV-1995-05-12-22-§1](#)

INNHold

[Forskrift om delvis innlemming av Politihøgskolen under lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.](#)

[§ 1. Formål og virkeområde](#)

[§ 2. Definisjoner](#)

[§ 3. Bestemmelser som skal gjelde for Politihøgskolen](#)

[§ 4. Ikrafttredelse](#)

Forskrift om delvis innlemming av Politihøgskolen under lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

Fastsatt ved kgl.res. 18. juni 2004 med hjemmel i lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 1 nr. 3. Fremmet av Utdannings- og forskningsdepartementet.

§ 1. *Formål og virkeområde*

Forskriften gjør lov om universiteter og høyskoler delvis gjeldende for Politihøgskolen. Formålet er å sidestille Politihøgskolen med øvrige statlige institusjoner som loven gjelder for, med hensyn til faglige fullmakter m.m.

§ 2. *Definisjoner*

Der loven gir myndighet til departementet, forstås i denne forskrift Justis- og politidepartementet i saker etter lovens § 37 nr. 5, § 46 nr. 4, § 54 nr. 3 og § 55.

§ 3. Bestemmelser som skal gjelde for Politihøgskolen

Følgende bestemmelser i lov 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler skal gjelde for Politihøgskolen:

Kapittel 1, § 1, § 2, og § 2a

Kapittel 3, § 12, § 13 og § 14

Kapittel 5, § 19 nr. 2

Kapittel 7, § 27 og § 28

Kapittel 8, § 29, § 30 nr. 2, 4 og 6

Kapittel 9, § 37, § 38 nr. 1 og 3

Kapittel 10, § 44, § 44a, § 44b, § 45, § 46, § 47, § 48, § 49, § 50, § 51, § 52, § 53 og § 54

Kapittel 11, § 55 og § 56

Kapittel 12, § 57.

§ 4. Ikrafttredelse

Forskriften trer i kraft straks.

Vedlegg 11

FOR 2003-06-06 nr 673: Forskrift om delvis innlemming av Forsvarets høyskoler under lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

DATO: FOR-2003-06-06-673
DEPARTEMENT: UFD (Utdannings- og forskningsdepartementet)
AVD/DIR: Universitets- og høskoleavd.
PUBLISERT: I 2003 hefte 8
IKRAFTTREDELSE: 2003-06-06
SIST-ENDRET:
ENDRER:
GJELDER FOR: Norge
HJEMMEL: [LOV-1995-05-12-22-§1](#)

INNHold

[Forskrift om delvis innlemming av Forsvarets høyskoler under lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.](#)

[§ 1. Formål og virkeområde](#)

[§ 2. Definisjoner](#)

[§ 3. Bestemmelser som skal gjelde for Forsvarets høyskoler](#)

[§ 4. Ikrafttredelse](#)

Forskrift om delvis innlemming av Forsvarets høyskoler under lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler.

Fastsatt ved kgl.res. 6. juni 2003 med hjemmel i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler § 1 nr. 3. Fremmet av Utdannings- og forskningsdepartementet.

§ 1. Formål og virkeområde

Forskriften gjør lov om universiteter og høyskoler delvis gjeldende for Krigsskolen, Luftkrigsskolen, Sjøkrigsskolen og Hærens ingeniørhøgskole. Formålet er å sidestille disse institusjonene med øvrige statlige institusjoner som loven gjelder for, med hensyn til faglige fullmakter m.m.

§ 2. Definisjoner

1. Der loven gir myndighet til departementet, forstås i denne forskrift Forsvarsdepartementet i saker etter lovens § 37 nr. 5, § 46 nr. 4 og § 55 nr. 1 og 3.
2. Der loven gir myndighet til styret eller rektor, forstås i denne forskrift skolesjefen ved utdanningsinstitusjonen.

§ 3. Bestemmelser som skal gjelde for Forsvarets høyskoler

Følgende bestemmelser i lov av 12. mai 1995 nr. 22 om universiteter og høyskoler skal gjelde for Krigsskolen, Luftkrigsskolen, Sjøkrigsskolen og Hærens ingeniørhøgskole:

Kapittel 1, § 1, § 2 nr. 1, 2, 4, 5, 7 og 8 og § 2a.

Kapittel 3, § 12, § 13 og § 14.

Kapittel 5, § 19 nr. 2.

Kapittel 7, § 27 og § 28.

Kapittel 9, § 37.

Kapittel 10, § 44a, § 44b, § 45, § 46, § 47, § 48, § 49, § 50, § 51, § 52 og § 53.

Kapittel 11, § 55 og § 56.

Kapittel 12, § 57.

§ 4. *Ikrafttredelse*

Forskriften trer i kraft straks.

.

Vedlegg 12 og 13

Vedlegg 12

STUDIEPLAN FOR HØGSKOLEKANDIDAT I KRIMINALOMSORG

og

STUDIEPLAN FOR ET PÅBYGNINGSÅR SOM GIR BACHELORGRAD I KRIMINALOMSORG

Innledning	s. 2
Virksomhetsidé	s. 3
Mål	s. 3
Organisering	s. 5
Innhold	s. 7
Presentasjon av teama og læringsmål	s. 8
Arbeidsmåter i studiet	s. 16
Vurdering	s. 19
Litteratur	s. 20
Påbygingsstudiet, bachelorgrad	s. 21

(9.7.04)

Studieplanen

Denne studieplanen er bygd delvis på den studieplanen som brukes i dagens ordning i etatsutdanningen for fengselsbetjenter. Høgskolekandidatstudiet er 2-årig, som etatsutdanningen, men i denne planen er det en kombinasjon av teoristudieperioder og praksisstudieperioder. Praksisen er i dette forslaget er 24 uker mot dagens 36 uker (uten sommertjeneste).

Det forutsettes at det opprettes et høgskolestyre, et fagutvalg og et studieutvalg. Likeledes at det utvikles et nytt eksamensreglement for KRUS og nye regler for inntak. Denne planen vil også stille nye kvalitetskrav til praksisstudiene og praksisfengslene når det gjelder veiledning og organisering.

1. Innledning

Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) er et utdannings- og kompetansesenter for kriminalomsorgen. KRUS skal bidra til en kriminalomsorg av høy kvalitet gjennom utvikling og formidling av kunnskaper, ferdigheter og holdninger på individ-, gruppe- og organisasjonsnivå i samsvar med kriminalomsorgens mål og verdier.

Studieplanen er hjemlet i Lov om universitet og høyskoler av 12. mai 1995. Planen er vedtatt av KSF og høgskolestyret ??? og er i tråd med *Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 – 2008, Stortingsmelding nr 27 1997/97 Om kriminalomsorgen* og i *Lov om gjennomføring av straff mv av 18. mai 2001 (straffegjennomføringsloven)*

Studiet kvalifiserer til autorisasjon som fengselsbetjent i henhold til straffegjennomføringsloven.

Fullført studium gir en høgskolekandidatgrad i kriminalomsorg og utgjør til sammen 120 studiepoeng.

Studieplanen gir en oversikt over studietilbudet når det gjelder mål, organisering av studiet, faginnholdet med litteraturlister og vurderingsformer. Studiet består av fire temaer som igjen er inndelt i tverrfaglige samfunnsvitenskapelige emner og i juridiske emner.

Fengselsbetjentstudiet har som målsetting å utdanne fagpersoner som både kan ivareta sikkerhetsarbeidet i kriminalomsorgen samtidig som studentene skal utvikle kompetanse i miljøarbeid for å kunne lede det endrings- og reintegreringsarbeidet som er uttrykt i kriminalomsorgens målsetting.

Utdanningen er en vekslning mellom teoretiske studier og praktisk arbeid. Studieåret er beregnet til 36 uker der 12 av disse ukene hvert studieår er praksis. Praksisen vil være en blanding av observasjon, planlegging og gjennomføring av tiltak med innsatte og innsamling av data til bruk i påfølgende teoriperiode. Teoriperiodene vil både inneholde rene teoristudier, oppgaveskriving og forberedelse til praksisperioder.

Det er mulig å ta et påbyggingsår som tilsvarer 60 studiepoeng etter høgskolekandidatstudiet som dermed gir bachelorgrad i kriminalomsorg.

Fengselsbetjentutdanningen med påbyggingsår kvalifiserer også for arbeid i friomsorgen.

Fengselsbetjenter med etatsutdanning

Fengselsbetjenter med etatsutdanning skal kunne ta påbyggingsåret som desentralisert utdanning, slik at de internt i kriminalomsorgen blir vurdert på samme nivå som en med bachelorgrad i kriminalomsorg.

Søkere til en slik utdanning vil bli vurdert individuelt ut fra når etatsskolen ble gjennomført og hva slags etterutdanning og/eller vektfallsbasert tilleggsutdanning de ellers måtte ha.

Studiet er en blanding av fjernundervisning og samlinger på KRUS. Det stilles spesifikke krav til oppgavelevering og det avlegges eksamen på ordinær måte.

2. Virksomhetsidé

”KRUS er et kompetansesenter for kriminalomsorgen. Det skal gi etatsutdanning for fengsels- og verksbetjenter, etter- og videreutdanning for kriminalomsorgens tilsatte og drive forsknings-, formidlings- og utviklingsarbeid” (St. prp. nr 1 – 2003/2004).

3. Mål

I formålsparagrafen til straffegjennomføringsloven er kriminalomsorgens oppgave fastsatt slik:

Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold.

Ved varetektsfengsling skal kriminalomsorgen legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon

Bachelorstudiet i kriminalomsorg skal tilrettelegges slik at studentene kan tilegne seg kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nødvendige for å utføre en god tjeneste som fengselsbetjenter. ”Frihetsberøvelsen skal (...) sammen med den innflytelsen som finner sted under fengselsoppholdet, ha en gunstig virkning på den domfelte. Kriminalomsorgen skal sørge for både samfunnsbeskyttelse og rehabilitering. Vi ser det som to forenlige sider av samme sak: god rehabilitering er den beste vei til å beskytte samfunnet mot fremtidig kriminalitet.” (Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 - 2008, s. 4).

Som høyskolekandidat i kriminalomsorg skal fengselsbetjenten:

- ha bevissthet om det ansvar mennesker har som forvalter makt over andre mennesker
- kunne utføre en korrekt og forsvarlig sikkerhetstjeneste og ha kompetanse i bruk av tvangsmidler.
- bidra til at skadevirkningene av anstaltoppholdet blir minst mulige – ”å redusere til et minimum de skadelige virkninger av frihetsberøvelsen samt de forskjellene mellom fengselslivet og et liv i frihet som bidrar til å nedsette de innsattes selvrespekt eller følelse av personlig ansvar” – europeiske fengselsregler § 65.
- bidra til at innsattes rettigheter blir ivaretatt
- ha utviklet evnen til empati og innsikt i både emosjonelle og kognitive prosesser
- ha kompetanse om hvilke tiltak som motvirker ny kriminalitet
- ha kompetanse i kontaktbetjentarbeid og kunne gjennomføre profesjonelle samtaler
- kunne planlegge og gjennomføre generelt miljøarbeid, organisere og lede rehabiliterende virksomhet, herunder også arbeid med rusmisbrukere
- kunne gjøre bruk av framtidsplaner
- ha kunnskap om forvaltningssamarbeide og kunne samarbeide med andre yrkesgrupper
- kunne utføre saksbehandling og andre administrative oppgaver
- ha en konstruktiv kritisk holdning til Kriminalomsorgens innhold og virkemidler og være mottakelig for forandringer både faglig og personlig

Med bachelorgrad i kriminalomsorg har betjenten en kompetanse som gjør vedkommende kvalifisert som faglig veileder/leder, både i miljøarbeid og sikkerhet.

Skikkethet til yrket

Å arbeide som fengselsbetjent er å arbeide med mennesker som har forbrutt seg mot samfunnsnormene. Det er også å arbeide med noen av samfunnets mest utstøtte.

Fengselsbetjentyrket er et svært krevende yrke og vurderingen av den enkelte medarbeiders skikkethet står derfor sentralt. Til dette arbeidet er det utviklet et vurderingsskjema som inneholder 9 punkter for vurdering. Dette skjemaet følger studenten gjennom hele studiet og danner utgangspunkt for veiledning både under det teoretiske studiet og i praksisstudiet.

Skikkethet ved opptak skal omfatte følgende momenter:

- Før inntak må alle aktuelle søkere bestå en fysisk test.
- Framlegging av plettfri vandelsattest
- Vurdert skikket etter bl.a. en intervjurunde i inntaksnemd

Skikkethet i løpet av studiet for å få godkjent utdanning skal omfatte:

- Godkjenning i forhold til offisielt vurderingsskjema
- Plettfriandel i løpet av studietiden
- Bestått en noe utvidet fysisk test i forhold til inntak.

3. Organisering av høgskolekandidatstudiet

Høgskolekandidatstudiet i kriminalomsorg er delt inn følgende temaer:

Introduksjon til studiet

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

Tema 2 Fangesaksbehandling og andre juridiske emner

Tema 3 Praktisk fengselslære

Tema 4 Yrkesetikk og profesjonalitet

Tema 5 Betjentrollen og miljøarbeid i fengsel

Studiet er delt inn teoriperioder og praksisperioder. Den toårige utdanningen inneholder til sammen 38 studieuker pr år, hvor av høstsemesteret er på 17 uker og vårsemesteret er på 21 uker.

År	Tema	Teoriperiode	Praksisperiode	Formell vurdering - eksamen
1. studieår, høstsemester	Introduksjon	1 uke		
	Tema 1	6 uker		•
	Tema 2	10 uker		•
1. studieår, vårsemester	Tema 3		2 uker	
	Tema 3		10 uker	
	Tema 4	9 uker		•
2. studieår, høstsemester	Tema 3		12 uker	
	Tema 3	1 uke		•
	Tema 5	2 uker		
	Tema 5 - studietur	1 uke		
	Tema 5	1 uke		
2. studieår, vårsemester	Tema 5	21 uker		•

1. studieår

Studiet starter med en introduksjonsperiode på 1 uke. I denne perioden vil studentene bli informert om forventninger og bli kjent med hverandre. I tillegg vil arbeidsmåter bli gjennomgått.

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

Dette temaet starter umiddelbart etter introduksjonsperioden og har en varighet på 6 uker. Studentene vil få en kort innføring i vitenskapsteori som forberedelse til studiet.

Temaet kriminalkunnskap og kriminalpolitikk er et teoretisk studium som setter fokus på forståelse av kriminalitet og straff, rettssystemet og hvordan sammenhengene er i den norske strafferettskjenen. Studentene vil arbeide både individuelt og i grupper og levere inn skriftlige arbeider til formativ vurdering. Temaet avsluttes med en individuell skriftlig eksamen.

Tema 2 Fangesaksbehandling og andre juridiske emner

Dette temaet varer i 10 uker og foregår som teoristudier.

Temaet starter med fangesaksbehandling og straffegjennomføringsloven hvor det vil bli lagt inn oppgaver til innlevering. Deretter vil stafferett/straffeprosess bli gjennomgått.

Forvaltnings- og velferdsrett vil bli behandlet særskilt som et helt nødvendig grunnlag for kontaktbetjentarbeid, framtidsplanlegging og forvaltningssamarbeid. Temaet ender opp med forberedelser til første praksisperiode og rapportlære.

Temaet avsluttes med en skriftlig individuell eksamen.

Tema 3 Praktisk fengselslære

Den første praksisperioden vil være en blanding av observasjon, opplæring i rapportskriving, praktisk gjennomføring av fengselstjeneste under veiledning og drøftinger i grupper. Det stilles krav om at man skriver en rapport om praksisperioden ut fra arbeidsoppgaver som bestemmes før praksisstudiet. I denne perioden vil det bli lagt hovedvekt på opplæring i praktisk sikkerhet og de utfordringene som ligger til rollen som betjent, straffegjennomføringen og kommunikasjonsferdigheter. Det vil være noen ”skoledager” i fengslet i perioden.

Den andre praksisperioden skal følge opp det som er gjennomgått i første praksisperiode og de som har skjedd av teoristudier i mellomtiden. Hele tema 3 avsluttes med en teoriuke på KRUS som bl.a. inneholder eksamen i rapportlære og en eksamen i temaet. Praksisen vil inneholde en del selvstendig tjeneste under veiledning.

Tema 4 Yrkesetikk og profesjonalitet

Dette temaet varer i 9 uker og foregår som teoristudier.

I perioden vil de delene av yrkesetikken som omhandler menneskerettigheter, verdier og menneskesyn bli behandlet.

Deretter vil aspekter angående yrkesidentitet og de særskilte utfordringene som er knyttet til betjentrollen og profesjonalitet bli gjennomgått, herunder de utfordringene som gjelder innsatte med annen kulturbakgrunn enn norsk.

Temaet avsluttes med individuell eksamen som tar utgangspunkt i en case.

Tema 5 Betjentrollen og miljøarbeid i fengsel

Temaet består av en teoriperiode på til sammen 25 uker, 2 teoriuker i høstsemesteret før studietur, deretter en ukes studietur og en ukes oppfølging på KRUS. Resten av tema fyller vårsemesteret.

Gjennom dette studieåret arbeider studentene med å integrere de tidligere temaene, samtidig som de utvikler ny og utvidet kunnskap innenfor sikkerhet, organisasjon og ledelse.

Den første delen inneholder en innføring i ny teoretisk kunnskap om prosjektet Sikkerhet i fengsel (SIF).

Deretter vil organisasjonsteori og ledelsesteori være i fokus. For at betjenten i sitt arbeid skal forstå helheten ved fengselsdrift.

Når dette er avsluttet, vil det bli arrangert en obligatorisk studietur til utlandet. Dette er nødvendig for å få inn et internasjonalt aspekt i utdanningen. Studieturen skal forberedes på KRUS og avsluttes på KRUS med en rapport. Deretter vil forståelse av individet, som grunnlag for å legge til rette for miljøarbeid i fengsel bli gjennomført.

Studentene vil bearbeide denne kunnskapen både gjennom skriftlige arbeider og simuleringer. I denne perioden vil kontaktbetjentarbeid og framtidsplanlegging få en sentral plass ved siden av arbeid med begrunnede opplegg i miljøarbeid. Pasifiseringsopplæringen får sin hovedvekt her og skal slutføres i løpet av dette temaet.

Det andre studieåret avsluttes med et større prosjekt over 4 uker. Prosjektet skal være tverrfaglig og gjennomføres i gruppe.

De skriftlige besvarelsene studentene leverer gjennom temaet, samles i en mappe og danner utgangspunkt for vurdering sammen med en individuell muntlig eksamen.

4. Innhold

En oversikt over faginnholdet i de to studieårene

Introduksjon til fengselsbetjentstudiet

1 uke teori

- Bli-kjent-øvelser
- Studieteknikk og arbeidsmåter i studiet
- Gruppedynamikk og gruppeprosesser

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

6 uker teori

- Emne 1 Straffens begrunnelser
- Emne 2 Forståelse av kriminalitet
- Emne 3 Rettssystemet

Tema 2 Fangesaksbehandling og andre juridiske emner

8 uker teori

- Emne 1 Fangesaksbehandling
- Emne 2 Strafferett/straffeprosess
- Emne 3 Velferdsrett
- Emne 4 Rapportlære og skriftlig dokumentasjon
(bl.a. i første praksisperiode)

Tema 3 Praktisk fengselslære

12 uker praksis i 1. studieår og 12 uker praksis i andre studieår

- Emne 1 Kommunikasjon
- Emne 2 Sikkerhet
- Emne 3 Straffegjennomføring
- Rapportlære og pasifisering vil også bli startet i praksisperiodene

Tema 4 Yrkesetikk og profesjonalitet

9 uker teori

- Emne 1 Menneskerettigheter - nasjonale og internasjonale retningslinjer
- Emne 2 Verdier og menneskesyn
- Emne 3 Fengselsbetjenten - yrkesidentitet og profesjonalitet
- Emne 4 Kulturforståelse
- Emne 5 Utfordringer knyttet til betjentrollen og kontaktbetjentfunksjonen

Tema 5 Betjentrollen og miljøarbeid i fengsel

21 uker teori

- Emne 1 Fengsel som organisasjon og total institusjon
- Emne 2 Sikkerhet i fengsel - SiF
- Emne 3 En ukes studietur til utlandet: (England, Skottland, Nederland, Danmark, Sverige)
- Emne 4 Påkjenninger under frihetsberøvelsen
- Emne 5 Forskjellige innfallsvinkler i forståelse av mennesket
- Emne 6 Anvendt miljøarbeid i fengsel
- Emne 7 Programmer og prosjekter
- Emne 8 Stress og kriser i arbeidet som fengselsbetjent
- Emne 9 Konflikthåndtering og pasifisering
- Emne 10 Prosjekt over selvvalgt kriminalomsorgsrelevant tema

5. Presentasjon av temaene og læringsmål

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

Mål

Studentene skal utvikle grunnleggende kunnskap om og forståelse av kriminalitet og straff. Fengselsbetjenter arbeider tett med straffedømte; kunnskaper om kriminalitet som samfunnsfenomen og om kriminalitetens utbredelse og form er derfor viktig.

Å være del av straffegjennomføringsapparatet og å utøve makt fordrer kunnskap om straffens formål og straffens konsekvenser.

Studentene skal utvikle en forståelse av strafferettssystemet i Norge som gjør han/henne i stand til å svare på spørsmål fra innsatte.

Innhold:

Emne 1 Straffens begrunnelser

- Straffens begrunnelser
- Norsk narkotikapolitikk
- Politikk og forvaltning
- Media og kriminalpolitikk

Emne 2 Forståelse av kriminalitet

- Kriminalitet i statistikk
- Kriminalitetsutvikling
- Registrert og faktisk kriminalitet
- Forskjellige former for kriminalitet; blant annet tradisjonell/moderne kriminalitet, vold og ungdomskriminalitet
- Lovbryteren – hvem er det?
- Forståelse av kriminalitet
 - Individbaserte forståelsesmåter
 - Samfunnsbaserte forståelsesmåter

Emne 3 Rettssystemet

- Politisk styring og lovgiving
- Strafferettskjeden

Tema 2 Fangesaksbehandling og andre juridiske emner

Mål

Studentene skal utvikle kunnskap om juridisk metode, dvs. hvordan man går frem for å løse rettsspørsmål. Aspirantene skal tilegne seg kunnskap om innsattes rettigheter og plikter under straffegjennomføringen, slik at de bl.a. blir kompetente til å gi en meningsfull veiledning til innsatte generelt og i forbindelse med kontaktbetjentarbeid. Videre skal aspirantene utvikle en forståelse av strafferettssystemet i Norge som gjør han/hun i stand til å svare på enkle spørsmål fra innsatte.

Innhold

Emne 1. Fangesaksbehandling

- Innledende bestemmelser i straffegjennomføringsloven
- Gangen i saksbehandlingen
- Avgjørelsesmyndighet
- Saksbehandlingsregler
- Ulike gjennomføringsformer
- Overføring til fortsatt soning i annet land
- Kontrolltiltak

- Utelukking fra fellesskap
- Reaksjoner på brudd
- Permisjon
- Frigang
- Straffavbrudd
- Løslatelse
- Varetekt
- Rettssikkerhet
- Fremstilling
- Bruk av tvangsmidler
- Urinprøvetaking
- Telefonering, brev og besøk

Emne 2. Strafferett/straffeprosess

- Straffeloven og straffebudenes oppbygning
- Skillet mellom forbrytelser og forseelser
- Vilkår for straff
- Forsøk
- Straffebortfallsgrunner
- Utvalgte emner fra spesiell strafferett
- Forskjellige typer strafferettslige reaksjoner, herunder samfunnsstraff og forvaring
- Straffeutmåling
- Straffeprosessuelle prinsipper
- Aktører i en straffesak
- Gangen i en straffesak
- Personundersøkelse

Emne 3. Emne 4. Velferdsrett

- Innsattes sosiale rettigheter
- Innsattes trygderettigheter

Emne 4. Rapportlære og skriftlig dokumentasjon

- Rapportskriving
- Avhørsteknikker
- Språkbruk

Tema 4 Yrkesetikk og fangesaksbehandling

Innledning

Som fengselsbetjent er man i en posisjon der man utøver makt overfor andre mennesker. Dette stiller spesielle etiske krav til betjenten. Etikken er derfor et område som må belyses i opplæringen.

Temaet er selvstendig som fagområde, men også vevd inn i de andre temaene som blir behandlet seinere i teoriåret. Etikken og etiske utfordringer vil bli aktualisert i ulike sammenhenger, både i teoretiske oppgaver og i praktiske gjennomføringer i løpet av studiet.

Mål

Studenten skal bli bevisst at fengselsbetjentyrket og kontaktbetjentordningen medfører spesielle utfordringer når det gjelder etikk, menneskerettigheter og menneskesyn.

Han/hun skal bli bevisst sine egne holdninger og verdier og kunne opptre på en måte som innebærer respekt for andre mennesker i utøvelsen av yrkesrollen.

Studenten skal utvikle refleksiv etisk kompetanse som gjør han/henne i stand til å møte og løse de yrkesetiske utfordringer de vil oppleve både i arbeidet med innsatte og i kollegiale forhold.

Innhold

Emne 1. Menneskerettigheter - nasjonale og internasjonale retningslinjer

- Menneskerettigheter
 - FNs menneskerettighetserklæring
 - Den europeiske menneskerettighetskonvensjon
 - FNs menneskerettighetskonvensjon
 - Torturkommisjonen
- Andre internasjonale overenskomster
- Europeiske fengselsregler

Emne 2. Menneskesyn og verdier

- Menneskesyn
 - Generelle aspekter
 - Menneskesynet i kriminalomsorgen
 - Menneskesyn i metoder som anvendes i kriminalomsorgen
 - Menneskesyn og faglige utfordringer - forbrytelse og fangesyn
 - Ungdom i fengsel
- Verdier
 - Sentrale verdier i dagens Norge
 - Personlige verdier – identitet
 - Kriminalomsorgens verdigrunnlag
 - St meld 27 – verdier og prinsipper
 - Yrkesidentitet
 - Yrkesetiske retningslinjer for kriminalomsorgen
 - Straffegjennomføringsloven - mål
- Holdninger
 - Holdningsdannelse - holdningers funksjon
 - Mobbing og trakassering
 - Likestilling og diskriminering
 - Pårørendeproblemattikk

Emne 3. Etiske teorier

- Moral og etikk
 - Allmennmoral
 - Yrkesetikk
 - Etiske dilemmaer, utfordringer og kritisk tenkning
- Etiske teorier (teleologiske og deontologiske)
 - Etiske standpunkt og praktiske konsekvenser

Emne 4. Kulturforståelse

- Det sosialantropologiske kulturbegrepet
 - Tradisjonelle og moderne samfunn
 - Fremmedfrykt og rasisme
 - Kultur som referanseramme for identitet

- Etnosentrisme og kulturel relativisme”
- Vi og de andre”

Emne 5. utfordringer knyttet til betjentrollen og kontaktbetjentfunksjonen

- St m 27 - etiske og verdimeslige utfordringer
 - Målforståelse og målaksept
 - Målkonflikt og rollekonflikt
 - Tverrfaglig samarbeid
- Profesjonalitet
 - Kollegialitet og lojalitet
 - Representasjon
 - Uavhengighet
 - Makt
 - Personlig – privat
 - Taushetsplikt

Tema 5 Betjentrollen og miljøarbeid i fengsel

Innledning

Utgangspunktet for miljøarbeid i fengsel er troen på at det er mulig å få til en positiv utvikling selv om omstendighetene rundt arbeidet ikke er gunstige. De skadelige virkningene av isolasjon skal også forsøkes redusert til et minimum.

Det sosiale liv i fengslet skal utformes slik at vi kan oppnå et helhetlig og sammenhengende læringsmiljø hvor problemløsning og mestring står sentralt, og hvor programmer, arbeidsaktiviteter, undervisning og andre former for miljøarbeid gjensidig styrker og supplerer hverandre (Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 – 2008, s. 8)

Mål

Studentene skal opparbeide kunnskaper om fengslet som institusjon og hvilke faktorer som påvirker innsatte og ansatte. Studentene skal bevisstgjøres i sin rolle som fengselsbetjent gjennom å knytte teori og praksis sammen på en slik måte at han/hun blir en kompetent utøver av yrket. I denne sammenhengen er det viktig at studenten utvikler en helhetlig forståelse av fengsel som organisasjon og de sammensatte oppgavene og funksjonene yrket omfatter.

Studentene skal lære å løse konflikter og krisesituasjoner. De skal bli i stand til å utføre de oppgaver de blir pålagt på en lempeligst mulig måte for å gjenopprette ro, orden og sikkerhet. De skal tilegne seg grunnleggende kunnskaper om mennesket og kunnskaper om ulike reaksjoner på belastninger. Samtalen står sentralt i fengselsbetjentens arbeid; derfor er gode kunnskaper i kommunikasjon vesentlig. Med bakgrunn i denne kunnskapen skal studentene utvikle en forståelse for betydningen av godt miljøarbeid og settes i stand til å legge til rette for aktivt miljøarbeid i fengsel.

Innhold

Emne 1. Fengsel som organisasjon og total institusjon

- Organisasjonsvariabler
- Forholdet mellom tjenesteytere og brukere
- Endringsstrategier i institusjoner
- Karakteristiske trekk ved totale institusjoner
- Om tilpasning og strategi i totale institusjoner
- Roller og maktperspektivet

Emne 2. Sikkerhet i fengsel – SiF

- Statisk – dynamisk – organisatorisk sikkerhet
- Situasjonsoppfatning og beslutninger
- Kommunikasjon og samarbeid
- Ledelses- og organisasjonskultur
- Stress
- Rutiner og prosedyrer
- Arbeid med innsatte
- Ethiske dilemmaer
- Narkotikaaksjoner
- Sikkerhetsmessige problemer i forhold til rus
- Lovgrunnlaget

Emne 3. Studietur

Emne 4. Påkjenninger under frihetsberøvelsen

- Isolasjon og psykiske belastninger
 - Nevroser, angst og depresjoner
 - Psykoser
 - Personlighetsforstyrrelser
- Stress og stressmestring
- Kriser og krisebearbeiding
- Selvskadende handlinger, selvmord og selvmordsforsøk
- Arbeidsformer i samspill med innsatte med psykiske lidelser
- Vold og rus
- Rusbruk, forståelse og konsekvenser av bruk
- Kroppskultur og dopingmisbruk i fengsel

Emne 5. Forskjellige innfallsvinkler i forståelse av mennesket

- Selvoppfatning, identitet og kroppskultur
 - Mestring og forsvarsmekanismene
 - Motivasjon og læring
 - Persepsjon og attribusjon
 - Kommunikasjon
 - Påvirkning i grupper
 - Vold
 - Rusavhengighet
 - Doping

Emne 6. Anvendt miljøarbeid i fengsel

- Samtalen som arbeidsredskap – den profesjonelle samtale
- Endringsfokusert rådgivning
- Konfliktløsning
- Presentasjon og formidling
- Arbeidsmodeller og teorier om endring
 - Konsekvenspedagogikk
 - Valgteori/realitetsterapi
 - Virksomhetsteori
- Arbeidsformer i samspill med innsatte
 - Kontaktbetjentfunksjonen
 - Kontaktbetjentordningen og etiske utfordringer
 - Motivasjon og endring
 - Veiledningssamtalen
 - Framtidsplanlegging
 - Arbeid med framtidsplan
 - Holdningsarbeid
- Lederskap og fengselsbetjenten som leder
 - aktiviteter i et sikkerhetsperspektiv
 - planlegging og gjennomføring av ulike aktiviteter
 - praktisk tilretteleggelse av styrte aktiviteter
 - treningsmetoder og undervisningsprinsipper
 - forebyggende fysisk og psykisk helsearbeid
- Rusmisbruk – tiltak og behandlingsformer
- Friomsorgen
- Eksterne samarbeidspartnere

Emne 7 Programmer og prosjekter

Under dette emnet skal aspirantene gjøres kjent med noen av de programmene som tilbys innsatte i fengslene.

Dette gjelder f. eks:

1. Rif
2. Mitt valg
3. Promilleprogrammet i Friomsorgen
4. Trafikk og rus
5. Brottsbrytet
6. En til En
7. ATV
8. Voldsprogrammet i Bergen Fengsel
9. Sinnemestringsprogram
10. Sedelighetsprogram i Bergen Fengsel
11. VINN – Samtaleprogram for kvinner
12. TOG
13. Ny Start

Emne 8. Stress og kriser i arbeidet som fengselsbetjent

- Belastning over tid
- Stressmestring
- Kriseforståelse og bearbeiding

Emne 9. Konfliktløsning og pasifisering

- Det juridiske og etiske grunnlaget for maktbruk.
- Krise- og konflikthåndtering.
- Aksjon mot celle.
- Massetjeneste.
- Bruk av tvangsmidler.

Pasifisering er delt i to. I praksisperiodene vil studentene gå igjennom pensum rettet mot grepsteknikker og går opp til praktisk prøve i grepsteknikk.

I teoriperiodene vil undervisningen ta for seg emner innen pasifisering som er rettet mot celleaksjon, massetjeneste og bruk av tvangsmidler.

Emne 10 Prosjekt over selvvalgt kriminalomsorgsrelevant tema

Det skal gjennomføres et prosjektarbeid i gruppe på slutten av teama 5.

Studentene kan selv velge tema som godkjennes av lærer/veileder. Temaet skal være relevant for arbeid i kriminalomsorgen. Dette gir studentene mulighet til en fordypning i et tema som de er særskilt opptatt av samtidig som de får trening i å bearbeide litteratur og data i en mer omfattende prosess. Forståelse av vitenskapelig arbeidsmetode og utvikling av kritisk holdning er også et mål i en slik arbeidsprosess.

Prosjektarbeidet skal resultere i et skriftlig produkt med påfølgende individuell muntlig eksaminasjon. I forbindelse med prosjektarbeidet legger studentene opp et selvvalgt pensum på 200 sider.

Det vil avsattes 6 uker til dette arbeidet.

6. Arbeidsmåter i studiet

Norsk kriminalomsorg vektlegger at sosial samhandling er grunnleggende for personlig utvikling, og at det i fengslene skal utformes et helhetlig sammenhengende læringsmiljø for innsatte. Kvaliteten på kontaktbetjentarbeidet skal styrkes og forankres i den øvrige fengselsdriften. Programmer, arbeidsaktiviteter, undervisning og andre former for miljøarbeid skal gjensidig styrke og supplere hverandre.

Dette krever både individuell kompetanse hos betjenten og evne til planlegging og samhandling med kolleger og andre yrkesgrupper.

Arbeidsmåtene i studiet er tilrettelagt i forhold til disse forventningene. Det innebærer en studiemodell som inneholder mye samhandling og gruppearbeid kombinert med individuelle studier. Arbeidsmåtene skal fremme læringsprosesser via vitenskapelige pedagogiske modeller i tråd med overordnede forventninger til yrket.

En veksling mellom teoriperioder og praksisperioder er også nødvendig i en slik kvalifiseringsprosess kombinert med et innhold i studiet som legger vekt på tverrfaglige tema. Forelesninger blir brukt som utgangspunkt for aspiranternes videre studier individuelt og i grupper. Lærerne skal ha fokus på veiledning av studentenes egen læringsprosess. Studentene blir dermed mer ansvarlige for egen læring.

Det forventes at studentene har studiene som heltidsbeskjeftigelse, og at de kan gå inn i alle de ulike arbeidsmåtene det blir lagt opp til fra høgskolens side.

Høgskolen skal legge til rette for at studentene:

- Føler seg ivaretatt og opplever tilhørighet til seminargruppe, basisgruppe og på opplæringsstedet både i teoriperioder og i praksisperioder
- Tilegner seg kompetanse som er yrkesrelevant.
- Utvikler evnen til problemløsning.
- Tar ansvar for egen læring

Teoristudier

Teoriperiodene vil bestå av forelesninger, arbeid i semestergrupper, basisgrupper og individuelt arbeid og studier. Oppaver kan være gruppe- og/eller individuelle besvarelser til mappe, simuleringer og planlegging, framlegg/foredrag, planlegging av deler av praksisperiode, rapporter fra deler av praksisperiode og lignende.

De oppgavene eller problemene som studentene skal arbeide med, må være praksisrelaterte på en slik måte at det bør finnes flere løsningsmuligheter. Studentene vil i oppgavene møte utfordringer som stimulerer og gjør det nødvendig å skaffe informasjon som ikke er umiddelbart tilgjengelig. Samtidig kan det være en fordel at

studentene har visse forkunnskaper om problemet eller en forståelse av hva oppgaven dreier seg om, og at de dermed har et godt grunnlag for å søke etter mer informasjon og kunnskap.

Praksisstudier

Praksisstudiene skal ha egne læringsmål og gjennomføres slik at det naturlig henger sammen med den læringen som skjer i teoriperiodene.

Praksisperiodene vil inneholde gjennomføring av planlagte aktiviteter, evaluering av gjennomførte aktiviteter, observasjon og selvstendig tjeneste. Det kan også legges inn undervisning/studier/arbeidsoppgaver som vil gi best læringseffekt når det kobles til praksis i et fengsel. Et slikt eksempel er deler av SiFF i det 3. studieåret.

I praksisperiodene skal hver student ha egen veileder, og en person på fengslet må være godkjent av KRUS som opplæringsansvarlig. Veiledningen kan foregå både individuelt og i gruppe.

Arbeidskrav

Det kan legges inn arbeidskrav i løpet av studiet som må gjennomføres for å få et tema godkjent. Slike krav kan være praksisrapporter, skriftlige oppgaver, gjennomføring av simuleringer og framlegg for medstudenter.

Det er krav om at studentene deltar i de gruppearbeidene og de gruppeaktivitene som studiet legger opp til.

Pedagogisk modell

Problembasert læring (PBL) er et vesentlig utgangspunkt for den pedagogikken som anvendes.

Opplæringen kan organiseres på ulike måter. KRUS tilstreber en tilrettelegging som tar høyde for fokus på grunnprinsippene i den teoretiske forståelsen og de overordnede målsettinger for studiet. Grunntankene gjelder for alle deler av studiet.

Studentene vil deles inn i faste grupper med fast veileder i hvert studieår.

Noen av arbeidene i løpet av studieåret vil inngå i mappevurdering og dermed være en del av den formelle vurderingen.

Studiemodellen har som utgangspunkt at:

- opplæringen er knyttet til praksisfeltet – det skal være både fagsfaglig og praktisk tjenesteutførelse i løpet av hvert studieår.
- eksemplarisk læring er nødvendig - en anser det som urealistisk å dekke "alt" i undervisningen.
- man tar i bruk problemorientert læring som en blanding av tradisjonell opplæring, gruppearbeid knyttet til bestemte problemstillinger og prosjektarbeidsformen.
- læring som baserer seg på at gruppevirksomhet, har avgjørende betydning for relevant yrkeskvalifisering.
- det er et subjekt-subjekt-forhold (nærhet og åpenhet) mellom lærere/veiledere og studenter, spesielt knyttet til seminargrupper, basisgrupper og lærerteam er essensielt.
- studentene forventes å søke kunnskap på egenhånd.
- lærerne skal være veiledere og samarbeidspartnere.
- studentene forventer at lærerne formidler kunnskap som er i tråd med nødvendig yrkeskvalifisering.
- alle lærerne jobber tverrfaglig i team.
- lærerne har kompetanse om praksisfeltet og vet hva som er nødvendig i yrkeskvalifiseringen.
- ulike fag bidrar i utdanningen.
- lærergruppa er tverrfaglig sammensatt, også med lærere som kan undervise i fagspesifikke fag.
- fokus på formidling reduseres til fordel for studentfokusering, veiledning, gruppeansvar og studentansvar.
- skikkethet er et sentralt tema gjennom hele utdanningen.

Basisgrupper

På KRUS deles studentene inn i faste basisgrupper (studiegrupper). Når det jobbes med ulike gruppeoppgaver og prosjektoppgaver i løpet av utdanningen, er det basisgruppene som er utgangspunktet. Disse gruppene brukes også til gruppeveiledning og når studentene skal gi hverandre veiledning.

Forelesninger

Forelesninger blir brukt for å belyse faginnhold og for å sikre at alle studentene får det samme teoretiske utgangspunktet i sitt studium. Det vil også bli brukt til felles faglige avklaringer og utdypinger av enkelte fagemner.

Seminargrupper

Disse gruppene består av 4 basisgrupper og er på ca 30 studenter med et fast lærer-/veilederteam. Her kan det drives diskusjoner, faglige framlegg fra basisgrupper og gjennomgang av studiearbeider.

Individuelle studier

Det må avsettes nok studietid til at hver enkelt student får jobbet med fagstoffet på egenhånd. Dette er et viktig supplement til gruppearbeidsoppgavene. Noen arbeidsoppgaver vil også bli gitt som individuelle oppgaver i løpet av studiet.

Ferdighetstrening

Minst 1/3 av utdanningen blir brukt til ferdighetstrening/praksis. Det gjelder både ferdigheter som trenes parallelt med teoristudier, for eksempel i kommunikasjon og aktivitetsledelse og praktisk betjentarbeid i fengslene i praksisperiodene. I løpet av praksisperiodene vil ferdighetsutviklingen være et vesentlig grunnlag for den veiledningen som gis og de vurderingene som blir tatt rundt den enkelte student.

Veiledning

Veiledningen har som mål å bistå studenten både i faglig utvikling og i personlig kvalifisering. I teoriperiodene er studentene organisert i basisgrupper og semestergrupper. Lærerteamet som har ansvaret for gruppene, skal følge studentene nært i studiet. Veiledningen vil skje både individuelt og i grupper. Den vil bli gitt i forhold til alle typer oppgaver og studieaktiviteter.

I praksisperiodene vil det være praksisveiledere i utdanningsfengslene som gir veiledning i gjennomføring av praksisstudiet og i den selvstendige tjenesten. I tillegg vil disse veilederne samarbeide med lærerne/veilederne i teoriperiodene. Lærere fra teamene på KRUS vil besøke praksisfengslene i disse periodene.

Det stilles krav til at studentene gjennomfører de veiledningssamtalene som det legges opp til fra høyskolens side.

7. Vurdering

All vurdering som gjennomføres, gjøres i forhold til om det er overensstemmelse med læringsmål, arbeidsformer og forventet utvikling hos studentene, i tillegg til å være en kontroll av kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Det er viktig at studentene får veiledning i forhold til de vurderingene som gjøres, og at vurderingen er styrende for veiledningsprosessen og læringsprosessen.

Vurderingene er både formative og summative.

Detaljer angående krav og rettigheter, se eksamensreglementet.

Den formelle vurderingen av aspiranten skjer i form av eksamen, som avholdes etter at hvert tema og øvrige obligatoriske fag er avsluttet.

Eksamen kan bestå av en kombinasjon av mappevurdering og muntlig eksamen, korte skriftlige eksamensoppgaver, prosjekt eller skriftlig heldagseksamen.

Skikkethetsvurdering

I teoriperiodene vil aspiranten gjennom erfaring fra studiearbeid og gjennom drøfting med medstudenter og basisgruppeveiledere/lærerteam kunne utvikle evnen til å vurdere egen utvikling. Refleksjon over egen læring og utvikling øker selvinnsikten og stimulerer til en analyserende og kritisk holdning til læring og veiledning.

Gjennom utdanningen vil veiledere/lærere stille krav, støtte og veilede studentene i forhold til den enkeltes forutsetninger. Vurdering gjennom utdanningen skjer dels ved observasjon, i veiledningssamtaler, dels ved at studentene får kommentarer når det gjelder alle sider av det arbeidet de utfører av skriftlig, muntlig og praktisk karakter.

I løpet av praksisperiodene vil den enkelte student ha egen praksisveileder i opplæringsfengslet. I den praktiske gjennomføringen av tjenesten vil studenten få veiledning gjennom hele prosessen i tråd med et vurderingsskjema som danner grunnlaget for skikkethet og i bruk av teoretisk kunnskap i praktiske situasjoner.

Det blir gitt i karakter i skikkethet etter samlet vurdering gjennom hele opplæringsforløpet, samt en tjenesteuttalelse (se eksamensreglementet).

Frammøtevurdering

Det kreves frammøte på minst 80 % i de deler av studiet som er gruppebasert, når det skjer ferdighetstrening og i praksisperiodene. Studieturen det andre året er obligatorisk.

Vurderingsformer

Mappevurdering

Stortingsmelding 27 *Gjør din plikt – Krev din rett Kvalitetsreform av høyere utdanning (2000-2001)* signaliserer at bruken tradisjonell eksamen bør reduseres noe til fordel for bruk av andre vurderingsformer, bl.a. mappevurdering. Mappevurdering er like mye en læringsform som en vurderingsform og innebærer at studentenes ulike besvarelser underveis samles i en mappe som danner utgangspunkt for summativ vurdering.

Individuell eksamen, skriftlig og/eller muntlig

Individuell eksamen kan være skriftlig med spørsmål fra pensumlitteratur eller for å bearbeide en problemstilling fra temaets ulike emner. Den kan også være muntlig med spørsmål fra faglitteraturen og/eller med spørsmål fra oppgaver som er innlevert.

Gruppeeksamen

Gruppeeksamen kan arrangeres som avsluttende og skriftlig eller som avsluttende og muntlig. Gruppeeksamen kan også bestå av en kombinasjon av mappevurdering og muntlig eksamen.

Den tredje varianten kan være en kombinert skriftlig gruppeoppgave til mappevurdering og en påfølgende individuell muntlig eksamen.

8. Litteratur

(Det vil ikke bli presentert spesifikke bøker eller artikler i dette avsnittet, kun de generelle aspektene som ligger til grunn for valg av litteratur)

- Generell anerkjent litteratur
- Egenutviklet litteratur tilpasset virkeligheten i kriminalomsorgen
- Artikkelsamlinger med vitenskapelige artikler, både nasjonale og internasjonale
- Forskningsrapporter, både fra tilgrensende fagområder og det som gjøres spesifikt på kriminalomsorgsområdet nasjonalt og internasjonalt
- Litteratur av allmenn art som grunnlag for debatter og oppgaver, for eksempel avisartikler, tidsskriftsartikler og lignende.
- Antall sider ca 8000 totalt for de to studieårene - ca 4000 sider pr år

8. Påbygningsstudiet som gir bachelorgrad

Virksomhetsideen og overordnede mål er de samme som for høgskolekandidatstudiet.

Studieåret som gir 60 studiepoeng vil være en fordypning i Straffegjennomføring og miljøarbeid. Det innebærer at det vil bygge på elementer fra høgskolekandidatstudiet og gi en fordypning i deler av det tidligere studiet samtidig som det vil bli tilført visse nye elementer.

Det skal også gi personer med annen relevant utdanning på høgskolenivå anledning til å ta en bachelorgrad i kriminalomsorg. Også betjenter med tidligere etatsutdanning skal ha muligheter til å gjennomføre dette studiet og oppnå 60 studiepoeng. De vil ikke få en bachelorgrad, men utdanningen vil internt i kriminalomsorgen bli vurdert som likeverdig.

Organisering av påbygningsstudiet

Studiet vil bestå av en teoriperiode, en praksisperiode og en avsluttende teoriperiode.

Første teoriperiode vil være på 17 uker, praksisperioden på 12 uker og siste teoriperiode på 9 uker. Den siste perioden vil kunne tas desentralisert og består av en prosjektarbeidsoppgave.

Studiet avsluttes med en utdypende muntlig individuell eksamen.

En slik organiseringsform fordrer at man gjennomfører høstsemesteret på KRUS, og at resten av utdanningen kan gjennomføres lokalt kombinert med nettbaserte opplegg.

Semester	Tema	Teoriperiode på KRUS	Teoriperiode lokalt	Praksisperiode	Formell vurdering - eksamen
Høstsemester	Tema 6 Miljøarbeid og programvirksomhet	17 uker			
Vårsemester	Tema 7 Straffegjennomføring			12 uker	
	Tema 7 Straffegjennomføring		9 uker		

Innhold

Tema 6 Miljøarbeid og programvirksomhet

- Emne 1 Kartlegging og endringsarbeid
- Emne 2 Grunnmoduler for miljøarbeid og programvirksomhet
- Emne 3 Arbeid med mennesker med rusproblemer
- Emne 4 Programinstruktøropplæring
- Emne 5 Integrering av miljøarbeid og programvirksomhet

Tema 7 Straffegjennomføring

- Emne 1 Organisasjonsteori
- Emne 2 Ledelsesteori
- Emne 3 Prosjekt - prosjektteori og prosjektorganisering

Presentasjon av temaene og læringsmål

Utgangspunktet for miljøarbeid i fengsel er troen på at det er mulig å få til en positiv utvikling selv om omstendighetene rundt arbeidet ikke alltid er gunstige. De skadelige virkningene av isolasjon skal også forsøkes redusert til et minimum.

Det sosiale liv i fengslet skal utformes slik at vi kan oppnå et helhetlig og sammenhengende læringsmiljø hvor problemløsning og mestring står sentralt, og hvor programmer, arbeidsaktiviteter, undervisning og andre former for miljøarbeid gjensidig styrker og supplerer hverandre (Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 – 2008, s. 8)

Studentene skal videreutvikle sine kunnskaper om fengslet som institusjon og hvilke faktorer som påvirker innsatte og ansatte. Som et grunnlag for oppbygging av framtidsplan skal studentene utvikle kompetanse i bruk av kartleggingsverktøy, OASys.

Samtalen står sentralt i fengselsbetjentens arbeid; derfor er gode kunnskaper i kommunikasjon vesentlig. Med bakgrunn i denne kunnskapen skal påbyggingsstudiet gi studentene en utvidet kompetanse i miljøarbeid og dermed kunne legge tilrette for aktivt miljøarbeid i fengsel som faglig leder/veileder.

Studentene skal få instruktørkompetanse i minst et av programmene som brukes i fengsel og/eller fromsorg. De skal også utvikle forståelse for sammenhengen mellom programmer og miljøarbeid.

Tema 4 Straffegjennomføring

Studentene skal kvalifiseres til å forstå, planlegge og gjennomføre aktiviteter og utføre fengselsbetjentrollens ulike utfordringer slik at kvalitetssikringssystemer ivaretas på alle områder.

Studentene skal gjennom studiet ha tilegnet seg kunnskap om hvordan enkeltindivider og grupper handler innenfor organisasjoner. Særlig sentralt er hvordan ulike aspekter ved kriminalomsorgen som organisasjon påvirker relasjonen mellom betjenter og innsatte.

Studentene skal gjennom studiet få et innblikk i ledelsesteori på overordnet plan. De skal utvikle forståelse for ledelse som sosialt fenomen, ledelsesfunksjonen i kriminalomsorgen, egen lederadferd samt makt og ledelsesdilemma i krysningspunktet mellom sikkerhets- og miljøarbeid.

Gjennom kunnskaper om organisasjon og ledelse og gjennom fordypningsstudier av kvalitetssikring i fengsel og fromsorg, skal studentene utvikle en helhetlig forståelse for kriminalomsorgens sammensatte oppgaver og muligheter.

Prosjekt

Selvvalgt tema som er kriminalomsorgsrelevant og som henger sammen med tema 6 og tema 7.

Det siste semesteret av studiet skal studentene gjennomføre et gruppebasert prosjektarbeid. Arbeidet skal være basert på problemstillinger som kan relateres til ett eller flere av studiets temaer eller et annet kriminalomsorgsrelevant tema.

Prosjektarbeidet skal resultere i et skriftlig produkt med påfølgende individuell muntlig eksaminasjon. I forbindelse med prosjektarbeidet legger studentene opp et selvvalgt pensum på 300 sider.

Tema og innhold

Tema 6 Miljøarbeid og programvirksomhet

Emne 1	Kartlegging og endringsarbeid
	• OASys• Modeller for endringsarbeid
Emne 2	Grunnmoduler for miljøarbeid og programvirksomhet
	• Kognitiv tilnærming• Motiverende samtale

- Emne 3
 - Formidling og kommunikasjon
 - Arbeid med mennesker med rusproblemer
 - Rus i vår kultur
 - Sentrale begreper
 - Et kognitivt perspektiv
 - FAK-modellen
 - Alternative behandlingsformer
- Emne 4
 - Programinstruktørutdanning
 - Programvirksomhet
 - Instruktørutdanning
- Emne 5
 - Integrering av miljøarbeid og programvirksomhet
 - Sammenheng mellom programdeltakelse og avdelingsarbeid
 - Utfordringer for betjentene og avdelingsledelse
 - Miljøarbeid og sikkerhet

Tema 7 Straffegjennomføring

- Emne 1
 - Organisasjonsteori
 - Kommunikasjon og samarbeid
 - Ledelses- og organisasjonskultur
 - Rutiner og prosedyrer
 - Oppgaver, teknologi, mål og effektivitet i kriminalomsorgen
 - Kriminalomsorgens kultur og struktur.
 - Makt og konflikt i organisasjoner
 - Beslutningsprosesser og kommunikasjon i kriminalomsorgen.
 - Læring i organisasjoner
- Emne 2
 - Ledelsesteori
 - Ledelse som fag og sosialt fenomen
 - Ledelsesteori/ lederstiler (verdibasert ledelse, situasjonsbestemt ledelse etc.)
 - Betjenten som leder
 - Betjentens innflytelse – formell/ reell makt , maktens kilder og dysfunksjoner
- Emne 3
 - Prosjekt - prosjektteori og prosjektorganisering

Arbeidsmåter og vurdering vil skje i tråd med avsnitt 6. og 7.

Vedlegg 13

STUDIEPLAN FOR BACHELOR I KRIMINALOMSORG

Innledning	s. 2
Virksomhetsidé	s. 4
Mål	s. 4
Organisering	s. 6
Innhold	s. 9
Arbeidsmåter i studiet	s. 16
Vurdering	s. 19
Litteratur	s. 20

(8.7.04)

KRIMINALOMSORGENS UTDANNINGSSENTER KRUS

STUDIEPLAN FOR BACHELOR I KRIMINALOMSORG

Denne planen er ment å være et forslag som kan gjennomføres. Den er bygd på erfaring, andre profesjonsutdannings fagplaner, formelle krav og de mulighetene som finnes i en treårig høyskoleutdanning under justisdepartementet.

Det forutsettes at det opprettes et høyskolestyre, et fagutvalg og et studieutvalg. Likeledes at det utvikles et nytt eksamensreglement for KRUS og nye regler for inntak. Denne planen vil også stille nye kvalitetskrav til praksisstudiene og praksisfengslene når det gjelder veiledning og organisering.

1. Innledning

Kriminalomsorgens utdanningssenter (KRUS) er et utdannings- og kompetansesenter for kriminalomsorgen. KRUS skal bidra til en kriminalomsorg av høy kvalitet gjennom utvikling og formidling av kunnskaper, ferdigheter og holdninger på individ-, gruppe- og organisasjonsnivå i samsvar med kriminalomsorgens mål og verdier.

Studieplanen er hjemlet i Lov om universitet og høyskoler av 12. mai 1995. Planen er vedtatt av KSF og høyskolestyret ??? og er i tråd med *Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 - 2008, Stortingsmelding nr 27 1997/97 Om kriminalomsorgen* og i *Lov om gjennomføring av straff mv av 18. mai 2001 (straffegjennomføringsloven)*

Studiet kvalifiserer til autorisasjon som fengselsbetjent i henhold til straffegjennomføringsloven og til arbeid i friomsorgen.

Fullført studium gir en bachelorgrad i kriminalomsorg og utgjør til sammen 180 studiepoeng.

Studieplanen gir en oversikt over studietilbudet når det gjelder mål, organisering av studiet, faginnholdet med litteraturlister og vurderingsformer. Studiet består av fire temaer som igjen er inndelt i tverrfaglige samfunnsvitenskapelige emner og i juridiske emner.

Fengselsbetjentstudiet har som målsetting å utdanne fagpersoner som både kan ivareta sikkerhetsarbeidet i kriminalomsorgen samtidig som studentene skal utvikle kompetanse i miljøarbeid for å kunne lede det endrings- og reintegreringsarbeidet som er uttrykt i kriminalomsorgens målsetting.

Utdanningen er en veksling mellom teoretiske studier og praktisk arbeid. Studieåret er beregnet til 36 uker der 1/3 av disse ukene hvert studieår er praksis. Praksisen vil være en blanding av observasjon, planlegging og gjennomføring av tiltak med innsatte og innsamling av data til bruk i påfølgende

teoriperiode. Teoriperiodene vil både inneholde rene teoristudier, oppgaveskriving og forberedelse til praksisperioder.

Fengselsbetjenter med etatsutdanning

Fengselsbetjenter med etatsutdanning skal kunne ta moduler tilsvarende et studieår, 60 sp, som desentralisert utdanning, slik at de internt i kriminalomsorgen blir vurdert på samme nivå som en med bachelorgrad i kriminalomsorg.

Den modulbaserte opplæringen er først og fremst en fordypning innenfor ulike fagområder som ble gitt i etatsopplæringen.

Søkere til en slik utdanning vil bli vurdert individuelt ut fra når etatsskolen ble gjennomført og hva slags etterutdanning og/eller vekttallsbasert tilleggsutdanning de ellers måtte ha.

Studiet er en blanding av fjernundervisning og samlinger på KRUS. Det stilles spesifikke krav til oppgavelevering og det avlegges eksamen i hver modul.

Privatistmulighet

- Innleveringskrav
- Gjennomføringskrav

2. Virksomhetsidé

”KRUS er et kompetansesenter for kriminalomsorgen. Det skal gi etatsutdanning for fengsels- og verksbetjenter, etter- og videreutdanning for kriminalomsorgens tilsatte og drive forsknings-, formidlings- og utviklingsarbeid” (St. prp. nr 1 – 2003/2004).

3. Mål

I formålsparagrafen til straffegjennomføringsloven er kriminalomsorgens oppgave fastsatt slik:

Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold.

Ved varetektsfengsling skal kriminalomsorgen legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon

Bacheloroppgaven skal behandle temaet om fengselsbetjentenes oppgaver og holdninger som er nødvendige for å utføre en god tjeneste som fengselsbetjenter. ”Frihetsberøvelsen skal (...) sammen med den innflytelsen som finner sted under fengselsoppholdet, ha en gunstig virkning på den domfelte. Kriminalomsorgen skal sørge for både samfunnsbeskyttelse og rehabilitering. Vi ser det som to forenlige sider av samme sak: god rehabilitering er den beste vei til å beskytte samfunnet mot fremtidig kriminalitet.” (Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 - 2008, s. 4).

Ved oppnådd bachelorgrad i kriminalomsorg skal fengselsbetjenten:

- ha bevissthet om det ansvar mennesker har som forvalter makt over andre mennesker
- kunne utføre en korrekt og forsvarlig sikkerhetstjeneste og ha kompetanse i bruk av tvangsmidler.
- bidra til at skadevirkningene av anstaltoppholdet blir minst mulige – ”å redusere til et minimum de skadelige virkninger av frihetsberøvelsen samt de forskjellene mellom fengselslivet og et liv i frihet som bidrar til å nedsette de innsattes selvrespekt eller følelse av personlig ansvar” – europeiske fengselsregler § 65.
- bidra til at innsattes rettigheter blir ivaretatt
- ha utviklet evnen til empati og innsikt i både emosjonelle og kognitive prosesser
- ha kompetanse om hvilke tiltak som motvirker ny kriminalitet
- ha kompetanse i kontaktbetjentarbeid og kunne gjennomføre profesjonelle samtaler
- kunne planlegge og gjennomføre generelt miljøarbeid, organisere og lede rehabiliterende virksomhet, herunder også arbeid med rusmisbrukere
- kunne gjøre bruk av framtidsplaner
- ha instruktørkompetanse i minst ett av kriminalomsorgens påvirkningsprogrammer
- ha kunnskap om forvaltningssamarbeide og kunne samarbeide med andre yrkesgrupper
- kunne utføre saksbehandling og andre administrative oppgaver
- ha forståelse av forskningsbaserte begrunnelser for tiltak
- ha en konstruktiv kritisk holdning til Kriminalomsorgens innhold og virkemidler og være mottakelig for forandringer både faglig og personlig

Skikkethet til yrket

Å arbeide som fengselsbetjent er å arbeide med mennesker som har forbrutt seg mot samfunnsnormene. Det er også å arbeide med noen av samfunnets mest utstøtte.

Fengselsbetjentyrket er et svært krevende yrke og vurderingen av den enkelte medarbeiders skikkethet står derfor sentralt. Til dette arbeidet er det utviklet et vurderingsskjema som inneholder 9 punkter for vurdering. Dette skjemaet følger studenten gjennom hele studiet og danner utgangspunkt for veiledning både under det teoretiske studiet og i praksisstudiet.

Skikkethet ved opptak skal omfatte følgende momenter:

- Før inntak må alle aktuelle søkere bestå en fysisk test.
- Framlegging av plettfri vandelsattest

- Vurdert skikket etter bl.a. en intervjurunde i inntaksnemd

Skikkethet i løpet av studiet for å få godkjent utdanning skal omfatte:

- Godkjenning i forhold til offisielt vurderingsskjema
- Plettfriandel i løpet av studietiden
- Bestått en noe utvidet fysisk test i forhold til inntak.

4. Organisering av studiet

Bachelorstudiet i kriminalomsorg er delt inn følgende temaer:

Introduksjon til studiet

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

Tema 2 Yrkesetikk og fangesaksbehandling

Tema 3 Miljøarbeid og programvirksomhet i fengsel

Tema 4 Straffegjennomføring

Studiet er delt inn i perioder på 12 uker. Den treårige utdanningen inneholder til sammen 36 uker praksis fordelt med 12 uker pr studieår.

År	Tema	Teoriperiode	Praksisperiode	Formell vurdering - eksamen
1. studieår	Introduksjon	2 uker		
	Tema 1	10 uker		•
	Tema 2	12 uker		
			12 uker	•
2. studieår	Tema 3	12 uker		
	Tema 3		12 uker	
	Tema 3	12 uker		•
3. studieår	Tema 4		12 uker	
	Tema 4	24 uker		•

Periodeinndelingen gir året på KRUS følgende innhold:

Periode 1	Periode 2	Periode 3
Teori – tema 1, 1. studieår	Teori – tema 2, 1. studieår	Praksis – tema 2, 1. studieår
Teori – tema 3, 2. studieår	Praksis – tema 3, 2. studieår	Teori – tema 3, 2. studieår
Praksis – tema 4, 3. studieår	Teori – tema 4, 3. studieår	Teori – tema 4, 3. studieår

1. studieår

Studiet starter med en introduksjonsperiode på 2 uker. I denne perioden vil studentene bli informert om forventninger og bli kjent med hverandre via presentasjon av utdanningsforløpets innhold og arbeidsmåter bl.a. ved forberedende øvelser. Studentene vil få en kort innføring i vitenskapsteori som forberedelse til studiet.

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

Dette temaet starter umiddelbart etter introduksjonsperioden og har en varighet på 10 uker. Temaet kriminalkunnskap er et teoretisk studium som setter fokus på forståelse av kriminalitet og straff, strafferett og straffeprosess og hvordan sammenhengene er i den norske strafferettskjeden. Studentene vil arbeide både individuelt og i grupper og levere inn skriftlige arbeider til formativ vurdering. Temaet avsluttes med en individuell skriftlig eksamen.

Tema 2 Yrkesetikk og fangesaksbehandling

Dette temaet varer i 24 uker og starter med en 12 uker lang teoriperiode. De siste 12 ukene er studentene ute i praksis.

I teoriperioden vil de delene av yrkesetikken som omhandler menneskerettigheter, verdier og menneskesyn bli behandlet. Deretter arbeider studentene med straffegjennomføringsloven.

Forvaltnings- og velferdsrett vil bli behandlet særskilt som et helt nødvendig grunnlag for kontaktbetjentarbeid, framtidsplanlegging og forvaltningssamarbeid.

Praksisperioden vil være en blanding av observasjon, opplæring i rapportskriving, praktisk gjennomføring av fengselstjeneste under veiledning og drøftinger i grupper. Det stilles krav om innleveringer av skriftlige besvarelser, individuelt og i grupper.

Temaet avsluttes med individuell eksamen som tar utgangspunkt i en case.

Første del av pasifiseringsopplæringen starter i dette studieåret.

2. studieår

Tema 3 Miljøarbeid og programvirksomhet i fengsel

Temaet starter med en teoriperiode på 12 uker, deretter en praksisperiode på 12 uker og avsluttes med en teoriperiode på 12 uker.

Den første perioden består av en omfattende innføring i teoretisk kunnskap, både når det gjelder fengsel som institusjon og forståelse av individet, som grunnlag for å legge til rette for miljøarbeid i fengsel. Studentene vil bearbeide denne kunnskapen både gjennom skriftlige arbeider og simuleringer. Den siste delen av teoriperioden vil bli brukt til å planlegge praksisperioden.

Praksisperioden vil innebære observasjon, gjennomføring av planlagte aktiviteter og selvstendig tjeneste under veiledning og praksisperioden avsluttes med en skriftlig rapport.

Siste teoriperiode i 2. studieår vil være en oppfølging av de to foregående periodene. I denne perioden vil kontaktbetjentarbeid og framtidsplanlegging få en sentral plass ved siden av arbeid med begrunnede opplegg i miljøarbeid. Hver student skal i tillegg gjennomgå opplæring som fører fram til autorisasjon som programinstruktør i minst ett påvirkningsprogram.

De skriftlige besvarelsene studentene leverer gjennom året, samles i en mappe og danner utgangspunkt for vurdering sammen med en individuell muntlig eksamen.

3. studieår

Tema 4 Straffegjennomføring

Gjennom dette studieåret arbeider studentene med å integrere de tidligere temaene, samtidig som de utvikler ny og utvidet kunnskap innenfor sikkerhet, organisasjon og ledelse.

Studieåret starter med en 12 ukers praksisperiode og avsluttes med 24 uker teori. I praksisperioden vil deler av *Sikkerhet i fengsel og friomsorg (SIFF)* være i fokus og studentene vil få arbeidsoppgaver knyttet til dette i tillegg til gjennomføring av selvstendig tjeneste under veiledning.

SiFF vil bli fulgt opp i starten på den lange teoriperioden med skriftlige oppgaver og simuleringer. Den avsluttende opplæringen i pasifisering kommer inn her.

Når dette er avsluttet, vil det bli arrangert en obligatorisk studietur til utlandet. Dette er nødvendig for å få inn et internasjonalt aspekt i utdanningen. Det er nødvendig å få innsikt i andre lands straffegjennomføring når man skal reflektere over norsk kriminalomsorg. Studieturen skal forberedes på KRUS og avsluttes på KRUS med en rapport.

Deretter vil studentene arbeide med forståelse av organisasjon og ledelse og betjentrollen.

Det tredje studieåret avsluttes med et større prosjekt over 6 uker. Prosjektet skal være tverrfaglig og gjennomføres i gruppe.

I løpet av året skal det leveres inn mappeoppgaver til vurdering.

Året avsluttes med en individuell muntlig eksamen.

5. Innhold

En oversikt over faginnholdet i hvert studieår

1. STUDIEÅR

Introduksjon til fengselsbetjentstudiet

2 uker teori

- Studieteknikk og arbeidsmåter i studiet
- Gruppedynamikk og gruppeprosesser
- Grunnbegreper i samfunnsvitenskapene og innføring i vitenskapsteori

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

10 uker teori

Emne 1 Straffens begrunnelser

Emne 2 Forståelse av kriminalitet

Emne 3 Rettssystemet

Tema 2 Yrkesetikk og fangesaksbehandling

12 uker teori - 12 uker praksis

Emne 1 Menneskerettigheter

Emne 2 Verdier og menneskesyn

Emne 3 Fengselsbetjenten - yrkesidentitet og profesjonalitet

Emne 4 Fangesaksbehandling

Emne 5 Straffegjennomføringsloven

Emne 6 Forvaltnings- og velferdsrett

Emne 7 Rapportlære og skriftlig dokumentasjon

2. STUDIEÅR

Tema 3 Miljøarbeid og programvirksomhet i fengsel

12 uker teori - 12 uker praksis - 12 uker teori

Emne 1 Fengsel som total institusjon

Emne 2 Påkjenninger under frihetsberøvelsen

Emne 3 Pedagogiske og psykologiske teorier som grunnlag for miljøarbeid

Emne 4 Praktisk miljøarbeid i fengsel

Emne 5 Programmer i fengsel

3. STUDIEÅR

Tema 4 Straffegjennomføring

12 uker praksis - 24 uker teori

Emne 1 Sikkerhet i fengsel og friomsorg

Emne 2 Konfliktløsning og pasifisering

Emne 3 En ukes studietur til utlandet: (England, Skottland, Nederland, Danmark, Sverige)

Emne 4 Generell organisasjonsteori

Emne 5 Ledelsesteori

Emne 6 Betjentrollen

Emne 7 Prosjekt over selvvalgt kriminalomsorgsrelevant tema

Presentasjon av temaene og læringsmål

Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk

Studentene skal utvikle grunnleggende kunnskap om og forståelse av kriminalitet og straff. Fengselsbetjenter arbeider tett med straffedømte; kunnskaper om kriminalitet som samfunnsfenomen og om kriminalitetens utbredelse og form er derfor viktig.

Å være del av straffegjennomføringsapparatet og å utøve makt fordrer kunnskap om straffens formål og straffens konsekvenser.

Studentene skal utvikle en forståelse av strafferettsystemet i Norge som gjør han/henne i stand til å svare på spørsmål fra innsatte.

De skal videre utvikle kunnskap om juridisk metode, dvs. hvordan man går frem for å løse rettsspørsmål.

Tema 2 Yrkesetikk og fangesaksbehandling

Yrkesetikk

Studenten skal bli bevisst at fengselsbetjentyrket og kontaktbetjentordningen medfører spesielle utfordringer når det gjelder etikk, menneskerettigheter og menneskesyn.

Han/hun skal bli bevisst sine egne holdninger og verdier og kunne opptre på en måte som innebærer respekt for andre mennesker i utøvelsen av yrkesrollen.

Studenten skal utvikle refleksiv etisk kompetanse som gjør han/henne i stand til å møte og løse de yrkesetiske utfordringer de vil oppleve både i arbeidet med innsatte og i kollegiale forhold.

Fangesaksbehandling

Aspirantene skal tilegne seg kunnskap om innsattes rettigheter og plikter under straffegjennomføringen, slik at de bl.a. blir kompetente til å gi en meningsfull veiledning til innsatte generelt og i forbindelse med kontaktbetjentarbeid.

De skal også tilegne seg saksbehandlingskompetanse og kunne legge fram skriftlig og muntlig dokumentasjon i relevante fora.

Tema 3 Miljøarbeid og programvirksomhet i fengsel

Utgangspunktet for miljøarbeid i fengsel er troen på at det er mulig å få til en positiv utvikling selv om omstendighetene rundt arbeidet ikke alltid er gunstige. De skadelige virkningene av isolasjon skal også forsøkes redusert til et minimum.

Det sosiale liv i fengslet skal utformes slik at vi kan oppnå et helhetlig og sammenhengende læringsmiljø hvor problemløsning og mestring står sentralt, og hvor programmer, arbeidsaktiviteter, undervisning og andre former for miljøarbeid gjensidig styrker og supplerer hverandre (Strategi for faglig virksomhet i kriminalomsorgen 2004 – 2008, s. 8)

Studentene skal opparbeide kunnskaper om fengslet som institusjon og hvilke faktorer som påvirker innsatte og ansatte. De skal tilegne seg grunnleggende kunnskaper om menneskets psykiske utvikling og kunnskaper om ulike reaksjoner på belastninger. Samtalen står sentralt i fengselsbetjentens arbeid; derfor er gode kunnskaper i kommunikasjon vesentlig. Med bakgrunn i denne kunnskapen skal de utdannede betjentene ha utviklet en forståelse for betydningen av godt miljøarbeid og settes i stand til å legge tilrette for aktivt miljøarbeid i fengsel. Studentene skal få instruktørkompetanse i minst et av programmene som brukes i fengsel og/eller friomsorg. De skal også utvikle forståelse for sammenhengen mellom programmer og miljøarbeid.

Tema 4 Straffegjennomføring

Sikkerhet i fengsel

Sikkerhet i fengsel og friomsorg omfatter alle sider ved arbeidet som fengselsbetjent og de faktorene som kan påvirke arbeidet med innsatte, det kollegiale og arbeidsmiljømessige på en positiv eller negativ måte. Studentene skal kvalifiseres til å forstå, planlegge og gjennomføre aktiviteter og utføre fengselsbetjentrollens ulike utfordringer slik at kvalitetssikringssystemer ivaretas på alle områder.

Konfliktløsning og pasifisering

En vesentlig del av en betjents arbeid er løsning av konflikter på ulike nivåer, også med tvangsmidler. Både etiske og praktiske sider ved denne problematikken gjennomgås slik at studentene opparbeider nødvendig kompetanse.

Studietur

I tråd med kvalitetsreformens intensjoner om internasjonal kunnskapsutveksling og komparative studier, skal våre studenter besøke kriminalomsorgen i England, Skottland, Nederland, Sverige eller Danmark.

Organisasjon/organisasjonsteori

Studentene skal gjennom studiet ha tilegnet seg kunnskap om hvordan enkeltindivider og grupper handler innenfor organisasjoner. Særlig sentralt er hvordan ulike aspekter ved kriminalomsorgen som organisasjon påvirker relasjonen mellom betjenter og innsatte.

Ledelse/ledelsesteori

Studentene skal gjennom studiet få et innblikk i ledelsesteori på overordnet plan. De skal utvikle forståelse for ledelse som sosialt fenomen, ledelsesfunksjonen i kriminalomsorgen, egen lederadferd samt makt og ledelsesdilemma i krysningpunktet mellom sikkerhets- og miljøarbeid.

Betjentrollen

Gjennom studietur til fengsler i andre land, gjennom kunnskaper om organisasjon og ledelse og gjennom fordypningsstudier av Sikkerhet i fengsel og friomsorg, skal studentene sammen med de tre foregående temaene utvikle en helhetlig forståelse for kriminalomsorgens sammensatte oppgaver og muligheter.

Prosjekt

Selvvalgt tema i grupper på 3-4 studenter.

Det siste semesteret av studiet skal studentene gjennomføre et gruppebasert prosjektarbeid. Arbeidet skal være basert på problemstillinger som kan relateres til ett eller flere av studiets temaer eller et annet kriminalomsorgsrelevant tema.

Prosjektarbeidet skal resultere i et skriftlig produkt med påfølgende individuell muntlig eksaminasjon. I forbindelse med prosjektarbeidet legger studentene opp et selvvalgt pensum på 300 sider.

Tema og innhold

Tema	Innhold	Pensum
Introduksjon til fengselsbetjentutdanningen 2 uker	Grunnbegreper i samfunnsvitenskapene Vitenskapsteori – forskningsmetode Studiemetodikk, oppgaveskriving Samhandling/gruppeprosess	
Tema 1 Kriminalkunnskap og kriminalpolitikk 10 uker	Emne 1: Straffens begrunnelser • Straffens historiske utvikling Emne 2: Forståelse av kriminalitet • Norsk kriminalpolitikk • Medias fremstilling av kriminalitet • Hvem er lovbrøteren? – levekår og livssituasjon Emne 3: Rettssystemet • Makt, rettsikkerhet • Juridisk metode • Strafferett • Straffeprosess	
Tema 2 Yrkesetikk og fangesaksbehandling 12 uker teori 12 uker praksis	Emne 1: Menneskerettigheter - nasjonale og internasjonale retningslinjer Emne 2: Menneskesyn og verdier • Holdninger • Kulturforståelse - innsatte med annen etnisk bakgrunn Emne 3: Yrkesidentitet og profesjonalitet Emne 4: Fangesaksbehandling Emne 5: Straffegjennomføringsloven Emne 6: Forvaltnings- og velferdsrett Emne 7: Rapportlære og skriftlig dokumentasjon • Rapportskriving • Avhørsteknikker	

Tema	Innhold	Pensum
Tema 3 Miljøarbeid og program-virksomhet i fengsel 12 uker teori 12 uker praksis 12 uker teori	Emne 1: Fengsel som total institusjon • Tilpasningsstrategier i fengsel Emne 2: Påkjenninger under frihetsberøvelsen • Krise og kriseforståelse • Stress og mestring av stress i fengsel • Psykiske problemer og reaksjoner som følge av fengslingen • Arbeid med innsatte i krise Emne 3: Pedagogiske og psykologiske teorier som grunnlag for miljøarbeid i fengsel • Generell psykologi, utviklings- og sosialpsykologi • Motivasjon og læring • Makt – avmakt - motmakt • Kommunikasjonsteori • Gruppedanning, samhandling i gruppe – inn- og utgrupper • Vold og overgrep • Konflikt/konflikthåndtering • OASys Emne 4: Praktisk miljøarbeid i fengsel • Metoder i miljøarbeid • Profesjonelle samtaler • Kontaktbetjentarbeid og framtidsplanlegging • Modeller for endringsarbeid • Megling, forhandling og rådgivning • Arbeid med mennesker med rusproblemer Emne 5: Programmer	

Tema	Innhold	Pensum
Tema Straffegjennomføring 12 uker praksis 24 uker teori	4 Emne 1: Sikkerhet i fengsel og friomsorg • Statisk – dynamisk – organisatorisk sikkerhet • Situasjonsoppfatning og beslutninger • Kommunikasjon og samarbeid • Ledelses- og organisasjonskultur • Stress • Rutiner og prosedyrer Emne 2: Konfliktløsning og pasifisering • Det juridiske og etiske grunnlaget for maktbruk. • Krise- og konflikthåndtering. • Aksjon mot celle. • Massestjeneste. • Bruk av tvangsmidler. Emne 3: Studietur Emne 4: Generell organisasjonsteori • Oppgaver, teknologi, mål og effektivitet i kriminalomsorgen • Kriminalomsorgens kultur og struktur. • Makt og konflikt i organisasjoner • Beslutningsprosesser og kommunikasjon i kriminalomsorgen. • Læring i organisasjoner Emne 5: Ledelsesteori • Ledelse som fag og sosialt fenomen • Betjenten som leder • Ledelsesteori/ lederstiler (verdibasert ledelse, situasjonsbestemt ledelse etc.) • Betjentens innflytelse – formell/reell makt , maktens kilder og dysfunksjoner Emne 6: Betjentrollen • Miljøarbeid og sikkerhet Emne 7: Prosjekt • Prosjektteori og prosjektorganisering	

6. Arbeidsmåter i studiet

Norsk kriminalomsorg vektlegger at sosial samhandling er grunnleggende for personlig utvikling, og at det i fengslene skal utformes et helhetlig sammenhengende læringsmiljø for innsatte. Kvaliteten på kontaktbetjentarbeidet skal styrkes og forankres i den øvrige fengselsdriften. Programmer, arbeidsaktiviteter, undervisning og andre former for miljøarbeid skal gjensidig styrke og supplere hverandre.

Dette krever både individuell kompetanse hos betjenten og evne til planlegging og samhandling med kolleger og andre yrkesgrupper.

Arbeidsmåtene i studiet er tilrettelagt i forhold til disse forventningene. Det innebærer en studiemodell som inneholder mye samhandling og gruppearbeid kombinert med individuelle studier. Arbeidsmåtene skal fremme læringsprosesser via vitenskapelige pedagogiske modeller i tråd med overordnede forventninger til yrket. En veksling mellom teoriperioder og praksisperioder er også nødvendig i en slik kvalifiseringsprosess kombinert med et innhold i studiet som legger vekt på tverrfaglige tema. Forelesninger blir brukt som utgangspunkt for aspirantenes videre studier individuelt og i grupper. Lærerne skal ha fokus på veiledning av studentenes egen læringsprosess. Studentene blir dermed mer ansvarlige for egen læring.

Det forventes at studentene har studiene som heltidsbeskjeftigelse, og at de kan gå inn i alle de ulike arbeidsmåtene det blir lagt opp til fra høyskolens side.

Høyskolen skal legge til rette for at studentene:

- Føler seg ivaretatt og opplever tilhørighet til seminargruppe, basisgruppe og på opplæringsstedet både i teoriperioder og i praksisperioder
- Tilegner seg kompetanse som er yrkesrelevant.
- Utvikler evnen til problemløsning.
- Tar ansvar for egen læring

Teoristudier

Teoriperiodene vil bestå av forelesninger, arbeid i semestergrupper, basisgrupper og individuelt arbeid og studier. Oppaver kan være gruppe- og/eller individuelle besvarelser til mappe, simuleringer og planlegging, framlegg/foredrag, planlegging av deler av praksisperiode, rapporter fra deler av praksisperiode og lignende.

De oppgavene eller problemene som studentene skal arbeide med, må være praksisrelaterte på en slik måte at det bør finnes flere løsningsmuligheter. Studentene vil i oppgavene møte utfordringer som stimulerer og gjør det nødvendig å skaffe informasjon som ikke er umiddelbart tilgjengelig. Samtidig kan det være en fordel at studentene har visse forkunnskaper om problemet eller en forståelse av hva oppgaven dreier seg om, og at de dermed har et godt grunnlag for å søke etter mer informasjon og kunnskap.

Praksisstudier

Praksisstudiene skal ha egne læringsmål og gjennomføres slik at det naturlig henger sammen med den læringen som skjer i teoriperiodene.

Praksisperiodene vil inneholde gjennomføring av planlagte aktiviteter, evaluering av gjennomførte aktiviteter, observasjon og selvstendig tjeneste. Det kan også legges inn undervisning/studier/arbeidsoppgaver som vil gi best læringseffekt når det kobles til praksis i et fengsel. Et slikt eksempel er deler av SiFF i det 3. studieåret. I praksisperiodene skal hver student ha egen veileder, og en person på fengslet må være godkjent av KRUS som opplæringsansvarlig. Veiledningen kan foregå både individuelt og i gruppe.

Arbeidskrav

Det kan legges inn arbeidskrav i løpet av studiet som må gjennomføres for å få et tema godkjent. Slike krav kan være praksisrapporter, skriftlige oppgaver, gjennomføring av simuleringer og framlegg for medstudenter. Det er krav om at studentene deltar i de gruppearbeidene og de gruppeaktivitetene som studiet legger opp til.

Pedagogisk modell

Problembasert læring (PBL) er et vesentlig utgangspunkt for den pedagogikken som anvendes.

Opplæringen kan organiseres på ulike måter. KRUS tilstreber en tilrettelegging som tar høyde for fokus på grunnprinsippene i den teoretiske forståelsen og de overordnede målsettinger for studiet. Grunntankene gjelder for alle deler av studiet.

Studentene vil deles inn i faste grupper med fast veileder i hvert studieår.

Noen av arbeidene i løpet av studieåret vil inngå i mappevurdering og dermed være en del av den formelle vurderingen.

Studiemodellen har som utgangspunkt at:

- opplæringen er knyttet til praksisfeltet – det skal være både fagsfaglig og praktisk tjenestestøtte i løpet av hvert studieår.
- eksemplarisk læring er nødvendig - en anser det som urealistisk å dekke “alt” i undervisningen.
- man tar i bruk problemorientert læring som en blanding av tradisjonell opplæring, gruppearbeid knyttet til bestemte problemstillinger og prosjektarbeidsformen.
- læring som baserer seg på at gruppevirksomhet, har avgjørende betydning for relevant yrkeskvalifisering.
- det er et subjekt-subjekt-forhold (nærhet og åpenhet) mellom lærere/veiledere og studenter, spesielt knyttet til seminargrupper, basisgrupper og lærerteam er essensielt.
- studentene forventes å søke kunnskap på egenhånd.
- lærerne skal være veiledere og samarbeidspartnere.
- studentene forventer at lærerne formidler kunnskap som er i tråd med nødvendig yrkeskvalifisering.
- alle lærerne jobber tverrfaglig i team.
- lærerne har kompetanse om praksisfeltet og vet hva som er nødvendig i yrkeskvalifiseringen.
- ulike fag bidrar i utdanningen.
- lærergruppa er tverrfaglig sammensatt, også med lærere som kan undervise i fagspesifikke fag.
- fokus på formidling reduseres til fordel for studentfokusering, veiledning, gruppeansvar og studentansvar.
- skikkethet er et sentralt tema gjennom hele utdanningen.

Basisgrupper

På KRUS deles studentene inn i faste basisgrupper (studiegrupper). Når det jobbes med ulike gruppeoppgaver og prosjektoppgaver i løpet av utdanningen, er det basisgruppene som er utgangspunktet. Disse gruppene brukes også til gruppeveiledning og når studentene skal gi hverandre veiledning.

Forelesninger

Forelesninger blir brukt for å belyse faginnhold og for å sikre at alle studentene får det samme teoretiske utgangspunktet i sitt studium. Det vil også bli brukt til felles faglige avklaringer og utdypinger av enkelte fagemner.

Seminargrupper

Disse gruppene består av 4 basisgrupper og er på ca 30 studenter med et fast lærer-/veilederteam. Her kan det drives diskusjoner, faglige framlegg fra basisgrupper og gjennomgang av studiearbeider.

Individuelle studier

Det må avsettes nok studietid til at hver enkelt student får jobbet med fagstoffet på egenhånd. Dette er et viktig supplement til gruppearbeidsoppgavene. Noen arbeidsoppgaver vil også bli gitt som individuelle oppgaver i løpet av studiet.

Ferdighetstrening

Minst 24 uker av utdanningen blir brukt til ferdighetstrening/praksis. Det gjelder både ferdigheter som trenes parallelt med teoristudier, for eksempel i kommunikasjon og aktivitetsledelse og praktisk betjentarbeid i fengslene i praksisperiodene. I løpet av praksisperiodene vil ferdighetsutviklingen være et vesentlig grunnlag for den veiledningen som gis og de vurderingene som blir tatt rundt den enkelte student.

Veiledning

Veiledningen har som mål å bistå studenten både i faglig utvikling og i personlig kvalifisering. I teoriperiodene er studentene organisert i basisgrupper og semestergrupper. Lærerteamet som har ansvaret for gruppene, skal følge studentene nært i studiet. Veiledningen vil skje både individuelt og i grupper. Den vil bli gitt i forhold til alle typer oppgaver og studieaktiviteter.

I praksisperiodene vil det være praksisveiledere i utdanningsfengslene som gir veiledning i gjennomføring av praksisstudiet og i den selvstendige tjenesten. I tillegg vil disse veilederne samarbeide med lærerne/veilederne i teoriperiodene. Lærere fra teamene på KRUS vil besøke praksisfengslene i disse periodene.

Det stilles krav til at studentene gjennomfører de veiledningssamtalene som det legges opp til fra høgskolens side.

7. Vurdering

All vurdering som gjennomføres, gjøres i forhold til om det er overensstemmelse med læringsmål, arbeidsformer og forventet utvikling hos studentene, i tillegg til å være en kontroll av kunnskaper, ferdigheter og holdninger. Det er viktig at studentene får veiledning i forhold til de vurderingene som gjøres, og at vurderingen er styrende for veiledningsprosessen og læringsprosessen.

Vurderingene er både formative og summative.

Detaljer angående krav og rettigheter, se eksamensreglementet.

Den formelle vurderingen av aspiranten skjer i form av eksamen, som avholdes etter at hvert tema og øvrige obligatoriske fag er avsluttet.

Eksamen kan bestå av en kombinasjon av mappevurdering og muntlig eksamen, korte skriftlige eksamensoppgaver, prosjekt eller skriftlig heldagseksamen.

Skikkethetsvurdering

I teoriperiodene vil aspiranten gjennom erfaring fra studiearbeid og gjennom drøfting med medstudenter og basisgruppeveiledere/lærerteam kunne utvikle evnen til å vurdere egen utvikling. Refleksjon over egen læring og utvikling øker selvinnsikten og stimulerer til en analyserende og kritisk holdning til læring og veiledning.

Gjennom utdanningen vil veiledere/lærere stille krav, støtte og veilede studentene i forhold til den enkeltes forutsetninger. Vurdering gjennom utdanningen skjer dels ved observasjon, i veiledningssamtaler, dels ved at studentene får kommentarer når det gjelder alle sider av det arbeidet de utfører av skriftlig, muntlig og praktisk karakter.

I løpet av praksisperiodene vil den enkelte student ha egen praksisveileder i opplæringsfengslet. I den praktiske gjennomføringen av tjenesten vil studenten få veiledning gjennom hele prosessen i tråd med et vurderingsskjema som danner grunnlaget for skikkethet og i bruk av teoretisk kunnskap i praktiske situasjoner.

Det blir gitt i karakter i skikkethet etter samlet vurdering gjennom hele opplæringsforløpet, samt en tjenesteuttalelse (se eksamensreglementet).

Frammøtevurdering

Det kreves frammøte på minst 80 % i de deler av studiet som er gruppebasert, når det skjer ferdighetstrening og i praksisperiodene. Studieturen det tredje året er obligatorisk.

Vurderingsformer

Mappevurdering

Stortingsmelding 27 *Gjør din plikt – Krev din rett Kvalitetsreform av høyere utdanning (2000-2001)* signaliserer at bruken tradisjonell eksamen bør reduseres noe til fordel for bruk av andre vurderingsformer, bl.a. mappevurdering. Mappevurdering er like mye en læringsform som en vurderingsform og innebærer at studentenes ulike besvarelser underveis samles i en mappe som danner utgangspunkt for summativ vurdering.

Individuell eksamen, skriftlig og/eller muntlig

Individuell eksamen kan være skriftlig med spørsmål fra pensumlitteratur eller for å bearbeide en problemstilling fra temaets ulike emner. Den kan også være muntlig med spørsmål fra faglitteraturen og/eller med spørsmål fra oppgaver som er innlevert.

Gruppeeksamen

Gruppeeksamen kan arrangeres som avsluttende og skriftlig eller som avsluttende og muntlig. Gruppeeksamen kan også bestå av en kombinasjon av mappevurdering og muntlig eksamen.

Den tredje varianten kan være en kombinert skriftlig gruppeoppgave til mappevurdering og en påfølgende individuell muntlig eksamen.

8. Litteratur

(Det vil ikke bli presentert spesifikke bøker eller artikler i dette avsnittet, kun de generelle aspektene som ligger til grunn for valg av litteratur)

- Generell anerkjent litteratur
- Egenutviklet litteratur tilpasset virkeligheten i kriminalomsorgen
- Artikkelsamlinger med vitenskapelige artikler, både nasjonale og internasjonale
- Forskningsrapporter, både fra tilgrensende fagområder og det som gjøres spesifikt på kriminalomsorgsområdet nasjonalt og internasjonalt
- Litteratur av allmenn art som grunnlag for debatter og oppgaver, for eksempel avisartikler, tidsskriftsartikler og lignende.
- Antall sider ca 12000 totalt for de tre studieårene - ca 4000 sider pr år